

Στην Ηχώ του Αγώνα

200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
200 YEARS SINCE THE GREEK REVOLUTION

Echoes of the Struggle

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΔΗΜΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΝΤΙΩΝ ΝΗΣΩΝ
MUNICIPAL GALLERY OF CENTRAL CORFU & THE DIAPONTIAN ISLANDS

Στην Ηχώ
του Αγώνα

Echoes of
the Struggle

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗΣ ΔΗΜΟΥ
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΝΤΙΩΝ ΝΗΣΩΝ

BOARD OF DIRECTORS - MUNICIPAL GALLERY
OF CENTRAL CORFU & THE DIAPONTIAN ISLANDS

ΠΡΟΕΔΡΟΣ
Σπύρος Μωραΐτης

PRESIDENT
Spyros Moraitis

ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ
Μαρία Ζερβού

VICE PRESIDENT
Maria Zervou

ΤΑΚΤΙΚΑ ΜΕΛΗ (κατ' αλφαβητική σειρά)

Ροζαλία Αδαμοπούλου
Ανδρομάχη Δαγκλή
Δημήτρης Ζυμάρης
Θεόδωρος Κοντζιάλης
Αναστασία Κροκίδη
Γιώργος Μέγκουλας
Μαρίνα Παπασωτηρίου
Θεόδωρος Παππάς
Dalila Fortuna Honorato

FULL MEMBERS (in alphabetical order)

Rosalia Adamopoulou
Andromachi Dagli
Dalila Fortuna Honorato
Theodoros Kotzialis
Anastasia Krokidi
Giorgos Mengoulas
Marina Papasotiriou
Theodoros Pappas
Dimitris Zymaris

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ (κατ' αλφαβητική σειρά)

Ροζαλία Αδαμοπούλου
Λουκία Βεντούρα
Σπύρος Γασούτσης
Αναστασία Κροκίδη
Μαρίνα Παπασωτηρίου

ARTISTIC COMMITTEE (in alphabetical order)

Rosalia Adamopoulou
Spyros Gaoutsis
Anastasia Krokidi
Marina Papasotiriou
Loukia Ventoura

ISBN: 978-618-85503-4-6

© Πινακοθήκη Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων, 2023
Municipal Gallery of Central Corfu & the Diapontian Islands, 2023
Παλαιά Ανάκτορα, 49100 Κέρκυρα / Palaia Anaktora, 49100 Corfu Greece
T.: (+30) 26610 48690, E-mail: pinakcrf1@gmail.com, www.artcorfu.com

Η έκδοση πραγματοποιήθηκε με τη χρηματοδότηση του Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων, της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων Ιονίων Νήσων (Π.Ε.Δ.Ι.Ν.) και του Οργανισμού Λιμένα Κέρκυρας (Ο.Λ.ΚΕ.).

This publication is funded by the Municipality of Central Corfu & the Diapontian Islands, the Regional Union of Municipalities of the Ionian Islands (PEDIN) and the Corfu Port Authority SA (OLKE).

Απαγορεύεται η ολική ή μερική δημοσίευση, αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή των κειμένων και ανατύπωση των φωτογραφιών, χωρίς την έγγραφη άδεια των συγγραφέων και της Πινακοθήκης Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων.

No part of this publication, including texts and photos may be published, republished or reproduced without the prior written consent of the authors and the Municipal Gallery of Central Corfu & the Diapontian Islands.

Στην Ηχώ του Αγώνα

200 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
200 YEARS SINCE THE GREEK REVOLUTION

Echoes of the Struggle

ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ ΔΗΜΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΝΤΙΩΝ ΝΗΣΩΝ
MUNICIPAL GALLERY OF CENTRAL CORFU & THE DIAPONTIAN ISLANDS

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

**Πινακοθήκη Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας
& Διαποντίων Νήσων**

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Ροζαλία Αδαμοπούλου, *Ιστορικός Τέχνης - Επιμελήτρια*

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ & ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

Δημήτρης Ζυμάρης, *Ιστορικός - Επιστημονικός Διευθυντής
Αναγνωστικής Εταιρίας Κέρκυρας*

Σπύρος Γαούτσης, *Ιστορικός - Γραμματέας
Καθολικής Αρχιεπισκοπής Κέρκυρας*

ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ

Κώστας Καρδάμης, *Αν. Καθηγητής - Τμήμα Μουσικών
Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο*

Μαρίνα Παπασωτηρίου, *Ιστορικός Τέχνης - Επιμελήτρια
Εθνικής Πινακοθήκης Παράρτημα Κέρκυρας*

ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Βάσω Καββαδία, *Πινακοθήκη Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας
& Διαποντίων Νήσων*

ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΕΡΓΩΝ

**Άκης Παπαδάτος
Ζαΐρα Παπαδάτου**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΦΩΤΙΣΜΟΥ

Ανδρέας Τρύφωνας, *«Επτά Τεχνών Τόπος»*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Time Heritage – Α. Καμάρα & Σία Ο.Ε.

ΣΗΜΑΝΣΗ, ΓΡΑΦΙΚΑ ΧΩΡΩΝ

Φιλένη Λοράνδου

ΕΚΤΥΠΩΣΕΙΣ

Whale Graphics

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΚΑΛΥΨΗ

DAES London Market Insurance Brokers

ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ

**Νίκος Γιαννούλης
Βαγγέλης Δαλιέτος
Γιώργος Μοναστηριώτης**

PROJECT PARTICIPANTS

ORGANIZATION

**Municipal Gallery of Central Corfu
& the Diapontian islands**

ART DIRECTION

Rosalia Adamopoulou, *Art Historian - Curator*

HISTORICAL RESEARCH & DOCUMENTATION

Dimitris Zymaris, *Historian – Scientific Director
of the Corfu Reading Society*

Spyros Gaoutsis, *Historian – Secretary
of the Roman Catholic Archdiocese of Corfu*

KIND CONTRIBUTION

Kostas Kardamis, *Associate Professor –
Department of Music Studies, Ionian University*

Marina Papasotiriou, *Art Historian –
Curator of the National Gallery – Corfu Annex*

COORDINATION

Vasso Kavvadia, *Municipal Gallery of Central Corfu
& Diapontian Islands*

ART CONSERVATION

**Akis Papadatos
Zaira Papadatou**

LIGHTING SUPERVISOR

Andreas Tryfonas, *“Epta texnon Topos”*

TRANSLATION

Time Heritage – A. Kamara & Co

LABELLING AND GRAPHICS

Fileni Lorandou

PRINTING SERVICES

Whale Graphics

INSURANCE

DAES London Market Insurance Brokers

TECHNICAL SUPPORT

**Nikos Giannoulis
Vangelis Dalietos
Giorgos Monastiriotis**

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΛΕΥΚΩΜΑΤΟΣ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Μερόπη Υδραίου, Δήμαρχος Κεντρικής Κέρκυρας
& Διαποντίων Νήσων

Σπύρος Μωραΐτης, Πρόεδρος Πινακοθήκης Κεντρικής
Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων

Αλέξανδρος Παρίσης,
Πρόεδρος Π.Ε.Δ.Ι.Ν.

Σπύρος Ζερβόπουλος,
Διευθύνων Σύμβουλος Ο.Λ.ΚΕ. Α.Ε.

ΚΕΙΜΕΝΑ

Δημήτρης Ζυμάρης

Ροζαλία Αδαμοπούλου

Σπύρος Γαούτσης

Μαρίνα Παπασωτηρίου

Κώστας Καρδάμης

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Δημήτρης Ζυμάρης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Δέσποινα Λάμπρου

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Ευαγγελία Καζαντινού

ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΕΡΓΩΝ

Γιάννης Δημητράς

Κώστας Τσιριγγάκης

ΦΩΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΧΩΡΩΝ

Κώστας Τσιριγγάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Φιλένη Λοράνδου

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

ΕCOTYPIA ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΗ ΙΚΕ

EXHIBITION CATALOGUE PARTICIPANTS

FOREWORD MESSAGES

Meropi Ydraiou, Mayor of Municipality of Central Corfu
& the Diapontian Islands

Spyros Moraitis, Chairman of the Municipal Gallery
of Central Corfu & the Diapontian Islands

Alexandros Parisis, President of the Regional Union
of Municipalities of the Ionian Islands

Spyros Zervopoulos, Managing Director,
Corfu Port Authorities S.A.

TEXTS

Dimitris Zymaris

Rosalia Adamopoulou

Spyros Gaoutsis

Marina Papasotiriou

Kostas Kardamis

EDITOR-IN-CHIEF

Dimitris Zymaris

TEXT EDITING

Despoina Lambrou

TRANSLATION

Evangelia Kazantinou

ARTWORK PHOTOGRAPHER

Giannis Dimitras

Kostas Tsirigakis

EXHIBITION PHOTOGRAPHER

Kostas Tsirigakis

GRAPHIC DESIGN

Fileni Lorandou

PRINTING

ECOTYPIA

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

Μερόπη Υδραίου, Δήμαρχος Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων	8
Σπύρος Μωραΐτης, Πρόεδρος Πινακοθήκης Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων	10
Αλέξανδρος Παρίσης, Πρόεδρος Π.Ε.Δ.Ι.Ν.	12
Σπύρος Ζερβόπουλος, Διευθύνων Σύμβουλος Ο.Λ.Κ.Ε. Α.Ε.	14

Προλόγισμα	18

<i>Στην Ηχώ του Αγώνα: Ιστορικό Σημείωμα</i>	21

Δημήτρης Κ. Ζυμάρης, Ιστορικός, Επιστημονικός Διευθυντής Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας

<i>Από τον απόηχο της Ανατολής, στην ηχώ της Δύσης</i>	45

Μαρίνα Παπασωτηρίου, Επιμελήτρια Εθνικής Πινακοθήκης Παράρτημα Κέρκυρας

<i>Στην Ηχώ του Αγώνα: Η έκθεση</i>	55

Ροζαλία Αδαμοπούλου, Αρχαιολόγος - Ιστορικός Τέχνης

<i>Η ηχώ και ο απόηχος του Αγώνα: Μεταξύ αμεσότητας και εξιδανίκευσης</i>	71

Κώστας Καρδάμης, Αν. Καθηγητής - Τμήμα Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Η ΕΚΘΕΣΗ	83

<i>Ευγένιος Βούλγαρης</i>	84

<i>Νικηφόρος Θεοτόκης</i>	88

<i>Σουλιώτισσες</i>	92

<i>Πολεμιστής του 1821</i>	94

<i>Ιωάννης Καποδίστριας</i>	96

<i>Η δολοφονία του Καποδίστρια</i>	102

<i>Ανδρέας Μουστοξύδης</i>	104

<i>Διονύσιος Σολωμός</i>	108

<i>Νικόλαος Χαλικιόπουλος - Μάντζαρος</i>	112

<i>Ύμνος εις την Ελευθερίαν</i>	118

<i>Πέτρος Βράβλας - Αρμένης</i>	120

<i>Πολεμιστής με άλογο</i>	124

<i>Στέφανος Παδοβάς</i>	126

<i>Μητροπολίτης Αθανάσιος Πολίτης</i>	132

<i>Ιάκωβος Πολυλάς</i>	136

<i>Βασιλιάς Γεώργιος Α'</i>	140

<i>Γεράσιμος Μαρκοράς</i>	144

<i>Λορέντζος Μαβίλης</i>	148

<i>Πρόσφυγες</i>	154

Η ΚΕΡΚΥΡΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ	158

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	173

CONTENTS

FOREWORD MESSAGES

Meropi Ydraiou, Mayor - Municipality of Central Corfu & the Diapontian Islands	9
Spyros Moraitis, Chairman - Municipal Gallery of Central Corfu & the Diapontian Islands	11
Alexandros Parisis, President - Regional Union of Municipalities of the Ionian Islands	13
Spyros Zervopoulos, Managing Director - Corfu Port Authorities S.A.	15

Foreword	19

<i>Echoes of the Struggle: Historical Notice</i>	21

Dimitris Zymaris, Historian, Scientific Director - Corfu Reading Society

<i>Eastern Wakes and Western Echoes</i>	45

Marina Papisotiriou, Curator of the National Gallery Corfu Annex

<i>Echoes of the Struggle: The Exhibition</i>	55

Rosalia Adamopoulou, Archeologist - Art Historian

<i>The Echo and the Wake of the Struggle: Between Directness and Idealisation</i>	71

Kostas Kardamis, Associate Prof. – Dep. of Music Studies, Ionian University

THE EXHIBITION	83

<i>Eugenios Voulgaris</i>	84

<i>Nikiforos Theotokis</i>	88

<i>Women of Souli</i>	92

<i>Warrior of 1821</i>	94

<i>Ioannis Capodistrias</i>	96

<i>The assassination of Capodistrias</i>	102

<i>Andreas Moustoxydis</i>	104

<i>Dionysios Solomos</i>	108

<i>Nikolaos Chalikiopoulos - Mantzaros</i>	112

<i>The Hymn to Liberty</i>	118

<i>Petros Vrailas - Armenis</i>	120

<i>Warrior with horse</i>	124

<i>Stefanos Padovas</i>	126

<i>Metropolitan Bishop Athanasios Politis</i>	132

<i>Iakovos Polylys</i>	136

<i>King George I</i>	140

<i>Gerasimos Markoras</i>	144

<i>Lorenzos Mavilis</i>	148

<i>Refugees</i>	154

CORFU DURING THE PERIOD OF THE STRUGGLE	159

BIBLIOGRAPHY	173

Η επέτειος για τα 200 χρόνια από την επανάσταση του 1821, υπερβαίνοντας τη μηχανική επανάληψη μιας εθιμοτυπικής εορτής, στοχεύει στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης ως πηγή έμπνευσης και άντλησης δυνάμεων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, εγκαινιάσαμε στις 21 Μαΐου του 2021, με την παρουσία της Α.Ε. της Προέδρου της Δημοκρατίας κυρίας Σακελλαροπούλου την επετειακή έκθεση "Στην Ηχώ του Αγώνα" που διοργάνωσε η Πινακοθήκη του Δήμου μας.

Μια έκθεση που σκοπό έχει να φέρει σε επαφή το φιλότεχνο κοινό με την προεπαναστατική περίοδο, την περίοδο του αγώνα και την περίοδο μέχρι την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα, αναδεικνύοντας τον πρωταγωνιστικό ρόλο που διαδραμάτισαν οι Κερκυραίοι λόγιοι, καθώς και σημαίνουσες προσωπικότητες της εποχής, όπως ο Ευγένιος Βούλγαρης, ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο Νικόλαος Μάντζαρος, ο Διονύσιος Σολωμός, ο Πέτρος Βραΐλας Αρμένης κ.ά. στην πνευματική και ιδεολογική συγκρότηση του νεότερου ελληνισμού.

Αυτή η υγιής, δυναμική και ανατροφοδοτική σχέση παρελθόντος-παρόντος επαναπροσδιορίζεται συνεχώς και μπορεί να αποτελέσει την αισιόδοξη προοπτική μιας κοινωνίας που δοκιμάζεται από σύγχρονους εχθρούς και δεν σταματά να αγωνίζεται για διαχρονικές αξίες.

Η συμβολή της Κέρκυρας και των Επτανήσων, που δε γνώρισαν τουρκικό ζυγό στην Επανάσταση του 1821, υπήρξε σημαντική. Η επιθυμία για πατρίδα υπήρξε έντονη στα Επτάνησα και οι επτανήσιοι πολέμησαν όπως όλοι οι ξένοι, για μια Ελλάδα που είχαν στο μυαλό τους και την καρδιά τους. Αλλά και μετά την Ένωση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους με την οργανωμένη Επτανησιακή Πολιτεία, οι Επτανήσιοι, με αμεσότερες τις επιρροές του ευρωπαϊκού διαφωτισμού, ενίσχυσαν τον δημοκρατικό προβληματισμό και την πολιτική σκέψη.

Θέλω να ευχαριστήσω θερμά το Δ.Σ. και τους εργαζόμενους της Πινακοθήκης του Δήμου μας για τις προσπάθειες που καταβάλουν, αναδεικνύοντας συνεχώς την Πινακοθήκη σε ζωντανό κύτταρο της πολιτιστικής ζωής της Κέρκυρας. Ακόμη, θέλω να ευχαριστήσω τα μέλη του Δ.Σ. και της Καλλιτεχνικής Επιτροπής της Πινακοθήκης, τη Ροζαλία Αδαμοπούλου, τον Δημήτρη Ζυμάρη, τη Μαρίνα Παπασωτηρίου και τον Σπύρο Γαούτση, όπως και τον Κώστα Καρδάμη, όχι μόνο για την ανιδιοτελή επιμέλεια αυτής της πολύ σημαντικής έκθεσης, αλλά και για την -επίσης ανιδιοτελή- συγγραφή των κειμένων και τη σύνθετη οργάνωση του παρόντος εξαιρετικού λευκώματος. Ευχαριστώ και όλους όσους εργάστηκαν για αυτόν τον σκοπό.

Νιώθουμε πραγματικά υπερήφανοι για την πορεία της Πινακοθήκης του Δήμου μας, σε αυτό το συναρπαστικό ταξίδι γνώσης και απόλαυσης, μέσα από την εικαστική δημιουργία.

Τέλος, θα ήθελα να απευθύνω εγκάρδιες ευχαριστίες στην Περιφερειακή Ένωση Δήμων Ιονίων Νήσων (Π.Ε.Δ.Ι.Ν.) και στον πρόεδρό της κ. Αλέξανδρο Παρίση, όπως και στον Οργανισμό Λιμένος Κέρκυρας (Ο.Λ.Κ.Ε) και στον Διευθύνοντα Σύμβουλό του κ. Σπύρο Ζερβόπουλο, για την ευγενική απόφασή τους να συμμετάσχουν στην έκδοση του παρόντος Λευκώματος.

Μερόπη – Σπυριδούλα Υδραίου

Δήμαρχος Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων

The anniversary for the 200 years since the 1821 Greek Revolution is not a mere mechanical repetition of a conventional celebration but aims to preserve historical memory as a source of inspiration and of drawing strength. In this context, the “Echoes of the Struggle” anniversary exhibition, hosted by the Municipal Gallery of Central Corfu and the Diapontian Islands, was inaugurated on 21 May 2021 by the President of the Hellenic Republic, Ms Katerina Sakellaropoulou.

The exhibition aims to present to the art-loving public the pre-revolutionary period, the period of the Struggle, and the period until the Union of the Ionian Islands with Greece, giving prominence to the role played by the Corfiot scholars, as well as significant personalities of that era, such as Eugenios Voulgaris, Ioannis Capodistrias, Nikolaos Mantzaros, Dionysios Solomos, Petros Vrailas-Armenis, and others in the intellectual and ideological formation of modern Hellenism.

This healthy, dynamic and feedback relationship between the past and the present is constantly redefined and may become an optimistic prospect for a society that is always suffering from modern enemies and does not cease to fight for timeless values.

The contribution of Corfu and the Ionian Islands, which were never under the Ottoman yoke, to the 1821 War of Independence was important. The desire for a homeland was burning in the Ionian Islands and the Heptanesians fought together with everyone else, for the Greek ideal they had in their mind and in their heart. Even after the Union of the newly formed Greek state with the well-organised Septinsular Republic, the Heptanesians with their more direct influences from the European Enlightenment, strengthened democratic reflection and political thought.

I would like to warmly thank the Board of Directors and the employees of our Municipal Gallery for their constant efforts to make the Gallery a promoter of the Corfiot cultural life.

I would also like to thank the members of the Board of Directors and the Artistic Committee of the Gallery, Ms. Rosalia Adamopoulou, Mr. Dimitris Zymaris, Dr. Marina Papatotiriou, Mr. Spiros Gaoutsis, and Associate Professor Kostas Kardamis, who voluntarily curated this very significant exhibition, and for their -also voluntary- writing of the texts, and bringing this complex and wonderful Exhibition Catalogue to fruition. I would also like to thank everyone who participated in this goal. We really feel proud for the course of our Municipal Gallery, in this exciting journey into knowledge and pleasure that artistic creation offers.

Finally, I would like to extend a warm thank you to the Regional Union of Municipalities of the Ionian Islands and its President, Mr. Alexandros Parisis, as well as to the Corfu Port Authority (OLKE) and its Managing Director Mr. Spyros Zervopoulos, for their noble decision to participate in the publication of this catalogue.

Meropi – Spyridoula Ydraiou

Mayor of Central Corfu and the Diapontian Islands

Το 2021, έτος εθνικού εορτασμού για όλο τον Ελληνισμό, συμπληρώθηκαν 200 χρόνια από την έναρξη της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Η Πινακοθήκη Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων, θέλοντας να αποτίσει τον ελάχιστο φόρο τιμής σε εμβληματικές προσωπικότητες του Έθνους και του Αγώνα, διοργάνωσε την επετειακή έκθεση με τίτλο Στην Ηχώ του Αγώνα.

Σκοπός της έκθεσης είναι κυρίως να αναδείξει τον ρόλο και τη δράση των Επτανησίων λογίων κατά τη διάρκεια σχεδόν δύο αιώνων, από την περίοδο των πνευματικών ζυμώσεων στα χρόνια του νεοελληνικού Διαφωτισμού, της προετοιμασίας του Αγώνα και της Επανάστασης, έως την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα το 1864.

Στην έκθεση παρουσιάζονται έργα από τις Συλλογές της Πινακοθήκης, όπως είναι το εμβληματικό έργο του Χαράλαμπου Παχή «Η δολοφονία του Καποδίστρια» ή «ο Πολεμιστής του 1821» του Σπυρίδωνος Προσαλέντη, ενώ κάποια από τα σημαντικά έργα που κοσμούν το Ιστορικό Δημαρχείο San Giacomo, προσωπογραφίες των Ιωάννη Καποδίστρια, Διονύσιου Σολωμού, Νικόλαου Χαλικιόπουλου - Μάντζαρου κ.ά., με την ευγενική συναίνεση της Δημάρχου, μεταφέρθηκαν στην Πινακοθήκη για να ενσωματωθούν στην παρούσα έκθεση.

Πέραν όμως των έργων τέχνης, η έκθεση φιλοξενεί ένα σπουδαίο εθνικό κειμήλιο που χρονολογείται από το 1844, το χειρόγραφο της πολυφωνικής μελοποίησης του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» του Κερκυραίου συνθέτη Νικολάου Χαλικιόπουλου-Μάντζαρου. Το ιδιόγραφο αυτό αποτελεί περιουσία του Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων από το 1931 και παραχωρήθηκε στην Πινακοθήκη για τις ανάγκες της παρούσας έκθεσης, ώστε να έχουν τη δυνατότητα να το δουν και να το θαυμάσουν, τόσο οι Κερκυραίοι πολίτες, όσο και οι επισκέπτες του νησιού.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τη Δήμαρχο κ. Μερόπη Υδραίου για την υποστήριξή της, τους επιμελητές της έκθεσης και μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου ή της Καλλιτεχνικής Επιτροπής της Πινακοθήκης, τις Ιστορικούς Τέχνης κα Ροζαλία Αδαμοπούλου και κα Μαρίνα Παπασωτηρίου και τους Ιστορικούς, κ. Δημήτρη Ζυμάρη και κ. Σπύρο Γαούτση για την εξαιρετική και απολύτως εθελοντική συλλογική εργασία, τόσο στην οργάνωση της έκθεσης, όσο και στην απαιτητική συγγραφή του παρόντος λευκώματος, όπως και τον κύριο Κώστα Καρδάμη, Αναπληρωτή Καθηγητή του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου, για την πολύτιμη συμμετοχή του. Επίσης, ευχαριστώ το προσωπικό και τους συνεργάτες της Πινακοθήκης.

Τέλος, θα ήθελα να απευθύνω ιδιαίτερες ευχαριστίες στην Περιφερειακή Ένωση Δήμων Ιονίων Νήσων (Π.Ε.Δ.Ι.Ν.) και στον πρόεδρό της κ. Αλέξανδρο Παρίση, όπως και στον Οργανισμό Λιμένος Κέρκυρας (Ο.Λ.Κ.Ε.) και στον Διευθύνοντα Σύμβουλό του κ. Σπύρο Ζερβόπουλο, για την απόφαση να συμμετάσχουν στην έκδοση του παρόντος Λευκώματος.

Σπύρος Μωραΐτης

Πρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου

Πινακοθήκη Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων

The year 2021, a national celebration for the entire Hellenism, marked 200 years since the beginning of the Greek Revolution of 1821. The Municipal Gallery of Central Corfu and the Diapontian Islands hosted the anniversary exhibition "Echoes of the Struggle", as a small tribute to iconic personalities of the Nation and the Struggle. The exhibition aims to give prominence to the role and the action of the Heptanesian scholars in the course of almost two hundred years, from the period of intellectual ferment in the years of Modern Greek Enlightenment, the preparation of the Struggle and the Revolution, until the Union of the Ionian Islands with Greece in 1864.

The exhibition hosts artworks from the Collections of the Gallery, such as Charalambos Pachis "The Assassination of Capodistrias" or Spyridon Prosalentis' "The Warrior of 1821", while some of the significant works that adorn the walls of the historical San Giacomo town hall, portraits of Ioannis Capodistrias, Dionysios Solomos, Nikolaos Chalikiopoulos-Mantzaros, etc., with permission of the Mayor, were transferred to the Gallery to form part of the exhibition.

Moreover, apart from the works of art, the exhibition hosts a unique national treasure dating from 1844, i.e., the manuscript of the polyphonic musical score of the "Hymn to Liberty" by the Corfiot composer Nikolaos Chalikiopoulos-Mantzaros. This handwritten manuscript has been the property of the Municipality of Central Corfu and the Diapontian Islands since 1931 and was granted to the Gallery for this exhibition, so that everyone, both Corfiots and visitors to the island, would see and admire it.

I would like to warmly thank the Mayor Ms Meropi Ydraiou for her support, the curators of the exhibition and members of the Board of Directors or the Artistic Committee of the Gallery, the art historians Ms Rosalia Adamopoulou and Dr Marina Papatirou, and the historians Mr Dimitris Zymaris and Mr Spyros Gaoutsis for their excellent voluntary collaborative work, both in organizing the exhibition and in creating this demanding exhibition catalogue, as well as the Associate Professor of the Department of Musical Studies of the Ionian University Kostas Kardamis, for his valuable participation.

I would also like to thank the staff and the associates of the Gallery.

Finally, I would like to extend a special thank you to the Regional Union of Municipalities of the Ionian Islands and its President Mr. Alexandros Parisis, as well as to the Corfu Port Authority (OLKE) and its Managing Director Mr. Spyros Zervopoulos, for their decision to participate in the publication of this catalogue.

Spyros Moraitis

Chairman of the BoD

Municipal Gallery of Central Corfu and the Diapontian Islands

Η Επετειακή Έκθεση «Στην Ηχώ του Αγώνα» για τον εορτασμό των 200 χρόνων από την Ελληνική Επανάσταση του 1821, ήταν μια σημαντική δράση της Πινακοθήκης Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων. Η Έκθεση, μια ιστορική αφήγηση με εικαστικά μέσα, ανέδειξε τη συμμετοχή και τον ρόλο των Επτανησίων πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τον Εθνικό Αγώνα του 1821. Η εκθεσιακή αφήγηση προσέφερε στον επισκέπτη πολύτιμες ιστορικές πληροφορίες για τη ζωή και το έργο σημαντικών προσωπικοτήτων που έδρασαν κατά τη διάρκεια των τριών ιστορικών περιόδων. Η προεπαναστατική, που ήταν η περίοδος προετοιμασίας του Αγώνα, η επαναστατική περίοδος του πολέμου της Ανεξαρτησίας και η μετεπαναστατική, που είναι και η περίοδος του Αγώνα των Επτανησίων για την Ένωση με την Ελλάδα.

Παρουσιάστηκαν εμβληματικά έργα καθώς και ελαιογραφίες που απεικονίζουν πρόσωπα-σύμβολα του Ελληνικού Γένους: Ιωάννης Καποδίστριας, Διονύσιος Σολωμός, Ευγένιος Βούλγαρης, Νικηφόρος Θεοτόκης καθώς και άλλοι επιφανείς Επτανήσιοι.

Ξεχωριστή σημασία έχει ένα σπουδαίο ιστορικό κειμήλιο που παρουσιάστηκε στην Έκθεση και ανήκει στο Δήμο Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων. Πρόκειται για το πρωτότυπο ιδιόγραφο της πολυφωνικής μελοποίησης του "Ύμνου εις την Ελευθερίαν" του Εθνικού μας ποιητή Διονυσίου Σολωμού που συνέθεσε ο Κερκυραίος μουσουργός Νικόλαος Χαλικιόπουλος-Μάντζαρος.

Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια σε όλους όσους εργάστηκαν, συμμετείχαν και βοήθησαν στην οργάνωση της Επετειακής Έκθεσης «Στην Ηχώ του Αγώνα» που εγκαινιάστηκε από την Πρόεδρο της Δημοκρατίας και Κατερίνα Σακελλαροπούλου και είχε μεγάλη επιτυχία.

Η Επετειακή Έκθεση αλλά και η έκδοση του Λευκώματος αποτελούν έναν ελάχιστο φόρο τιμής σε εμβληματικές προσωπικότητες του Έθνους και του Αγώνα, που συνέβαλαν στην απελευθέρωση και τη δημιουργία του Νέου Ελληνικού Κράτους. Είναι ιδιαίτερη τιμή η συμμετοχή της ΠΕΔ-ΙΝ στην έκδοση του Λευκώματος έργων τέχνης της Επετειακής Έκθεσης «Στην Ηχώ του Αγώνα» σε συνεργασία με τη Δημοτική Πινακοθήκη και το Δήμο Κεντρικής Κέρκυρας & Διαποντίων Νήσων.

Ως Πρόεδρος της Περιφερειακής Ένωσης Δήμων Ιονίων Νήσων, αισθάνομαι ιδιαίτερη χαρά για την ευκαιρία να προλογίσω την έκδοση ενός Λευκώματος που συμβάλλει στη διατήρηση της ιστορικής μνήμης και στην ανάδειξη και προβολή της συμβολής των Επτανησίων στον Αγώνα του Έθνους για Ελευθερία και Ανεξαρτησία.

Αλέξανδρος Παρίσης

Πρόεδρος Περιφερειακής Ένωσης Δήμων Ιονίων Νήσων

The anniversary exhibition "Echoes of the Struggle", celebrating 200 years since the 1821 Greek Revolution, was a significant work of the Municipal Gallery of Central Corfu and the Diapontian Islands. The Exhibition, a historical narration through art, promoted the participation and the role of the Heptanesians before, during and after the National Struggle of 1821. The exhibition narrative offered the visitor valuable historical information on the life and work of important personalities that acted during the three historical periods. The pre-revolutionary period, i.e. the preparation of the Struggle, the revolutionary, the period of the War for Independence, and the post-revolutionary period, i.e. the Struggle of the Heptanesians for the Union with Greece.

Iconic works, as well as oil paintings presenting personalities that are symbols of the Greek nation were exhibited: Ioannis Capodistrias, Dionysios Solomos, Eugenios Voulgaris, Nikiphoros Theotokis, and other prominent Heptanesians.

A special exhibit that stands out is a national treasure, which is the property of the Municipality of Central Corfu and the Diapontian Islands: the original handwritten manuscript of the polyphonic musical score of the "Hymn to Liberty" by our national poet Dionysios Solomos, composed by the Corfiot composer Nikolaos-Chalikiopoulos-Mantzaros.

Congratulations are in order for everyone who worked, participated, and assisted in the organisation of the anniversary exhibition "Echoes of the Struggle", which was inaugurated by the President of the Hellenic Republic, Ms. Katerina Sakellaropoulou and which was a great success. Both the Anniversary Exhibition and the publication of this Catalogue are a small tribute to iconic personalities of the Nation and the Struggle, who contributed to the liberation and the creation of the Modern Greek State.

The Regional Union of Municipalities of the Ionian Islands is honoured to have participated in the publication of the Exhibition Catalogue of the Anniversary Exhibition "Echoes of the Struggle" in collaboration with the Municipal Gallery and the Municipality of Central Corfu and the Diapontian Islands.

As President of the Regional Union of Municipalities of the Ionian Islands, it is my great pleasure to preface the publication of a Catalogue that serves to preserve historical memory and promotes the contribution of the Heptanesians to the Struggle of the Nation for Freedom and Independence.

Alexandros Parisis

President Regional Union of Municipalities of the Ionian Islands

Οργανισμός Λιμένος Κέρκυρας Α.Ε. με χαρά στάθηκε αρωγός στην πρόταση της Δημοτικής μας Πινακοθήκης για την έκδοση του παρόντος λευκώματος. Είμαστε υπερήφανοι που μπορέσαμε να συμβάλλουμε σε μια μεγάλη προσπάθεια που ξεκίνησε πριν από ένα χρόνο με την έκθεση «Ηχώ του Αγώνα», και ολοκληρώνεται σήμερα με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Η έκθεση που προηγήθηκε αναδείχθηκε σε ένα ισχυρό εκπαιδευτικό εργαλείο, και παράλληλα ανέδειξε την πολιτιστική δυναμική της Κέρκυρας, τη δυναμική των πολιτιστικών ιδρυμάτων της, αλλά και την επισημοσύνη των υπευθύνων των ιδρυμάτων αυτών. Η επιμελημένη αυτή έκδοση θα διατηρήσει στη μνήμη όλων αυτή τη σημαντική πολιτισμική προσπάθεια.

Πέραν όμως όλων, το παρόν λεύκωμα αποδίδει ελάχιστο φόρο τιμής σε εμβληματικές προσωπικότητες του Έθνους και του Αγώνα, που συνέβαλαν στην απελευθέρωση και τη δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους. Αναδεικνύει τον ρόλο της Κέρκυρας και των Επτανήσιων λογίων πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τον Αγώνα του 1821, κυρίως μέσω της καλλιέργειας των ιδεών, της παιδείας, της θρησκείας, της γλώσσας, του γένους και της ελευθερίας. Παράλληλα αναδεικνύει, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, την επτανησιακή καλλιτεχνική έκφραση και δημιουργία, που αποδεσμευμένη από στείρες απομιμήσεις έφερε την ανανέωση και την εξέλιξη, με τη δημιουργία της Επτανησιακής Σχολής, που αποτελεί ένα συγκροτημένο και αυτοτελές κεφάλαιο της νεώτερης ελληνικής Τέχνης.

Θέλω να συγχαρώ όλους τους συντελεστές της έκδοσης που, με την βαθιά γνώση και αγάπη τους για την Κερκυραϊκή Τέχνη, ανάδειξαν τον Πολιτισμό της Κέρκυρας και ειδικότερα τον θεματοφύλακα της Κερκυραϊκής Τέχνης, τη Δημοτική μας Πινακοθήκη, για την πολύτιμη συνεισφορά της. Θέσατε υψηλά τον πήχη και εύχομαι να υλοποιήσετε και στο μέλλον δράσεις ανάλογης εμβέλειας και απήχησης.

Σπυρίδων Ζερβόπουλος
Διευθύνων Σύμβουλος ΟΛΚΕ Α.Ε.

The Corfu Port Authorities S.A. accepted with pleasure the proposal of the Municipal Gallery to publish this exhibition catalogue. We are proud to have been able to contribute to a great effort that commenced a year ago with the "ECHOES OF THE STRUGGLE" exhibition and is concluded today in the best possible manner.

The exhibition that preceded this publication has proved a very powerful educational tool and has given prominence at the same time, to the cultural dynamics of Corfu, the dynamics of its cultural institutions, as well as to the scholarship of their directors. This edited publication will preserve this important cultural effort in our memory.

Moreover, this catalogue is a small tribute to iconic personalities of the Greek Nation and the Greek Struggle, who contributed to the liberation and the creation of the modern Greek state. It highlights the role of Corfu and the Heptanesian scholars before, during and after the 1821 War of Independence, mainly through the cultivation of ideas, education, religion, language, the nation, and freedom. At the same time, it gives prominence, in the best possible manner, to the Heptanesian artistic expression and creation, which, far from sterile imitation, has led to renewal and development, with the creation of the Ionian School, which is a structured and self-contained chapter of modern Greek art.

I would like to congratulate all those who contributed to this publication, all those who with their profound knowledge and love for the Corfiot art, promoted the Corfiot culture and especially the guardian of Corfiot Art, our Municipal Gallery for its valuable contribution. You have set a high bar and I hope that you will continue to make achievements of similar magnitude and impact.

Spyridon Zervopoulos
Managing Director, Corfu Port Authorities S.A.

→
ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ / EXHIBITION

Στην Ηχώ
του Αγώνα

Echoes of
the Struggle

ΝΕΣΑ Α / HALL A

Προλόγισμα

Το ανά χείρας λεύκωμα είναι ο καρπός της εθελοντικής συνεργασίας μας στην επετειακή έκθεση «Στην Ηχώ του Αγώνα».

Αναμφίβολα πρόκειται για μια λιτή έκθεση: Δεκαοκτώ ελαιογραφίες, δεκαέξι χαρακτικά κι ένα χειρόγραφο, που φιλοξενούνται σε δυο αίθουσες της μόνιμης συλλογής της Πινακοθήκης, όλα έργα που προέρχονται από τις συλλογές του Δήμου μας.

Όμως, τα παραπάνω ευάριθμα έργα δεν αποτελούν μια απλή παράθεση. Αντίθετα, κατά την άποψή μας, συνθέτουν κάτι πολύ περισσότερο: απηχούν έναν ισχυρότατο εθνικό και πολιτικό συμβολισμό.

Αυτόν τον συμβολικό χαρακτήρα της έκθεσης προσπαθήσαμε να αναδείξουμε, κυρίως μέσα από τα εισαγωγικά κείμενα και και τα αποσπάσματα κειμένων που « συνομιλούν » με τα έργα Τέχνης. Κριτήριό μας να εστιάσουμε, μέσα από το βλέμμα των μεγάλων Επτανησίων, στις έννοιες της πατρίδας, της ελευθερίας και της γλώσσας και στην ανανοηματοδότησή τους στην πορεία του χρόνου.

Είναι γνωστό ότι στο Ιόνιο δεν αντήχησε ο σκληρός ήχος του πολέμου, αλλά η ηχώ των πνευματικών και πολιτικών αναζητήσεων. Εμβληματικές προσωπικότητες του Ελληνισμού, μέσα από μακροχρόνια και συντονισμένη δράση, συνέβαλλαν ουσιαστικά στην αποκρυστάλλωση της εθνικής ιδεολογίας, στον Αγώνα της Ανεξαρτησίας και στην επέκταση του ελληνικού κράτους.

Η συγκεκριμένη ιστορική διεργασία θα μπορούσε να διακριθεί σε τρεις περιόδους: την προεπαναστατική, που αφορά την ιδεολογική προετοιμασία του Αγώνα, και εδώ αντιπροσωπεύεται από τους Ε. Βούλγαρη και Ν. Θεοτόκη· την επαναστατική, που –μέσα από τα πεδία των μαχών καθώς και τις πνευματικές και πολιτικές ζυμώσεις– οδήγησε στην απελευθέρωση του πρώτου μικρού τμήματος του ελληνικού κράτους, και συνδέεται άρρηκτα με τους Ι. Καποδίστρια, Δ. Σολωμό, Ν. Μάντζαρο και Α. Μουστοξύδη· την μετεπαναστατική, που επικεντρώνεται στην ενδυνάμωση του Αγώνα των Επτανησίων για την Ένωση και την ενσωμάτωση με την Ελλάδα, και αποτυπώνεται στις μορφές των Π. Βράιλα-Αρμένη, Μητροπολίτη Αθανασίου, Σ. Παδοβά, Ι. Πολυλά, Γ. Μαρκορά, καθώς και του Λ. Μαβίλη, του ήρωα-ποιητή που έπεσε μαχόμενος, εμφορούμενος από το ίδιο πατριωτικό ιδανικό.

Η έκθεση «Στην Ηχώ του Αγώνα» επιδιώκει να αποτίσει τον ελάχιστο φόρο τιμής τόσο σε κορυφαίες προσωπικότητες της πατρίδας μας, όσο και στον ίδιο τον Αγώνα. Έναν Αγώνα, που η Ηχώ του διαρκεί ως τις μέρες μας.

Οι επιμελητές,
Ροζαλία Αδαμοπούλου
Σπύρος Γαούτσης
Δημήτρης Ζυμάρης
Μαρίνα Παπασωτηρίου

Foreword

This work is the fruit of our voluntary collaboration in the anniversary exhibition "Echoes of the Struggle".

It is undoubtedly a limited exhibition: eighteen oil paintings, sixteen engravings, and a manuscript, hosted in two rooms of the permanent collection of the Gallery, all works from the collections of our Municipality.

However, these few works are not merely exhibited. On the contrary, in our opinion, this collection is more than that; they echo a very powerful national and political symbolism.

It is precisely this symbolic character of the exhibition that we aimed to showcase, mainly through the introductory texts and the excerpts from texts that "converse" with the works of Art. Our goal is to focus, through the perspective of the great Heptanesians, on the notions of homeland, freedom, and language and to signify them anew in the course of time.

It is known that the brutal sound of war did not reach the Ionian islands. It was the echo of the intellectual and political quests that did. Iconic personalities of Hellenism, through their long-term and coordinated action, contributed vitally to crystallising the national ideology, to the Struggle for Freedom, and to expanding the Greek state.

This particular historical process could be divided into three periods: the pre-revolutionary, i.e. the ideological preparation of the Struggle, represented herein by E. Voulgaris and N. Theotokis; the revolutionary, which - through the battlefields and the intellectual and political ferments - led to the liberation of a first small part of the Greek state and is inextricably linked with I. Capodistrias, D. Solomos, N. Mantzaros, and A. Moustoxidis; and the post-revolutionary, which focuses on strengthening the Struggle of the Heptanesians for the Union and the integration of the Ionian Islands with Greece and is represented by P. Vrailas-Armenis, Metropolitan Athanasios, S. Padovas, I. Polylas, G. Markoras, as well as Lorenzos Mavilis, the hero-poet who died in battle, imbued by the same patriotism.

The exhibition "Echoes of the Struggle" aims to pay tribute both to leading personalities of our country and to the Struggle itself. A Struggle which still echoes through the years.

The curators,
Rosalia Adamopoulou
Spiros Gaoutsis
Dimitris Zymaris
Marina Papisotiriou

Στην Ηχώ του Αγώνα: Ιστορικό Σημείωμα*

Echoes of the Struggle: Historical Notice*

Δημήτρης Κ. Ζυμάρης

Ιστορικός

Επιστημονικός Διευθυντής Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας

Τα Επτάνησα, όταν αποκόπηκαν οριστικά από τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, συνδέθηκαν σταθερά με την ευρωπαϊκή Δύση και, λόγω της σπουδαίας γεωπολιτικής σημασίας τους, βρέθηκαν κάτω από την ηγεμονία μιας σειράς δυτικών κυρίαρχων, έως και τα μέσα του 19ου αι. Παράλληλα, λειτούργησαν ως χοάνη, στην οποία συσπειρώθηκαν οι Έλληνες πρόσφυγες από την Κωνσταντινούπολη, την Άρτα, τον Μυστρά, κατά τον 15ο αι. και από την Κρήτη, κατά τον 17ο αι., έχοντας ως άξονα των πνευματικών δραστηριοτήτων τους, την ευρωπαϊκή Αναγέννηση και τη συνειδητή προσπάθεια διάσωσης και ανάδειξης της ελληνικής παιδείας.

Ως εκ τούτου, τα Επτάνησα διαμόρφωσαν αμιγή δυτικοευρωπαϊκά χαρακτηριστικά, όπως συγκροτημένη αστική τάξη, σύνθετη αλλά οριοθετημένη κοινωνική διαστρωμάτωση, οργανωμένους διοικητικούς και αυτοδιοικητικούς θεσμούς, φεουδαλικού τύπου γαιοκτησία, ανεπτυγμένο εμπόριο, συγκερασμένα, όμως, με ισχυρά στοιχεία ελληνικότητας, όπως συντριπτική πλειονότητα του ελληνικού πληθυσμού, κοινή χρήση της ελληνικής γλώσσας ως καθομιλουμένης και κυρίαρχη παρουσία της ορθόδοξης πίστης.

* Το παρόν ιστορικό σημείωμα επιχειρεί μια αδρομερή προσέγγιση της συγκεκριμένης ιστορικής περιόδου και του συγκεκριμένου χώρου, εστιάζοντας μάλιστα στα πρόσωπα και στα γεγονότα που παρουσιάζονται στην έκθεση. Είναι προφανές ότι σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται για μια συνολικότερη αντιμετώπιση ενός τόσο σύνθετου θέματος.

Dimitris Zymaris

Historian

Scientific Director - Corfu Reading Society

When the Ionian Islands permanently diverged from the Byzantine Empire, they became strongly attached to the European West and, due to their great geopolitical significance, they fell under the rule of a series of Western rulers, until the mid-19th century. At the same time, they became a central hub, which gathered together Greek refugees from Constantinople, Arta, Mystras during the 15th century, and from Crete during the 17th. The intellectual activities of these refugees, pivoted around the European Renaissance and a conscious effort to preserve and showcase Greek culture.

As a result, the Ionian Islands established some pure Western European characteristics, such as a structured urban class, a complex but well-defined social stratification, organised administrative and self-government institutions, feudal-type landownership, and developed trade. These characteristics were, however combined with strong Greek elements, such as a strong Greek population majority, common use of the Greek language as the vernacular, and the dominant presence of the Eastern Christian Orthodox faith among the local population.

* This historical notice attempts to touch upon this specific historical period and place, focusing on the personalities and the facts that are presented in the exhibition. It does not purport to be an exhaustive analysis of such a complex topic.

Ο Ευγένιος Βούλγαρης. Χαρακτικό από το βιβλίο του *Η ΛΟΓΙΚΗ εκ παλαιώντε και νεωτέρων συνεργανισθείσα. Εν Λειψία της Σαξονίας, Έτει αφστ' [=1766].*

Eugenios Voulgaris. Engraving from his book *LOGIC. Compiled from old and new notions. Leipzig Saxony, 1766.*

Σ' αυτές τις συνθήκες, διαμορφώθηκε ένας ελληνικός πολιτισμός στις βασικές εκφάνσεις του υλικού και πνευματικού βίου, αυτός που αποκαλούμε έως σήμερα *Επτανησιακό Πολιτισμό*. Κύριο χαρακτηριστικό του η μεγάλη αφομοιωτική δύναμη, αλλά και η διαρκής όσμωση με τη Δύση. Κατά τους 17ο-18ο αιώνες, εκατοντάδες ήταν οι Επτανήσιοι που σπούδασαν στα Πανεπιστήμια της Δυτικής Ευρώπης, (κυρίως της Ιταλίας), ενστερνίστηκαν τις ιδέες του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και συνέβαλαν ουσιαστικά στην ανάπτυξη του νεοελληνικού Διαφωτισμού, δηλαδή του πνευματικού ρεύματος που προετοίμασε το ιδεολογικό υπόβαθρο του πατριωτικού Αγώνα.¹

Αναμφίβολα, οι δύο Διδάσκαλοι του Γένους **Ευγένιος Βούλγαρης** και **Νικηφόρος Θεοτόκης** είναι οι δυο κορυφαίες φυσιογνωμίες των Κερκυραίων ιερωμένων λογίων του 18ου αι., των οποίων το πλούσιο και πρωτοπόρο συγγραφικό έργο γνώρισε τεράστια απήχηση κι επέδρασε καθοριστικά στη διαμόρφωση του νεοελληνικού επιστημονικού λόγου, αλλά και στην ενδυνάμωση της παιδείας και του πατριωτικού ιδανικού.²

Κι ενώ οι δυο ιεράρχες έζησαν τα περισσότερα χρόνια

In this context, a Greek civilization was shaped regarding the basic expressions of the material and intellectual world, the so-called *Heptanesian Civilisation*. Its main characteristic was its great assimilative power, but also the constant osmosis with the West. During the 17th-18th centuries, hundreds of Heptanesians studied at the Universities of Western Europe (mainly Italy), embracing the ideas of the European Enlightenment and substantially contributing to the development of Modern Greek Enlightenment, i.e. the intellectual trend that prepared the ideological background of the patriotic struggle.¹

Undoubtedly, the two most prominent representatives of this period are **Eugenios Voulgaris** and **Nikiforos Theotokis**, both Corfiot clerical scholars of the 18th century. Their rich and innovative writings had a mass appeal and a decisive influence on the shaping of modern Greek scientific discourse, but also on strengthening education and the patriotic ideal.²

While the two prelates lived most of their life away from Corfu island, there were many other young people, who after completing their studies, returned permanently to their homeland and brought with them the new ideas, thus contributing to the cultivation of an early form of "political education", reinforced by the ideas of the French Revolution that had begun to spread in the Ionian region.³

When the Republican French occupied the Ionian Islands in 1797 and overthrew the centuries-old Venetian rule, they found fertile ground for their first attempt to apply their new revolutionary ideas. In that short albeit dense in changes period, during which the Ionian Islands formed three departments of the French state, they abolished fiefs, titles of nobility, and other privileges, they established Municipal Councils in every island at which all social classes and religious communities were represented, they formed Committees of Public Safety following the French model, and they founded the first public printing house, and the first public library. In fact, these changes found considerable support among certain social groups, which developed collective visions of a common political future.⁴

However, this brief first French rule was overthrown in 1799 by the Russo-Turkish alliance. This alliance led to the very important establishment of the Septinsular Republic, a small and short-lived state, which nonetheless formed the first nucleus of a Greek national entity, with its own flag, its own Constitution and elected government, which was not elected only by the old aristocracy anymore, but also by the so-called *Constitutional Nobility*, i.e. a group of citizens with high income.⁵

της ζωής τους μακριά από το νησί μας, ωστόσο, την ίδια εποχή, πολλοί άλλοι νέοι, αφού ολοκλήρωσαν τις σπουδές τους, επέστρεψαν μόνιμα στον τόπο τους και μετέφεραν τις νέες ιδέες, συμβάλλοντας έτσι στην καλλιέργεια μιας πρωτόλειας μορφής «πολιτικής παιδείας», η οποία ενισχύθηκε από τις ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης που είχαν αρχίσει να διαδίδονται στον Ιόνιο χώρο.³

Όταν, λοιπόν, οι Γάλλοι Δημοκρατικοί, στα 1797, κατέλαβαν τα Επτάνησα και κατέλυσαν τη μακράιωνα βενετική κυριαρχία, βρήκαν γόνιμο έδαφος για την πρώτη απόπειρα εφαρμογής των νέων επαναστατικών ιδεών. Έτσι, εκείνη τη σύντομη αλλά πυκνή σε αλλαγές περίοδο —κατά την οποία τα Επτάνησα απετέλεσαν τρεις Νομούς του γαλλικού κράτους— καταργήθηκαν τα φέουδα, οι τίτλοι ευγενείας και τα άλλα προνόμια, συγκροτήθηκαν σε κάθε νησί Δημοτικά Συμβούλια με εκπροσώπηση όλων των κοινωνικών τάξεων και των θρησκευτικών κοινοτήτων, συστάθηκαν Επιτροπές Κοινής Σωτηρίας, κατά το γαλλικό πρότυπο, ιδρύθηκε το πρώτο δημόσιο τυπογραφείο και η πρώτη Δημόσια Βιβλιοθήκη. Και μάλιστα, οι αλλαγές αυτές βρήκαν σημαντικό έρεισμα σε ορισμένες κοινωνικές ομάδες οι οποίες ανέπτυσαν συλλογικά οράματα για ένα κοινό πολιτικό μέλλον.⁴

Όμως, τη σύντομη πρώτη Γαλλοκρατία ανέτρεψε, το 1799, η Ρωσο-οθωμανική συμμαχία. Η συμμαχία αυτή οδήγησε στην πολύ σημαντική ίδρυση της Επτανήσου Πολιτείας, ενός μικρού και βραχύβιου κράτους, που όμως συγκρότησε τον πρώτο πυρήνα ελληνικής εθνικής υπόστασης, με δική του σημαία, δικό του Σύνταγμα και αιρετή διοίκηση, η οποία πλέον εκλεγόταν όχι μόνον από την παλιά αριστοκρατία, αλλά από τη λεγόμενη *Συνταγματική Ευγένεια*, δηλαδή μια ομάδα πολιτών με υψηλό εισόδημα.⁵

Σε αυτό το κράτος ξεκίνησε τη λαμπήρη πολιτική σταδιοδρομία του ο μόλις εικοσιπενταετής τότε Ιωάννης Καποδίστριας, ως Γραμματέας Επικρατείας και, μεταξύ άλλων, ως «Επιστάτης της Παιδείας», αναλαμβάνοντας πρωταγωνιστικό ρόλο στη συστηματική οργάνωση της ελληνικής εκπαίδευσης στην Επτανήσο.⁶ Ο Καποδίστριας δεν έπαψε ποτέ να μεριμνά για τα ζητήματα των Ιονίων Νήσων, τις «πάτριες υποθέσεις», όπως έγραφε αργότερα —ως Υπουργός του Τσάρου πλέον— στον πατέρα του, αναφέροντας μάλιστα σε μια επιστολή του για «...τα πραγματικά συμφέροντα των κατοίκων των Επτανήσων, οτινες είναι Έλληνες, έχουν θρησκείαν και θα έχουν Πατρίδα».⁷

Το τέλος της Επτανήσου Πολιτείας ήρθε στα 1807, όταν —μετά τη συνθήκη του Τιλσίτ— τα Ιόνια Νησιά κατέλαβαν και πάλι οι Γάλλοι, Αυτοκρατορικοί αυτή τη φορά, οι οποίοι, όμως, προσέφεραν κυρίως στους τομείς της διοίκησης και της εκπαίδευσης, με εντελώς ξεχωριστές σημασίες την ίδρυση της

Ενυπόγραφο διάταγμα του αρχιστρατήγου Ναπολέοντα Βοναπάρτη, την περίοδο της πρώτης γαλλικής κατοχής των Επτανήσων. Ο Ναπολέων, ως επικεφαλής της στρατιάς της Ιταλίας, διατάσσει να εφοδιαστούν τα πλοία που ανήκουν στους κατοίκους των νησιών του Ιονίου με γαλλικές σημαίες. Επιπλέον, καταργεί τα φέουδα και όλα τα σχετικά προνόμια. Μιλάνο, 22 Βρουμεαίρ του έτους της Γαλλικής Επανάστασης (13/11/1797). [Γ.Α.Κ. – Αρχεία Νομού Κέρκυρας]

Signed decree of the Commander General Napoleon Bonaparte during the first French Occupation of the Ionian Islands. Napoleon, leader of the army in Italy, orders that all ships belonging to the inhabitants of the Ionian Islands should be provisioned with French flags. Furthermore, he abolishes the feuds and all privileges related to them. Milan, 22 Brumaire of the year VI of the French Revolution (12-11-1797). [General State Archives – Archives of the Prefecture of Corfu]

Το έμβλημα της Επτανήσου Πολιτείας (1800-1807). Ο φερωντός λέων της Βενετίας (μια υπόμνηση του μακράιωνου καθεστώτος της Ενετοκρατίας στα νησιά του Ιονίου) περιβάλλεται από φωτιστέφανο και κρατά το Ευαγγέλιο κλειστό, κοσμημένο με τον ορθόδοξο σταυρό στο κέντρο του, υποδηλώνοντας έτσι την επικρατούσα θρησκεία. Πίσω από το Ευαγγέλιο, δεμένα με κορδέλα, επτά ακτινωτά βέλη που συμβόλιζαν τα Επτάνησα. Στη μεγαλύτερη επιφάνεια της κορδέλας η χρονολογία 1800 (έτος ίδρυσης του νέου κράτους). Λεπτομέρεια από βεβαίωση φεουδαλικών δικαιωμάτων της βαρονίας Τρον, 23 Οκτωβρίου 1804. [Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας]

The emblem of the Septinsular Republic (1800-1807). The winged lion of Venice (a hint to the long regime of the Venetian occupation of the Ionian Islands) is surrounded by a halo, holds the Gospel closed, decorated with the orthodox cross in its centre, thus alluding to the prevalent religious regime. Behind the Gospel, tied together with a ribbon, seven radiant arrows symbolizing the Seven Islands. On the larger surface of the ribbon the year 1800 (year of the foundation of the Septinsular Republic). Detail from a certificate for feudal rights of the Tron barony, dated 23 October 1804. [Corfu Reading Society]

Ιονικής Ακαδημίας, που προσέφερε σημαντικό πνευματικό έργο, με κοινωνική αντανάκλαση.⁸

Αλλά οι τύχες των νησιών του Ιονίου άλλαξαν και πάλι. Μετά την ήττα του Ναπολέοντα το 1814, οι Άγγλοι κατέλαβαν και την Κέρκυρα (τα υπόλοιπα νησιά τα είχαν καταλάβει ενωρίτερα) και στην πράξη κατέλυσαν τη δεύτερη Γαλλοκρατία.

Με τη συνθήκη του Παρισιού (και την καθοριστική συμβολή του Ι. Καποδίστρια, ως Υπουργού Εξωτερικών του Τσάρου), τα Επτάνησα ανακηρύχθηκαν το 1815 «ενιαίο, ελεύθερο και ανεξάρτητο κράτος», αλλά υπό την άμεση και αποκλειστική προστασία του Βασιλέα της Μεγάλης Βρετανίας. Στην πράξη, όμως, η συνθήκη καταστρατηγήθηκε, καθώς ουσιαστικά τα νησιά τέθηκαν υπό τον στενό έλεγχο του βρετανού Αρμοστή Τόμας Μαίτλαντ, έναν έλεγχο που επεκτεινόταν σε όλα τα ζητήματα, όχι μόνον της εξωτερικής πολιτικής, αλλά και κάθε εί-

It was in this state that the then twenty-five-year-old Ioannis Capodistrias commenced his brilliant political career as Secretary of State and inter alia as "Inspector of Education", assuming a leading role in the systematic organization of Greek education in the Ionian Islands.⁶ Capodistrias never ceased to take an interest in issues of the Ionian Islands, the "homeland issues", as he would write to his father—as Minister of the Czar—and as he mentioned in one of his letters, about "the real interests of the inhabitants of the Ionian Islands, who are Greeks, have a religion, and will also have a homeland".⁷

The end of the Septinsular Republic came in 1807 when—after the Treaty of Tilsit—the Ionian Islands were occupied once more by the Imperial French now, who, focused mainly on the sectors of public administration and education. Their most prominent contribution was the establishment of the Ionian Academy, which had a significant intellectual and social impact.⁸

However, the Ionian Islands' fate changed again. After Napoleon's defeat in 1814, the British occupied Corfu (the other islands had been occupied earlier) and effectively ended the second French rule.

The Treaty of Paris in 1815 (with Ioannis Capodistrias' pivotal contribution as the Czar's Minister for Foreign Affairs), declared the Ionian Islands a "single, free and independent state", under the direct and exclusive protection of the King of Great Britain. In practice, however, the Treaty was violated, as the islands were placed under the close control of the British Lord High Commissioner Thomas Maitland, whose authority extended to all affairs, not only in foreign policy, but also in every kind of domestic activity. As a first step, Maitland imposed the 1817 Constitution (the most illiberal of all in the Ionian Islands until then), resulting in a rupture in the relationship between the rulers and the ruled.⁹

Maitland's reactionary governance was also associated with another particularly dark page in British politics, **the sale of Parga** in 1819 (which until then had belonged to the Ionian State) **to Ali Pasha, leading the Pargians into exile** and causing a world-wide outcry.¹⁰

In the same year (1819), I. Capodistrias, visiting Corfu for the first and only time since his departure in 1809, and after noticing the general unpleasant situation, expressed his objections to Maitland. In fact, he travelled to London, where he made a *démarche* complaining about the British Commissioner's arbitrary actions, resulting, as expected, in his falling into the disfavour of the British diplomacy.¹¹ However, the reactions of the Heptanesians to the British Commis-

Χάρτης των Ιονίων Νήσων και μέρους της κυρίως Ελλάδας (ακόμη τότε υπό Οθωμανική κυριαρχία). Χαρακτικό, 1816. Ακριβής περιγραφή έργου: «MAP of the IONIAN ISLANDS and the adjacent Part of Turkey. Exhibiting the Ancient & Modern Geography DRAWN PARTLY ON THE SPOT & FROM THE MOST / Authentic & Recent Materials, / by F. G. Chevalier de Vaudoncourt. Late General in the Italian Service, 1816». [Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας].

Map of the Ionian Islands and part of the mainland Greece (under Ottoman rule at the time). Engraving, 1816. The exact description of the work reads as follows: "MAP of the IONIAN ISLANDS and the adjacent Part of Turkey. Exhibiting the Ancient & Modern Geography DRAWN PARTLY ON THE SPOT & FROM THE MOST / Authentic & Recent Materials, / by F. G. Chevalier de Vaudoncourt. Late General in the Italian Service, 1816". [Corfu Reading Society].

Εφοδιαστικό Ιερέως της Φιλικής Εταιρείας Αναστασίου Κορνηλίου, 1819. [Αρχείο Ιστορικών Εγγραφών ΙΕΕΕ-Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα].

"Efodiastiko" (a letter in coded alphabet) of the Priest Anastasios Kornilios, member of Filiki Etairia, 1819. [Archive of Historical Documents, HESG-National Historical Museum, Athens].

δους εσωτερικής δραστηριότητας. Ως πρώτο βήμα, ο Μαίτλαντ επέβαλε το Σύνταγμα του 1817 (το πιο ανελεύθερο από όλα όσα είχαν ισχύσει έως τότε στην Επτάνησο) με αποτέλεσμα η σχέση διοικούντων-διοικουμένων να διαρραγεί.⁹

Η αντιδραστική αρμοσεία Μαίτλαντ συνδέθηκε και με ένα ακόμη ιδιαίτερος μελανό σημείο της βρετανικής πολιτικής το 1819: την **πώληση της Πάργας** (που έως τότε ήταν προ-σάρτημα του Ιονίου Κράτους) **στον Αλή Πασά, γεγονός που οδήγησε τους Παργινούς στην προσφυγιά** και προκάλεσε διεθνώς αλγεινή εντύπωση.¹⁰

Την ίδια χρονιά (1819) ο ίδιος ο Ι. Καποδίστριας, αφού —για πρώτη και μόνη φορά από την αναχώρησή του το 1809— επισκέφθηκε την Κέρκυρα και αφού διαπίστωσε τη γενική δυσάρεστη κατάσταση, εξέφρασε τις ενστάσεις του στον Μαίτλαντ κι ύστερα ταξίδεψε στο Λονδίνο, όπου, με επίσημο διάβημά του, διαμαρτυρήθηκε για τις αυθαιρεσίες του βρετανού Αρμοστή, με αποτέλεσμα, βεβαίως, να πείσει ο ίδιος στη δυσμείνεια της βρετανικής διπλωματίας.¹¹ Ωστόσο, οι αντιδράσεις των Ιονίων απέναντι στη βρετανική αρμοσεία συνεχίστηκαν. Ήδη, το 1821 υποβλήθηκε το πρώτο υπόμνημα διαμαρτυρίας, το οποίο

sioner continued. The first petition was submitted as early as 1821, mentioning the "oppressive provisions of the Constitution". It gathered many signatures by the Heptanesian citizens, Dionysios Solomos among them.¹²

At the very time when these developments were taking place in the Ionian Islands, Greek patriots were rapidly preparing for the Struggle. In 1814, the Filiki Etairia (Society of Friends) was founded, which in 1819 acquired a branch (Ephoreia) in Corfu. Its members comprised prominent personalities of the island, such as Viaros Capodistrias and his brother Augustinos Capodistrias, Konstantinos Gerostathis, Nikolaos Pieris, Athanasios Politis, Ioannis Gennatas, Demetrios Arliotis, Angelos Chalikiopoulos, Ioannis Kefalas, and others.¹³ Many Heptanesians joined its ranks, led by Dionysios Romas, Anastasios Flamburiaris, Theodosios Dimadis, Ioannis Zambelios, Angelos Soundias, Panagiotis Stephanou, Konstantinos Dragonas, Frangiskos Karvelas, Nikolaos Kalyvas, Dionysios Evmorphopoulos, Georgios Typaldos-Kozakis, Spyridon Kourkoumelis, Konstantinos Metaxas, and many more.¹⁴

When the Revolution began, hundreds of known and unknown fighters went to Rumeli and the Morea to participate in the war, although their action was obstructed in every possible way by the British administration of the Ionian Islands.¹⁵ From the first months of the Struggle, Lord High Commissioner Maitland, implementing a British government order, forbade Ionian citizens from assisting the Revolution in any way, even threatening to fully confiscate the property of the insubordinate. However, quite many defied his orders.

Quite interesting is the case of a member of the Filiki Etairia, the Corfiot Ioannis-Vapistis Theotokis, who after the outbreak of the Revolution, and despite the strict orders, went to the Greek mainland and participated in the First National Assembly in Piada (N. Epidaurus), and afterwards participated in the revolutionary administration, trying to reconcile the conflicting parties of the Peloponnese. In fact, in 1824, as Minister for Justice, he led the foundation of the Heptanesian Force of Volunteer Warriors, so that the government would acquire an armed group independent of political parties' influence. Nevertheless, his effort faced insurmountable obstacles from local actors.¹⁶

However, it was in the field of scholarship that the contribution of the Heptanesians was pivotal for the course of the Struggle.

For example, a great figure of the Ionian scholarship,

αναφερόταν «στις καταθλιπτικές διατάξεις του Συντάγματος». Συγκέντρωσε αρκετές υπογραφές επανασίων πολιτών, μεταξύ των οποίων και την υπογραφή του Διονύσιου Σολωμού.¹²

Εκείνη ακριβώς την περίοδο που συντελούνταν αυτές οι εξελίξεις στον Ιόνιο χώρο, Έλληνες πατριώτες ανέπτυσαν γοργά την προετοιμασία του Αγώνα. Το 1814 ιδρύθηκε η Φιλική Εταιρεία, η οποία, το 1819, απέκτησε Εφορεία και στην Κέρκυρα, με μέλη της σημαντικές προσωπικότητες του νησιού, όπως οι Βιάρος και Αυγουστίνος αδελφοί Καποδίστρια, ο Κωνσταντίνος Γεροστάθης, ο Νικόλαος Πιέρης, ο Αθανάσιος Πολίτης, ο Ιωάννης Γεννατάς, ο Δημήτριος Αρλιώτης, ο Άγγελος Χαλικιόπουλος, ο Ιωάννης Κεφαλάς κ.α.¹³ Στις τάξεις των Φιλικών εισήλθαν πολλοί επανήσιοι, με πρωτεργάτες τούς Διονύσιο Ρώμα, Αναστάσιο Φλαμπουριάρη, Θεοδόση Δημάδη, Ιωάννη Ζαμπέλιο, Άγγελο Σούνδια, Παναγιώτη Στεφάνου, Κωνσταντίνο Δραγώνα, Φραγκίσκο Καρβελά, Νικόλαο Καλύβα, Διονύσιο Ευμορφόπουλο, Γεώργιο Τυπάλδο-Κοζάκη, Σπυρίδωνα Κουρκουμέλη, Κωνσταντίνο Μεταξά και με τη συμμετοχή πολλών ακόμη.¹⁴

Με την έναρξη της Επανάστασης, εκατοντάδες επώνυμοι κι ανώνυμοι αγωνιστές πέρασαν στη Ρούμελη και τον Μοριά για να συμμετάσχουν στα πολεμικά γεγονότα, παρότι η δράση τους εμποδίστηκε με κάθε τρόπο από την αγγλική διοίκηση της Επανάστασης.¹⁵ Ήδη από τους πρώτους μήνες του Αγώνα, ο Αρμολής Μαΐτλαντ, εφαρμόζοντας βρετανική κυβερνητική διαταγή, απαγόρευσε στους Ιόνιους πολίτες την με οποιονδήποτε τρόπο αρωγή στην Επανάσταση, απειλώντας ακόμη και με πλήρη δήμευση των περιουσιών όσων δεν υπάκουαν. Εντούτοις, δεν ήταν λίγοι εκείνοι που απήφησαν τις εντολές του.

Ενδιαφέρουσα είναι η περίπτωση του Κερκυραίου Φιλικού Ιωάννη-Βαπτιστή Θεοτόκη, ο οποίος, μετά την έκρηξη της επανάστασης, —παρά τις αυστηρές διαταγές— πέρασε στην ηπειρωτική Ελλάδα και συμμετείχε στην Α' Εθνοσυνέλευση στην Πιάδα (Ν. Επίδαυρος), ενώ κατόπιν έλαβε μέρος στην επαναστατική διοίκηση προσπαθώντας να συμβιβάσει τα αντιμαχόμενα κόμματα της Πελοποννήσου. Μάλιστα, το 1824, ως Υπουργός Δικαιοσύνης, πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Επαναστατικού Σώματος εθελοντών πολεμιστών, ώστε να αποκτήσει η κυβέρνηση μια ανεξάρτητη από κομματική επιτροπή ένοπλη ομάδα. Ωστόσο, η προσπάθειά του συνάντησε ανυπέρβλητα εμπόδια από τοπικούς φορείς.¹⁶

Όμως, εκεί που η συμβολή των Επανασίων αποκτά καθοριστική σημασία για την πορεία του Αγώνα, είναι στο πεδίο της διανοήσης.

Για παράδειγμα, μια σπουδαία φυσιογνωμία της επαναστατικής λογοσύνης, ο Κερκυραίος **Ανδρέας Μουστο-**

Ο Ανδρέας Μουστοξύδης σε νεαρή ηλικία. Χαρακτικό, α' μισό 19ου αι. [Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας].

Andreas Moustoxidis at a young age. Engraving, first half of 19th century. [Corfu Reading Society].

the Corfiot **Andreas Moustoxidis**, immediately after the outbreak of the Revolution, from Milan where he was at the time, developed intense writing activity, contributing thus to the encouragement of the patriotic, but also of the philhellenic spirit. Later, he would be called upon by Governor Capodistrias to offer his valuable services to the state under establishment.¹⁷

The mere reference to Kalvos, Solomos, and Capodistrias (all three personalities inextricably linked to Corfu), would suffice to show the magnitude of the Heptanesian scholarship's contribution, as they are in fact three great and tragic defining figures of the new Hellenism.

It was **Dionysios Solomos** who gathered around him the circle of the Ionian school of literature and defined the course of modern Greek language until our days. His sensitive soul was overwhelmed by the greatness of sacrifice, and the poet set as his life purpose to serve his homeland and language.

Good fortune brought alongside Solomos, a leading music composer, **Nikolaos Chalikiopoulos-Mantzaros**, who

Ξύδης, αμέσως μετά το ξέσπασμα της Επανάστασης, από το Μιλάνο όπου βρισκόταν τότε, ανέπτυξε έντονη συγγραφική δραστηριότητα, συντελώντας στην εμπύχωση του πατριωτικού, αλλά και του φιλελληνικού φρονήματος. Αργότερα θα τον καλέσει ο Κυβερνήτης να προσφέρει τις πολύτιμες υπηρεσίες του στο υπό σύσταση κράτος.¹⁷

Ωστόσο, και μόνον η αναφορά στον Κάλβο, τον Σολωμό και τον Καποδίστρια, (και οι τρεις προσωπικότητες άρρηκτα συνδεδεμένες με την Κέρκυρα), θα αρκούσε για να καταδείξει το μέγεθος της συμβολής της ιόνιας λογιουσίνης, καθώς ουσιαστικά πρόκειται για τρεις μεγαλειώδεις και τραγικές προσδιοριστικές μορφές του νέου ελληνισμού.

Ο **Διονύσιος Σολωμός** υπήρξε εκείνος που συσπείρωσε γύρω του τον κύκλο της Επανασιακής λογοτεχνικής Σχολής και χάραξε την πορεία του νεοελληνικού λόγου έως τις μέρες μας. Η ευαίσθητη ψυχή του, συγκλονίστηκε από την μεγαλοσύνη της θυσίας, κι ο ποιητής έταξε ως σκοπό της ζωής του να υπηρετήσει την πατρίδα και τη γλώσσα.

Αγαθή τύχη έφερε πλάι στο Σολωμό έναν άλλο κορυφαίο δημιουργό, τον **Νικόλαο Χαλικιόπουλο-Μάντζαρο**, ο οποίος είναι ευρύτερα γνωστός ως ο συνθέτης του Εθνικού μας Ύμνου, αλλά στην πραγματικότητα το έργο του είναι πολύ ευρύτερο και εξαιρετικά σημαντικό. Όπως αναφέρει ο αναπληρωτής καθηγητής Μουσικολογίας Κώστας Καρδάμης, «...και οι δυο είχαν να αντιμετωπίσουν ένα κοινό πρόβλημα: έπρεπε, ακολουθώντας το αίτημα της εποχής, να δημιουργήσουν αντίστοιχα εθνική ποίηση και εθνική μουσική, πράγμα έτι δυσκολότερο στη δεύτερη περίπτωση, μιας και για τη μουσική δεν υπήρχαν προγενέστερα πρότυπα. Η εμπειρία και τα αιτήματα των επανασιακών αστικών κέντρων έπαιξαν και στην περίπτωση αυτή σημαντικό διαμορφωτικό ρόλο». [...] «...Και οι δύο, την ίδια χρονική περίοδο, βρέθηκαν ο καθένας στον τόμο του να ηγούνται των εξελίξεων, δημιουργώντας πρότυπα εκεί που ουσιαστικά δεν υπήρχαν και ορίζοντας προσεγγίσεις και πρακτικές που σε μεγάλο βαθμό θα όριζαν τη μουσική και ποιητική παραγωγή του νέου ελληνισμού...».¹⁸

Ο Αγώνας για την Ελευθερία της Πατρίδας υπήρξε αιματηρός, σκληρός και αμφίροπος. Αναμφίβολα, κρίθηκε στο πεδίο των μαχών. Όμως, η νίκη επισφραγίστηκε στο πεδίο της διπλωματίας. Και σε αυτό το πεδίο, εκείνος που —από την έναρξη κιόλας του Αγώνα— έκανε το παν για την ευδωσή του, ήταν ο **Ιωάννης Α. Καποδίστριας**. Διότι όχι μόνον κατόρθωσε, το 1821, ως Υπουργός του Τσάρου να επιβάλει την ουδετερότητα των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων —δηλαδή ουσιαστικά να διασώσει την επαναστατική φλόγα στον Τόπο—, αλλά όλο το επόμενο διάστημα, από τη Γενεύη όπου διέμεινε κατά

is widely known as the composer of our National Anthem, but in fact, his work is much broader and extremely important. According to Kostas Kardamis, Associate Professor of Musicology, "...Both of them had to face a common problem; following the demand of their time, they had to create national poetry and national music respectively, which was even more difficult in the latter case, since there were not any previous models in music. Experience and the demands of the Ionian urban centres played a significant shaping part in this case too". [...] "...Both of them in the same period, found themselves shaping developments, creating models when none existed yet and defining approaches and practices that would define the musical and poetic production of the new Hellenism to a great extent...".¹⁸

The Struggle for the Country's Liberation was bloody, tough, and often held in balance. Undoubtedly, it was decided on the battlefield. However, victory was sealed on the field of diplomacy. And on this field, it was **Ioannis Capodistrias**, who made every effort to ensure its success, from the very beginning of the Struggle. Not only did he manage, as the Czar's Minister in 1821, to impose the neutral stance of the European Powers - i.e. to help the revolutionary flame remain alive in Greece— but throughout the following period, from Geneva, where he stayed in the period 1822-1827, he was the main contributor to the development of the European philhellenism, positively influencing hundreds of significant personalities.¹⁹

When he was elected Governor by the Third National Assembly, in spring 1827, he agreed to come to the ruined and ungoverned Greece, just when the Revolution was in danger of dying out. After visiting the European courts to seek their support, he settled at first in Aegina and later in Nafplio, gathering around him the worthiest associates, several of whom had been old acquaintances from the Ionian Islands and his colleagues in the Septinsular Republic, the state which offered Capodistrias valuable administrative Experience.

As regards the Greek State, clearly Ioannis Capodistrias left a strong imprint in all sectors of its organization. And despite the fact that he had to clash with many along the way —shortly before his thread of life was cut by Greek hands— he managed to ratify the independence of the Greek state, extending its territory, apart from the Peloponnese and Cyclades, to include Central Greece up to the Ambracian-Pagacetic line.²⁰

Σχέδιο της επίσημης πομπής την ημέρα τελέσεως των εγκαινίων της Ιονίου Ακαδημίας από τον Λόρδο Φρειδερίκο Γκύλφορντ. *Gazzetta degli Stati Uniti delle Isole Ionie*, (17/29 Μαΐου 1824), αρ. φ. 335, σ. 2.

Drawing of the formal procession on the day of the inauguration of the Ionian Academy by Lord Frederick Guilford. *Gazzetta degli Stati Uniti delle Isole Ionie*, (17/29 May 1824), issue number 335, p. 2.

τα έτη 1822-1927, λειτούργησε ως ο κυριότερος συντελεστής ανάπτυξης του ευρωπαϊκού φιλελληνισμού, επηρεάζοντας θετικά εκατοντάδες σημαντικές προσωπικότητες.¹⁹

Κι όταν, την Άνοιξη του 1827, εκλέχτηκε Κυβερνήτης από την Γ' Εθνοσυνέλευση, αποδέχτηκε να έρθει στην κατεστραμμένη κι άναρχη Ελλάδα, την ώρα που η Επανάσταση κινδύνευε να εκπνεύσει. Αφού πρώτα επισκέφτηκε τις ευρωπαϊκές αυλές ζητώντας την υποστήριξή τους, εγκαταστάθηκε αρχικά στην Αίγινα κι αργότερα στο Ναύπλιο, συσπειρώνοντας γύρω του τους αξιότερους συνεργάτες, αρκετοί εκ των οποίων ήταν παλιοί του γνώριμοι από τον Ιόνιο χώρο και συνεργάτες του στην Επτάνησο Πολιτεία, ένα κράτος που προσέφερε στον Καποδίστρια πολύτιμες διοικητικές εμπειρίες.

Όσο για την Ελληνική Πολιτεία, δεν είναι υπερβολή να πούμε ότι ο Ιωάννης Καποδίστριας κατέλειπε ισχυρό το αποτύπωμά του σε όλους τους τομείς οργάνωσής της. Και παρότι αναγκάστηκε στην πορεία να συγκρουστεί με αρκετούς, εντούτοις —λίγο πριν ελληνικά χέρια κόψουν το νήμα τής ζωής του— κατόρθωσε να αναγνωρισθεί η Ελλάδα ανεξάρτητη, περιλαμβάνοντας μάλιστα στην επικράτειά της —εκτός από την Πελοπόννησο και τις Κυκλάδες— και τη Στερεά, στη διευρυμένη γραμμή Αμβρακικού-Παγασπικού.²⁰

The creation of an independent Greek State naturally had crucial consequences. The Greek kingdom was now a free nation state, and as such, it acted as a powerful magnet for all regional Hellenism.

Among the first to respond to this centripetal force and in fact in a coordinated way, were the Heptanesians. Along with their struggle to improve the political conditions at the Ionian State, they gradually began to claim their national restoration, i.e. their union with Greece.

Let it be reminded that in the Ionian State²¹ (as in the Septinsular Republic) there were—even ostensibly—some institutionalised political processes towards the representation system, based both on the political education that had already been shaped in the past and on the western-European socio-political civil structure.

More specifically, an elected Parliament operated regularly. It consisted of 40 MPs, of which only 29 were elected (the remaining 11 were the so-called Primary Council, i.e. the members of the Senate and the 5 Prefects).²² According to the British model, only few wealthy and educated citizens had voting rights, whose names, based on specific economic criteria, were published in the Government Gazette, always under the supervision of the Lord High

Η δημιουργία του ανεξάρτητου Ελληνικού Κράτους είναι αυτονόητο ότι είχε καταλυτικές συνέπειες. Το ελληνικό βασίλειο αποτελούσε πλέον έναν ελεύθερο εθνικό πυρήνα, με αποτέλεσμα να λειτουργήσει ως ο ισχυρός μαγνήτης για όλον τον περιφερειακό ελληνισμό.

Από τους πρώτους που ανταποκρίθηκαν σε αυτήν την κεντρομόλο δύναμη, και μάλιστα με συντεταγμένο τρόπο, ήταν οι Επτανήσιοι. Παράλληλα με τον Αγώνα για τη βελτίωση των πολιτικών συνθηκών στο Ιόνιο Κράτος, άρχισαν σταδιακά να διεκδικούν και την εθνική αποκατάστασή τους, δηλαδή την Ένωση με την Ελλάδα.

Ας μην ξεχνούμε ότι στο Ιόνιο Κράτος²¹ (όπως και πριν στην Επτανήσιο Πολιτεία) υπήρχαν —έστω κατ' επίφαση— ορισμένες θεσμοθετημένες πολιτικές διαδικασίες αντιπροσωπευτικού χαρακτήρα, εδραιωμένες τόσο στην πολιτική παιδεία που είχε διαμορφωθεί ήδη κατά το παρελθόν, όσο και στη δυτικοευρωπαϊκού τύπου κοινωνικοπολιτική αστική δομή.

Πιο συγκεκριμένα, λειτουργούσε κατά τακτά χρονικά διαστήματα μια εκλεγμένη Βουλή. Αποτελούνταν από 40 βουλευτές, εκ των οποίων μόνον 29 μέλη της ήταν αιρετά (οι υπόλοιποι 11 αποτελούνταν από το λεγόμενο Προκαταρκτικό Συμβούλιο (δηλαδή τα μέλη της Γερουσίας και τους 5 Επάρχους).²² Βεβαίως —κατά τα πρότυπα της Αγγλίας— δικαίωμα ψήφου είχαν μόνον ελάχιστοι εύποροι και μορφωμένοι πολίτες, που τα ονόματά τους, βάσει συγκεκριμένων οικονομικών κριτηρίων, δημοσιεύονταν στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως, πάντοτε υπό την επίβλεψη των οργάνων του Αρμοστή. Επιπλέον, λειτουργούσε και μια εξαμελής Γερουσία, δηλαδή η Κυβέρνηση του Ιονίου Κράτους, ωστόσο η επιλογή των μελών της ήταν αποκλειστικό προνόμιο του εκάστοτε Αρμοστή.

Ας μην ξεχνούμε, επίσης, ότι η βρετανική παρουσία υπήρξε και ευεργετική σε ορισμένους τομείς, όπως για παράδειγμα στην οργάνωση του διοικητικού μηχανισμού, στην αρχιτεκτονική, στην ανάπτυξη του εμπορίου, στις κρατικές υποδομές και στην εκπαίδευση. Αναμφίβολα, την πλέον ευεργετική επίδραση άσκησε η ίδρυση της Ιονίου Ακαδημίας, το 1824, η οποία οφείλεται στην πρωτοβουλία του μεγάλου φιλέλληνα Λόρδου Γκίλφορντ.²³ Η Ιόνιος Ακαδημία συνέβαλε καθοριστικά στην καλλιέργεια και την καθιέρωση της ελληνικής γλώσσας, ενδυνάμωσε την εθνική συνείδηση και γαλούχησε σπουδαίους πατριώτες, αρκετοί εκ των οποίων στελέχωσαν τον διοικητικό μηχανισμό του Ιονίου και αργότερα του νεοελληνικού κράτους. Καθηγητές της υπήρξαν, μεταξύ άλλων, εμβληματικές προσωπικότητες, όπως ο Ανδρέας Κάλβος, ο Χριστόφορος Φιλτάς, ο Κωνσταντίνος Ασώπιος, ο Θεόκλητος Φαρμακίδης, ο Νεόφυτος Βάμβας, ο Πέτρος Βράιλας-Αρμένης κ.α.

Τα παραπάνω στοιχεία, καθώς και η διαρκής όσμωση

Commissioner's officers. Moreover, a six-member Senate —i.e. the Government of the Ionian State— operated, with the appointment of its members being an exclusive privilege of the Lord High Commissioner.

It must be noted that the British presence was beneficial in some sectors, such as in the organisation of the administrative mechanism, in architecture, in the development of commerce, in the public infrastructure, and in education. The most beneficial influence, was undoubtedly, the establishment of the Ionian Academy, in 1824 on the initiative of the great philhellene Lord Guilford.²³ The Ionian Academy had a pivotal contribution to the cultivation and establishment of the Greek language, strengthened national consciousness and moulded great patriots, many of whom staffed the administrative mechanism of the Ionian and later of the modern Greek state. Its professors include, among others, iconic personalities such as Andreas Kalvos, Christophoros Filitas, Konstantinos Asopios, Theoklitos Farmakidis, Neophytos Vambas, Petros Vraïlas-Armenis, etc.

All the above, as well as the constant osmosis with the Western-European political and social developments, resulted in an increasing number of people resenting the dependence, the oppression and arbitrariness of the British administration.

Thus, in 1830 there were mass riots in Cephalonia, led by Gerasimos Leivadas,²⁴ while in the summer of 1839, **Andreas Moustoxydis** —an elected MP of the Ionian Parliament— who had returned to Corfu after the assassination of the Governor Capodistrias, visited London as a representative of the MPs of the opposition to protest. In fact, he filed a comprehensive petition to the competent Secretary of State for the Colonies.²⁵ The petition stated the oppression suffered by the Ionian Islands and requested constitutional freedoms and freedom of the press. Although there was no practical result —on the contrary the British High Commissioner Douglas dissolved the elected Parliament by decree— it was, nevertheless, important to make the Ionian issue known to the European public opinion.

The upheavals that took place in Western Europe a few years later, in 1848-1849, carried the liberal wind to the Ionian Islands too. As a result, Lord High Commissioner Seaton, granted freedom of the press, allowed the establishment of private printing houses, the establishment of clubhouses and the free assembly of citizens. This was crucial for the widespread dissemination of the social and

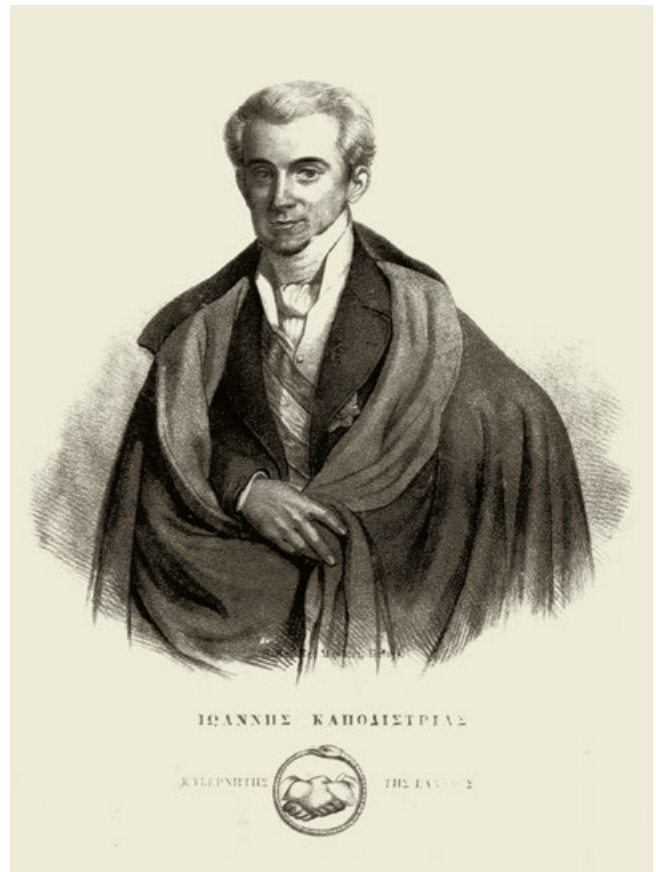
με τις δυτικοευρωπαϊκές πολιτικές και κοινωνικές εξελίξεις, είχαν ως αποτέλεσμα ολόένα και περισσότεροι να δυσανασχετούν με την εξάρτηση, την καταπίεση και τις αυθαιρεσίες της βρετανικής διοίκησης.

Έτσι, το 1830 σημειώνονται μαζικές ταραχές στην Κεφαλονιά υπό την ηγεσία του Γεράσιμου Λειβαδά,²⁴ ενώ το καλοκαίρι του 1839 ο εκλεγμένος βουλευτής της Ιονίου Βουλής **Ανδρέας Μουστοξύδης**, ο οποίος είχε επιστρέψει στην Κέρκυρα μετά τη δολοφονία του Κυβερνήτη, επισκέφθηκε το Λονδίνο ως εκπρόσωπος των αντιπολιτευομένων βουλευτών για να διαμαρτυρηθεί, παραδίδοντας μάλιστα εμπεριστατωμένο Υπόμνημα στον αρμόδιο Υπουργό των Αποικιών.²⁵ Το υπόμνημα αναφερόταν στην καταπίεση των Ιονίων και ζητούσε διάφορες συνταγματικές ελευθερίες και ελευθεροτυπία. Και παρότι δεν επιτεύχθηκε κάποιο πρακτικό αποτέλεσμα —αντιθέτως ο βρετανός Αρμοστής Ντάγκλας διέλυσε με διάταγμά του την εκλεγμένη Βουλή—, ωστόσο, σημαντική ήταν η δημοσιοποίηση του επανασιακού ζητήματος στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη.

Λίγα χρόνια μετά, οι ανατροπές που σημειώθηκαν στη Δυτική Ευρώπη κατά τα έτη 1848-1849, μετέφεραν και στην Επτάνησο τον φιλελεύθερο άνεμο. Έτσι, ο Αρμοστής Σήτον παραχώρησε ελευθεροτυπία, επέτρεψε την ίδρυση ιδιωτικών τυπογραφείων, τη σύσταση λεσχών και την ελεύθερη συνάθροιση πολιτών. Το γεγονός αυτό είχε καταλυτική σημασία για την ευρύτατη διάδοση των κοινωνικών και πατριωτικών ιδεών. Αμέσως οργανώθηκαν πολιτικές λέσχες και εκδόθηκαν εφημερίδες.

Στην Κέρκυρα η εφημερίδα «Πατρίς», με βασικούς συντελεστές τον Ανδρέα Κάλβο —όπως ήδη αναφέρθηκε καθηγητή της Ιονίου Ακαδημίας— και κυρίως τον **Πέτρο Βράιλα-Αρμένι**,²⁶ επίσης καθηγητή της Ιονίου Ακαδημίας —και πρώτο Πρόεδρο της Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας (1836).²⁷ Ο Π. Βράιλας ήταν μια εξέχουσα πολυσιχδής προσωπικότητα της επανασιακής διανόησης του 19ου αι., ο οποίος ιδεολογικά συγκαταλεγόταν στους Μεταρρυθμιστές, δηλαδή σ' εκείνους που επιδίωκαν τη σταδιακή βελτίωση της θέσης των Ιονίων, επειδή θεωρούσαν αδύνατον να επιτευχθεί αμέσως η Ένωση.

Στη Ζάκυνθο εκδίδεται η εφημερίδα «Ο Ρήγας» και στην Κεφαλονιά «Ο Φιλελεύθερος» του Ηλία Ζερβού-Ιακωβάτου και «Η Αναγέννησις» του Ιωσήφ Μομφεράτου. Οι δύο άνδρες θα αποτελέσουν τους στυλοβάτες του αυθεντικού επανασιακού Ριζοσπαστισμού. Ήταν τότε μόλις 35 και 33 ετών αντίστοιχα. Με νομικές σπουδές στην Ιταλία και τη Γαλλία υπήρξαν φορείς των πιο προοδευτικών πολιτικών ιδεών του καιρού τους. Περισσότερο ο Μομφεράτος, βαθιά επν-

Ο Ιωάννης Καποδίστριας, Κυβερνήτης της Ελλάδος. Λιθογραφία του Π. Παυλίδη-Μινώτου, Αθήνα, 1859. [Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας].

Ioannis Capodistrias, Governor of Greece. Lithograph by P. Pavlidis-Minotos, Athens, 1859. [Corfu Reading Society].

patriotic ideas. Political clubhouses were immediately established, and newspapers were published.

In Corfu, the newspaper *Πατρίς* (Homeland) was circulated, its main contributors being Andreas Kalvos, a professor at the Ionian Academy as mentioned and mainly **Petros Vrailas-Armenis**,²⁶ also a professor at the Ionian Academy, and first Chairman of the Corfu Reading Society (1836).²⁷ P. Vrailas was a prominent, multitasking personality of the 19th century Heptanesian scholarship, who was ranked among the Reformists, i.e. those that sought the gradual improvement of the status of the Ionian Islands, because they thought it was impossible to achieve the Union with Greece in the immediate future.

The newspaper *Ο Ρήγας* (Rigas) was published in Zakynthos and Ilias Zervos-Iakovatos' newspaper *Ο Φιλελεύθερος* (The Liberal) and Joseph Momferatos' newspaper *Η Αναγέννησις* (The Rebirth) were published in

Ο Πέτρος Βράιλας-Αρμένης, Κερκυραίος φιλόσοφος και πολιτικός, πρώτος πρόεδρος της Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας, Βουλευτής της Ιονίου Βουλής, πρέσβης και υπουργός εξωτερικών της Ελλάδας. Φωτογραφία, β' μισό 19ου αι. [Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας].

Petros Vrailas-Armenis, Corfiot philosopher and politician, first Chairman of the Corfu Reading Society, MP of the Ionian Parliament, ambassador, and Greek Minister of Foreign Affairs. Photograph, second half of 19th century. [Corfu Reading Society].

ρεασμένος από τις ιδέες του Τζουζέπε Ματσίνι, έβλεπε την Ένωση της Επτανήσου ως ένα βήμα στην πορεία προς στην εθνική και κοινωνική αποκατάσταση όλων των λαών. Χαρακτηριστικά είναι τα συνθήματα για τον εορτασμό της 25ης Μαρτίου 1849, στο πρώτο φύλλο της εφημερίδας του: «Ζήτω η απελευθέρωση των λαών, Ελευθερία-Ισότητας-Αδελφότης, Ζήτω η Παγκόσμια Δημοκρατία». Ιδέες απευθείας επηρεασμένες από τις αρχές της Γαλλικής Επανάστασης και του Ιταλικού Risorgimento.²⁸

Θα μπορούσαμε να σχηματοποιήσουμε την ιδεολογία αυτών των πρώτων Ριζοσπαστών ως εξής: Θεωρούσαν παράνομη την Προστασία, διότι δεν είχε ερωτηθεί ο επανησιακός λαός. Απαιτούσαν την άμεση Ένωση με το ανεξάρτητο ελληνικό κράτος. Αρνούσαν τις μεταρρυθμίσεις, με το σκεπτικό ότι έτσι εμμέσως θα αναγνώριζαν και θα παρέτειναν την Προστασία. Και κυρίως, διακήρυσσαν τα ιδανικά της Ισοπολιτείας και της Δημοκρατίας.

Το έντονο κλίμα δυσαρέσκειας, η καταπίεση των Βρετανών αξιωματούχων στην Κεφαλονιά και οι απολύτως

Cephalonia. These two men would become the pillars of the authentic Heptanesian Radicalism. They were only 35 and 33 years old respectively at the time. With Law studies in Italy and in France, they became carriers of the most progressive political ideas of their time. Especially, Momferatos, who was deeply influenced by the ideas of Giuseppe Mancini, and saw the Union of the Ionian Islands as a step towards the national and social restoration of all nations. The slogans for the celebration of 25th March 1849, i.e. the anniversary for the Greek Independence, in the first newspaper issue are indicative of this: "Long live the liberation of the peoples, Liberty-Equality-Fraternity, Long live global democracy." Ideas that were directly influenced by the principles of the French Revolution and the Italian Risorgimento.²⁸

The ideology of these early Radicals could be summarised as follows: They considered the Protection illegal, because it lacked the Heptanesians' consent, they demanded the immediate union with the independent Greek state, they refused reforms, on the grounds that this would implicitly recognise and prolong the British Protection. And above all, they proclaimed the ideals of egalitarianism and democracy.

The intense climate of discontent, the oppression by the British officials in Cephalonia, and their utterly inept handling of the situation, led in 1849 —during the office of the Lord High Commissioner Ward— to the well-known riots in Skala, Cephalonia, resulting in dozens of hangings, exiles, and public floggings for the locals.²⁹ This was followed by the relatively free elections in 1850, which resulted in the ninth Parliament. The Reformists had the majority and the so-called Katachthonioi (Undergrounders), i.e. the proponents of the High Commission who rejected any changes whatsoever were elected, as well as nine Radicals, who drafted the first Union Resolution to be passed by the Ionian Parliament.

On 26 November 1850, in an ordinary session, MP Ioannis Typaldos began reading: "As the independence, the sovereignty, and the nationality of each people are their natural and unalienable rights...", at which point the works of the Parliament were ceased by order of Lord High Commissioner Ward. The resolution continued as follows:

«...Whereas the people of the Ionian Islands, who are an indispensable part of the Greek nation does not in our days actually enjoy and practice those rights, Whereas, moreover, the reasons that placed the Ionian Islands under the British Protection by a treaty to which the people never consented do not exist anymore,

άστοχοι χειρισμοί τους, οδήγησαν στα γνωστά επεισόδια των εξεγέρσεων της Σκάλας, το 1849, επί Αρμοστείας Ούαρδ, καταλήγοντας σε δεκάδες απαγχονισμούς, εξορίες και δημόσιες μαστιγώσεις.²⁹ Ακολούθησαν οι σχετικά ελεύθερες εκλογές το 1850, που ανέδειξαν την ενάτη Βουλή. Σε αυτήν πλειοψηφούσαν οι Μεταρρυθμιστές, εκλέχθηκαν και οι λεγόμενοι Καταχθόνιοι — δηλαδή οι οπαδοί της Αρμοστείας που δεν επιθυμούσαν καμιά αλλαγή, καθώς και εννιά Ριζοσπάστες, οι οποίοι επεξεργάστηκαν το πρώτο σχέδιο Ενωτικού Ψήφισματος για να εγκριθεί από την Ιόνιο Βουλή.

Στις 26 Νοεμβρίου 1850, σε τακτική συνεδρίαση, ο βουλευτής Ιωάννης Τυπάλδος ξεκίνησε να διαβάσει: «Επειδή η ανεξαρτησία, η κυριαρχία και η εθνικότης εκάστου λαού είναι δικαιώματα φυσικά και απαράγραπτα...»

Σε αυτό το σημείο, όμως, διακόπηκαν οι εργασίες της Βουλής, μετά από διαταγή του Αρμοστή Ούαρδ. Το Ψήφισμα συνέχιζε ως εξής:

«...Επειδή ο λαός της Επτανήσου, απαρτίζων μέρος αναπόσπαστον της ελληνικής φυλής, στερείται σήμερον της πραγματικής απολαβής και εξασκήσεως των τοιούτων δικαιωμάτων,

Επειδή, προς τοις άλλοις, εξέλειψαν πλέον αι αφορμαί, ένεκα των οποίων ετέθη υπό την Αγγλικήν Προστασίαν, δυνάμει συνθήκης εις την οποίαν ουδέποτε έδωκε την συγκατάθεσιν,

Επειδή τέλος, μερίς τις της ελληνικής φυλής, εις την οποίαν ανήκει, δηλαδή η απελευθερωμένη Ελλάς, απέκτησε τα κυριαρχικά και εθνικά αυτής δικαιώματα, Δί' όλα ταύτα η πρώτη ελευθέρα Βουλή των αντιπροσώπων της Επτανήσου,

Διακηρύττει

Ότι η ομόθυμος, στερεά και αμετάτρεπτος θέλησις του Επτανησιακού λαού είναι η ανάκτησις της ανεξαρτησίας του και η Ένωσις αυτού με το λοιπόν έθνος του, την απελευθερωμένην Ελλάδα».³⁰

Το παραπάνω κείμενο, που αμέσως τυπώθηκε και διανεμήθηκε σε όλα τα νησιά, υπογράφονταν από τους εννιά ριζοσπάστες. Παρότι δεν επρόκειτο για επίσημο ψήφισμα της Βουλής, ωστόσο, αντανακλά με ενάργεια τις θαρραλέες ιδέες μιας μεγάλης μερίδας των Ιονίων, είναι το αρτιότερα διατυπωμένο, αποτελεί σταθμό στην Ιστορία του κοινοβουλευτικού βίου της Επτανήσου και όχι μόνο.

Η Αρμοστεία απάντησε με νέες διώξεις. Οι Ριζοσπάστες βουλευτές εξορίστηκαν στα Αντικύθηρα και την Ερείκουσα. Φυσικά, διακόπηκε η έκδοση πολλών εφημερίδων, και εν τέλει διαλύθηκε η ενάτη Βουλή! Οι δύο ηγέτες του Ρι-

Ο Αντώνιος Δάνδολος, Κερκυραίος ριζοσπάστης πολιτικός, βουλευτής της Ιονίου Βουλής. Χαρακτικό, μέσα 19ου αι. [Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας].

Antonios Dandolos, Corfiot radical politician, MP of the Ionian Parliament. Engraving, mid-19th century. [Corfu Reading Society].

Whereas, finally, part of the Greek nation to which they belong, that is the liberated Greece, has acquired its sovereign and national rights, For these reasons, the first free House of Commons of the Ionian Islands,

Declares

That the unanimous, firm, and irrevocable will of the Heptanesian people is to regain its independence and be united with the rest of the nation, that is the liberated Greece".³⁰

The above text, which was immediately printed and distributed to all the islands, was signed by the nine Radicals. Although it was not an official resolution of the Parliament, it clearly reflects the courageous ideas of a large part of the Heptanesians, and it is the most efficiently worded political

ζορσαστισμού, αυτή τη φορά —επειδή είχαν προηγηθεί κι άλλες διώξεις— έμειναν στην «...πολυχρόνιο, πολυβάσανο και πολυστένακτο...» εξορία, όπως έγραφε ο Ηλίας Ζερβός, πεντέμισι χρόνια, ως τον Φεβρουάριο του 1857, αποκλεισμένοι από τις οικογένειές τους, υπομένοντας κάθε είδους στερήσεις.

Αυτός ο πρώτος Ριζοσπαστισμός κυρίως πολιτικοκοινωνικού χαρακτήρα, στη συνέχεια θα αλλάξει μορφή, καθώς —υπό την καθοδήγηση του Ζακυθινού Κωνσταντίνου Λομβάρδου— θα απομακρυνθεί από το αρχικό πλαίσιο και θα προσανατολιστεί μόνον στη διατύπωση του ριζοσπαστικού εθνικού αιτήματος για άμεση Ένωση με την Ελλάδα. Στην Κέρκυρα, αυτόν τον «εθνικό» ριζοσπαστισμό ενστερνίστηκαν αρκετοί, με γνωστότερους τον Αντώνιο Δάνδολο και τον Στέφανο Παδοβά.³¹

Η αποφασιστική στροφή αρκετών Κερκυραίων βουλευτών προς τον «εθνικό» ριζοσπαστισμό επήλθε το 1857, όταν ορισμένοι βρετανικοί κύκλοι πρότειναν να παραχωρήσει η Μ. Βρετανία τα νότια νησιά του Ιονίου στην Ελλάδα και να διατηρήσει την Κέρκυρα και τους Παξούς ως βρετανική αποικία. Αυτή η πρόταση δημιούργησε νέα διογκούμενη δυσαρέσκεια.

Στις 20 Ιουνίου 1857, οι Κερκυραίοι βουλευτές Αντώνιος Δάνδολος, **Στέφανος Παδοβάς** και Σπυρίδων Αρβανιτάκης κατήγγειλαν στη συνεδρίαση της Ιονίου Βουλής ότι κυκλοφορούσε κρυφά μια αναφορά με το αίτημα της αποικιοποίησης της Κέρκυρας. Η πρόταση αυτή θεωρήθηκε προσβλητική και προκάλεσε ζηηρότατες διαμαρτυρίες. Χαρακτηριστική είναι η φράση από την αγόρευση του Στέφανου Παδοβά: «...Να παύση ο φενακισμός! Και ας μάθη η προστασία και ο κόσμος ότι την δολιότητα βδελυτόμεθα. Η ενδεκάτη Βουλή είναι ουχί κρίκος αλλά φραγμός μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος».³² Όλοι οι βουλευτές αντέδρασαν και τελικώς, ύστερα από πρόταση του γηραιού Α. Δάνδολου, ομόφωνα εγκρίθηκε το δεύτερο ενωτικό ψήφισμα:

«Μόνη επιθυμία και θέλησίς μας είναι η παύσις της Προστασίας και η Ένωσις της Επτανήσου μετά της ελευθέρας Ελλάδος. Τούτο καθείς είναι έτοιμος να το υπογράψη, ουχί απλώς δια της μελάνης, αλλά δι' αυτού του αίματός του.

Ο ξενισμός ουδέποτε θα εύρη υποστήριξιν εν Επτανήσω και η βία και μόνη η βία δύναται να μας διακρατήσιν εις την τωρινήν πολιτικήν μας κατάστασιν».³³

Οι αντιδράσεις έφτασαν στον ευρωπαϊκό Τύπο και το θέμα απασχόλησε —και πάλι— δια μακρόν τη βρετανική Βουλή και την Κυβέρνηση, η οποία αποφάσισε να αποστεί-

text and a milestone in the history of the parliamentary life of the Ionian Islands and not only.

The High Commission responded with new persecutions. The Radical MPs were exiled to Anticythera and Erikousa. The publication of many newspapers was suspended and eventually the ninth Parliament was dissolved! The two leaders of Radicalism remained this time —as other persecutions had preceded— in a "...long-lasting, long-suffering, and long-endured..." exile, as Ilias Zervos wrote, for five and a half years until February 1857, away from their families, suffering all kinds of deprivations.

This first Radicalism, mainly of political-social nature, would later change form, as —under the guidance of Konstantinos Lomvardos from Zakynthos— it would move away from its initial framework and would be oriented towards expressing a radical national demand for immediate union with Greece. In Corfu, this "national" radicalism was embraced by several people, the most famous being Antonios Dandolo and Stefanos Padovas.³¹

This decisive shift of many Corfiots towards "national" radicalism culminated in 1857, when some British circles proposed that Great Britain should cede the southern Ionian Islands to Greece and withhold Corfu and Paxos as a British colony. This proposal created new and growing discontent.

On 20 June 1857, the Corfiot MPs Antonios Dandolo, **Stefanos Padovas**, and Spyridon Arvanitakis informed the Ionian Parliament that a report was secretly circulated requesting to render Corfu a British colony. This proposal was considered offensive and caused loud protests. Stefanos Padovas' words are indicative of this discomfort: "... Let this deception stop! And let the protectors and the world know that we abhor guile. The eleventh Parliament is not a link, but a barrier between the past and the future".³² All MPs reacted and finally, on a motion by the elder A. Dandolo, the second resolution was unanimously adopted:

"Our only desire and will is for the Protection to end and for the Ionian Islands to be united with liberated Greece. We are all ready to sign this, not only with ink but with our own blood.

No foreign forces will ever find support in the Ionian Islands. Violence is the only means to maintain us in our current political situation."³³

The reactions reached the European press and they became once more a long-standing concern for the British Parliament and the Government, which in December 1858,

Το κτήριο της Ιονίου Βουλής. Από το φωτογραφικό Album του Αυγουστίνου Κόλλα με τις όψεις της πόλης της Κέρκυρας, 1857. [Ιδιωτική Συλλογή].

The building of the Ionian Parliament. From Augustinos Kollas' photographic album with views of Corfu Town, 1857. [Private Collection].

λει, τον Δεκέμβριο του 1858, τον «διαπρεπή φιλέλληνα» Ουίλιαμ Γκλάντστον, προκειμένου να σταθμίσει τα πράγματα και να προτείνει φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις του Συντάγματος.

Ενδεικτική του κλίματος που επικρατούσε είναι η απάντηση που έδωσε στον Γκλάντστον ο Κερκυραίος Ριζοσπάστης Βουλευτής, καθηγητής Ιατρικής της Ιονίου Ακαδημίας, και πρόεδρος της Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας, Σπυρίδων Αρβανιτάκης: «...Μόνη ευχή της Επτανήσου είναι η Ένωσις και δεν εμπιστεύεται πλέον αυτή εις υποσχέσεις και παραχωρήσεις ελευθεριών, μετά από παθήματα 45 ετών».³⁴ Το αίτημα υπέρ της Ένωσης διατυπωνόταν προς τον Βρετανό έκτακτο απεσταλμένο σε κάθε ευκαιρία και σε όλα τα μέρη που επισκέφτηκε. Και διατυπώθηκε για άλλη μια φορά, με τον πλέον επίσημο τρόπο, στις 15 Ιανουαρίου 1859 από την Ιόνιο Βουλή, με ψήφισμα:

decided to send the "eminent philhellene" William Gladstone, to weigh the facts and suggest constitutional reforms.

Indicative of the prevailing climate was the answer given to Gladstone by the Corfiot Radical MP, professor of Medicine at the Ionian Academy, and Chairman of the Corfu Reading Society, Spyridon Arvanitakis: "All the Ionian Islands desire is the union with Greece and, after 45 years of suffering, they no longer trust in promises and granting of freedoms".³⁴ The request for the Union was made to the British envoy-extraordinary at every opportunity and in all the places he visited. It was once again expressed in the most formal manner, on 15 January 1859 by the Ionian Parliament in a resolution:

"The Parliament of the Ionian Islands declares that

Οι Βουλευτές της 13ης Ιονίου Βουλής. Στη δεύτερη σειρά, τέταρτος από αριστερά, ο Στέφανος Παδοβάς. Στην πρώτη σειρά, τρίτος από αριστερά, ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης. Φωτογραφία του Αυγουστίνου Κόλλα, 15 Δεκ. 1863. [Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας].

The MPs of the 13th Ionian Parliament. In the second row, fourth from left, Stefanos Padovas, In the first row third from left, Aristotelis Valaorititis. Photograph of Augustinos Kollas, 15 December 1863. [Corfu Reading Society].

«Η Βουλή της Επτανήσου διακηρύττει ότι μόνη και ομόθυμος θέλησις του Ιονίου λαού υπήρξεν και είναι η Ένωσις απάσης της Επτανήσου μετά του Βασιλείου της Ελλάδος».³⁵

Η εντύπωση που αποκόμισε ο Γκλάντστον από την επίσκεψή του συνοψίζεται σε δυο χαρακτηριστικά αποσπάσματα από το υπόμνημα που κατέθεσε προς το Υπουργείο των Αποικιών της Αγγλίας: «Οι δεσμοί που συνδέουν τας νήσους αισθηματικά με το Βασίλειον της Ελλάδος ή καλλίτερα με την ελληνική φυλή, είναι πέντε και πολύ ισχυροί: Αίμα, θρησκεία, γλώσσα, στενές σχέσεις και γειτονία. [...] Είναι Ιόνιοι επειδή είναι Έλληνες».³⁶

Τελικώς, μετά από αρκετές ακόμη αντιπαραθέσεις —τόσο σε τοπικό επίπεδο (κυρίως μεταξύ των παλαιών και νέων ριζοσπαστών), όσο και στην ίδια τη βρετανική πολιτική σκηνή) και κυριότατα μετά την έξωση του βασιλιά Όθωνα από την Ελλάδα το 1862— η Μ. Βρετανία, σταθμίζοντας τη διογκούμενη δυσαρέσκεια των Ιονίων, καθώς και αρκετούς άλλους οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες, αποφάσισε να παραιτηθεί από τα Επτάνησα και να τα «προσφέρει» στον **Γεώργιο τον Α΄**, τον νέο Βασιλιά των Ελλήνων, κερδίζοντας έτσι, ακόμη περισσότερο τον έλεγχο της Ελλάδας.

the sole and unanimous will of the Heptanesians is and will be the Union of all the Ionian Islands with the Kingdom of Greece".³⁵

Gladstone's impression of his visit is summed up in two characteristic excerpts from the petition he filed with the British Colonial Office: "The emotional ties which connect the islands with the Kingdom of Greece or rather with the Greek race, are five and very powerful: Blood, religion, language, close relationships, and shared borders. [...] They are Heptanesians because they are Greeks".³⁶

Eventually, after several more disputes both at the local (mainly between the old and new Radicals) and at the British political scene itself and especially after King Otto's expulsion from Greece, in 1862, Great Britain, weighing the growing discontent of the Heptanesians and several other economic and political factors, decided to withdraw from the Ionian Islands and "offer" them to **King George I**, the new King of the Hellenes, thus gaining even more control over Greece.

This diplomatic move on the part of the British was considered by the old Radicals Zervos and Momferatos as

Αυτή η διπλωματική βρετανική κίνηση θεωρήθηκε από τους παλαιούς ριζοσπάστες Ζερβό και Μομφεράτο ως μια ενέργεια που απαξίωνε τους αγώνες των Επτανησίων, καθώς η Ένωση συνδεόταν με την έξωση του Όθωνα και πολύ περισσότερο θεωρούταν ως «δώρο» της Βασίλισσας Βικτωρίας στο νέο Βασίλειο των Ελλήνων. Για τον λόγο αυτό, οι δυο εκείνοι πρώτοι Ριζοσπάστες διαφωνώντας με τον τρόπο που συντελούταν η Ένωση, δεν έθεσαν ούτε καν υποψηφιότητα για την τελευταία 13η Ιόνια Βουλή, η οποία θα προχωρούσε στην έγκριση του τελικού ενωτικού ψηφίσματος.³⁷

Ήταν, όμως, τόσο ισχυρή η πάνδημη λαϊκή βούληση κι είχε αναπτυχθεί μια τέτοια δυναμική υπέρ της εθνικής αποκατάστασης, που κανένα εμπόδιο δεν μπορούσε να σταθεί απέναντι στην ολοκλήρωση της πολυπόθητης Ένωσης. Έτσι, στις 23 Σεπτεμβρίου 1863 (π.ν.), στο κτήριο της Ιονίου Βουλής προσήλθαν οι βουλευτές, συνοδευόμενοι από πλήθη κόσμου και αφού ο **Μητροπολίτης Αθανάσιος**, ένας από τους μαχητικούς και συνεπείς αγωνιστές υπέρ της Ένωσης, τέλεσε τον αγιασμό, τον λόγο έλαβε ο τελευταίος πρόεδρος της Ιονίου Βουλής Στέφανος Παδοβάς, ο οποίος εκφράζοντας *...τον διάπυρον πόθον του Ιονίου λαού...*, ανέγνωσε το τελευταίο Ενωτικό ψήφισμα, σε κλίμα απaráμιλλου ενθουσιασμού.

Γράφει, μεταξύ άλλων, για εκείνη την ημέρα ο πατριώτης ποιητής και μαχητικός αγωνιστής της Ένωσης, Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, ο οποίος υπήρξε Βουλευτής Λευκάδος και πρωταγωνίστησε τότε στα γεγονότα: «Και εάν πρόκειται να ζήσω χίλια έτη, δεν θα λησμονήσω την αγιότητα της επισήμου εκείνης στιγμής. Η εθνική σημαία εκυμάτιζεν εις τους πόδας του θρόνου, τα δάκρυα, αι επευφημίας αντήχουν και απέδιδον υπό τους θόλους του βουλευτηρίου φοβερὰν **ηχώ**».³⁸

Σε όλα τα νησιά πραγματοποιήθηκαν λαμπρές εορταστικές εκδηλώσεις, ενώ ακολούθησαν πολιτικές ζυμώσεις για τον καθορισμό των διαδικασιών που θα έπρεπε να τηρηθούν, καθώς και έντονες διπλωματικές αντιπαραθέσεις των δύο πλευρών (ελληνικής και βρετανικής) για τους όρους που έθεταν οι Βρετανοί και κυρίως για την εκ μέρους τους επιβολή κατεδάφισης των οχυρώσεων της Κέρκυρας, η οποία — σε μεγάλο μέρος — δεν αποφεύχθηκε.³⁹

Τίποτε όμως πια δεν μπορούσε να ματαιώσει την Ένωση, που τυπικά ολοκληρώθηκε την 21η Μαΐου 1864 (π.ν.). Εκείνη την ημέρα αποχώρησαν οι βρετανικές πολιτικές και στρατιωτικές δυνάμεις, παραδίδοντας τα νησιά στον έκτακτο απεσταλμένο της ελληνικής Κυβέρνησης Θρασύβουλο Ζαΐμη.

Λίγες μέρες αργότερα, στις 29 Μαΐου 1864 (π.ν.) κατέπλευσε το πλοίο που έφερνε στην Κέρκυρα τον νέο **Βασιλιά Γεώργιο Α'**.⁴⁰

Και παρότι η Ένωση, όπως συντελέστηκε, δεν ήταν

devaluing the struggles of the Heptanesians, as the Union was associated with Otto's expulsion and was moreover seen as a "gift" of Queen Victoria to the new King of the Hellenes. For this reason, these two early Radicals, disagreeing with the way the Union was taking place, did not even run for the 13th and last Ionian Parliament, which would pass the final resolution for the Union with Greece.³⁷

However, the universal popular will and the momentum for the national restoration were so strong that no obstacle would prevent the completion of the longed-for Union. Thus, on 23 September 1863 (O.S.) the MPs gathered at the Ionian Parliament building accompanied by crowds of people. Metropolitan Bishop Athanasios, one of the most active and consistent fighters for the Union performed the consecration ritual, and then the last president of the Ionian Parliament, Stefanos Padovas expressing ...the burning desire of the Heptanesians..., read out the last resolution for the Union in a climate of unparalleled enthusiasm.

Aristotelis Valaoritis, an MP for Lefkada, who was a patriot poet and a fervent fighter for the Union, wrote, inter alia, about that day: "And if I am to live a thousand years, I will never forget the holiness of that solemn moment. The national flag was flying at the foot of the throne, tears were shed, the cheers were loud and strongly **echoed** under the vaults of the parliament building."³⁸

Glorious festivities were held in all the islands, while political discussions followed to determine the procedures to be followed, as well as intense diplomatic debates from both sides (Greek and British) over the conditions set by the British and mainly over their terms to demolish the fortifications of Corfu, which was unavoidable to a great extent.³⁹

However, nothing could prevent the Union which was formally completed on 21 May 1864 (O.S.). On that day, the British political and military forces withdrew, delivering the Islands to the envoy-extraordinary of the Greek government Trasyvoulos Zaimis.

A few days later, on 29 May 1864 (O.S.), the ship bringing the new **King George I** arrived in Corfu.⁴⁰

Although the Union, as it was achieved, was not purely the result of the struggles of the Heptanesians, it cannot be denied that the political actions of the progressive Heptanesians expressed the hopes and expectations of the people at the time, turning them into action plans and collective visions of a new free society.

The celebrations of the Union were followed by the problems in the integration processes. Two Greek-speaking regions with six centuries of different history, and different

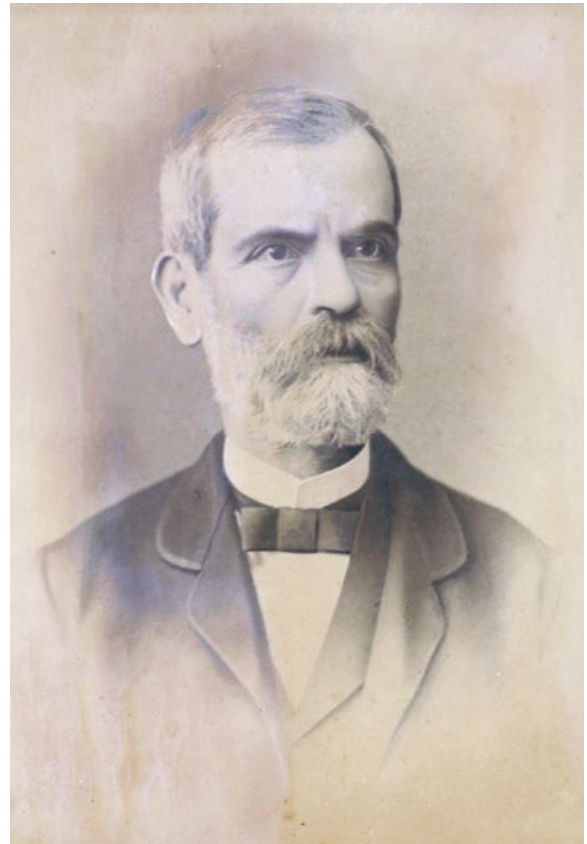
αμιγώς αποτέλεσμα των αγώνων του Επτανησιακού λαού, όμως, είναι αναμφισβήτητο ότι οι πολιτικές ενέργειες των προοδευτικών Επτανησίων συμπύκνωσαν τις ελπίδες και τις προσδοκίες των ανθρώπων εκείνης της εποχής, μετατρέποντάς τες σε σχέδια δράσεως και συλλογικά οράματα μιας νέας ελεύθερης κοινωνίας.

Βεβαίως, τους πανηγυρισμούς της Ένωσης ακολούθησαν οι τριγμοί των διαδικασιών ενσωμάτωσης. Δυο ελληνικοί τόποι με διαφορετική ιστορική διαδρομή έξι αιώνων, με διαφορετικές νοοτροπίες, δοκιμάστηκαν αρκετά και για μεγάλο διάστημα, προκειμένου να βρουν κοινά σημεία συνεννόησης σε διάφορα ζητήματα.

Είναι αλήθεια, ότι οι Επτανήσιοι γνώριζαν τα προβλήματα προσαρμογής και ενσωμάτωσης που θα έβρισκαν στο νέο τους περιβάλλον. Και είναι επίσης αλήθεια ότι το μικρό ελληνικό βασίλειο αντιμετώπισε την Επτανήσο με ιδιαίτερη αμχανία, ενίοτε χωρίς να σεβαστεί και να αξιοποιήσει την πολύτιμη παρακαταθήκη της. Το κλείσιμο της Ιονίου Ακαδημίας είναι ένα από τα πιο συμβολικά τραύματα, όχι όμως το μόνο. Εντούτοις, ο Επτανήσιοι προσέφεραν απλόχερα και σε όλα τα επίπεδα στο νέο κράτος.⁴¹ Και παρότι δεν είναι λίγοι εκείνοι που ένιωσαν παραγκωνισμένοι, ακόμα και απολογούμενοι για την Ιόνια ταυτότητά τους, συνέχισαν με πάθος και ανιδιοτέλεια τον Αγώνα για το πατριωτικό ιδανικό, την πρόοδο και την ανάπτυξη της Ελλάδας.

Μια πολύ σημαντική πτυχή προσφοράς στον κύριο εθνικό κορμό και γενικότερα στον νεότερο ελληνισμό, προήλθε από τη γενιά των επτανησίων λογίων που ενώ γεννήθηκαν και ανδρώθηκαν ως ιόνιοι πολίτες, κλήθηκαν να προσαρμοστούν και να υπηρετήσουν τη νέα κατάσταση. Αρκετοί από αυτούς ευδοκίμησαν στην πολιτική (όπως για παράδειγμα ο **Πέτρος Βράβλας-Αρμένης**), στα γράμματα και τις τέχνες. Χαρακτηριστική είναι η γενιά των «μαθητών» του Σολωμού,⁴² έντονα γαλουχημένη στο πατριωτικό ιδανικό και στην καλλιέργεια της γλωσσικής, αλλά και πολιτικής παιδείας. Δυο περιπτώσεις Κερκυραίων λογίων που ξεχώρισαν, υπήρξαν οι **Ιάκωβος Πολυλάς**⁴³ και **Γεράσιμος Μαρκοράς**.⁴⁴ Και οι δυο τους διατύπωσαν λόγο με πλατιά απήχηση και πανελλήνια ακτινοβολία, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια του εθνικού ιδεώδους.

Τον ίδιο Αγώνα υπηρέτησε και η νέα γενιά Επτανησίων, που ανδρώθηκε πια στο ελληνικό κράτος και παρέλαβε τη σκυτάλη στο τέλος του 19ου αιώνα. Τη γενιά αυτήν αντιπροσωπεύει εναργέστατα ο **Λορέντζος Μαβίλης**,⁴⁵ ο οποίος εξέφρασε με τον πλέον ρομαντικό τρόπο την αγάπη του για τη γλώσσα και την πατρίδα, μια αγάπη που του εμφύσησε την υψηλή ιδέα

Ο Ιάκωβος Πολυλάς, Κερκυραίος λόγιος και πολιτικός, συγγραφέας και μεταφραστής. Φωτογραφία, Β' μισό 19ου αι. [Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας].

Iakovos Polylos, Corfiot scholar and politician, writer, and translator. Photograph, second half of 19th century. [Corfu Reading Society].

mentalities faced difficulties for a long time in their effort to find common ground in various issues.

It is a fact that the Heptanesians were aware of the adaptation and integration problems that they would encounter in the new environment. And it is also a fact that the small Greek kingdom treated the Ionian Islands with particular awkwardness, sometimes not respecting and exploiting its valuable legacy. Closing the Ionian Academy is one of the most representative traumas, and it was not the only one. However, the Heptanesians offered generously to the new state at all levels.⁴¹ And although there were quite many people who felt marginalised, even finding themselves apologising for their Ionian identity, they continued passionately and selflessly to struggle for the patriotic ideal, the progress, and the development of Greece.

A very important aspect of the contribution to the main national body and in general to modern Hellenism,

Ο ποιητής Γεράσιμος Μαρκοράς. Φωτογραφία,
β' μισό 19ου α. [Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας].

The poet Gerasimos Markoras. Photograph,
second half of 19th century. [Corfu Reading Society].

came from the generation of the Heptanesian scholars that while born and bred as Ionian citizens, were called upon to adapt and serve the new situation. Several of them succeeded in politics (as for example **Petros Vrailas-Armenis**), in letters, and in the arts. A typical example is the generation of Solomos' "disciples"⁴², who were strongly nurtured in the patriotic ideal and in the cultivation of linguistic but also political education. Two cases of Corfiot scholars who stood out were **Iakovos Polyklas**⁴³ and **Gerasimos Markoras**.⁴⁴ Both of them formulated a discourse with wide appeal and panhellenic radiance, playing a significant part in the cultivation of the national ideal.

The same struggle was served by the new generation of Heptanesians that were born and bred in the Greek state and took over in the end of the 19th century. **Lorenzos Mavilis**⁴⁵ is a typical representative, who expressed his love for the language and homeland in the most romantic manner, a love that instilled in him the high ideal of duty and led him to fight in 1896 in Crete, in 1897 in Arta. He later became a politician, and finally sacrificed his life at the age of 52, heroically fighting in the Struggle for the liberation of Epirus from the Ottoman yoke.

The perception and the character of this Heptanesian patriotic ideology is expressed and sealed by Mavilis' wonderful and representative speech given at the Parliament in 1911 on the language question. It is a very meaningful emblematic text, as it gives a feeling of continuity and it also declares loyalty to the highest value of free thinking and the need to constantly assert it.⁴⁶

It could be argued that on a symbolic level, with the heroic death of the Garibaldian volunteer Lorenzos Mavilis, in November 1912 at the victorious Balkan Wars, which led to the final repelling of the Ottomans from the mainland of Greece and the doubling of the Greek territory, a cycle that had opened almost two centuries ago, came to a close. This cycle had opened when Evgenios Voulgaris was born in August 1716, in the Old Fortress of Corfu, where his parents had found refuge fleeing from Zakynthos to be protected from the great Ottoman siege.

The defeat of the Sublime Porte at the time signified its last organised effort to expand towards the West. And Evgenios Voulgaris, who received his school education in the town of Corfu, was fortunate in his long and very prolific career to contribute decisively with his pen to the dissemination of education and liberal ideas.

During the two centuries that passed, a number of

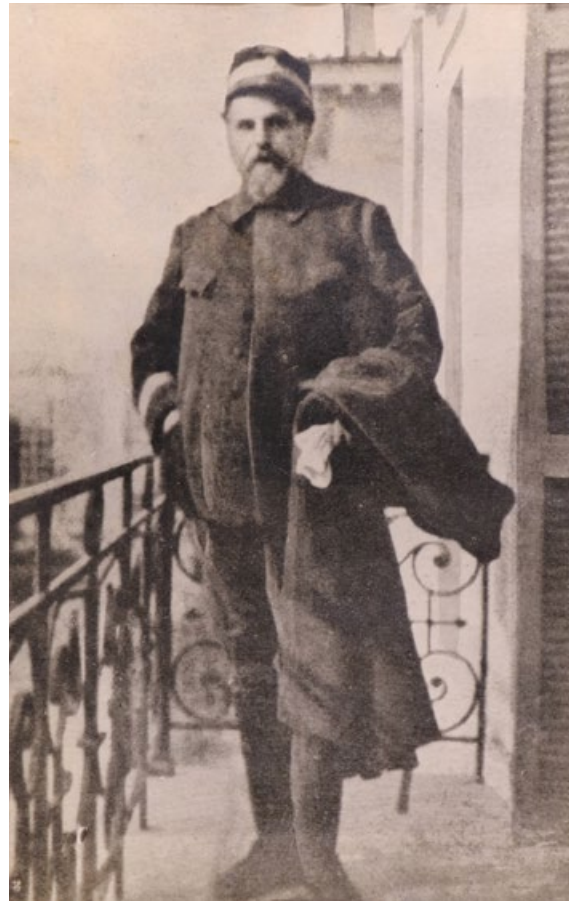
του χρέους και τον οδήγησε να πολεμήσει στην Κρήτη το 1896, στην Άρτα το 1897, αργότερα να πολιτευτεί και τέλος να θυσιαστεί ηρωικά μαχόμενος, στα 52 του χρόνια, στον Αγώνα για την απελευθέρωση της Ηπείρου από τον Οθωμανικό ζυγό.

Την πρόσληψη και τον χαρακτήρα αυτής της επαναστατικής πατριωτικής— πολιτικής ιδεολογίας, την καταδεικνύει και την σφραγίζει ο θαυμάσιος, ταυτοτικός λόγος του Μαβίλη τον οποίο εκφώνησε για το γλωσσικό ζήτημα στη Βουλή το 1911. Πρόκειται για ένα μεστό κείμενο εμβληματικής σημασίας, καθώς, αφενός καταδεικνύει την αίσθηση της συνέχειας κι αφετέρου δηλώνει την αφοσίωση στην απόλυτη αξία της ελευθέρης σκέψης και στην ανάγκη συνεχούς διεκδίκησής της.⁴⁶

Με τον ηρωικό θάνατο του γαριβαλδινού εθελοντή Λορέντζου Μαβίλη, τον Νοέμβριο του 1912 στους νικηφόρους Βαλκανικούς Πολέμους, οι οποίοι οδήγησαν στην οριστική απώθηση των Οθωμανών από την κυρίως Ελλάδα και στον διπλασιασμό των ελληνικών εδαφών, θα μπορούσαμε να πούμε ότι —σε συμβολικό επίπεδο— κλείνει ένας κύκλος, που είχε ανοίξει σχεδόν δυο αιώνες πριν: όταν τον Αύγουστο του 1716, γεννήθηκε ο Ευγένιος Βούλγαρης μέσα στο παλιό φρούριο της Κέρκυρας, εκεί όπου είχαν καταφύγει από τη Ζάκυνθο οι γονείς του για να προστατευτούν από την μεγάλη οθωμανική πολιορκία. Η ήπτα της Υψηλής Πύλης, τότε, σηματοδότησε την τελευταία οργανωμένη προσπάθεια επέκτασής της προς τη Δύση. Κι ο Ευγένιος Βούλγαρης, που μεγάλωσε λαμβάνοντας τις βάσεις της εγκύκλιας παιδείας του στην πόλη της Κέρκυρας, ευτύχησε στη μακρά και πολύ παραγωγική διαδρομή του, να συμβάλει καθοριστικά με τη γραφίδα του, στη διάδοση της Παιδείας και των φιλελεύθερων ιδεών.

Στη διάρκεια των δύο αιώνων που μεσολάβησαν, ακολούθησε πλειάδα σημαντικών προσωπικοτήτων του Ιονίου χώρου που συνέχισαν να αγωνίζονται —ο καθένας με τον τρόπο του— για την ελευθερία της πατρίδας. Μερικοί μάλιστα, όπως ο Καποδίστριας, ο Κάλβος, ο Σολωμός, ο Μάντζαρος, αλλά και αρκετοί ακόμη στο πλάι τους, διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο στη συγκρότηση του ελληνικού κράτους και τη διαμόρφωση του νεοελληνικού πολιτισμού.

Φυσικά, οι ιστορικές συνθήκες, στο πέρασμα του χρόνου, άλλαζαν συνεχώς και αναδιαμόρφωναν το πλαίσιο στο οποίο δρούσαν τα πρόσωπα στα οποία επικεντρώθηκε το ενδιαφέρον μας. Όμως, ίσως δεν είναι άστοχο να ισχυριστούμε ότι το σύνθετο κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό φαινόμενο που εξελίχθηκε μέσα σε αυτούς τους δύο αιώνες στον Ιόνιο χώρο και ειδικότερα στην Κέρκυρα, βασίστηκε ακριβώς στην συνεχή και γόνιμη όσμωση με τη Δύση. Και ανέδειξε ένα ευγενές όσο και αγωνιστικό συλλογικό πατριωτικό ιδανικό, το οποίο συνδιαμόρφωσε την εθνική μας συνείδηση και την ταυτότητά μας.

Ο ποιητής Λορέντζος Μαβίλης, με τη στολή του Γαριβαλδινού Λοχαγού, πριν φύγει εθελοντής, να πολεμήσει για την απελευθέρωση της Ηπείρου, το 1912. [Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας].

The poet Lorenzos Mavilis in his Garibaldian captain's uniform, before leaving as a volunteer to fight for the liberation of Epirus, in 1912. [Corfu Reading Society].

significant personalities of the Ionian space followed, who continued to fight, each one in their own way, for the freedom of the country. In fact, some of them, such as Capodistrias, Kalvos, Solomos, Mantzaros, and several others alongside them, played a leading part in the formation of the Greek state and modern Greek civilization.

Naturally, historical circumstances constantly shifted and reshaped the framework which defined the actions of the protagonists mentioned above. However, it could be argued that the complex social, political, and cultural phenomenon that evolved in the course of these two centuries in the Ionian region, and especially in Corfu, was based precisely, on the constant, fruitful osmosis with the West. And it showcased a noble but also an assertive collective ideal, which co-shaped our national consciousness and identity.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- ¹ Από την πλουσιότετη βιβλιογραφία, ενδεικτικά:
 - Ερμάνος Λούντζης, *Περί της Πολιτικής Καταστάσεως της Επτανήσου επί Ενετών*, Εν Αθήναις, 1856. (Ανατύπωση, Αθήνα, 2000).
 - Σπύρος Γασπαρινάτος, *Η Βενετία στα νησιά του Ιονίου Πελάγους*, Αθήνα, 2009.
 - Παναγιώτα Τζιβάρη, *Σχολεία και δάσκαλοι στη βενετοκρατούμενη Κέρκυρα (16ος - 18ος αι.): συμβολή στην ιστορία της εκπαίδευσης*, Αθήνα, 2003
 - Παναγιώτα Τζιβάρη, *Από την Εγγραμματοσύνη στη Λογιοσύνη. Θέματα παιδείας των Βενετών υπηκόων στον ελληνικό χώρο*, Αθήνα, 2012.
² Πασχάλης Κιτρομυλίδης, *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*, Αθήνα 1996, σ. 53-70. Βλέπε επίσης:
 - Ελένη Αγγελολάτη – Τσουγκαράκη (επιμ.) *Ευγένιος Βούλγαρης ο «ύπατος των φιλοσόφων» του Νέου Ελληνισμού. Τρεις αιώνες από τη γέννησή του*, Κέρκυρα: Αναγνωστική Εταιρεία Κερκύρας, 2018.
³ Πασχάλης Κιτρομυλίδης, *Η Γαλλική Επανάσταση και η νοτιοανατολική Ευρώπη*, Αθήνα, 2000, σ. 34 κ.ε.
⁴ Δημήτρης Αρβανιτάκης, *Η αγωγή του Πολίτη. Η γαλλική παρουσία στο Ιόνιο (1797-1799) και το έθνος των Ελλήνων*, Αθήνα, Ηράκλειο, 2020, όπου και η πληρέστερη βιβλιογραφία για το θέμα.
⁵ Βλέπε: *Επανάσος Πολιτεία (1800-1807): τα μείζονα ιστορικά ζητήματα*. «Πρακτικά Διήμερης Συνάντησης, Κέρκυρα, 18-19 Νοεμβρίου 2000» [επιμέλεια Αλίκη Νικηφόρου], Κέρκυρα, 2001. Και: *Επανάσος Πολιτεία (1800-1807). Το πρώτο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος*. «Πρακτικά του συνεδρίου «Επανάσος Πολιτεία (1800-1807)» 200 χρόνια από την ίδρυσή της (1800-2000) Αργοστόλι, 28-31 Οκτωβρίου 2000» [επιμέλεια Γ. Ν. Μοσχόπουλος – Γ.Σ. Μπάλας], Αργοστόλι 2003.
 Σπυριδών Λουκάτος, *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Επανάσος Πολιτεία*, Αθήνα 1959.
⁶ Γρηγόριος Δαφνής, *Ιωάννης Α. Καποδίστριας. Η Γέννηση του Ελληνικού Κράτους*, Αθήνα 1976. Και: Κούκου Ε. Ελένη, *Ο Καποδίστριας και η Παιδεία, 1803-1822*, τ. Α' *Η Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης*, τ. Αθήνα 1958
⁷ *Αρχειόν Ιωάννου Καποδίστρια* (γενική επιμέλεια Κώστας Δαφνής) [Δημοσιεύματα Εταιρείας Κερκυραϊκών Σπουδών], τ. Γ', Κέρκυρα, 1980, σ. 263.
⁸ Jean Savant, *Η Ιονική Ακαδημία των Γάλλων*, Κερκυραϊκά Χρονικά, τ. 24, Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών, Κέρκυρα, 1981.
⁹ *Συνταγματικά κείμενα των Ιονίων Νήσων*, (συλλογικό έργο - επιμέλεια Αλίκη Νικηφόρου), Κέρκυρα, 2008.
¹⁰ Σπύρος Βερούκιος, *Ιστορία των Ηνωμένων κρατών των Ιονίων Νήσων*, Αθήνα 1964, σ. 154 κ.ε.
¹¹ *Αρχειόν Ιωάννου Καποδίστρια* (γενική επιμέλεια Κώστας Δαφνής) [Δημοσιεύματα Εταιρείας Κερκυραϊκών Σπουδών], τ. Α', Κέρκυρα, 1976, σ. 50-58.
¹² Στο ίδιο, σ. 168-169.
¹³ Νίκος Κουρκουμέλης, «Η Φιλική Εταιρεία στην Κέρκυρα, τα πρόσωπα και οι συνάψεις». *Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας* τ. 29, Κέρκυρα 2019, σ. 223-235.
¹⁴ Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας: *200 χρόνια από την εγκατάσταση των Εφοριών της Φιλικής Εταιρείας στην Επανάσος*, Σάββατο 30 Νοεμβρίου 2019, Αναγνωστική Εταιρεία Κερκύρας και Κερκυραϊκή Ένωση Αθηνών «Ο Άγιος Σπυριδών», Κέρκυρα, 2021
¹⁵ Χαρακτηριστική η περιγραφή του Ερμάνου Λούντζη, *Αυτοβιογραφία*, Αθήνα 1962, σ. 37-38.
¹⁶ Ευστάθιος Πουλιάρης, «Ιωάννης Βαπτιστής Θεοτόκης: Σχεδιάσμα Βιογραφίας», *Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας*, τ. 29, Κέρκυρα 2019, σ. 199-221, και: Σπύρος Μ. Θεοτόκης, «Ιωάννης Βαπτιστής Θεοτόκης και η δράσις αυτού κατά την Επανάσος του 1821. Ιστορική Μελέτη», *Κερκυραϊκά Χρονικά* τ. 11, Κέρκυρα 1965, σ. 39-51.
¹⁷ Ενδεικτικά βλέπε: Ευάγγελος Μανής, *Ανδρέας Μουστοξύδης 1785-1860*. Αθήνα 1960 και: *Ανδρέας Μουστοξύδης Αμιλίας Τυπάλδος Αλληλογραφία 1822-1860* [επιμ. Δημήτρης Αρβανιτάκης], Αθήνα, 2005.
¹⁸ Κώστας Καρδάμης, *Νικόλαος Χαλκιάπουλος-Μάντζαρως*, Αθήνα, 2015, σ. 190.
¹⁹ Μια πλήρη εποπτεία της βιβλιογραφίας για τον Ιωάννη Καποδίστρια –έως το 1996– βλέπε στο: Χριστίνα Κουλουρή-Χρήστος Λούκος, *Τα Πρόσωπα του Καποδίστρια. Ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας και η νεοελληνική ιδεολογία, (1831-1996)*, Αθήνα, 1996.
 Μια ευρεία σύνθεση βλέπε επίσης στο: *Ιωάννης Καποδίστριας: η πορεία του στον χρόνο*. Κατάλογος της έκθεσης στη Βουλή των Ελλήνων, (εκδοτική επιμέλεια Χρήστος Λούκος και Αντζελα Καραπάνου), Αθήνα, 2017.
²⁰ Αλέξανδρος Δεσποτόπουλος, *Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η απελευθέρωση της Ελλάδας*, Αθήνα, 1954.
²¹ Ενδεικτικά βλέπε:
 - Παναγιώτης Χιώτης, *Ιστορία του Ιονίου Κράτους από της συστάσεως αυτού μέχρι Ενώσεως (έτη 1815-1864)*, τ. Α, εν Ζακύνθω 1874, και τ. Β, εν Ζακύνθω 1877.
 - Σπύρος Βερούκιος, *Ιστορία των Ηνωμένων κρατών των Ιονίων Νήσων*, Αθήνα, 1964

ENDNOTES

- ¹ Indicatively from the rich bibliography:
 - Ermannos Lountzis, *On the Political Situation of the Ionian Islands under the Venetians* (Athens: Ch. Nikolaidou Philadelfeos, 1856; repr. Athens, 2000)
 - Spiros Gasparinatos, *Venice in the Ionian Islands* (Athens: private publication, 2009)
 - Panagiota Tzivara, *Schools and Teachers in the Venetian-occupied Corfu (16th – 18th century): A contribution to the history of education* (Athens: Papazoglou, 2003)
 - Panagiota Tzivara, *From Literacy to Scholarship. Educational issues of the Venetian Subjects in the Greek territory* (Athens: Enalios, 2012)
² Paschalis Kitromilidis, *Modern Greek Enlightenment* (Athens: MIET, 1996), pp. 53-70. See also:
³ Paschalis Kitromilidis, *The French Revolution and the Southeastern Europe*, (Athens: Poreia, 2000), p. 34ff.
⁴ Dimitris Arvanitakis, *Civic Education. The French presence at the Ionian Islands (1797-1799) and the Greek Nation*, (Athens/Heraklion: Crete University Press, 2020), which is the most comprehensive bibliography on the subject.
⁵ See: "The Septinsular Republic (1800-1807): Major historical issues" in Proceedings of the Two-Day Conference, Corfu, November 18-19, 2000, ed. by Aiki Nikiphorou, (Corfu, 2001). And: "The Septinsular Republic (1800-1807). The first Independent State" in Proceedings of the Conference "The Septinsular Republic (1800-1807)" – 200 Years Since Its Establishment, Argostoli, October 28-31, 2000" ed. by G.N. Moschopoulos & G.S. Balas (Argostoli: n.pub., 2003)
 Loukatos Spyridon, *Ioannis Kapodistrias and the Septinsular Republic*, (Athens: n.pub., 1959)
⁶ Gregorios Dafnis, *Ioannis A. Kapodistrias. The Birth of the Greek State*, (Athens: Ikaros, 1976) and Eleni Koukou, *Kapodistrias and Education, 1803-1822, A, The Philomuse Society of Vienna*, (Athens: Papadimas, 1958)
⁷ *Ioannis Kapodistrias Archive* [ed. by Kostas Dafnis], III, (Corfu: Publications of the Society for Corfiot Studies, 1980), p. 263.
⁸ Jean Savant, "The Ionian Academy of the French", in *Corfu Chronicles*, 24, (Corfu: The Society for Corfiot Studies, 1981)
⁹ *Constitutional Texts of the Ionian Islands* ed. by Aiki Nikiphorou, (Corfu: The Hellenic Parliament Foundation, 2008)
¹⁰ Spyros Verykios, *History of the United States of the Ionian Islands*, (Athens: private publication, 1964), p. 154ff.
¹¹ *Ioannis Kapodistrias Archive*, I, ed. by Kostas Dafnis, (Corfu: Publications of the Society for Corfiot Studies, 1976), pp. 50-58.
¹² *ibid.*, pp. 168-169.
¹³ Nikos Kourkoumelis, "The Filiki Etaireia in Corfu, people and associations" in *Bulletin of the Corfu Reading Society*, 29, (Corfu: n.pub., 2019), pp. 223-235.
¹⁴ Proceedings of the Scientific Conference "200 years from the establishment of the branches of Filiki Etaireia in the Ionian Islands", Saturday November 30, 2019, (Corfu: Corfu Reading Society and Athens Association of Corfiots "Saint Spyridon", 2021)
¹⁵ Ermannos Lountzis' description is indicative. *Autobiography*, (Athens: n.pub., 1962), pp. 37-38.
¹⁶ Efsthios Pouliaris, "Ioannis Vaptistis Theotokis: Sketching his Biography", *Bulletin of the Corfu Reading Society*, 29, (Corfu: n.pub., 2019), pp.199-221, and: Spyros M. Theotokis, "Ioannis Vaptistis Theotokis and his action during the 1821 Revolution. A Historical Study", *Corfu Chronicles*, 11, (Corfu: *Corfu Chronicles*, 1965), pp. 39-51.
¹⁷ Indicatively see: *Evangelos Manis, Andreas Moustoxides 1785-1860*, (Athens: private publication, 1960) and: *Andreas Moustoxides Aimilios Typaldos Correspondence 1822-1860*, ed. by Dimitris Arvanitakis, (Athens: Benaki Museum-Kotinos, 2005)
¹⁸ Kostas Kardamis, *Nikolaos Chalikiopoulos-Mantzaros*, (Athens: Fagotto, 2015), p. 190.
¹⁹ For a full listing of the bibliography on Ioannis Kapodistrias until 1996, see: Christina Koulouri & Christos Loukos: *Kapodistrias' faces. The First Governor of Greece and modern Greek ideology (1831-1996)*, (Athens: Poreia, 1996)
 For a broad collection see also: *Ioannis Kapodistrias: his course in time*. Catalogue of the exhibition at the Hellenic Parliament, ed. by Christos Loukos & Angela Karapanou, (Athens: n.pub., 2017)
²⁰ Alexandros Despotopoulos, *Governor Kapodistrias and the Liberation of Greece*, (Athens: MIET, 1954)
²¹ See indicatively:
 - Panagiotis Chiotis, *The History of the Ionian State from its establishment until the Union (years 1815-1864)*, I, Zakynthos 1874, and II, Zakynthos 1877, (Athens: Notis Karavias, 1980).
 - Verykios, *History of the United States of the Ionian Islands*, (Athens: private publication, 1964),

- Πρακτικά του διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας: *Το Ιόνιο Κράτος 1815-1864*, (Κέρκυρα, 21-21 Μαΐου 1988) επιμ. Παναγιώτα Μοσχονά, Αθήνα, 1997.
- Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου: *Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα 1814-1864* τ. Α, Αθήνα 2005, τ. Β, Αθήνα, 2006
- Κατερίνα Π. Μπρέγιαννη, *Ιόνιο Κράτος 1814-1864. Θεσμοί και κοινωνική διάρθρωση*, Αθήνα 2017
- ²² Νίκος Κουρκουμέλης, «Πολιτική και κοινωνική σύνθεση της Ιονίου Γερουσίας». *Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου: Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα 1814-1864*, τ. Α, Αθήνα, 2005, σ. 167-182
- ²³ Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη, *Η Ιόνια Ακαδημία: το χρονικό της ίδρυσης του πρώτου ελληνικού Πανεπιστημίου (1811-1824)*, Αθήνα, 1997.
- Γεώργιος Τυπάλδος- Ιακωβάτος, *Ιστορία της Ιόνιας Ακαδημίας*, Έκδοση-Εισαγωγή-Σχόλια Σ. Ι. Ασδραχάς, Αθήνα, 1982.
- Νίκος Κουρκουμέλης, *Η Εκπαίδευση στην Κέρκυρα κατά τη διάρκεια της Βρετανικής Προστασίας (1816-1864)*, Αθήνα, 2002.
- ²⁴ Πέτρος Πετράτος, *Ο Ριζοσπαστισμός στην Κεφαλονιά της Βρετανικής Προστασίας. Οι πολιτικές λέσχες του νησιού*, Αθήνα, 2017, σ. 147 κ.ε.
- ²⁵ Ευάγγελος Μανής, *Ανδρέας Μουσταξιδής*, ό.π., σ. 100 κ.ε.
- ²⁶ Πέτρος Βράιλα-Αρμένη, Φιλοσοφικά έργα, τ. 1, (Επιμέλεια Ε. Μουτσόπουλου, Αικ. Δώδου) στη σειρά: *Corpus philosophorum graecorum recentiorum*, Θεσσαλονίκη, 1969, όπου και εκτεταμένες βιογραφικές πληροφορίες, σ. λστ'-νστ'. Η έκδοση των τόμων των Φιλοσοφικών Έργων του Π. Βράιλα συνεχίστηκε από την Ακαδημία Αθηνών, με τελευταία την έκδοση των Ευρητηρίων, τ. 8, (Επιμέλεια Αθανασία Γλυκοφρύδη-Λεοντίνη), Αθήνα, 2004. Βλέπε επίσης:
- «Αφιέρωμα στον Πέτρο Βράιλα Αρμένη», (επιμέλεια Θεοδόσης Πυλαρινός) *Κερκυραϊκά Χρονικά*, περίοδος Β', τ. 2ς, Κέρκυρα, 2005.
- Αντώνης Βασιλάκης, *Η νοτολογία του Ωραίου στο έργο του Πέτρου Βράιλα Αρμένη*, Αθήνα, 2009.
- Θεοδόσης Πυλαρινός, *Γλωσσικός Πατριωτισμός. Οι αγώνες για την καθιέρωση της γλώσσας του ελληνικού λαού από τον Βράιλα-Αρμένη στην κερκυραϊκή εφημερίδα «Πατρίς» έως τον Λορέντζο Μαβίλη στη Βουλή των Ελλήνων*, Κέρκυρα, 2013.
- ²⁷ *Αναγνωστική Εταιρία Κέρκυρας: Λεύκωμα*, (επιμέλεια Θεοδόσης Πυλαρινός), Κέρκυρα, 2006.
- ²⁸ Γιώργος Αλισανδράτος, *Κείμενα για τον Επτανησιακό Ριζοσπαστισμό* (Εκδοτική φροντίδα Δημήτρης Αρβανιτάκης), Αθήνα, 2008.
- Πέτρος Πετράτος, *Ο Ριζοσπαστισμός στην Κεφαλονιά της Βρετανικής Προστασίας. Οι πολιτικές λέσχες του νησιού*, Αθήνα, 2017.
- ²⁹ Μιράντα Παξιμαδοπούλου-Σταυρινού, *Οι εξεγέρσεις της Κεφαλληνίας κατά τα έτη 1848 και 1849*, Αθήνα, 1980.
- ³⁰ Βερέκιος, *Ιστορία των Ηνωμένων κρατών των Ιονίων Νήσων*, ό.π., σ. 292-296.
- ³¹ Αλισανδράτος, *Κείμενα για τον Επτανησιακό Ριζοσπαστισμό*, ό.π., σ. 295 κ.ε.
- ³² Αντώνιος Αγίου, *Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα*, Κέρκυρα, 2006, σ. 82.
- ³³ Βερέκιος, *Ιστορία των Ηνωμένων κρατών των Ιονίων Νήσων*, ό.π., σ. 353.
- ³⁴ Γιάννης Σ. Πιέρης, «Σπύρος Αρβανιτάκης, ένας Κερκυραϊός Αγωνιστής του 19ου αιώνα» *Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας*, τ. 13, Κέρκυρα 1976, σ. 26.
- ³⁵ Βερέκιος, *Ιστορία των Ηνωμένων κρατών των Ιονίων Νήσων*, ό.π., σ. 374.
- ³⁶ Αγίου, *Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα*, ό.π., σ. 85.
- ³⁷ Αλισανδράτος, *Κείμενα για τον Επτανησιακό Ριζοσπαστισμό*, ό.π., σ. 155-157.
- ³⁸ Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, *Βασική Βιβλιοθήκη*, τ. 16 (επιμ. Κλ. Παράσχου), Αθήνα 1954, σ. κγ'.
- ³⁹ Βερέκιος, *Ιστορία των Ηνωμένων κρατών των Ιονίων Νήσων*, ό.π., σ. 437-467.
- ⁴⁰ Βερέκιος, *Ιστορία των Ηνωμένων κρατών των Ιονίων Νήσων*, ό.π., σ. 477-478.
- ⁴¹ Λύντια Τρίχα, «Βουλευτικές Εκλογές και πολιτικοί στα Επτάνησα μετά την Ένωση (1865-1895)». *Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου: Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα 1814-1864*, τ. Α, Αθήνα, 2004, σ. 215-225.
- ⁴² Ενδεικτικά, βλέπε: Θεοδόσης Πυλαρινός, *Επτανησιακή Σχολή*, Αθήνα 2003, Θεόδωρος Βελανίτης, Πολυλάς, Μαρκοράς και η σχολή της Κέρκυρας, Αθήνα, 1925.
- ⁴³ Ιάκωβος Πολυλάς, *Τα Κριτικά Κείμενα* (επιμ. Θεοδόσης Πυλαρινός), Αθήνα, 2015.
- ⁴⁴ Γεράσιμος Μαρκοράς, *Ποιήματα*, (Εισαγωγή Π. Δ. Μαστροδημήτρης), Αθήνα, Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη, 1988.
- ⁴⁵ Μαρία Μαντουβάλου, *Λορέντζος Μαβίλης* τόμοι 1-2. Αθήνα, 1969,
- Μαρία Μαντουβάλου, *Ανεκδότος αλληλογραφία Πολυλά – Μαβίλη*, Αθήνα, 1969.
- «Λορέντζος Μαβίλης. Εκατό χρόνια από τον θάνατό του. Πρακτικά επιστημονικής διημερίδας 28-29 Απριλίου 2012», *Κερκυραϊκά Χρονικά*, Περίοδος Β', τ. ΣΤ', Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών, Κέρκυρα, 2012.
- ⁴⁶ Λορέντζος Μαβίλης, *Τα κριτικά κείμενα* (επιμ. Θεοδόσης Πυλαρινός), Αθήνα 2007, σ. 168-176.
- Proceedings of the International History Symposium: *The Ionian State 1815-1864*, Corfu, 21 May 1988, ed. by Panagiota Moschona, (Athens: Centre for Ionian Studies, 1997).
- Proceedings of the Scientific Conference: *The Union of the Ionian Islands with Greece 1814-1864*, I, (Athens: n.pub., 2005), II, (Athens: n.pub., 2006)
- Katerina B. Bregianni, *The Ionian State 1814-1864. Institutions and Social Structure*, (Athens: Academy of Athens, 2017)
- ²² Nikos Kourkoumelis, "Political and social composition of the Ionian Senate". Proceedings of the Scientific Conference: *The Union of the Ionian Islands with Greece 1814-1864*, I, (Athens: n.pub., 2005), II, (Athens: n.pub., 2006)
- ²³ Helen Angelomatis-Tsougarakis, *The Ionian Academy: The Chronicle of the Establishment of the First Greek University (1811-1824)*, (Athens: Mikros Romios, 1997)
- Georgios Typaldos-Iakovatos, *The History of the Ionian Academy*, pub., intr., comm. by S.I. Asdrachas, (Athens: Nea Elliniki Bibliothiki, 1982)
- Nikos Kourkoumelis, *Education in Corfu during the British Protection (1816-1864)*, (Athens: Association for the dissemination of Greek letters, 2002)
- ²⁴ Petros Petratos, *Radicalism in Cephalonia under the British Protection. The Political Clubhouses of the Island*, (Athens: Karousos, 2017), p. 147ff.
- ²⁵ Evangelos Manis, *Andreas Moustoxides*, p. 100ff.
- ²⁶ Petros Vrailas-Armenis, *Philosophical Works*, 1, ed. by E. Moutsopoulos, Aik. Dodou, *Corpus philosophorum graecorum recentiorum*, (Thessaloniki: Evangelos Moutopoulos-Aikaterini Dodou-Eleni Margaritou Andrianesi, 1969), pp. xxxvi-lvi, with extended reference. The publication of the volumes of Vrailas's Philosophical Works was continued by the Academy of Athens. The last publication was the Indexes, 8, ed. by Athanasia Glikofridi-Leontini, (Athens: Foundation for Research and Editions of Neohellenic Philosophy, 2004). See also:
- "A Tribute to Petros Vrailas Armenis", *Corfu Chronicles*, second period, 2, Ed. by Theodosios Pylarinos, (Corfu: Corfu Chronicles, 2005)
- Antonis Vasilakis, *The ontology of Beautiful in the Work of Petros Vrailas Armenis*, (Athens: Association for the Dissemination of Beneficial Books, 2009)
- Theodosios Pylarinos, *Linguistic Patriotism: The Struggles for the establishment of the Greek people's language by Vrailas-Armenis the Corfiot Newspaper "Patris" until Lorentzos Mavilis in the Hellenic Parliament*, (Corfu: Corfu Reading Society, 2013)
- ²⁷ *Corfu Reading Society: An Illustrated Overview*, ed. by Theodosios Pylarinos, (Corfu: Corfu Reading Society, 2006)
- ²⁸ Giorgos Alisandratos, *Texts on the Heptanesian Radicalism*, pub. by Dimitris Arvanitakis, (Athens: Benaki Museum, 2008)
- Petros Petratos, *Radicalism in Cephalonia under the British Protection. The Political Clubhouses of the Island*, (Athens: Karousos, 2017).
- ²⁹ Miranda Paximadopoulou-Stavrinou, *The Riots in Cephalonia in 1848 and 1849*, (Athens: Society for Cephalonian Historical Research, 1980)
- ³⁰ Verykios, *History of the United States of the Ionian Islands*, pp. 292-296.
- ³¹ Alisandratos, *Texts on the Heptanesian Radicalism*, p. 295ff
- ³² Antonios Agios, *The Union of the Ionian Islands with Greece*, (Corfu: n.pub., 2006), p. 82.
- ³³ Verykios, *History of the United States of the Ionian Islands*, p. 353
- ³⁴ Giannis S. Pierris, "Spyros Arvanitakis, a Corfiot fighter of the 19th century" *Bulletin of the Corfu Reading Society*, 13, (Corfu: n.pub., 1976), p. 26.
- ³⁵ Verykios, *History of the United States of the Ionian Islands*, p. 374
- ³⁶ Agios, *The Union of the Ionian Islands with Greece*, p. 85.
- ³⁷ Alisandratos, *Texts on the Heptanesian Radicalism*, pp. 155-157.
- ³⁸ Aristotelis Valaoritis, *Basic Library*, 16, ed. by Cl. Paraschou, (Athens: Ioannis Zacharopoulos – Daidalos, 1954), p. xxiii.
- ³⁹ Verykios, *History of the United States of the Ionian Islands*, pp. 437-467.
- ⁴⁰ Verykios, *History of the United States of the Ionian Islands*, pp. 477-478.
- ⁴¹ Lydia Tricha, "The Parliamentary Elections and Politicians in the Ionian Islands after the Union with Greece (1865-1895)" in *Proceedings of the Scientific Conference: The Union of the Ionian Islands with Greece 1814-1864*, A, (Athens: n.pub., 2004), pp. 215-225.
- ⁴² Indicatively see: Theodosios Pylarinos, *The Heptanesian School*, (Athens: Savvalas, 2003) and Theodoros Velianitis, *Polylas, Markoras and the School of Corfu*, (Athens: P.D. Sakellariou, 1925)
- ⁴³ Iakovos Polyas, *Critical Texts*, ed. by Theodosios Pylarinos, (Athens: Kostas and Eleni Ourani Foundation, 2015)
- ⁴⁴ Gerasimos Markoras, *Poems*, intr. by P.D. Mastrodimitris, (Athens: Kostas and Eleni Ourani Foundation, 1988)
- ⁴⁵ Maria Mantouvalou, *Lorentzos Mavilis*, 1-2, (Athens: Hellenic Parliament Foundation, 1969)
- Maria Mantouvalou, *Polyas – Mavilis: Unpublished correspondence*, (Athens: Texts and Studies on Neohellenic Philology, 1969)
- "Lorentzos Mavilis. One hundred years from his death". Proceedings of Scientific Two-day Conference, 28-29 April 2012 in *Corfu Chronicles* second period, VI, (Corfu: Society for Corfiot Studies, 2012).
- ⁴⁶ Lorentzos Mavilis, *Critical Texts*, ed. by Theodosios Pylarinos, (Athens: Association for the Dissemination of Beneficial Books, 2007), pp. 168-176.

Από τον απόηχο της Ανατολής, στην ηχώ της Δύσης

Eastern Wakes and Western Echoes

Μαρίνα Παπασωτηρίου

Επιμελήτρια Εθνικής Πινακοθήκης
Παράρτημα Κέρκυρας

«Η τέχνη των Ιονίων νήσων, πέρα από την καθαρά αισθητική της αξία, είναι ο καθρέφτης της ιστορίας τους, η συμβολική εικόνα της κοινωνικής ζωής τους».¹ Πρόκειται για ένα «αμάλγαμα που μορφοποιείται σε διάστημα τριών αιώνων και που συνίσταται από μεταβυζαντινές επιρροές, κυρίως της Κρητικής Σχολής, από την καταλυτική επαφή με τον κόσμο της ύστερης Αναγέννησης και του Μπαρόκ, από τις δημιουργικές ιδέες του Διαφωτισμού, αλλά και από το ταξικό στάτους που επέβαλαν οι διάφοροι επικυρίαρχοι των νησιών. Την οριστική σφραγίδα έθεσε η παρουσία μιας ευέλικτης και παραγωγικής αστικής τάξης με μακρά παράδοση, που όμοιά της δεν άνθισε ποτέ —τουλάχιστον σε τέτοια έκταση— σε κανένα άλλο μέρος του ελληνισμού».²

Η τέχνη αγκαλιάζει τη γλώσσα, τη μουσική, τις εικαστικές τέχνες, το θέατρο. Τα Επτάνησα, προς το τέλος του 17ου αιώνα, διαμορφώνονται σε μια «μικρή Ευρώπη», ανήσυχη και ανοιχτή σε καινούριες ιδέες, κάτι που θα κυριαρχήσει τουλάχιστον μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα, όταν, όπως σημειώνει ο Κώστας Δαφνής, «η Κέρκυρα βρισκόταν στην πρωτοπορία της πνευματικής Ελλάδας και οι πνευματικοί της άνθρωποι λογαριάζονταν σαν ηγετικές μορφές. Άλλωστε εδώ ήταν το σταυροδρόμι, όπου γονιμοποιούνταν οι ευρωπαϊκές επιδράσεις, πριν περάσουν στον πλατύτερο ελληνικό χώρο».³

Marina Papasotiriou

Curator of the National Gallery
Corfu Annex

“The art of the Ionian Islands, beyond its purely aesthetic value, is the mirror of their history, the symbolic representation of their social life”.¹ It is an “amalgam formed over a period of three centuries consisting of post-Byzantine influences, mainly from the School of Crete, the crucial contact with the world of the late Renaissance and Baroque, the creative ideas of the Enlightenment, but also of the class status imposed by the various rulers of the islands. It was finally sealed by the presence of a flexible and productive urban class with a long tradition, the like of which was unparalleled—at least to such an extent—in any other part of Hellenism”.²

Art encompasses language, music, visual arts, and theatre. The Ionian Islands, towards the end of the 17th century, formed a “little Europe”, restless and open to new ideas, which prevailed until the early 20th century, when, as Kostas Dafnis notes “Corfu was an intellectual pioneer in Greece and its scholars were considered leading personalities. Besides, this was the crossroads where the European influences were cultivated before passing on to the wider Greek area”.³

The significant changes in the political scene and the successive changes of the dominant powers in the Ionian Islands, from 1797 until 1864, the year of the Union with Greece, gave new stimuli and created a new frame-

Οι σημαντικές αλλαγές στο πολιτικό πεδίο και οι διαδοχικές αλλαγές των κυρίαρχων δυνάμεων στα Επτάνησα, από το 1797 μέχρι και το 1864, τη χρονιά της Ένωσης με την Ελλάδα, δίνουν καινούρια ερεθίσματα και δημιουργούν ένα νέο πλαίσιο μέσα στο οποίο ανθίζει η καλλιτεχνική δημιουργία. «Η ελληνική τέχνη του 18ου και 19ου αιώνα αρθρώθηκε σε δύο σχολές, πρώτα την Επτανησιακή και στη συνέχεια τη λεγόμενη Σχολή του Μονάχου, με κοινό χαρακτηριστικό την αναφορά σε Δυτικά πρότυπα, ιταλικά και γερμανικά αντίστοιχα. Μακροβιότερη υπήρξε η Επτανησιακή Σχολή, η οποία μάλιστα, αν της αναγνωρίσει κανείς μία όψιμη φάση, με ενεργό όμως μόνο το γεωγραφικό κριτήριο, δεν έμεινε άφωνη ακόμη και στον 20ό αιώνα».⁴

Περπατώντας στα καντούνια της Κέρκυρας από το Παλιό Φρούριο με προορισμό την εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα, συναντά κανείς, ανάμεσα στα άλλα, και τη σχέση ζωγραφικής και ιστορίας, στα πρόσωπα του Παναγιώτη Δοξαρά και του Johann Matthias von der Schulenburg. Η επιμονή των Οθωμανών να κατακτήσουν την Κέρκυρα και η πρόθεσή τους να εγκατασταθούν σε αυτό το σημαντικό σταυροδρόμι μεταξύ Ανατολής και Δύσης ήταν οι λόγοι για τους οποίους το νησί πολιορκήθηκε τρεις φορές κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου.

Ο Schulenburg, ο ανδριάντας του οποίου δεσπόζει στην είσοδο του παλαιού φρουρίου, ήταν ο διοικητής των στρατιωτικών δυνάμεων της Βενετίας, που απέκρουσε την πολιορκία της Κέρκυρας από τους Οθωμανούς τον Αύγουστο του 1716, με τη βοήθεια του Αγίου Σπυρίδωνα, και αποσόβησε τον κίνδυνο κατάκτησης του νησιού για άλλη μια φορά. Ο ζωγράφος και στρατιωτικός Παναγιώτης Δοξαράς (1662-1729) θα ζωγραφίσει τον Schulenburg σε δύο έργα του, που αποτελούν τα πρώτα δείγματα της κοσμικής ζωγραφικής και σημείο εκκίνησης της επτανησιακής προσωπογραφίας. Είναι η μικρογραφία του κόμητος Schulenburg και το μεγάλων διαστάσεων πορτρέτο τού κόμη στη συλλογή Περδίου.⁵

Ο Παναγιώτης Δοξαράς είναι επίσης ο ζωγράφος που θα δημιουργήσει με το έργο του τη «γέφυρα» μεταξύ μεταβυζαντινής και επτανησιακής θρησκευτικής ζωγραφικής, όταν θα ανανεώσει τα υλικά με τα οποία ζωγραφίζει και θα δώσει σάρκα και οστά στις εξαυλωμένες μεταβυζαντινές χριστιανικές μορφές, ανανεώνοντας τις εκφραστικές δυνατότητες και τις συνθετικές παραλλαγές μέσα από νέες εικαστικές αντιλήψεις. Το εικονογραφικό πρόγραμμα της ουρανίας του ναού του Αγίου Σπυρίδωνα, ζωγραφισμένη από τον Δοξαρά το 1727, ακολουθεί την ιταλική παράδοση, τόσο ως προς τον καταμερισμό των απεικονίσεων, όσο και στη σύνθεση των επιμέρους θεμάτων. Μάλιστα ανιχνεύονται αρκετές ομοιότητες με την

work in which artistic creation flourished. "The Greek art of the 18th and the 19th centuries was structured around two schools: first the Ionian School and then the so-called Munich School. They both bore a reference to Western models, Italian and German respectively. The longest lasting was the Ionian School, which in fact —if a later period is to be acknowledged and based, however, only on geographical criteria— bore fruit even in the 20th century".⁴

A stroll in the little alleyways (the cantounia) of Corfu from the Old Fortress towards the Church of Saint Spyridon, reveals, inter alia, the relationship of painting and history in the work of Panagiotis Doxaras and in Johann Matthias von der Schulenburg. The persistence of the Ottomans to conquer Corfu and their intention to settle on this important crossroads between East and West, was the reason why the island was besieged three times during the Ottoman period.

Schulenburg, whose statue dominates the entrance of the Old Fortress, was the Commander of the Venetian military forces, who repelled the Ottomans in the siege of Corfu, in August 1716, with the help of Saint Spyridon and averted the danger of the Ottomans conquering the island once again. The painter and soldier Panagiotis Doxaras (1662 – 1729) painted Schulenburg in two of his works, which constituted the first examples of secular painting and the starting point of the Ionian portraiture. These are the portrait miniature of Count Schulenburg and his larger-scale portrait in Giannis Perdios' collection.⁵

Panagiotis Doxaras is also the painter who bridged with his work the post-Byzantine and the Ionian religious iconography, using novel painting materials and giving flesh and blood to the incorporeal post-Byzantine figures. His new artistic concepts refreshed the possibilities of expression and the compositional variations. The iconographic programme of the Church of Saint Spyridon's ceiling, painted by Doxaras in 1727, follows the Italian tradition, both in the segmentation of the representations and in the composition of the individual themes. In fact, there are several similarities with the ceiling of the Chamber of the Great Council in the Palazzo Ducale of Venice.

In 1843, the philologist, historian and politician Andreas Moustoxydis, whose portrait (unknown artist) is presented in this exhibition, published in the first issue of the *Hellinomnemon* (Ελληνομνήμων) journal a study on the painting work of Panagiotis Doxaras, a work that is considered as the first comprehensive text on the History of Art in modern Greece.⁶

This course from religious to secular painting would

οροφή της αίθουσας του Μεγάλου Συμβουλίου στο Palazzo Ducale της Βενετίας.

Το 1843 ο φιλόλογος, ιστορικός και πολιτικός Ανδρέας Μουστοξύδης, η προσωπογραφία του οποίου παρουσιάζεται στην παρούσα έκθεση φιλοτεκνημένη από άγνωστο καλλιτέχνη, δημοσίευσε στο πρώτο τεύχος του περιοδικού *Ελληνομνήμων* μία μελέτη για το ζωγραφικό έργο του Παναγιώτη Δοξαρά, σύγγραμμα που θεωρείται το πρώτο εμπειριστατωμένο κείμενο Ιστορίας της Τέχνης στη νεότερη Ελλάδα.⁶

Με δύο σημαντικούς εκπροσώπους της επανησιακής τέχνης, τον Νικόλαο Κουτούζη (1741-1813) και τον Νικόλαο Καντούνη (1767-1834), θα συνεχιστεί αυτή η διαδρομή μεταξύ θρησκευτικής και κοσμικής ζωγραφικής, με κυρίαρχο το είδος της προσωπογραφίας. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι και οι δύο αυτοί δημιουργοί υπήρξαν συγχρόνως ζωγράφοι και κληρικοί, ακολούθησαν την παράδοση των Δοξαράδων και επηρεάστηκαν από τα Βενετσιάνικα πρότυπα. Ένα μικρό αλλά χαρακτηριστικό έργο του Νικόλαου Καντούνη, η *Αυτοπροσωπογραφία* του, που εκτίθεται στο Παράρτημα της Εθνικής Πινακοθήκης στην Κέρκυρα και στην οποία φορά άμφια και κρατάει πινέλο και παλέτα, φέρει κείμενό του στο οποίο αναφέρεται: *Καιρός και μόχθος εδίδαξέ με / πάντως ουδείς άλλος / την δε την επιστήμην / τη δυνάμει του βλέποντος τα της γης / και του θόλου ουρανής / Νικόλαος Καντούνης ειμί ο λαλών και μέμνησθέ μοι φίλοι.*

Σύμφωνα με τον Θάνο Χρήστου: «Παρόλο που ένα μεγάλο μέρος αυτών των έργων είναι ανυπόγραφα, ωστόσο είναι χαρακτηριστική η ενσωμάτωση σ' αυτά τύπων της δυτικής ζωγραφικής. Προσωπογραφίες κληρικών και προσωπογραφίες προσωπικοτήτων της Κέρκυρας καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος της ομάδας αυτής. Γενικό χαρακτηριστικό όλων η χρησιμοποίηση τύπων του μπαρόκ και της βενετσιάνικης ζωγραφικής, με τη χρησιμοποίηση πλούσιων χρωμάτων. Άρτια στην τεχνική, τα έργα αυτά δίνουν και τις κατευθύνσεις της κερκυραϊκής κοσμικής ζωγραφικής μέσα στο γενικότερο πλαίσιο της επανησιακής, με την προτίμηση και την έμφαση στις ρεαλιστικές διατυπώσεις».⁷

Έπειτα από 411 χρόνια Βενετοκρατίας, οι Δημοκρατικοί Γάλλοι του Βοναπάρτη καταλαμβάνουν τα Επτάνησα για ενάμιση χρόνο. Την περίοδο 1799-1807 δημιουργείται η «Επτάνησος Πολιτεία», υπό ρωσική και οθωμανική κυριαρχία. Το 1807 με τη συνθήκη του Τιλοίτ η Ρωσία παραδίδει τα Επτάνησα στους Αυτοκρατορικούς Γάλλους. Το 1814 ο Βρετανός στρατηγός Campbell καταλαμβάνει την Κέρκυρα και μετά το Συνέδριο των Παρισίων (1814-1815), δημιουργείται το Κράτος των Ιονίων Νήσων, υπό την προστασία της Μεγάλης Βρετανίας.

Αρκετές δεκαετίες νωρίτερα, έχει φτάσει ήδη στα Επτά-

Δοξαράς Π., *Ο Αρχάγγελος Μιχαήλ*

Λάδι σε χαλκό, 19x14,5 εκ.

Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλ. Σούτσου (Π 2983)

Panagiotis Doxaras, *The Archangel Michael*

Oil on copper, 19x14.5 cm

National Gallery - Alexandros Soutsos Museum (Π 2983)

continue by two important representatives of the Ionian art, Nikolaos Koutouzis (1741 – 1813) and Nikolaos Kantounis (1767-1834), with portrait painting as the prevailing genre. It is no coincidence that these two artists were both painters and clergymen, they followed the tradition of the Doxaras family, and were influenced by the Venetian models. A small but typical work by Nikolaos Kantounis, his *Self-portrait*, exhibited in the Annex of the National Gallery in Corfu and in which he is wearing priest vestments and holding a paintbrush and a palette, bears his following inscription: *I was taught by time and labour alone this science, by the power of God that oversees the earth and the sky. I am Nikolaos Kantounis, remember me my friends.*

Thanos Christou argues that: "Although a large part of these works is unsigned, they, nevertheless, incorporate genres of Western painting in a typical manner. Portraits of clergymen and portraits of significant personalities of Corfu make up most of this group. They all have in common

Πάυλος Προσαλέντης, *Κεφαλληνία και Ιθάκη*, 1826
(το πρωτότυπο). Εκμαγείο
Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλ. Σούτσου (Π 3020)

Pavlos Prosalentis the Elder, *Kefallinia and Ithaca*,
1826 (the original). Cast
National Gallery - Alexandros Soutsos Museum (Π 3020)

the use of Baroque and Venetian style painting with rich colours. Perfect in technique, these works also set the course of Corfiot secular painting, as part of the Ionian school of painting, with a preference and emphasis on realistic renderings".⁷

After 411 years of Venetian rule, Bonaparte's Republican French occupied the Ionian Islands for a year and a half. In the period 1799-1807 the "Septinsular Republic" was created, under the Russian and Ottoman protection. In 1807, by the Treaty of Tilsit, Russia ceded the Ionian Islands to the Imperial French. In 1814, the British general Campbell occupied Corfu and, after the Congress of Paris (1814-1815), the United States of the Ionian Islands were created under the protection of Great Britain.

Several decades earlier, the echoes of the European Enlightenment had already reached the Ionian Islands. Its prominent representatives were Eugenios Voulgaris and Nikiforos Theotokis, who carried with them the new ideas that were born in Europe. The rejection of all authority, the criticism of all existing knowledge and the acceptance of logic as the only way to interpret the world were the main pillars of the Enlightenment. A profoundly political movement, through which the rising urban class shaped the political arguments it needed to assert its inclusion in decision-making. Over the years, the Heptanesian scholars wrote in the vernacular. Dionysios Solomos, Iakovos Polyklas, Gerasimos Markoras, and many others translated the pages of European poetic production and made them available to the general public, in an effort to communicate directly with their fellow citizens and encourage them to learn and enjoy knowledge. "In this crucial ideological formation this Ionian urban portrait painting fits perfectly. The portrayed is both aware of his individuality and of the historic moment".⁸

As Thanos Christou notes: "The form of art that developed first in Corfu at the beginning of the 19th century was sculpture. Three artists, namely Pavlos Prosalentis the Elder, Demetrios Trivolis-Pieris, and Ioannis-Vaptistis Kalosgouros, were the first to become acquainted with the movement of neoclassicism in Italy in the early 19th century. In fact, the first two of them studied under Antonio Canova at the Academy of St. Luke in Rome. Pavlos Prosalentis (1784-1837) is undoubtedly the leading figure of this period. He participated in every sculpture and artistic work that was carried out in Corfu".⁹ Prosalentis established in 1811 in Corfu the first private school of fine arts in Greece, which by decision of the British Lord High Commissioner Thomas Maitland was converted in 1815 into a public school.

νησα η κώ του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού με εξέχοντες εκπροσώπους τους Κερκυραίους Ευγένιο Βούλγαρη και Νικηφόρο Θεοτόκη, οι οποίοι μέσα από τις ιδέες τους μεταφέρουν τις νέες ιδέες που κυοφορούνται στην Ευρώπη. Η απόρριψη κάθε αυθεντίας, η κριτική κάθε υφιστάμενης γνώσης και η αποδοχή της λογικής ως του μόνου τρόπου ερμηνείας του κόσμου υπήρξαν βασικοί πυλώνες του Διαφωτισμού. Βαθύτατα πολιτικό κίνημα, μέσω του οποίου η ανερχόμενη αστική τάξη διαμόρφωσε τα πολιτικά της επιχειρήματα που της ήταν αναγκαία για να διεκδικήσει τη συμμετοχή της στη λήψη των αποφάσεων. Στο πέρασμα των χρόνων, οι Επτανήσιοι λόγιοι γράφουν στη δημόσια γλώσσα. Ο Σολωμός, ο Ιάκωβος Πολυλάς, ο Γεράσιμος Μαρκοράς και πολλοί άλλοι μεταφράζουν σελίδες της ευρωπαϊκής ποιητικής παραγωγής και τις κάνουν κτήμα του ευρύτερου κοινού, θέλοντας να επικοινωνήσουν άμεσα με τους συμπολίτες τους και να τους ωθήσουν προς τη μάθηση και την απόλαυση της γνώσης. «Σε αυτό το κρίσιμο ιδεολογικό μόρφωμα εντάσσεται απόλυτα η Επτανησιακή αστική προσωπογραφία. Ο προσωπογραφούμενος έχει ταυτόχρονα συνείδηση της ατομικότητάς του και της ιστορικής στιγμής».⁸

Σύμφωνα με τον Θάνο Χρήστου, «η εικαστική περιοχή που αναπτύσσεται πρώτη στην Κέρκυρα στις αρχές του 19ου αιώνα είναι η γλυπτική. Πρωτοπόροι τρεις καλλιτέχνες, ο Παύλος Προσαλέντης ο πρεσβύτερος, ο Δημήτριος Τριβώλης-Πιέρης και ο Ιωάννης-Βαπτιστής Καλοσογούρος, που έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν το ρεύμα του νεοκλασικισμού στην Ιταλία στις αρχές του 19ου αι., οι δύο πρώτοι μάλιστα ως μαθητές του Antonio Canova στην Ακαδημία του Αγίου Λουκά στη Ρώμη. Ηγετική μορφή της περιόδου είναι αναμφίβολα ο Παύλος Προσαλέντης (1784-1837) ο οποίος συμμετείχε σε κάθε γλυπτική αλλά και καλλιτεχνική εργασία γενικότερα που εκτελούνταν στην Κέρκυρα».⁹ Ο Προσαλέντης δημιούργησε στην Κέρκυρα την πρώτη στον ελλαδικό χώρο ιδιωτική Καλλιτεχνική Σχολή το 1811 η οποία, με απόφαση του άγγλου αρμοστή Thomas Maitland, το 1815 μετατράπηκε σε δημόσια.

Η ζωγραφική φαίνεται ότι συνεχίζει τα πρότυπα του παρελθόντος. «Η γενιά που ακολουθεί τον Καντούνη περιλαμβάνει τουλάχιστον δύο μαθητές του, τον Γεράσιμο Πιτζαμάνο (1787-1825) και τον Διονύσιο Καλλιβωκά (1806-1877). Αν προστεθούν οι Διονύσιος Βέγιας (π. 1810-1884), Πέτρος Παυλίδης Μινώτος (π.1810 - μετά το 1861), Κωνσταντίνος Ιατράς (1811-1888) και Γεώργιος Μηνιάτης (1820-1895) συγκροτείται μία ομάδα ζωγράφων στη δημιουργία των οποίων γίνεται αισθητή η υποχώρηση του θρησκευτικού θέματος και η ποσοτική υπεροχή του κοσμικού. «Η προσωπογραφία εξακολουθεί να προηγείται. Κοσμική θεματολογία καθαρόαιμη όσο και εκείνη της Σχολής του Μονάχου που την καλλιεργούν ζωγράφοι

Καντούνης, Ν., *Ο Καντούνης με την παλέτα του*
Λάδι σε ξύλο, 25x20 εκ.
Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη (Κ 868)

Nikolaos Kantounis, *Kantounis with his Palette*
Oil on panel, 25x20 cm
E. Koutlidis Foundation Collection (Κ 868)

Painting appears to continue the norms of the past. "The generation that followed Kantounis comprises at least two of his students, namely Gerasimos Pitzamanos (1787-1825) and Dionysios Kallivokas (1806-1877). With Dionysios Vegias (c. 1810-1884), Petros Pavlidis Minotos (c.1810-after 1861), Konstantinos Iatras (1811-1888), and Georgios Miniatis (1820-1895), a group of painters was formed in whose work the religious themes are apparently gradually outnumbered by the secular. "Portraiture continues to take precedence. The secular themes are as pure as those of the Munich School cultivated by artists that are exclusively painters and not painters and clergymen or painters and military men. The new preferences should be attributed to at least two factors: the urbanization of the society of the Ionian Islands and the reduction in demand for church icons, which due to their relatively small size, were already full in

αποκλειστικής απασχόλησης και όχι ζωγράφοι —κληρικοί ή ζωγράφοι— στρατιωτικοί. Οι νέες προτιμήσεις θα πρέπει να αποδοθούν σε δύο τουλάχιστον παράγοντες: στην αστικοποίηση της επαναστατικής κοινωνίας και στον περιορισμό της ζήτησης εικόνων για εκκλησίες, που λόγω και του σχετικά μικρού μεγέθους τους είχαν κορεστεί ήδη από άποψη διακόσμου». ¹⁰ Ηθογραφικά και αλληγορικά θέματα θα εμφανιστούν επίσης στη θεματολογία αυτής της περιόδου.

Το έτος θανάτου του Νικόλαου Καντούνη (1834) συμπίπτει με το έτος μεταφοράς της πρωτεύουσας του ελεύθερου ελληνικού κράτους από το Ναύπλιο στην Αθήνα, σφραγίζοντας την αναζήτηση ενός παρελθόντος που θα χρσίσμευε ως ιστορικό, ιδεολογικό έρεισμα στο νέο κράτος. Το παρελθόν αυτό ήταν η κλασική Αρχαιότητα και η επιλογή της υπαγορεύτηκε και από τον ερχομό του νεαρού Βασιλιά της Ελλάδας Όθωνα Α', γιο του Λουδοβίκου Α' της Βαυαρίας, φανατικού φιλέλληνα και παθιασμένου αρχαιοφίλου, που επί των ημερών του το Μόναχο, η πρωτεύουσα της Βαυαρίας είχε μετατραπεί σε μία «Αθήνα επί του Ίσαρος» με τη βαριά νεοκλασική αρχιτεκτονική, που το χαρακτηρίζει μέχρι σήμερα.

Το 1836 ιδρύεται το «Σχολείον των Τεχνών», αρχικά προορισμένο για σχολή Αρχιτεκτονικής, γεγονός αναμενόμενο μέσα στον πυρετό της ανοικοδόμησης της πρωτεύουσας του νέου ελληνικού κράτους. Το 1843 με βασιλικό διάταγμα το Σχολείον χωρίζεται σε τρία τμήματα δίδοντας το προβάδισμα τις εικαστικές τέχνες.

Το Μόναχο και ο ακαδημαϊσμός, μία τέχνη σχολική, συντηρητική, αυστηρή, επικρατούν το 19ο αιώνα στη ζωγραφική του ελεύθερου ελληνικού κράτους. Ιδιαίτερα μέσα από την ιστορική ζωγραφική, η επίσημη ζωγραφική του νέου βασιλείου, εξυμνεί, εξυψώνει και εξιδανικεύει τον Αγώνα, την ίδια στιγμή που, στο Παρίσι, θριαμβεύει ο Ρομαντισμός με τον Ντε Λα Κρούα (1798-1863). Έτσι, η Αθήνα, το Μόναχο και το Παρίσι, με τις εικαστικές αναζητήσεις τους και τις επιρροές τους, αποτελούν μία καλλιτεχνική διαδρομή την οποία διανύουν πολλοί σπουδαστές του Σχολείου των Τεχνών.

Σημαντικά γεγονότα του Αγώνα, στιγμές από την καθημερινή ζωή, μάχες, πολεμικά επεισόδια, ήρωες επώνυμοι και ανώνυμοι καθώς και έργα με έντονο συμβολικό περιεχόμενο αποτελούν τη θεματολογία της ιστορικής ζωγραφικής. Στην καταγραφή των γεγονότων της Επανάστασης και στη γέννηση της συγκροτημένης ιστορικής ζωγραφικής θεμελιώδη ρόλο έπαιξε στη δεκαετία του 1850 και του 1860 ο Θεόδωρος Βρυζάκης, ο οποίος, με ιδεαλιστικό πνεύμα, ανέλαβε να απθανάτισει γεγονότα που έκαναν περήφανους τους Έλληνες και τόνιζαν το αίσθημα της Ελληνικής ταυτότητας. Η θεματογραφία του ήταν ιδιαίτερα δημοφιλής και τα έργα του λιθογρα-

terms of decoration". ¹⁰ Genre scenes and allegoric themes can also be seen in this period.

The year of Nikolaos Kantounis' death (1834) coincides with the year in which the capital of the free Greek state was transferred from Nafplio to Athens, in search of a past that would serve as historical and ideological foundation for the new state. This past was in fact classical antiquity and its choice was also dictated by the arrival of the young King of Greece, Otto I, son of Ludwig I of Bavaria, a fervent philhellene and passionate antiquarian, during the time of whom Munich, the capital of Bavaria, had been transformed into an "Athens upon Isar" with the heavy neoclassical architecture that is typical to this day.

In 1836 the "School of Arts" was established, originally intended as a school of Architecture, which was not surprising given the building rush in the capital of the new Greek state. In 1843, by royal decree, the School was divided into three departments, giving priority to the visual arts.

Munich School and academism in painting, a scholastic art, conservative, and strict prevailed in the 19th century in the painting of the free Greek state. Especially historical painting, the official painting genre of the new kingdom glorified, exalted, and idealised the Struggle, while in Paris Romanticism triumphed with Delacroix (1798-1863). Thus, Athens, Munich, and Paris with their artistic pursuits, constitute the artistic course followed by many students of the School of Arts.

Important events of the Struggle, events from everyday life, battles, war episodes, heroes both well-known and anonymous, as well as works with strong symbolic content constitute the themes of historical painting. In the 1850s and the 1860s, Theodoros Vryzakis played a fundamental role in documenting the events of the Revolution, and in the birth of a coherent historical painting. Vryzakis with his idealistic mind, undertook to capture events that made the Greeks proud and emphasized the sense of Greek identity. His themes were particularly popular, and his works were lithographed, circulated widely and were established in people's minds as authentic representations of modern Greek history. ¹¹

Dionysios Tsokos from Zakynthos, also a student of Kantounis, recorded the Struggle in his work, but in paintings of smaller size with a more personal character. In his depiction of the historical event, despite a certain heroic mood, he captured a more personal emotion. Towards the end of his life, he was commissioned by the Greek government to paint the portraits of the Revolution warriors, but he died before completing the work. ¹²

Θεόδωρος Βρυζάκης, *Ἡ Ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου*, 1853
Λάδι σε μουσαμά, 169x127 εκ. Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλ. Σούτσου (Π5446)

Theodoros Vryzakis, *The Exodus from Missolonghi*, 1853
Oil on canvas, 169x127 cm. National Gallery - Alexandros Soutsos Museum (Π5446)

φήθηκαν, κυκλοφόρησαν ευρέως και καθιερώθηκαν στη συνείδηση του κοινού ως αυθεντικές αναπαραστάσεις της νεότερης ελληνικής ιστορίας.¹¹

Ο Ζακυνθινός Διονύσιος Τσόκος, μαθητής του Καντού-νη, κατέγραψε επίσης στο έργο του τον Αγώνα, αλλά σε μικρού μεγέθους έργα με πιο προσωπικό χαρακτήρα. Κατά την απόδοση του ιστορικού γεγονότος, παρά την κάποια ηρωική διάθεση, καταγράφηκε περισσότερο η προσωπική συγκίνηση. Προς το τέλος της ζωής του ανέλαβε, μετά από παραγγελία της ελληνικής κυβέρνησης, να φιλοτεχνήσει τα πορτρέτα των αγωνιστών της Επανάστασης, πέθανε όμως πριν προλάβει να ολοκληρώσει το σύνολο του έργου.¹²

Η πρωτεύουσα του Ιονίου υπήρξε η πύλη εισόδου των νεωτερικών τάσεων, τόσο στη λογοτεχνία όσο και στις εικαστικές τέχνες, ήδη από τον 19ο αιώνα με την ίδρυση της Ιονίου Ακαδημίας (1824-1864) και της Αναγνωστικής Εταιρίας (1836), ενώ οι περισσότεροι από τους καλλιτέχνες της εποχής που μας απασχολεί, αναπτύσσουν στενούς δεσμούς με τη γειτονική Ιταλία. «Εκτός των προδρομικών μορφών, όπως ο Παύλος Προσαλέντης ο πρεσβύτερος και ο Ιωάννης Καλοσογούρος, ο Χαράλαμπος Παχής θα σπουδάσει στην Ακαδημία του Αγίου Λουκά στη Ρώμη, όπως και ο Διονύσιος Καλλιβωκάς και ο Σπυρίδων Σκαρβέλλης, ο Βικέντιος Μποκατσιάμπος στη Φλωρεντία, ο Σπυρίδων Προσαλέντης στη Βενετία, ο Γεώργιος Σαμαρτζής θα μείνει στη Νάπολη, όπου και θα σπουδάσει με καθηγητή τον Vincenzo Marinelli, ο Άγγελος Γιαλλινάς στη Νάπολη, τη Βενετία και τη Ρώμη, ο Περικλής Τσιριγώτης στη Νάπολη και τη Ρώμη».¹³

Ταυτόχρονα όμως, ανιχνεύεται και η στενή σχέση με το άλλο μεγάλο καλλιτεχνικό κέντρο της εποχής, το Παρίσι, καθώς ήδη στις αρχές του αιώνα ο Κερκυραίος Σταμάτιος Βούλγαρης (1774-1842), μηχανικός και αξιωματικός του στρατού του Ναπολέοντα, σπούδασε στη γαλλική πρωτεύουσα κοντά στον David. Εκεί βρισκόταν το 1814 και ο Γεράσιμος Πιτζαμάνος, ενώ αργότερα ακολούθησαν και άλλοι, όπως ο Νικόλαος Ξυδιάς, ο Θεόδωρος Ράλλης, ο Ιάκωβος Ρίζος, ο Ιωάννης Δούκας και ο Οδυσσεάς Φωκάς.¹⁴

Σημαντικές στιγμές και πρόσωπα του Αγώνα της Ανεξαρτησίας θα γίνουν αγαπημένα θέματα των Παχή, Τσόκου και Προσαλέντη ενώ η τοπιογραφία παραμένει επίσης κυρίαρχο είδος, όπως ανιχνεύεται μέσα από τα έργα των Μποκατσιάμπος, Αμ. Προσαλέντη, Γιαλλινά, Σαμαρτζή, Σκαρβέλλη. Είναι γνωστό εξάλλου πως το ενδιαφέρον για τους αρχαιολογικούς τόπους της Ελλάδας είχε εκδηλωθεί από πολύ νωρίς ανάμεσα στους Ευρωπαίους ζωγράφους, αρχιτέκτονες και περιηγητές, οι οποίοι όμως αναπολούσαν μέσα σε ένα έντονα ρομαντικό κλίμα τον χαμένο παράδεισο και απεικόνιζαν ένα ιδυλλιακό

The capital of the Ionian Islands was the gateway to modern trends, both in literature and in the visual arts, as early as the 19th century with the establishment of the Ionian Academy (1824-1864) and of the Corfu Reading Society (1836), when most of the artists of the period under study, developed close ties with neighbouring Italy. "Apart from precursors, such as Pavlos Prosalentis the Elder and Ioannis Kalosgouros, Charalambos Pachis studied at the Academy of St. Paul in Rome, as did Dionysios Kalyvokas and Spyridon Skarvellis. Vikentios Bokatsiambis studied in Florence, Spyridon Prosalentis in Venice, Georgios Samartzis in Naples under Vincenzo Marinelli, Angelos Giallinas in Naples, Venice and Rome, Pericles Cirigotis in Naples and Rome".¹³

However, at the same time, a close connection with the other great artistic centre of the time —Paris— can be traced, as at the beginning of the century, the Corfiot Stamatios Voulgaris (1774-1842), engineer and officer of Napoleon's army, studied in the French capital under David. Gerasimos Pitzamanos was already there in 1814, followed later by others, such as Nikolaos Xydias, Theodoros Rallis, Iakovos Rizos, Ioannis Doukas, and Odysseas Fokas.¹⁴

Important moments and figures of the War of Independence would become favourite themes for Pachis, Tsokos, Prosalentis. Landscape painting was also a dominant genre, as can be seen in the works of Bokatsiambis, Emilios Prosalentis, Giallinas, Samartzis and Skarvellis. It is known that the interest in the archaeological sites of Greece had been expressed very early among the European painters, architects, and travellers, who, nevertheless, were reminiscent of the lost paradise in an intensely romantic atmosphere and depicted an idyllic landscape in absolute tranquillity, where monuments —as ruins— played a significant part. This pattern was also followed by the Ionian painters mentioned above.

The year 1864, i.e. the year of the Union of the Ionian Islands with Greece after six centuries of Venetian, French, Russian, and British rule possibly marks a new phase in the Ionian art. Art studies, after their great flourishing in the 19th century with the establishment of Pavlos Prosalentis the Elder's school, were relegated to a great extent. The shift of the artistic centre from the Ionian Islands to Athens inevitably influenced the younger Ionian artists, who turned to the academism of the dominant Munich School. This is the case of S. Vikatos, who studied in the capital of Bavaria and Spyridon Prosalentis, son of Pavlos Prosalentis, who after studying at his father's School, he settled in 1870 in Athens, where he taught painting at the School of Fine Arts.

τοπίο σε απόλυτη ηρεμία, όπου τα μνημεία —ως ερείπια— έπαιζαν σημαντικό ρόλο. Αυτό το μοτίβο ακολουθούν και οι Επτανήσιοι ζωγράφοι που προαναφέρθηκαν.

Το έτος 1864, έτος της Ένωσης της Επτανήσου με την Ελλάδα μετά από έξι αιώνες βενετικής, γαλλικής, ρωσικής και αγγλικής κυριαρχίας οριοθετεί ενδεχομένως μια νέα φάση της Επτανησιακής τέχνης. Οι καλλιτεχνικές σπουδές, μετά την μεγάλη άνθιση των αρχών του 19ου αιώνα με τη δημιουργία της σχολής του Παύλου Προσαλέντη του πρεσβύτερου, υποβαθμίζονται σε μεγάλο βαθμό. Η μετατόπιση του καλλιτεχνικού κέντρου από τα Επτάνησα στην Αθήνα αναπόφευκτα επηρεάζει τους νεώτερους Επτανήσιους καλλιτέχνες, οι οποίοι στρέφονται στον ακαδημαϊσμό της κυρίαρχης Σχολής του Μονάχου, όπως συμβαίνει με τον Σ. Βικάτο που σπουδάζει στην πρωτεύουσα της Βαυαρίας και με τον Σπυρίδωνα Προσαλέντη, γιο του Παύλου Προσαλέντη, ο οποίος, αφού σπούδασε στη Σχολή του πατέρα του, το 1870 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και δίδαξε ζωγραφική στο Σχολείο των Τεχνών.

Στις αρχές του 20ού αιώνα η Κέρκυρα εξακολουθεί να είναι τόπος συνάντησης καλλιτεχνών και πνευματικών ανθρώπων της εποχής, οι οποίοι, μετά τις σπουδές τους και τα ταξίδια τους στη Δύση, επιστρέφουν και μεταλαμπαδεύουν στην καλλιτεχνική και λογοτεχνική παραγωγή τους τις τάσεις και τις αναζητήσεις των ευρωπαϊών συναδέλφων τους. Με καλλιτέχνες όπως ο Λυκούργος Κογεβίνας, ο Μάρκος Ζαβιτσιάνος, η μαθήτριά του Αγλαΐα Παπά και ο Νικόλαος Βεντούρας, η τέχνη στην Κέρκυρα θα βαδίσει σε νέα μονοπάτια και θα συμπορευτεί με τα κυριότερα καλλιτεχνικά ρεύματα της Ευρώπης.

Η έκθεση *Στην Ηχώ του Αγώνα* παρουσιάζει με ευσύνοπτο τρόπο τη συμβολή των Επτανήσων στην Επανάσταση του 1821 με έμφαση στα πρόσωπα που διαμόρφωσαν το έδαφος για να προετοιμαστεί ο Ελληνικός Αγώνας, στα πρόσωπα που πρωταγωνίστησαν την κρίσιμη περίοδο της πολεμικής δράσης και τέλος στα πρόσωπα που εργάστηκαν για την Ένωση των Επτανήσων με την Ελλάδα, αρκετά χρόνια αφού η ηχώ του Αγώνα είχε κοπάσει. Πρωταγωνιστές της έκθεσης, όμως, δεν είναι μόνο όσοι απεικονίζονται στα έργα τέχνης, προσωπογραφίες ή και πολεμικές σκηνές. Είναι και οι ίδιοι οι καλλιτέχνες που με τον χρωστήρα τους έδωσαν τη δική τους εκδοχή για την πραγματικότητα της εποχής, αφήνοντάς μας πολύτιμα ψυχογραφήματα, αλλά και γεγονότα που διαμόρφωσαν την ιστορία και τη Μνήμη μας.

Το έργο τέχνης μας βλέπει... Μας επιστρέφει τα βλέμματα που του δίνουμε, μας καλεί σε διάλογο και μας ταξιδεύει σε άλλες εποχές. Γίνεται αφητηρία για ταξίδι στον χρόνο,

Τσόκος Δ., *Ο Κολοκοτρώνης ορκίζει τον γιο του*
Λάδι σε μουσαμά, 27x31 εκ.
Συλλογή Ιδρύματος Ε. Κουτλίδη (Κ794)

Dionysios Tsokos, *Kolokotronis Puts his Son under Oath*
Oil on canvas, 27x31 cm
E. Koutlidis Foundation Collection (K794)

At the beginning of the 20th century, Corfu continued to be a meeting place for artists and intellectuals of the time, who after their studies and travels in the West, returned to their homeland and imparted the trends and quests of their European counterparts to the local artistic and literary production. With artists such as Likourgos Kogievinas, Markos Zavitsianos, his student Aglaia Papa, and Nikolaos Ventouras, art in Corfu would tread new paths and go hand in hand with the main artistic movements of Europe.

The exhibition *Echoes of the Struggle*, presents the contribution of the Ionian Islands to the 1821 Revolution in a concise manner, focusing on the personalities that formed the basis for the preparation of the Greek Struggle, the personalities that played a leading part in the crucial period of the war, and finally, the personalities that worked for the Union of the Ionian Islands with Greece, several years after the echo of the Struggle had died down. However, the protagonists of the exhibition are not only those depicted in the works of art, portraits and/or war scenes; they are the artists themselves who with their colours gave their own version of reality, leaving us a valuable psychography, but also events that shaped our history and our memory.

A work of art can see us... It reflects our gaze; it invites us into a dialogue and travels us to bygone eras. It

αφήγηση και εμπειρία μαζί. Στην ύλη του κατοικούν, όχι μόνο οι συνειδητές επιλογές του καλλιτέχνη, αλλά και η αύρα των προσώπων που αυτός απεικονίζει. Ας προσεγγίσουμε τα έργα της έκθεσης με αυτή τη διάθεση και, αν τα αφουγκραστούμε προσεκτικά, ίσως να είμαστε τυχεροί και να ακούσουμε την ηχώ τους...

becomes the point of departure for time-travelling, narration, and experience altogether. In its materials reside, apart from the artist's conscious choices, the aura of the people the artist depicts. Let us approach the works of this exhibition in this mood and, if we listen carefully, we may be fortunate enough to hear their echo...

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- ¹ Μ. Πλάκα, «Μικρό αντίδωρο στην εικαστική προσφορά των Επτανήσων», στο: *Επτανήσιοι Καλλιτέχνες του 18ου και 19ου αιώνα - Από τις συλλογές Ευριπίδη Κουτλίδη και Εθνικής Πινακοθήκης*, χ.τ. 1993, σ. 7.
- ² Μ. Στεφανίδης, «Εικόνες από μία έκθεση», στο: *Επτανήσιοι Καλλιτέχνες του 18ου και 19ου αιώνα*, ό.π., σ. 9.
- ³ Κ. Δαφνής, *Κερκυραϊκά Χρονικά*, τ. 11 (1965), στο Αλ. Τενεκετζής (επιμ.), *Ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης και η «Συντροφιά των Εννιά»* [Πρακτικά ημερίδας, *Κέρκυρα 30 Νοεμβρίου 2013*], Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλέξανδρου Σούτζου – Εκδόσεις Άποψη, Αθήνα - Κέρκυρα 2016.
- ⁴ Α. Χαραλαμπίδης, «Η Ζωγραφική στα Επτάνησα, 18ος – 20ός αιώνας», Εθνική Πινακοθήκη -100 χρόνια, Αθήνα, 2001.
- ⁵ Ζ. Καλούδη, *Ζωγραφίζοντας στην Κέρκυρα*, Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλ. Σούτζου, 2003.
- ⁶ Α. Χαραλαμπίδης, «Η Ζωγραφική στα Επτάνησα, 18ος – 20ος αιώνας», ό.π., σ. 686.
- ⁷ Θ. Χρήστου, Η τέχνη στα Επτάνησα, www.artcorfu.com, τελευταία προσέλαση 21/4/2021.
- ⁸ Μ. Στεφανίδης, «Επτανησιακός Ρεαλισμός», στο: *Επτανήσιοι Καλλιτέχνες του 18ου και 19ου αιώνα, - Από τις συλλογές Ευριπίδη Κουτλίδη και Εθνικής Πινακοθήκης*, χ.τ. 1993, σ. 32.
- ⁹ Θ. Χρήστου, Η τέχνη στα Επτάνησα, www.artcorfu.com, τελευταία προσέλαση 21/4/2021.
- ¹⁰ Α. Χαραλαμπίδης, «Η Ζωγραφική στα Επτάνησα, 18ος – 20ος αιώνας», ό.π., σ. 59-60.
- ¹¹ Εθνική Πινακοθήκη - 100 χρόνια, Αθήνα, 2001, σ. 654.
- ¹² Εθνική Πινακοθήκη - 100 χρόνια, Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα (επιμ.), Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου, Αθήνα, 2001.
- ¹³ Μ. Στεφανίδης, «Εικόνες από μία έκθεση», στο: *Επτανήσιοι Καλλιτέχνες του 18ου και 19ου αιώνα*, ό.π., σ. 16-17.
- ¹⁴ Ε. Αγαθονίκου, «Το Παρίσι και οι Έλληνες ζωγράφοι του 19ου αιώνα», στο: Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα (επιμ.), *100 χρόνια Πινακοθήκη - Από τις συλλογές της Εθνικής Πινακοθήκης και του Ιδρύματος Ευριπίδη Κουτλίδη*, Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου, Αθήνα 2001, σ. 77-87.

ENDNOTES

- ¹ M. Plaka, 'A small gift in return for the offer of the Ionian Islands in art', *The Heptanesian Artists in the 18th and 19th centuries – From the Collections of Evripidis Koutlidis and the National Gallery* (n.p.:n.pub, 1993), p. 7.
- ² M. Stefanidis, 'Paintings from an exhibition', *The Heptanesian Artists of the 18th and 19th century*, p. 9.
- ³ K. Dafnis, 'Corfiot Chronicles'. *Konstantinos Theotokis and the "Fellowship of the Nine"*, Conference proceedings, Corfu 30 November, 2013, National Gallery and Alexandros Soutsos Museum (ed. by A. Teneketzis), XI, 1965, (Athens/Corfu: Apopsi, 2016)
- ⁴ A. Charalambidis, 'Painting in the Ionian Islands, 18th-20th centuries" *National Gallery - 100 years* (Athens: National Gallery and Alexandros Soutsos Museum, 2001)
- ⁵ Z. Kaloudis, *Painting in Corfu* (Athens: National Gallery and Alexandros Soutsos Museum, 2003)
- ⁶ A. Charalambidis, *Painting in the Ionian Islands, 18th-20th centuries*, p. 686
- ⁷ Th. Christou, *Art in the Ionian Islands* <<http://www.artcorfu.com>> [21 April 2021]
- ⁸ M. Stefanidis, "The Heptanesian Realism". *The Heptanesian Artists of the 18th and 19th century – From the Collections of Evripidis Koutlidis and the National Gallery* (Athens: National Gallery and Alexandros Soutsos Museum, 1993), p. 32
- ⁹ Th. Christou, *Art in the Ionian Islands*
- ¹⁰ A. Charalambidis, *Painting in the Ionian Islands, 18th-20th centuries*, pp. 59-60
- ¹¹ *National Gallery – 100 years*, ed. by Marina Lambraki-Plaka (Athens: National Gallery– Alexandros Soutsos Museum, 2001), p. 654
- ¹² *National Gallery – 100 years*
- ¹³ M. Stefanidis, "Paintings from an exhibition", *The Heptanesian Artists of the 18th and 19th century*, pp. 16-17
- ¹⁴ E. Agathonikou, "Paris and the Greek Painters of the 19th century", *National Gallery – 100 years. From the Collections of the National Gallery and The Evripidis Koutlidis Foundation*, ed. by Marina Lambraki-Plaka (Athens: National Gallery and Alexandros Soutsos Museum, 2001), pp. 77-87

Στην Ηχώ του Αγώνα: Η έκθεση

Echoes of the Struggle: The Exhibition

Ροζαλία Αδαμοπούλου

Αρχαιολόγος - Ιστορικός Τέχνης

Η έκθεση *Στην Ηχώ του Αγώνα*, που φιλοξενεί η Πινακοθήκη του Δήμου Κεντρικής Κέρκυρας και Διαποντίων Νήσων στο τμήμα της μόνιμης συλλογής, είναι μια εικαστική έκθεση με ιστορική θεματική. Αναφέρεται στον ρόλο που διαδραμάτισε η Κέρκυρα πριν, κατά τη διάρκεια και μετά τον Αγώνα της Ανεξαρτησίας, κυρίως μέσα από τη δράση σημαντικών προσωπικοτήτων, και ολοκληρώνεται σε τρεις ιστορικές ενότητες — την προεπαναστατική, την επαναστατική και τη μετεπαναστατική. Η έκθεση περιλαμβάνει 18 πίνακες —κυρίως προσωπογραφίες, αλλά και σκηνές της εποχής του Αγώνα— 16 χαρακτικά που απεικονίζουν την Κέρκυρα του 19ου αι. και το χειρόγραφο της δεύτερης μελοποίησης του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» του Νικόλαου Χαλικιόπουλου-Μάντζαρου, σε στίχους του Διονύσιου Σολωμού.

Τα έργα που παρουσιάζονται στην έκθεση προέρχονται αποκλειστικά από τις συλλογές της Πινακοθήκης και του Δήμου και τα περισσότερα φέρουν την υπογραφή γνωστών και σημαντικών Ελλήνων ζωγράφων —Στέφανος Τριβόλης, Σπυρίδων Προσαλέντης, Γεώργιος Μηνιάτης, Χαράλαμπος Παχής, Ιωάννης-Βαπτιστής Καλοσογούρος, Βικέντιος Μποκασιάμης, Γεώργιος Σαμαρτζής, Πολυχρόνης Λεμπέσης και Θεόδωρος Ράλλη— ενώ ορισμένα είναι ανυπόγραφα. Τα περισσότερα φιλοτεχνήθηκαν στο β' μισό του 19ου αι. από εκπροσώπους της Επτανησιακής Σχολής, αλλά και από ζωγράφους της λε-

Rosalia Adamopoulou

Archeologist - Art Historian

Echoes of the Struggle, hosted by the Municipal Gallery of Corfu in the permanent collection section, is a history-themed art exhibition. It revolves around the role played by Corfu before, during and after the Greek War of Independence, mainly through the action of significant personalities. It comprises three historical sections: the pre-revolutionary, the revolutionary, and the post-revolutionary. The exhibition numbers 18 paintings, mostly portraits, but also scenes from the War period, 16 engravings depicting Corfu in the 19th century, and the manuscript of the second musical composition of the *Hymn to Liberty* by Nikolaos Chalikiopoulos Matzaros, in Dionysios Solomos' lyrics.

The works presented in the exhibition are included in the collections of the Municipal Gallery and of the Municipality of Corfu and most of them are signed by famous and significant Greek painters, such as Stefanos Trivolis, Spyridon Prosalentis, Georgios Miniatis, Charalambos Pachis, Ioannis-Vaptistis Kalosgouros, Vikentios Bokatsiambis, Georgios Samartzis, Polychronis Lembesis, and Theodoros Rallis, while others are unsigned. Most of them were created in the 2nd half of the 19th century by representative painters of the Ionian School of painting, but also by painters of the so-called Munich School, following the main western trends of aesthetics.

γόμενης Σχολής του Μονάχου, ακολουθώντας τις κυρίαρχες δυτικές αισθητικές κατευθύνσεις.

Την εποχή αυτή, οι καλλιτέχνες συνδέονται με τα ευρωπαϊκά κέντρα (Μόναχο, Παρίσι) και έρχονται σε επαφή με τα κυρίαρχα ευρωπαϊκά καλλιτεχνικά ρεύματα, τον νεοκλασικισμό και τον ρομαντισμό. Την ίδια περίοδο δημιουργείται στην Αθήνα το Σχολείο των Τεχνών (1836) και κυριαρχεί η ομάδα της Σχολής του Μονάχου, ενώ παράλληλα, σταθερή παραμένει η σχέση ορισμένων ζωγράφων με τη γειτονική Ιταλία και τα καλλιτεχνικά της κέντρα, δηλαδή τη Ρώμη, τη Βενετία, και τη Φλωρεντία. Συνεπώς, η ελληνική τέχνη της εποχής, με σαφείς αναφορές στα δυτικά πρότυπα, φέρει ως κύρια χαρακτηριστικά στη ζωγραφική απεικόνιση τον ακαδημαϊκό ρεαλισμό, την άριστη τεχνική και την τάση εξιδανίκευσης των μορφών και των σκηνών.

Η κραταιά αστική τάξη του νησιού και οι εκπρόσωποι των θεσμικών φορέων χρηματοδοτούν καθ' όλη τη διάρκεια του 19ου αι. την παραγωγή κοσμικής ζωγραφικής—πέραν της θρησκευτικής που κυριαρχούσε μέχρι την εποχή αυτή— με

During this period, the artists were connected with the European centres (Munich, Paris) and came into contact with the dominant European artistic movements, i.e. Neoclassicism and Romanticism. In the same period, the Athens School of Fine Arts was established in 1836, where the Munich School prevailed, while there was a stable connection of some painters with neighbouring Italy and its artistic centres, i.e. Rome, Venice, and Florence. As a result, Greek art at the time, bore clear references to the Western standards, with academic realism, excellent technique, and a tendency to idealise figures and scenes as its main painting characteristics.

The powerful urban class in Corfu and the representatives of the institutions financed the production of secular painting throughout the 19th century—apart from the religious that had prevailed until then—resulting in an impressive quantity and quality of portraits and genre painting. Meanwhile, the struggle for the liberation and the patriotic ideal inspired the artists into painting scenes with

αποτέλεσμα την εντυπωσιακή σε ποσότητα και ποιότητα δημιουργία προσωπογραφιών και ηθογραφικών σκηνών. Ταυτόχρονα, ο αγώνας για την απελευθέρωση και το πατριωτικό ιδεώδες ενέπνευσαν τους καλλιτέχνες, οι οποίοι απέδωσαν σκηνές με ιδεαλιστικό και συμβολικό περιεχόμενο, στο πλαίσιο της ιστορικής ζωγραφικής που ακολούθησε και στήριξε τη δημιουργία του πρώτου ελεύθερου ελληνικού κράτους.

Ως αποτέλεσμα των πολλαπλών αυτών επιρροών και κατευθύνσεων, τα έργα που παρουσιάζονται *Στην Ηχώ του Αγώνα*, συμπυκνώνουν στοιχεία της ακαδημαϊκής δυτικής ζωγραφικής με έμφαση στις ρεαλιστικές διατυπώσεις και πλαισιώνουν με εικαστικό υλικό τις τρεις ιστορικές ενότητες.

Πιο συγκεκριμένα, η **προεπαναστατική** περίοδος στοιχειοθετείται από τις προσωπογραφίες των επισκόπων Νικηφόρου Θεοτόκη (Στέφανου Τριβόλη, ελαιογραφία, 1906, 86x60 εκ.) και Ευγένιου Βούλγαρη (αγνώστου, ελαιογραφία, τέλη 19ου αι.-αρχές 20ού αι., 86x60 εκ.), δύο δάσκαλοι του Γένους και εκπρόσωποι του νεοελληνικού Διαφωτισμού, των οποίων το πλούσιο και πρωτοπόρο συγγραφικό έργο επέδρασε καθοριστικά στη διαμόρφωση του νεοελληνικού επιστημονικού λόγου, αλλά και στην ενδυνάμωση και διάδοση της παιδείας και του πατριωτικού ιδανικού. Τα δύο αυτά έργα παρουσιάζουν ρεαλιστική αποτύπωση, τεχνική αρτιότητα, έμφαση στη λεπτομέρεια, προσπάθεια ψυχογραφικής απόδοσης της μορφής και περιορισμό περιττών κι ανεκδοτολογικών στοιχείων, όπως επιτάσσει η ακαδημαϊκή ζωγραφική.

Ο Στέφανος Τριβόλης (1883-1944) —ο οποίος φιλοτέχνησε το πορτρέτο του Νικηφόρου Θεοτόκη— γεννήθηκε στην Κέρκυρα, σπούδασε στα μεγαλύτερα καλλιτεχνικά κέντρα της Ιταλίας (Ρώμη, Φλωρεντία, Νάπολη, Μιλάνο) και, επιστρέφοντας στον τόπο καταγωγής του, ασχολήθηκε κυρίως με την τοπιογραφία και την αιογραφία. Επηρεασμένος από τις σπουδές του στην Ιταλία, δημιούργησε έργα με έντονη χρωματικότητα, μελετημένη σύνθεση και στιβαρό σχέδιο. Πίνακές του βρίσκονται σε σημαντικές συλλογές, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του έργου του καταστράφηκε όταν κάηκε το σπίτι του κατά τον βομβαρδισμό της πόλης της Κέρκυρας από τους Γερμανούς το 1943.

Στην ενότητα της **επαναστατικής** περιόδου, το υλικό είναι πιο πλούσιο και μεστό, καθώς οι προσωπογραφίες του Ιωάννη Καποδίστρια (Χ. Παχή), του Νικόλαου Μάντζαρου (Ι.-Β. Καλασγούρου), του Διονύσιου Σολωμού (αγνώστου) και του Ανδρέα Μουστοξύδη (αγνώστου), πλαισιώνονται από σκηνές της εποχής του Αγώνα, όπως *Πολεμιστής του '21* (Σ. Προσαλέντη), *Σουλιώτισσες* (Γ. Μηνιάτη) και *Η δολοφονία του Καποδίστρια* (Χ. Παχή).

idealistic and symbolic content, in the framework of the history painting that followed and supported the creation of the first free Greek state.

As a result of these various influences and trends, the works presented in the Echoes of the Struggle exhibition, bring together elements of the Western academic style, emphasizing realistic depictions and providing the artistic material for its three historical sections.

More specifically, the **pre-revolutionary** period comprises the portraits of the Bishops Nikiforos Theotokis (Stefanos Trivolis, oil painting, 1906, 86x60 cm) and Eugenio Voulgaris (unknown artist, oil painting, late 19th – early 20th c.), two representatives of the Greek Enlightenment period, whose rich and pioneering literary work had a decisive influence in shaping modern-Greek scientific discourse, but also in fostering and disseminating education and patriotism. These two paintings are characterised by realistic depiction, technical perfection, emphasis on detail, as well as an effort to express the psychography of the person portrayed and to limit any redundant elements as dictated by the academic style.

Stefanos Trivolis (1883-1944), the painter of Nikiforos Theotokis' portrait, was born in Corfu. He studied at the greatest artistic centres of Italy (Rome, Florence, Naples, and Milan) and, upon his return to his birthplace, he engaged mainly in landscape painting and religious iconography. Influenced by his studies in Italy, he created works with vivid colours, well-studied composition, and robust design. His paintings form part of important collections, although the largest part of his work was destroyed, when his house was burnt in 1943, during the German bombing of Corfu town.

The **revolutionary** period comprises more paintings; the portraits of Ioannis Capodistrias (Ch. Pachis), Nikolaos Mantzaros (I.-B. Kalosgouros), Dionysios Solomos (unknown artist), and Andreas Moustoxydis (unknown artist), are complemented by scenes of the era of the Struggle, such as the *Warrior of 1821* (S. Prosalentis), the *Women of Souli* (G. Miniatis), and the *Assassination of Capodistrias* (Ch. Pachis).

The *Warrior of 1821*, (oil painting, 1862, 111x82 cm) by Spyridon Prosalentis, constitutes a perfect composition, based on academic standards, with the idealised figure of the resting wounded warrior, dominating at the centre of the Greek mountainous landscape, bearing all the typical symbols of a warrior (the foustanella, the tsarouchi, the blood

Γεώργιος Μηνιάτης, *Σουλιώτισσες* (λεπτομέρεια)

Georgios Miniatis, *Women of Souli* (detail)

Το έργο *Πολεμιστής του '21*, (ελαιογραφία, 1862, 111x82 εκ.) του Σπυρίδωνος Προσαλέντη, αποτελεί μία άρτια σύνθεση βασισμένη στα ακαδημαϊκά πρότυπα, με την εξιδανικευμένη μορφή του λαβωμένου αγωνιστή, τη στιγμή που ξαποσταίνει, να δεσπόζει στο κέντρο του ελληνικού ορεινού τοπίου, φέροντας όλα τα χαρακτηριστικά σύμβολα του ρόλου του (φουστάνελα, τσαρούχια, σταγόνες αίματος) και κρατώντας με το ένα χέρι το σπαθί και με το άλλο την ελληνική σημαία. Ο πίνακας παρουσιάζει την επιρροή και τη γοητεία που άσκησε το θέμα της ελληνικής επανάστασης, τόσο στους Έλληνες, όσο και στους ξένους καλλιτέχνες. Έντονα χρώματα και υπολογισμένες κινήσεις αποδίδουν το συναισθηματικό φορτίο ενός ετοιμοπόλεμου αγωνιστή που αντανακλά την επιθυμία ενός ολόκληρου λαού να αποτινάξει το ζυγό της τυραννίας, αλλά και την αποφασιστικότητα όσων συνέβαλαν σ' αυτό, να μην παραδώσουν ποτέ τα όπλα και τη σημαία για την οποία θυσιάστηκαν.

drops) and holding on the one hand his sword and on the other the Greek flag. This painting is a fine example of the influence and the charm the theme of the Greek War of Independence exerted both on Greek and on foreigner artists. Vivid colours and carefully made moves express the emotional burden of a ready-to-fight warrior reflecting an entire people's desire to free from its tyranny, but also the decisiveness of those that participated in the war, never to surrender their arms and their flag for which they sacrificed their life.

Spyridon Prosalentis was the son of the painter and sculptor Pavlos Prosalentis the Elder. He took his first painting lessons at the art school established and directed by his father in Corfu and pursued his studies at the Academy of Arts in Venice. He was primarily a portrait painter, but he also created a limited number of genre paintings. He painted the portraits of various significant personalities and warriors of the Greek War of Independence, combining ac-

Σπυρίδων Προσαλέντης, *Πολεμιστής του 1821* (λεπτομέρεια)

Spyridon Prosalentis, *Warrior of 1821* (1862) (detail)

Ο Σπυρίδων Προσαλέντης (1830-1895), γιος του ζωγράφου και γλύπτη Παύλου Προσαλέντη του πρεσβύτερου, πήρε τα πρώτα μαθήματα ζωγραφικής στην Κέρκυρα, στην καλλιτεχνική σχολή που είχε ιδρύσει και διύθυσε ο πατέρας του, και ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Βενετίας. Υπήρξε κατεξοχήν προσωπογράφος, ενώ παράλληλα ασχολήθηκε, σε πιο περιορισμένη κλίμακα, με την ηθογραφία. Φιλοτέχνησε τα πορτρέτα σημαντικών προσωπικοτήτων και αγωνιστών της Επανάστασης, συνδυάζοντας το ακαδημαϊκό ύφος με τη ρεαλιστική απόδοση, ενώ στις ηθογραφικές σκηνές διαφαίνεται η επίδραση της ιταλικής του μαθητείας.

Ένα από τα χαρακτηριστικότερα δείγματα της ιστορικής θεματολογίας της έκθεσης είναι το έργο *Σουλιώτισσες* (ελαιογραφία, β' μισό 19ου αι., 51x67 εκ.), του Κεφαλληνιακής καταγωγής Γεώργιου Μηνιάτη (1823-1895). Ο ζωγράφος, γεννήθηκε στο Αργοστόλι, σπούδασε στην Ιταλία και έγινε ευρύτερα γνωστός για το δημοσιογραφικό του έργο, ενώ οι πίνακές του ξεχωρίζουν για την ίδια καθαρότητα και τον ίδιο ρεαλισμό με τη γραφή του. Τα θέματα που πραγματεύεται είναι κυρίως θρησκευτικά και ιστορικά, με συνεχείς αναφορές στην επανάσταση του 1821, και ιστορούν με τρόπο ιδεαλιστικό τον αγώνα και τις θυσίες των εξεγερμένων Ελλήνων.

Ο ζωγράφος, επηρεασμένος από την ιταλική ζωγραφική, δημιουργεί μία σύνθεση που συνδυάζει ρεαλιστικά και ιδεαλιστικά στοιχεία, τονίζοντας το ηρωικό πνεύμα και το υψηλό ήθος των προσώπων. Στον πίνακα απεικονίζονται οι Σουλιώτισσες με τουφέκια στα χέρια να μάχονται θαρραλέα, αποφασισμένες να ζήσουν ελεύθερες ή να πεθάνουν. Η προφανής τάση εξιδανίκευσης των μορφών, οι έντονες χρωματικές επιλογές και οι δυνατές αντιθέσεις παραπέμπουν στις επιρροές του ρεύματος του Ρομαντισμού.

Η προσωπογραφία του Καποδίστρια (ελαιογραφία, 1873, 59x47 εκ.), του Χαράλαμπου Παχή (1844-1891), συμπυκνώνει τα στοιχεία της ρεαλιστικής προσωπογραφίας της εποχής. Η λιτή, σχεδόν δωρική απόδοση της μορφής εστιάζει στην καταγραφή των βασικών εκφραστικών στοιχείων που συνθέτουν τη στιβαρή προσωπικότητα του πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδος και μεγίστου των Ελλήνων, με το ακριβές πλάσιμο και τη χρήση ουδέτερης παλέτας. Ο Κερκυραίος ζωγράφος, ένας από τους σημαντικότερους εκπροσώπους και δασκάλους της επαναστασιακής σχολής, με σπουδές στην Ιταλία και επιρροές από τον ευρωπαϊκό φιλελληνισμό, δημιούργησε έργα που αναφέρονται στην περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης, αλλά και σε εθνικά γεγονότα των ετών που προηγήθηκαν ή την ακολούθησαν χρονικά, ενώ παράλληλα ασχολήθηκε με θέματα λαογραφικού και ηθογραφικού ενδιαφέροντος, καθώς και προσωπογραφίες, τοπία και αγιογραφίες.

academic style with realistic illustration. The influence of his studies in Italy can be seen in his genre scenes.

One of the most typical historical themes of the exhibition is the *Women of Souli* (oil painting, second half of 19th c., 51x67 cm), a work by the Cephalonian Georgios Miniatis (1823-1895). The painter was born in Argostoli and studied in Italy. He became widely known as a journalist and his paintings stand out for the same clarity and realism as his writings. His themes revolve around religion and history with constant references to the 1821 Revolution and narrate the story of the struggles and the sacrifices of the revolting Greeks in an idealistic manner.

The painter, influenced by the Italian painting, created a composition that combines realistic and idealistic elements, stressing the heroic spirit and the high morals of the people. His painting depicts the women of Souli with rifles in their hands fighting courageously, determined to either live freely or die. The obvious tendency to idealise the figures, the vivid colour choices and the stark contrasts are a reference to the movement of Romanticism.

The portrait of Capodistrias (oil painting, 1873, 59x47 cm), by Charalambos Pachis, encapsulates the elements of realistic portrait painting of the time. The simple —almost Doric— rendering of the figure focuses on representing exactly the main expressive elements that compose the strong personality of the first Governor of Greece —and the greatest of the Greeks— with the use of a neutral palette. The Corfiot painter, one of the most important representatives and teachers of the Ionian School, who studied in Italy and was influenced by the European philhellenism, created works that pertain to the period of the Greek Revolution, but also revolve around national events from the years preceding or following it, while he also engaged in subjects of folklore and ethnographic interest, as well as portraits, landscapes, and religious iconography.

The painting *The Assassination of Capodistrias* (oil painting, second half of 19th c., 80x101 cm), by Charalambos Pachis, is one of the most iconic and famous works of the Gallery, which was created approximately four decades after the historical event it depicts. On the morning of Sunday 27 September 1831, Capodistrias, on foot and escorted only by two people, was heading to the Church of Saint Spyridon in Nafplio to attend Sunday Mass. A little later he would lose his life on the steps of the church, assassinated by the brothers Konstantinos and Georgios Mavromichalis, who came from the great family of the warrior Petrompeis Mavromichalis from Mani, Peloponnese. The reaction of the

Ο πίνακας *Η δολοφονία του Καποδίστρια* (ελαιογραφία, β' μισό 19ου αι., 80x101 εκ.), του Χαράλαμπου Παχή, αποτελεί ένα από τα πιο εμβληματικά και δημοφιλή έργα της Πινακοθήκης, το οποίο δημιουργήθηκε περίπου τέσσερις δεκαετίες μετά το ιστορικό γεγονός που απεικονίζει. Το πρωί της Κυριακής 27 Σεπτεμβρίου 1831 ο Καποδίστριας, πεζός και με δύο μόνο συνοδούς, κατευθυνόταν προς το Ναό του Αγίου Σπυρίδωνα στο Ναύπλιο, για να παρακολουθήσει τη Θεία Λειτουργία. Λίγο αργότερα, έπεφτε νεκρός στα σκαλιά της εκκλησίας από τα χέρια των αδελφών, Κωνσταντίνου και Γεωργίου Μαυρομιχάλη, από τη μεγάλη μανιάτικη γενιά του αγωνιστή Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη. Η αντίδραση των παραδοσιακών δυνάμεων της χώρας και η αδυναμία τους να αντιληφθούν τα αίτια της συγκεντρωτικής διακυβέρνησης του Κυβερνήτη οδήγησαν στη δολοφονία του και ανέστειλαν το πολύπλευρο μεταρρυθμιστικό του έργο, οδηγώντας τη χώρα στον εμφύλιο σπαραγμό και την αναπόφευκτη άφιξη του Όθωνα της Βαυαρίας, του πρώτου ξένου μονάρχη που βασίλευσε στην Ελλάδα.

Στο κέντρο του πίνακα ο αιμόφυρτος Καποδίστριας σωριάζεται στα χέρια τριών ανδρών, σε μια σύνθεση που παραπέμπει σε παράσταση αποκαθής. Ο άνδρας που απεικονίζεται στα δεξιά φαίνεται πως είναι ο Αντρέας Μουστοξύδης, ο φωτισμένος Κερκυραίος φίλος και συνεργάτης του στο έργο για την πνευματική αφύπνιση των Ελλήνων, ο οποίος δεν ήταν παρών στη δολοφονία, ενώ μάλιστα απεικονίζεται σε μεγαλύτερη ηλικία από την ηλικία του την εποχή του συμβάντος. Στα αριστερά του κυβερνήτη, ένας Έλληνας αγωνιστής με την παραδοσιακή του ενδυμασία σπεύδει να τον κρατήσει και πίσω του ακριβώς, απεικονίζεται ο έμπιστος συνεργάτης και φίλος του, ο στρατηγός Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, που επίσης δεν ήταν παρών στη δολοφονία, να τον κρατά στην αγκαλιά του. Ο ζωγράφος επιλέγει να αποτυπώσει δίπλα στον λαβωμένο κυβερνήτη τους πιστούς φίλους, συνεργάτες και συνεχιστές του έργου του. Τη σκηνή συμπληρώνουν οι συνοδοί του, μορφές που επιτίθενται στους δολοφόνους, ο ιερέας με τα επίσημα άμφιά του που τρέχει να βοηθήσει και ο κόσμος, άνθρωποι που εμφανίζονται αναστατωμένοι σε διαφορετικά σημεία του πίνακα.

Ο καλλιτέχνης αποδίδει το δραματικό ύφος της σύνθεσης με πληθώρα κύριων και παραπληρωματικών στοιχείων: με τις εκφράσεις έκπληξης θλίψης και φόβου του πλήθους, τόσο στο πρώτο επίπεδο, όσο και στο βάθος, τις αμήχανες αλλά και έντονες κινήσεις των μορφών, τις δυνατές αντιθέσεις των βασικών χρωμάτων, την βαριά ατμόσφαιρα που υποδηλώνεται με τον συννεφιασμένο ουρανό. Το αρχιτεκτονικό πλαίσιο της πόλης αποδίδεται με μια ιδιότυπη, όχι ιδιαίτερα ρεαλιστική προοπτική, ενώ εντός του εντοπίζονται μικρότερες αυτόνο-

country's traditional forces, being unable to understand the causes of the Governor's centralised governance, led to his assassination and suspended his multifaceted reformatory work. Thus, the country was led to a civil war and the arrival of Otto of Bavaria, the first foreign ruler that reigned in Greece, was inevitable.

In the centre of the painting, Capodistrias' bleeding body falls into the hands of three men, in a composition that resembles the deposition of Christ. The man on the right appears to be Andreas Moustoxydis, his enlightened friend and associate in his work for the spiritual awakening of the Greeks, who was not present in the assassination and who is in fact depicted at an older age than at the time of the incident. On the Governor's right, a Greek warrior, with his traditional attire hastens to hold him, and right behind him, his trusted associate and friend, General Theodoros Kolokotronis, holding him in his arms, who was also not present at the assassination. The painter chose to depict next to the wounded Governor his loyal friends, associates, and continuators of his work. The scene is complemented by his companions, the figures attacking the murderers, the priest in his official vestments, who is depicted running for help, and the people who appear upset in various places of this setting.

The artist renders the dramatic style of the composition with plenty main and complementary elements: the crowd's expressions of surprise, sorrow, and fear, both in the foreground and in the background, the awkward yet intense movements of the figures, the strong contrasts of basic colours, the heavy atmosphere indicated by the cloudy sky. The architectural framework of the town is rendered in an exceptional but not particularly realistic perspective, while in the painting there are some smaller autonomous thematic units, such as the spectators at the windows and at the background. This painting constitutes a description of the tragic event through realistic as well as allegorical elements, which render the emotional stress artistically, and with some exaggeration.

The portrait of Nikolaos Mantzaros (oil painting, 1874, 23x18 cm), i.e. the most significant composer and founder of the Ionian School of music, who composed the music for the national anthem of Greece, was painted by Ioannis-Vapstis Kalosgouros (1794-1878). The portrait renders the personal morphoplastic idiom of the painter/sculptor, who was one of the most prominent artists of the 19th century Corfiot painting. He created works influenced by the movement of neoclassicism, which dominated, along

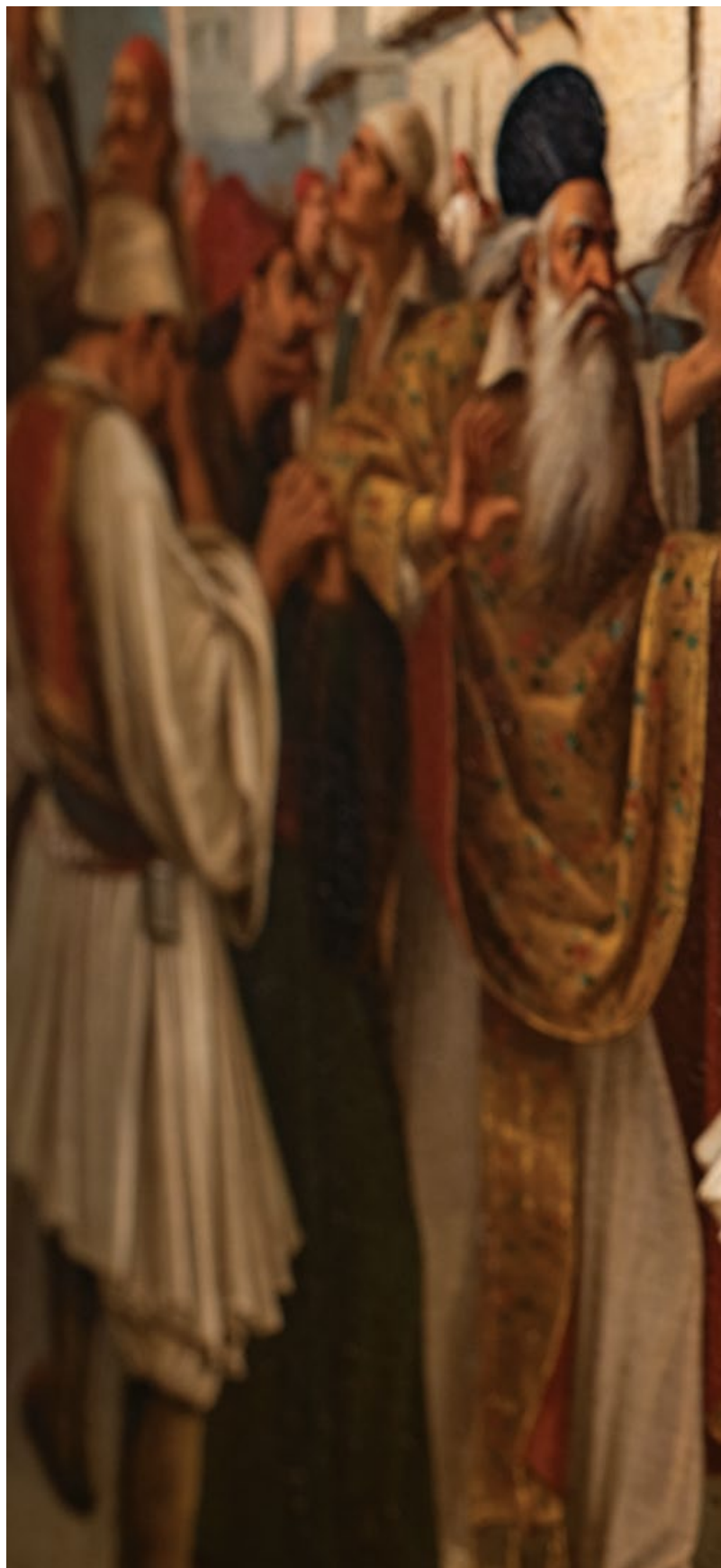
Χαράλαμπος Παχής, *Η δολοφονία του Καποδίστρια* (λεπτομέρεια)
Charalambos Pachis, *The assassination of Capodistrias* (detail)

μες θεματικές ενότητες, όπως οι θεατές στα παράθυρα και στο βάθος. Πρόκειται για μια περιγραφή του τραγικού συμβάντος με ρεαλιστικά όσο και με αλληγορικά στοιχεία, που αποδίδουν έντεχνα τη συναισθηματική φόρτιση με μια δόση υπερβολής.

Το πορτραίτο του Νικόλαου Μάντζαρου (ελαιογραφία, 1874, 23x18 εκ.) —του σημαντικότερου συνθέτη και θεμελιωτή της επαναστασιακής μουσικής σχολής, ο οποίος μελοποίησε τον εθνικό ύμνο της Ελλάδας— φιλοτεχνημένο από τον Ιωάννη-Βαπτιστή Καλοσγούρο (1794-1878), αποτυπώνει το προσωπικό μορφοπλαστικό ιδίωμα του ζωγράφου-γλύπτη, ενός από τους κορυφαίους καλλιτέχνες της κερκυραϊκής ζωγραφικής του 19ου αιώνα. Δημιουργεί έργα με επιρροές από το κίνημα του νεοκλασικισμού, που κυριαρχεί, μεταξύ άλλων, αυτήν την εποχή στην ευρωπαϊκή τέχνη. Με έμφαση στην πιστή απόδοση της μορφής και το μαλακό πλάσιμο του προσώπου, επιλέγει τον εκμηδενισμό των περιττών πληροφοριών, καθώς παρουσιάζει τη μορφή του συνθέτη σε ουδέτερο φόντο με γήινους τόνους.

Στο ίδιο πνεύμα, από άγνωστο ζωγράφο, εντάσσεται η προσωπογραφία του εθνικού μας ποιητή Διονύσιου Σολωμού (ελαιογραφία, τέλη 19ου αι., 23x18 εκ.), η ψυχή του οποίου συγκλονίστηκε από τον Αγώνα και έθεσε ως σκοπό της ζωής του να υπηρετήσει την πατρίδα και τη γλώσσα. Το χειρόγραφο της δεύτερης μελοποίησης του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» σε στίχους του Σολωμού από τον Νικόλαο Μάντζαρο παρουσιάζεται μετά από εξήντα χρόνια στο κοινό, τοποθετημένο ανάμεσα στις προσωπογραφίες των δημιουργών του. Η αρμονική συνεργασία των δύο αυτών ιστορικών προσωπικοτήτων αποτυπώνεται στο πεντάγραμμα, όπου οι λέξεις της ποίησης συναντούν τις νότες της μελοποίησης σε μια ευτυχή σύζευξη που οδήγησε στη δημιουργία του Εθνικού Ύμνου της Ελλάδας.

Με την προσωπογραφία του Αντρέα Μουστοξύδη (ελαιογραφία, β' μισό 19ου αι., 102x81 εκ. αγνώστου), ολοκληρώνεται η θεματική ενότητα της επαναστασιακής περιόδου. Ο φωτισμένος Κερκυραίος και φίλος του Καποδίστρια, ο οποίος κλήθηκε από τον Κυβερνήτη να προσφέρει τις υπηρεσίες του στο υπό σύσταση κράτος, αποδίδεται με όλα τα στοιχεία της ακαδημαϊκής ζωγραφικής, προκειμένου να αποδοθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο ο χαρακτήρας του προσώπου: ακρίβεια στο σχέδιο, έμφαση στη λεπτομέρεια και την έκφραση, αποτύπωση συμβόλων (μετάλλιο του τάγματος των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου), ζεστά και φωτεινά χρώματα και μαλακό πλάσιμο της μορφής.

Η τρίτη ιστορική ενότητα, η **μετεπαναστατική** —κατά την οποία δίνεται έμφαση στην παιδεία και τη γλώσσα με στόχο την «ελευθερία» των Ιονίων νήσων και ολοκληρώνεται με την Ένωση με την Ελλάδα— στηρίζεται κυρίως σε προσωπογραφίες ανθρώπων του πνεύματος: του Πέτρου Βράιλα-Αρμένι (αγνώστου), του Στέφανου Παδοβά (F. Stuart), του Μητροπολίτη Αθανάσιου (Γ. Σαμαρτζή), του Ιάκωβου Πολυλά (Γ. Σαμαρτζή), του Γεράσιμου Μαρκορά (Γ. Σαμαρτζή) του Λορέντζου Μαβίλη (Π. Λεμπέση). Το πορτραίτο του Βασιλέα Γεωργίου του Α' (Β. Μποκατσιάμπη) συμβολίζει την εικόνα του ελληνικού κράτους, όπως αυτό διαμορφώθηκε μετά την Ένωση των Επτανήσων (1864). Την αφήγηση της τελευταίας ενότητας ενισχύουν δύο πίνακες που παρουσιάζουν, αφενός την πρόσληψη του Αγώνα (*Πολεμιστής με άλογο*, αγνώστου) αφετέρου την αντιμετώπιση του ζητήματος της προσφυγιάς (*Πρόσφυγες*, Θ. Ράλλης).

Στην προσωπογραφία του Πέτρου Βράιλα-Αρμένι (αγνώστου ελαιογραφία, β' μισό 19ου αι., 57x44 εκ.), ο φιλόσοφος, με στολή διπλωμάτη, φέρει τον χρυσό σταυρό του τάγματος του Σωτήρος, καθώς και τα επίσημα διάσημα (αστέρα και τον τελαμώνια) του τάγματος των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου, του οποίου χρίστηκε ιππότης το 1864. Με έμφαση στο έντονο βλέμμα του οραματιστή, αποδίδεται με καθαρότητα στο σχέδιο και μουντά χρώματα, η προσωπικότητα του σημαντικότερου Έλληνα φιλοσόφου του 19ου αι., ο οποίος υπήρξε ταυτόχρονα πολιτικός και διπλωμάτης, με πλουσιότατο συγγραφικό έργο, όπου αναπτύσσονται οι φιλελεύθερες, μεταρρυθμιστικές του απόψεις.

Στο έργο *Πολεμιστής με άλογο* (ελαιογραφία, αγνώστου, β' μισό 19ου αι., 144x110 εκ.), αποτυπώνεται ένας γνωστός εικονογραφικός τύπος της ιστορικής ζωγραφικής: η σύνθεση στην οποία ο πολεμιστής βρίσκεται στο πρώτο επίπεδο σε όρθια θέση δίπλα στο άλογό του φορώντας μια καθαρή και περιποιημένη στολή, ενώ στο βάθος απεικονίζεται, από τη μία το ήρεμο ειδυλλιακό τοπίο, η φύση και το Παλαιό Φρούριο της Κέρκυρας, και από την άλλη, το ταραχώδες σκηνικό της μάχης.

Το θέμα του αγωνιστή πάνω ή κοντά στο άλογο του, πάντα σε πρώτο πλάνο, ενώ στο βάθος του πίνακα μαίνεται ακόμα η μάχη σε καθορισμένο σκηνικό, δεν είναι άγνωστο στην ιστορική ζωγραφική του ελεύθερου Ελληνικού κράτους. Είναι ένας διαδομένος τρόπος απεικόνισης του ήρωα, που άλλες φορές συμμετέχει σε πολεμικά επεισόδια, άλλες κατατροπώνει τον εχθρό που ταπεινωμένος πέφτει στο έδαφος με το πρόσωπο στη γη και άλλες, απλά απεικονίζεται σε όρθια στάση φορώντας πλήρη πολεμική περιβολή. Σημαντικό στοιχείο στην εικονογραφία αυτή οι λεπτομέρειες στην απόδοση

with others in European art at the time. Placing emphasis on the realistic depiction of the figure and the softly painted face, he chose to leave out all redundant information and present the figure of the composer in a neutral background with earthy tones.

The collection also includes the portrait of Dionysios Solomos, the national poet of Greece (oil painting, later 19th c., 23x18 cm) by an unknown painter. He was deeply affected by the Struggle and he made it his life purpose to serve his country and the language. The manuscript of the second musical composition of the *Hymn to Liberty*, in Dionysios Solomos' verses by Nikolaos Mantzaros, is exhibited after sixty years to the public, placed between the portraits of its creators. The harmonious collaboration between these two historic personalities was transferred to the stage, where the words of poetry met the notes of musical setting in a beautiful pairing that led to the creation of the Greek National Anthem.

Andreas Moustoxydis' portrait (oil painting, second half of 19th c., 102x81 cm, unknown artist) concludes the thematic section of the revolutionary period. The enlightened Corfiot and friend of Capodistrias, who was called by the Governor to offer his services to the state under formation, is depicted with all the elements of the academic painting, in order to render the person's character in the best possible manner; precision in drawing, emphasis on detail and expression, decorations (the medal of the Order of Saint Michael and Saint George), bright warm colours, and a soft shaping of the figure.

The third historical section, the **post-revolutionary**, centres around education, language, and the aim to "liberate" the Ionian Islands, and it concludes with the Union with Greece. It is mainly based on portraits of scholars: Petros Vrailas-Armenis (unknown artist), Stefanos Padovas (F. Stuart), Metropolitan Bishop Athanasios Politis (G. Samartzis), Iakovos Polyilas (G. Samartzis), Gerasimos Markoras (G. Samartzis), Lorenzos Mavilis (P. Lembesis). The portrait of King George I (V. Bokatsiambis) symbolises the formation of the Greek state after the Union of the Ionian Islands with Greece (1864). The narrative of this last section is supported by two paintings that depict, on the one hand the Struggle (Warrior with Horse, unknown artist) and on the other hand, the issue of the refugees (Refugees, Th. Rallis).

In his portrait, the philosopher Petros Vrailas-Armenis (unknown artist, oil painting, second half of 19th c., 57x44 cm), is depicted in the uniform of the diplomat, wearing the Gold Cross of the Order of the Redeemer, as well as

Αγνώστου, *Πολεμιστής με αλόγο* (Λεπτομέρεια που απεικονίζει το Παλαιό Φρούριο της Κέρκυρας)

Unknown artist, *Warrior with horse* (Detail that depicting the Old Fortress of Corfu)

των ενδυμάτων, στην έκφραση του αναβάτη και του αλόγου, σε όσα συμβαίνουν στο πρώτο επίπεδο του έργου. Αντίθετα, ό,τι είναι μακριά, συνήθως άλλοι πολεμιστές, ένα κάστρο, ένας πύργος ή η Ακρόπολη, μέσω της προοπτικής το βλέπουμε με αχνά παστέλ χρώματα, ως δευτερεύον στοιχείο που ορίζει τον τόπο και τον τρόπο της μάχης και συμπληρώνει την αφήγηση της εικόνας.

Το πορτρέτο του Στέφανου Παδοβά (ελαιογραφία, β' μισό 19ου αι., 72x55 εκ) από τον Άγγλο ζωγράφο, αρχιτέκτονα και διακοσμητή Frank Stuart, αποδίδεται με αδρές γραμμές και τη χρήση σκούρων χρωμάτων. Με έμφαση στο ήρεμο και στοχαστικό του βλέμμα, χωρίς ιδιαίτερη έμφαση στις λεπτομέρειες, ο καλλιτέχνης αποτυπώνει τον μαχητικό πολιτικό και αρθρογράφο, τον πρώτο βουλευτή της Ιονίου Βουλής που υπέγραψε το ψήφισμα της Ένωσης της Επτανήσου με την Ελλάδα.

the insignia (star and sash) of the Order of St. Michael and George, of which he was awarded Knight in 1864. Placing emphasis on the visionary's intense look, the personality of the most prominent Greek philosopher of the 19th century is rendered with a clear drawing and muted colours. He was both a politician and a diplomat, with a rich literary work, which reflected his liberal, reformist views.

The work *Warrior with horse* (unknown artist, second half of 19th c., 144x110 cm), depicts a well-known iconographic type in historical painting: a composition in which the warrior is placed in the foreground standing next to his horse, wearing a clean and tidy uniform, while the background depicts, on the one hand the serene and idyllic landscape, the nature and the Old Fortress of Corfu, and, on the other, the turbulent battle scene.

Θεόδωρος Ράλλης, *Πρόσφυγες* (λεπτομέρεια)

Theodoros Rallis, *Refugees* (detail)

Οι προσωπογραφίες του Μητροπολίτη Αθανασίου Πολίτη (ελαιογραφία, 1903, 80x60 εκ.), του Ιάκωβου Πολυλά (ελαιογραφία, αρχές 20ου αι., 73x50 εκ.), και του Γεράσιμου Μαρκορά (ελαιογραφία, αρχές 20ου αι., 73x50 εκ.) —λόγιοι υπερασπιστές της Ένωσης, της ιδέας του Έθνους και της δημοτικής γλώσσας— φιλοτεχνήθηκαν από τον Γεώργιο Σαμαρτζή (1869-1925), έναν από τους κορυφαίους Κερκυραίους ζωγράφους της εποχής του. Έλαβε τα πρώτα μαθήματα ζωγραφικής στην καλλιτεχνική σχολή του Χαράλαμπου Παχή στην Κέρκυρα και συνέχισε με σπουδές στη Σχολή Καλών Τεχνών της Νάπολης, κοντά στον Vincenzo Marinelli. Επιστρέφοντας στον τόπο καταγωγής του, διετέλεσε διευθυντής της Καλλιτεχνικής Σχολής του νησιού, ενώ το πολύπλευρο ταλέντο του απέδωσε έργα τόσο στην ποίηση, όσο και στη μουσική. Στον τομέα της ζωγραφικής ασχολήθηκε κατά κύριο λόγο με προσωπογραφίες, με ηθογραφικές σκηνές, με την τοπιογραφία, αλλά και με σκηνές εμπνευσμένες από θρησκευτικά θέματα και καθιερώθηκε ως ένας από τους σημαντικότερους αιογράφους της νεοελληνικής τέχνης.

Στα τρία συγκεκριμένα πορτραίτα που φιλοξενούνται στην έκθεση, αποτυπώνεται η μοναδική μαεστρία του Σαμαρτζή στην απόδοση της ρεαλιστικής και λεπτομερούς καταγραφής των στοιχείων της μορφής, εστιάζοντας στην ψυχούνησής της. Στους πίνακές του χρησιμοποιεί έναν τύπο ακαδημαϊκού ρεαλισμού, ενώ οι συνθέσεις του είναι απόλυτα μελετημένες και ζυγισμένες. Θεωρείται κατεξοχήν κολορίστας, με προτίμηση στα θερμά χρώματα, τα οποία εδώ, λόγω θέματος, χρησιμοποιεί μόνο στο φόντο. Οι ομαλές χρωματικές μεταβάσεις, το καθαρό σχέδιο, η εμμονή στη λεπτομέρεια χαρακτηρίζουν τα δύο έργα που κατορθώνουν να αποδώσουν με τον πληρέστερο τρόπο την προσωπικότητα των απεικονιζόμενων λογίων.

Η προσωπογραφία του Βασιλέα Γεώργιου Α' (ελαιογραφία, 1905, 63x52 εκ.) του Βικέντιου Μποκατσιάμπη, προβάλλει έναν από τους πιο λαοφιλείς μονάρχες —που κατά την ανάληψη των καθηκόντων του πραγματοποιήθηκε η Ένωση των Επτανήσων με το Βασίλειο της Ελλάδος— με επίσημο ένδυμα και όλα τα διακριτικά του τίτλου του. Τόσο το στήσιμο όσο και το ύφος της μορφής αναδεικνύουν τον κυρίαρχο ρόλο του βασιλιά και αντανακλούν παράλληλα την πολιτειακή κατάσταση του ελληνικού κράτους μετά την Ένωση. Η χρήση των χρωμάτων, η ήπια τονικότητά και οι ομαλές μεταβάσεις αποδίδουν ένα φωτεινό έργο με ρεαλιστικές λεπτομέρειες.

Ο Βικέντιος Μποκατσιάμπης (1856-1932) σπούδασε αρχικά στην Καλλιτεχνική Ακαδημία της Μασσαλίας, ενώ αργότερα πήγε στη Φλωρεντία και, στη συνέχεια, στη Ρώμη. Το 1895 επέστρεψε στην Κέρκυρα, όπου παρέμεινε τέσσερα

The theme of the warrior on or next to his horse, always in the foreground, while the battle still rages in the background at a predefined scene, is quite common in historical painting of the free Greek state. It was a popular way to depict a hero who, sometimes is participating in war events, sometimes is defeating the enemy who is falling, humiliated, to the ground facing the earth, and sometimes he is simply depicted in an upright position wearing full military attire. Another important element in this type of iconography are the details in the rendering of the clothes, in the expression of the rider and the horse, in everything that is happening in the foreground. On the contrary, the elements in the background, usually other warriors, a castle, a tower, or the Acropolis, are rendered through perspective, painted in pale pastel colours as secondary elements that determine the place and type of battle, and complement the narrative of the image.

The portrait of Stefanos Padovas (oil painting, second half of the 19th c., 72x55 cm) by the British painter, architect, and decorator Frank Stuart, is painted in rough lines and using dark colours. Emphasising on the calm, pensive look, without many details, the artist illustrates the active politician and columnist, the first member of the Ionian Parliament to sign the resolution of the Union of the Ionian Islands with Greece.

The portraits of the Metropolitan Bishop Athanasios Politis (oil painting, 1903, 80x60 cm), Iakovos Polyas (oil painting, early 20th c., 73x50 cm), and Gerasimos Markoras (oil painting, early 20th c., 73x50 cm), scholars who defended the Union with Greece, the idea of the Nation, and the Demotic (vernacular) language, were painted by Georgios Samartzis (1869-1925), one of the most prominent Corfiot painters of his time. He received his first painting lessons at Charalambos Pachis' art school in Corfu, and he pursued his studies at the School of Fine Arts in Naples, under Vincenzo Marinelli. Upon his return to Corfu, he became Head of the island's Art school. With his multifaceted talent, he produced works both in poetry and in music. He preferred painting portraits, genre scenes, and landscapes, but also religious scenes, and he was established as one of the most important religious iconographers of Modern Greek art.

These three portraits hosted in the exhibition reflect Samartzis' unique mastery in the realistic and detailed depiction of the figure's traits, mostly focusing on the person's frame of mind. He uses in his paintings a form of academic realism, while his compositions are perfectly studied and weighed. He is considered a colourist par excellence, with a

Πολυχρόνης Λεμπέσης, *Λορέντζος Μαβίλης* (λεπτομέρεια)
Polychronis Lembesis, *Lorenzos Mavilis* (detail)

χρόνια και ίδρυσε καλλιτεχνική σχολή. Το 1899 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα και δίδαξε στο Σχολείο των Τεχνών και στην Καλλιτεχνική Σχολή των Φιλοτέχνων, ενώ, παράλληλα, έλαβε μέρος σε σημαντικές διεθνείς εκθέσεις. Ο Βικέντιος Μποκατσιάμπος συγκαταλέγεται ανάμεσα στους σημαντικότερους Έλληνες υδατογράφους και, μαζί με τον Άγγελο Γιαλλινά, δημιούργησε μια παράδοση του είδους στα Επτάνησα. Σε πιο περιορισμένη κλίμακα, χρησιμοποίησε επίσης το λάδι και το παστέλ, ενώ ασχολήθηκε αποκλειστικά σχεδόν με το τοπίο, ιδιαίτερα της Κέρκυρας και της Αθήνας, το οποίο απέδωσε με ποιητική διάθεση, προσδίδοντάς του ειδυλλιακό χαρακτήρα.

Ο πίνακας *Πρόσφυγες* του Θεόδωρου Ράλλη (ελαιογραφία, Β' μισό 19ου αι., 80x60 εκ.), εκτίθεται για πρώτη φορά στη μόνιμη συλλογή της Πινακοθήκης του Δήμου Κέρκυρας. Οι μορφές που απεικονίζονται παραπέμπουν σε περιγραφές προσφύγων Παργινών στην Κέρκυρα, οι οποίοι ξεριζώθηκαν από τον τόπο τους όταν οι Άγγλοι πούλησαν την Πάργα στον Αλή Πασά των Ιωαννίνων, τον Απρίλιο του 1819. Τέσσερις χιλιάδες (4.000) Παργινοί, τη Μεγάλη Παρασκευή του 1819, ξέθαψαν τα οστά των προγόνων τους από τα κοιμητήρια της πόλης τους, τα συγκέντρωσαν στην κεντρική πλατεία και τα

predilection for warm colours, which are used here only in the background due to the painting's theme. His smooth colour transitions, the clean design, the persistence in detail characterise the two works that manage to render the personality of the depicted scholars in the most comprehensive way.

The *portrait of King George I* (oil painting, 1905, 63x52 cm) by Vikentios Bokatsiambis, illustrates one of the most popular rulers, whose assumption of duties coincided with the Union of the Ionian Islands with Greece. He is presented in his full-dress uniform and all the insignia of his title. Both his posture and his expression highlight the king's major role and reflect the condition of the Greek state after the Union. The use of colours, the subtle tones and the smooth transition render a bright work with realistic details.

Vikentios Bokatsiambis (1856-1932) initially studied at the Ecole des Beaux Arts in Marseille, later continuing his studies in Florence, and then Rome. He returned to Corfu in 1895, where he remained for four years and founded an art school. In 1899 he settled in Athens, where he taught at the School of Fine Arts and at the Fine Arts School for Art Lovers, while he also participated in major international exhibitions. Vikentios Bokatsiambis is considered one of the most significant Greek watercolourists and along with Angelos Giallinas, he created a tradition of watercolour painting in the Ionian Islands. On a more limited scale, he also used oil and pastel colours and he almost exclusively engaged in landscape painting, mainly landscapes of Corfu and Athens. These landscapes render an emotive poeticism and an idyllic character.

The painting *Refugees* by Theodoros Rallis (oil painting, second half of 19th c., 80x60 cm), is exposed for the first time in the permanent collection of the Municipal Gallery of Corfu. The figures depicted are a reference to the descriptions of refugees from Parga in Corfu, uprooted from their land after the British sold Parga to Ali Pasha of Ioannina, in April 1819. Four thousand Pargians dug up the bones of their ancestors from the cemeteries of their city on Good Friday 1819. They collected them in the central square and burned them so that they would not fall into the hands of the Turks. The next day, carrying their few belongings, icons and sacred vessels from their churches, sacks of earth from their homeland and sacks of ashes of their ancestors, they arrived as refugees in Corfu.

Rallis manages to capture the pain, anguish, despair, and sorrow of the expatriate Greeks, whose testimony inspired poems and songs. He places his refugees inside a church, the usual place where refugees were hosted, using

έκαψαν για να μη συληθούν από τους Τούρκους. Την επόμενη μέρα, κουβαλώντας τα λιγοστά τους υπάρχοντα, εικόνες κι εκκλησιαστικά σκεύη από τις εκκλησίες τους, σακιά με χώμα από την πατρίδα και σακιά με τη τέφρα των προγόνων τους, έφθασαν ως πρόσφυγες στην Κέρκυρα.

Ο Ράλλης κατορθώνει να αποτυπώσει τον πόνο, την αγωνία, την απελπισία και την οδύνη των εκπατρισμένων Ελλήνων, των οποίων η μαρτυρία ενέπνευσε τη συγγραφή ποιημάτων και τραγουδιών. Τοποθετεί τους πρόσφυγές του στο εσωτερικό μιας εκκλησιάς —συνήθης τόπος φιλοξενίας προσφύγων— χρησιμοποιώντας όλα τα στοιχεία της τέχνης του. Ως ζωγράφος παραδοσιακών τάσεων και ακαδημαϊκών τύπων δεν απομακρύνεται από την ηθογραφία. Συνδυάζει την ρεαλιστική, πιστή περιγραφή με πληθώρα παραπληρωματικών και ανεκδοτολογικών στοιχείων, την ακαδημαϊκή χρήση του χρώματος, με τη συναισθηματικά φορτισμένη ατμόσφαιρα. Ο πίνακας *Πρόσφυγες*, χαρακτηρίζεται από ρεαλισμό και αυθεντικότητα στο πλαίσιο των ρομαντικών καταβολών της ζωγραφικής του.

Ο Θεόδωρος Ράλλης (1852-1909) γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη και φοίτησε στην Πατριαρχική Σχολή της Χάλκης. Στη συνέχεια, μαθήτευσε στο πλευρό του Jean-Léon Gérome στο Παρίσι και αναδείχθηκε σε έναν από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της γαλλικής ακαδημαϊκής σχολής και του ευρωπαϊκού οριενταλισμού. Σταδιακά, δημιούργησε τη δική του τεχνοτροπία, η οποία εμπλουτίστηκε από εικόνες και πρότυπα που ανακαλύπτει στα πολυάριθμα ταξίδια του στην Ελλάδα, στην Αίγυπτο και στη Μέση Ανατολή. Στα έργα του αποτυπώνονται σκηνές από τη νεότερη ελληνική ιστορία, την εκκλησιαστική ζωή, την επανάσταση και τα πάθη των εξεγερμένων Ελλήνων.

Η προσωπογραφία του Λορέντζου Μαβίλη, (ελαιογραφία, αρχές 20ου αι., 50x32 εκ.) είναι έργο του Πολυχρόνη Λεμπέση (1848-1913), ενός από τους σημαντικότερους Έλληνες ζωγράφους της λεγόμενης «Σχολής του Μονάχου», ο οποίος άφησε λιγοστή παραγωγή (εκατό περίπου πίνακες) και ζωγράφησε κυρίως πρόσωπα, αλλά και τοπία, νεκρές φύσεις και θέματα από την καθημερινή ζωή. Παρά την ταπεινή καταγωγή της οικογένειάς του, σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών και διακρίθηκε για τις ικανότητές του. Με υποτροφία συνέχισε τις σπουδές του στην Ακαδημία του Μονάχου. Ήδη από τα χρόνια των σπουδών του, ενδιαφέρθηκε για την ηθογραφία, την προσωπογραφία και την απεικόνιση καθημερινών σκηνών. Έδωσε τα καλύτερα δείγματα της δημιουργίας του στην τοπιογραφία, αποδίδοντας την ιδιοτυπία του ελληνικού τοπίου σύμφωνα με τις υπαιθριστικές τάσεις που εκδηλώθηκαν στην ελληνική τέχνη κατά την τελευταία εικοσαετία του 19ου αιώνα.

all the elements of his art. As a painter with traditional tendencies and academic style, he stays close to genre painting. He combines realistic and faithful description with a number of complementary and anecdotal elements, the academic use of colour with the heavy emotional atmosphere. The painting *Refugees* is realistic and original as dictated by the romantic origins of his style.

Theodoros Rallis (1852-1909) was born in Constantinople and studied at the Patriarchal school of Halki. Later, he studied under Jean-Léon Gérôme in Paris and emerged as one of the most significant representatives of the French Academic style and European Orientalism. Gradually, he created his own style, enriched by images and patterns that he discovered in his numerous travels in Greece, Egypt, and in the Middle East. His works depict scenes from modern Greek history, church life, the Greek Revolution, and the ordeals of the revolted Greeks.

The portrait of Lorenzos Mavilis (oil painting, early 20th c. 50x32 cm) was painted by Polychronis Lembesis (1848-1913), one of the most prominent Greek painters of the so-called "Munich School", who left few works (approximately one hundred paintings). He mainly painted portraits, but also landscapes, still life and themes from everyday life. Despite his humble family origins, he studied at the School of Fine Arts and was distinguished for his skills. He pursued his studies at the Munich Academy on a scholarship. During his studies, he became interested in genre painting, portraits, and the depiction of everyday scenes. His best expression of creativity is in landscape painting, where he renders the special qualities of the Greek landscape according to the plein air tendencies that developed in Greece during the last twenty years of the 19th century.

The portrait of Mavilis, the last representative of the Ionian school, who strongly defended the patriotic ideal and the demotic (vernacular) language, stands out for its colour accuracy and its pure design. The painter manages to express with honesty and a great compositional and expressional liberty the psychography of the person depicted. His choice to present the figure in profile is bold and pioneering, although it renders the expression of the psychography more difficult.

The historical narrative is complemented by the collection of engravings which includes wood engravings, copper engravings, and lithographies. They clearly illustrate the social and cultural life of Corfu – town and suburbs – during the War of Independence, when the Ionian Islands were under British protection. Their aim is to render a differ-

Το πορτραίτο του Μαβίλη, του τελευταίου εκπροσώπου της Επτανησιακής Σχολής, που υπερασπίστηκε με σθένος το πατριωτικό ιδανικό και τη δημοτική γλώσσα, διακρίνεται για την χρωματική ακρίβεια και την καθαρότητα του σχεδίου. Ο ζωγράφος κατορθώνει να αποδώσει με ειλικρίνεια και ταυτόχρονα με συνθετική και εκφραστική ελευθερία την ψυχογραφία του απεικονιζόμενου προσώπου. Η επιλογή της αποτύπωσης της μορφής σε κατατομή θα μπορούσε να θεωρηθεί τολμηρή και πρωτοπόρα, ενώ παράλληλα δυσκολεύει την ψυχογραφική αποτύπωση.

Την ιστορική αφήγηση συμπληρώνει η συλλογή χαρακτηριστικών που περιλαμβάνουν ξυλογραφίες, χαλκογραφίες και λιθογραφίες, μέσω των οποίων παρουσιάζεται με τον εναργέστερο τρόπο η κοινωνική και πολιτισμική εικόνα της Κέρκυρας, της πόλης και των περικών, την περίοδο του Αγώνα της Ανεξαρτησίας όταν τα Ιόνια νησιά τελούσαν υπό Αγγλική αρμοσεία. Στόχος είναι να αποδοθεί το διαφορετικό πολιτικό και αισθητικό πλαίσιο –πιο ειρηνικό και δυτικότροπο– από εκείνο στο οποίο εκδηλώθηκε ο αγώνας για την αποτίναξη του σκληρού τουρκικού ζυγού. Ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο ανδρώθηκαν οι προσωπικότητες και επωάστηκαν οι ιδέες που στήριξαν την εμπόλεμη Ελλάδα. Τα χαρακτηριστικά αυτά δημιουργήθηκαν τον 19ο αι. από Άγγλους και Γάλλους περιηγητές και δημοσιεύτηκαν σε γεωγραφικά κείμενα, βιβλία χαρτών καθώς και περιηγητικά βιβλία της εποχής.

Τα έργα που παρουσιάζονται στην έκθεση *Στην Ηχώ του Αγώνα* συνθέτουν εικαστικά μια ιστορική αφήγηση που διαιρθρώνεται σε τρεις ενότητες. Προσωπογραφίες σημαντικών προσωπικοτήτων που έδρασαν κατά τη διάρκεια των τριών περιόδων, σκηνές της εποχής του Αγώνα, το μοναδικό, πολύτιμο χειρόγραφο της δεύτερης μελοποίησης του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν» και τα χαρακτηριστικά με σκηνές της Κέρκυρας της ίδιας περιόδου, στήνουν το σκηνικό μέσα στο οποίο έφτασε η ηχώ του Αγώνα της Απελευθέρωσης, πριν, κατά τη διάρκεια, και μετά το ξέσπασμα του 1821.

ent political and aesthetic environment - more peaceful and westernised – than the one in which the Struggle to throw off the harsh Turkish yoke took place. An environment in which the personalities and ideas that supported embattled Greece were born. These engravings were created in the 19th century by British and French travellers and were published in texts of geography, map books, as well as travel books of the time.

The works presented in the exhibition *Echoes of the Struggle* compose an artistic historical narrative structured in three sections. Portraits of prominent personalities that acted during the three periods, scenes from the era of the Struggle, the unique, valuable manuscript of the second musical setting for the *Hymn to Liberty*, and the engravings with scenes of Corfu from the same period, set the scene in which the Echo of the Struggle for Liberation reached Corfu, before, during and after the outbreak of the 1821 Revolution.

Η ηχώ και ο απόηχος του Αγώνα: Μεταξύ αμεσότητας και εξιδανίκευσης

The Echo and the Wake of the Struggle: Between Directness and Idealisation

Κώστας Καρδάμης

Αν. Καθηγητής - Τμ. Μουσικών Σπουδών, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Ο Νικόλαος Χαλικιόπουλος Μάντζαρος (1795-1872) και ο Διονύσιος Σολωμός (1798-1857), αμφότεροι μέλη της επαναστατικής αριστοκρατίας και πρωτοπόροι στον ελληνικό χώρο στις τέχνες που θεράπευσαν, ήρθαν σε απευθείας γνωριμία τις πρώτες ημέρες του 1829. Ο Σολωμός είχε καταφθάσει από τη Ζάκυνθο στην Κέρκυρα στις 26.12.1828 παρακινούμενος κατά κύριο λόγο από τις εξελίξεις στο τραυματικότερο όλων των γεγονότων της ζωής του, την οικογενειακή διαμάχη για την κληρονομιά του πατέρα του. Ειδική επιτροπή νομικών προετοίμαζε τότε στην Κέρκυρα σειρά σχετικών νομολογιών και ο ποιητής είχε κάθε λόγο να βρίσκεται κοντά στις εξελίξεις. Μέλος της ως άνω επιτροπής ήταν και ο Ιάκωβος Χαλικιόπουλος Μάντζαρος, ο πατέρας του μουσουργού. Με αυτή την, πεζή ενδεχομένως, αφορμή διασταυρώθηκαν δύο σχεδόν συνομήλικες κορυφαίες καλλιτεχνικές προσωπικότητες, οι οποίες, ίσως και ανεπίγνωστα, εργάζονταν για να διαμορφώσουν αντιστοίχως ποίηση και μουσική στο πλαίσιο των προτεραιοτήτων του ακόμη μαχόμενου από διάφορες επάλξεις νέου ελληνισμού.

Φυσικά, τόσο ο Μάντζαρος όσο και ο Σολωμός είχαν ήδη καταπιαστεί με τα παραπάνω ζητήματα πριν την απευθείας γνωριμία τους, δρώντας στο ευρύτερο πλαίσιο που είχε διαμορφωθεί στη μετα-Ναπολεόντεια Ευρώπη. Ο ποιητής είχε σπουδάσει στην Παβία, είχε ωφεληθεί στη Ζάκυνθο από το γό-

Kostas Kardamis

Associate Prof. – Dep. of Music Studies, Ionian University

Nikolaos Chalikiopoulos-Mantzaros (1795-1872) and Dionysios Solomos (1798-1857), both members of the Heptanesian nobility and pioneers in their respective arts in Greece, met in person in early 1829. Solomos arrived in Corfu from Zakynthos on 26.12.1828, primarily motivated by developments in the most traumatic event of his life, namely his family dispute over his father's inheritance. A special legal committee was preparing a series of relevant laws at the time in Corfu, and the poet had every reason to keep abreast of developments. Iakovos Chalikiopoulos-Mantzaros, the father of the composer, was a member of this committee. This, perhaps mundane occasion led to the meeting of the two leading personalities of almost the same age, who were maybe unknowingly working to create poetry and music as a priority for —the still fighting in various fronts— modern Hellenism.

Naturally, both Mantzaros and Solomos, had already been engaged in these issues before their personal acquaintance, acting in the wider context that had taken shape in post-Napoleonic Europe. The poet had studied in Pavia, he had benefited from the fertile environment of the activities of Antonios Martelaos, Nikolaos Koutouzis, and Thomas Danelakis in Zakynthos, and he had already produced some poetic endeavours in Greek, having com-

νιμο περιβάλλον των δραστηριοτήτων του Αντώνιου Μαρτελάου, του Νικόλαου Κουτούζη και του Θωμά Δανελάκη, και είχε ήδη δώσει τις ελληνόφωνες ποιητικές δοκιμές του με τον *Ύμνο εις την Ελευθερίαν* να ολοκληρώνεται το 1823 και να τυπώνεται δύο χρόνια αργότερα στο Μεσολόγγι.

Ο μουσουργός, ωστόσο, δε μετέβη στον ιταλικό χώρο για πανεπιστημιακές σπουδές —άλλωστε τα χρόνια εκείνα η ολοκληρωμένη μουσική κατάρτιση δεν είχε θέση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση— και, παρά την σε πρωτοφανή ανάπτυξη μουσική δραστηριότητα της Κέρκυρας, δεν είχε αντίστοιχο με τον ποιητή επικώριο προηγούμενο στη μουσική, ώστε να διευρύνει αντίστοιχα το τάλαντό του. Η ιδιότυπη αυτή κατάσταση του Μάντζαρου, όμως, δεν στάθηκε εμπόδιο στην ανάπτυξη της ελληνόφωνης μελοποιίας κατά τα πρότυπα της έντεχνης μουσικής της εποχής του. Μετά την πρώτη δημόσια εμφάνισή του το 1815 από την σκηνή του κερκυραϊκού θεάτρου San Giacomo, την απευθείας επαφή του με τον ιταλικό χώρο —κατά διαστήματα μεταξύ 1819 και 1827—, τη συνεχή μουσική παραγωγή του στην ιταλόφωνη μελοθέτηση και την εξίσου σημαντική ελληνόγλωσση μελοποιητική συνεργασία του με τον Κερκυραίο ποιητή και λόγιο Αντώνιο Βραχλιώτη, ο Μάντζαρος είχε ήδη το 1828 ένα ικανότατο και αναγνωρισμένο δημιουργικό έργο σε ό,τι αφορά στον συνδυασμό λόγου και μουσικής.

Η αναφορά δε ότι το 1826 ο Μάντζαρος είχε ήδη πραγματοποιήσει μία από τις μελοποιήσεις της *Φαρμακωμένης* του Σολωμού δείχνει, ότι μόνο άγνωστες δεν του ήταν οι δημιουργίες του Ζακυνθινού. Ο δρόμος του Μάντζαρου προς την ελληνόφωνη μελοποιία, άλλωστε, δεν είχε μόνο δουλευτεί με τα ήδη τότε διαδεδομένα τραγούδια σε ποίηση Βραχλιώτη, αλλά επιπλέον είχε καθιερωθεί τον Ιανουάριο του 1827, με την παρουσίαση στο κερκυραϊκό θέατρο της ευχαριστήριας προς τους Κερκυραίους *Aria Greca* σε ποίηση του αυτοεξόριστου Ιταλού πατριώτη Vincenzo Nanucci. Μάλιστα, η μουσική κριτική της εποχής υπογράμμιζε με αφορμή το συγκεκριμένο έργο την ιδιαίτερη καταλληλότητα της ελληνικής δημοτικής γλώσσας για μελοποίηση κατά τους κανόνες της εποχής.

Το κλίμα της απευθείας συνάντησης Σολωμού και Μάντζαρου ήταν συνεπώς έτοιμο. Το ιστορικό πλαίσιο της συνάντησής τους ήταν, όμως, εξίσου δεδομένο. Το 1828 η επανάσταση των Ελλήνων, η αφορμή της δημιουργίας του σολωμικού *Ύμνου* προ πενταετίας, είχε μπει σε νέα πορεία μετά την καθοριστική ναυμαχία του Ναυαρίνου, την τελική ανακατεύθυνση των Μεγάλων Δυνάμεων στο ελληνικό ζήτημα και την παρουσία του Κερκυραίου κόμη Ιωάννη Καποδίστρια στην ηγεσία της ελληνικής πολιτείας. Οι συμβατικοί ρομαντικοί «τόποι» της *Φαρμακωμένης* δεν μπορούσαν να εξυπηρετήσουν τις άμεσες και πραγματικές ανάγκες ενός έθνους που πάλευε

pleted his *Hymn to Liberty* in 1823 and printed it two years later in Missolonghi.

However, the composer did not go to Italy for university studies. Besides, in those years, comprehensive music education was not included in higher education and despite the unprecedented development of musical activity in Corfu, there was not any equivalent local musical institution at the time, so as to expand his talent accordingly. This special situation did not prevent Mantzaros from creating musical settings for Greek works according to the standards of art music of his time. After his first public appearance in 1815 on the stage of the Corfiot theatre San Giacomo, his direct contact with the Italian scene (at intervals between 1819 and 1827), his constant music production of musical settings for Italian works, and his equally important co-operation in creating musical settings in Greek for the Corfiot poet and scholar Antonios Vrachliotis (1788-1848), Mantzaros already had in 1828 a prolific and recognised creative work in terms of combining words and music.

Moreover, the fact that in 1826 Mantzaros had already composed music for Solomos' *Φαρμακωμένη* (The Self-poisoned Girl) shows that he was already familiar with the works of the Zakynthian poet. Besides, Mantzaros' experience in musical setting for Greek works had not only been acquired in the already popular songs in Vrachliotis' poetry, but had also been established in January 1827, with the presentation of *Aria Greca* to the Corfiot theatre as a token of appreciation for the Corfiots, in poetry of the self-exiled Italian patriot Vincenzo Nanucci. In fact, music critics of the time, prompted by this work, stressed the appropriateness of the Greek vernacular (demotic) language for musical setting following the norms of the period.

The time was, therefore, ripe for the personal acquaintance of Solomos and Mantzaros. The historical context of their meeting was also predefined. In 1828, the Greek Revolution, the inspiration for the creation of the *Hymn to Liberty* by Solomos five years earlier, had entered a new course after the pivotal battle of Navarino, the final change of course of the Great Powers regarding the Greek issue was a fact, and the Corfiot Count Ioannis Capodistrias was in the leadership of the Greek state. The conventional romantic "places" of the self-poisoned girl could not serve the immediate and actual needs of a nation that still struggled to exist as a political entity amidst its internal and external misfortunes.

It is true that neither Solomos nor Mantzaros fought on the mainland as did other contemporaries of theirs. How-

Λεπτομέρεια προθήκης με τα πορτρέτα του Μάντζαρου και του Σολωμού και το χειρόγραφο του *Ύμνου εις την Ελευθερία*.
Display case detail with the portraits of Mantzaros and Solomos and the manuscript of the *Hymn to Liberty*.

ακόμη μαχόμενο μέσα σε εσωτερικές και εξωτερικές κακοδαιμονίες να σταθεί ως πολιτική οντότητα.

Βεβαίως, τόσο ο Σολωμός όσο και ο Μάντζαρος δεν πολέμησαν στην ηπειρωτική χώρα, όπως έπραξαν άλλοι συντοπίτες τους. Ωστόσο, γίνονταν και αυτοί έμμεσοι γνώστες των τεκταινόμενων και ανέλαβαν τα εξίσου σημαντικά όπλα μιας επανάστασης: την ποιητική γραφίδα και τη μουσική.

Παραμένοντας στα μετόπισθεν του Αγώνα, αλλά ταυτόχρονα διαμένοντας σε έναν πληροφοριακό κόμβο για το τι συνέβαινε στην επαναστατημένη Ελλάδα, ανέλαβαν την ώρα που τα γεγονότα εξελίσσονταν στις απέναντι ακτές να προσφέρουν στους συντοπίτες τους και στους επόμενους τη μουσικοποιητική *ηχώ του Αγώνα*.

Ο λόγος για την πρώτη «λαϊκότροπη» μελοποίηση του *Ύμνου εις την Ελευθερίαν*, έργο που υλοποιήθηκε σε συνεργασία μουσουργού και ποιητή μεταξύ Νοεμβρίου 1829 και Ιουνίου 1830. Αμέσως αποσπάσματά του διαδόθηκαν ευρέως, ειδικά από τη στιγμή κατά την οποία στα επόμενα χρόνια οποιαδήποτε αναφορά στην Επανάσταση γεννούσε στους φιλελεύθερους Επτανήσιους την προσδοκία της σύνδεσής τους με το νεότευκτο οθωνικό Βασίλειον της Ελλάδος. Στίχοι και μουσική

ever, they too became indirectly aware of the events that were taking place and they also fought with the equally significant weapons of a revolution, i.e. the poetic pen and music.

Remaining at the rear of the fight, yet living in an information hub and always informed on the events taking place in the revolted Greek mainland, they undertook, while events were unfolding on the mainland shores, to offer their fellow countrymen and the next generations the musical and poetic echoes of the Struggle.

This was the first “popular” musical setting of the *Hymn to Liberty*, the fruit of the collaboration between the composer and the poet, which was created between November 1829 and June 1830. Extracts of it were immediately widely circulated, especially since any reference to the Revolution in the following years gave rise to the expectation of the liberal Heptanesians to be united with the newly established Kingdom of Greece under King Otto. The lyrics and the melody circulated in manuscript or by word of mouth for decades and the initial of the 24 parts in total of this first musical setting was unofficially considered as the anthem of the Ionian Islands. This part of the work would become

κυκλοφορούσαν χειρόγραφα ή από στόμα σε στόμα για δεκαετίες και το αρχικό από τα 24 συνολικά μέρη της πρώτης αυτής μελοποίησης θεωρείτο ο άτυπος ύμνος των Επτανήσων. Το συγκεκριμένο μέρος έμελλε να καθιερωθεί και επίσημα ως ο ελληνικός εθνικός ύμνος το καλοκαίρι του 1865. Πάντως, η μελοποίηση του 1829-30 τυπώθηκε ολοκληρωμένη στο Λονδίνο μόλις το 1873, μισόν αιώνα μετά τη δημιουργία του ποιήματος, πάνω από σαράντα χρόνια μετά την πρώτη μελοποίησή του και με αμφοτέρους τους δημιουργούς να έχουν περάσει στην αιωνιότητα. Είναι και αυτό δείγμα της διάδοσής της επί δεκαετίες με μέσα πέρα των συμβατικών, γεγονός που υπογραμμίζει την επίδραση τόσο των στίχων όσο και της μουσικής.

Στη μελοποίηση του 1829-30 ο Μάντζαρος συνδύασε και εξέλιξε όλη την προηγούμενη εμπειρία στην ελληνόφωνη μελοθέτηση για να αποδώσει τη δική του νηπτική άποψη για τον Αγώνα. Τα μουσικά συστατικά δεν ξαφνιάζουν: λαϊκότερες μελωδίες, εμβατηριακοί ρυθμοί, ακούσματα συνδεδεμένα με τους ήδη εν χρήση πατριωτικούς ύμνους, εκμετάλλευση της εμπειρίας των Επτανήσιων στη χορωδιακή πράξη και ακούσματα σχετιζόμενα με τις οπερατικές συμβάσεις δημιούργησαν ένα σπονδυλωτό έργο προσβάσιμο στους χορωδούς της εποχής, με ευκολομνημόνευτες μελωδίες, οι οποίες είναι το όχημα για τους γέροντες πολλαπλών νοημάτων στίχους του Σολωμού. Ο συνδυασμός μουσικής και ποίησης λειτούργησε ως στοιχείο άμεσης «πατριωτικής εκπαίδευσης», ανάτασης και διάδοσης ιδεών σε ευρύτατους κοινωνικούς χώρους. Πρόκειται για ένα έργο που διαχρονικά, πολύ περισσότερο τότε, εξέφραζε, έστω και ως ηχώ του Αγώνα, την αμεσότητα και το «εδώ και τώρα» της κοινής προσπάθειας. Απέκτησε, όμως, και εμβληματική θέση στο πλαίσιο των ενωτικών αγώνων των Επτανήσιων.

Σε μια επανάσταση αναπόφευκτα έρχεται και η εξιδανίκευσή της, δηλαδή, χρησιμοποιώντας καθαρά νηπτικούς όρους, ο απόηχός της. Αυτή η δημιουργική μετατόπιση εντοπίζεται και στη συνέχεια της συνεργασίας Μάντζαρου-Σολωμού: από τις αρχές της δεκαετίας του 1830 η δημιουργική ωριμότητα αμφοτέρων χαρακτηρίζεται από την στροφή τους προς την ιδεαλιστική φιλοσοφία, γεγονός που έθεσε νέες δημιουργικές ατραπούς με κέντρο την έκφραση του ρομαντικού Υψηλού. Ο Μάντζαρος κυριολεκτικά φιλοσοφικοποίησε τη μουσική δημιουργία εξερευνώντας νέες διαδρομές κατανοητές στις λεπτομέρειές τους μόνο σε ολίγους «μυημένους». Στο πλαίσιο αυτό η «κλασική» μουσική μορφή της φούγκας έπαιξε κεντρικό ρόλο, μιας και το είδος αυτό εξέφραζε, σύμφωνα με τον Μάντζαρο, την αμεσότερη προσέγγιση στη φιλοσοφική αλήθεια και το ρομαντικό «Υψηλό», η οποία γινόταν έτι αποτελεσματικότερη μέσω του συνδυασμού της με υψηλών νοημάτων ποίηση.

the official national anthem of Greece in summer 1865. The complete music score created in 1829-30 was published in London in 1873, half a century after its first composition and after both creators had already passed away. This is another example proving its circulation over decades by means other than the conventional, which underlines the influence of both its lyrics and its music.

In the 1829-1830 setting, Mantzaros combined and developed all his previous experience in music composition in the Greek language to produce his own perception of the Struggle. The elements of music are not surprising: folkloric melody, marching rhythm, sounds already attributed to patriotic hymns, exploitation of the Heptanesians' experience in choral practice, and knowledge of operatic norms, created a work accessible to the choristers at the time, with easy-to-remember melodies, as the means to approach Solomos' multilayered lyrics. The combination of music and poetry acted as a means of "patriotic education", uplifting and disseminating ideas to a wide range of social groups. It is a work that has expressed over time and much more back then, even as an echo of the Struggle, the directness and the "here-and-now" of the common effort. It also acquired an emblematic place in the struggles of the Heptanesians for their union with Greece.

A revolution will inevitably become idealised, that is, in terms of sound, it will create an echo. This creative shift can also be seen in the continuation of the cooperation between Mantzaros and Solomos: from the early 1830s, the creative maturity of both is characterised by a turn towards idealistic philosophy, which set creative that norms focused on expressing the romantic Ideal. Mantzaros literally turned music creation into a philosophy exploring new courses which were understood in depth only by the few "initiated". In this framework, the "classical" music form of the fugue played a central role, as this form expressed, according to Mantzaros, the most direct approach of the philosophical truth and the romantic Ideal, which became more effective when combined with poetry of higher meanings.

In view of these facts and with an essentially neo-classical approach, Mantzaros reworked, among other poems, Solomos' *Hymn*, based on fugue, initially by re-setting part and finally the entire work. In this way, creating his own "mixed, but legitimate" style, he offered, in a way, the echo of the Struggle, ascribing the notions of High, Ideal, and Real to the ideas of Nation and Patriotism.

The relevant manuscript of this exhibition, the so-called "Manuscript of the Town Hall", donated in 1931 by the

Με αυτά τα δεδομένα, και εντός μιας ουσιαστικά νεοκλασικής προσέγγισης, ο Μάντζαρος ξαναδοούλεψε βασιζόμενος στη φύγκα, ανάμεσα σε άλλα ποιήματα, και τον σολωμικό Ύμνο, στην αρχή αποσπασματικά και τέλος καθ' ολοκληρίαν. Με τον τρόπο αυτό, δημιουργώντας το δικό του «μικτό νόμιμο» ύφος προσέφερε τον, τρόπον τινά, απόηχο του Αγώνα συνδυάζοντας το Έθνος και τον Πατριωτισμό με το Υψηλό, το Ιδανικό και το Αληθές.

Το σχετικό τεκμήριο της παρούσας έκθεσης, το λεγόμενο «Χειρόγραφο του Δημαρχείου» που δωρήθηκε το 1931 από το Υπουργείο Παιδείας, αποτελεί μια εκτεταμένη δημιουργική σύμπλευση των νέων αυτών δεδομένων στη μαντζαρική δημιουργία και αποτελεί κομβικό στοιχείο μιας ευρύτερης και πολυετούς αναστοχαστικής εργασίας, η οποία υπερβαίνει εν γένει και την όποια σύνδεσή της με το συνολικό σολωμικό έργο.

Άλλωστε, ο Μάντζαρος φαίνεται ότι επηρέασε άμεσα και τη δημιουργική σχέση του Σολωμού με τον γερμανικό ιδεαλισμό. Μάλιστα, ο Σπυρίδων Ζαμπέλιος το 1859 ανέφερε ότι ακριβώς οι περί αισθητικής συνομιλίες του Σολωμού με τον Μάντζαρο ήταν, μαζί με τις μεταφραστικές πρωτοβουλίες της οικογένειας Λούντζη, μία από τις αιτίες που, μετά το 1830, έφεραν τον ποιητή εγγύτερα στη γερμανική ιδεαλιστική φιλοσοφική σκέψη και συνεπώς στην, κατά τον Ζαμπέλιο, λογοτεχνική παρακμή του Ζακύνθιου κόμην. Δεδομένου δε, ότι η διαπροσωπική σχέση μεταξύ του συνθέτη και του ποιητή συνεχίστηκε απρόσκοπτα και με ζέση μέχρι το θάνατο του δεύτερου το 1857, η θέση του ιδεαλισμού στην ωριμότητα του Μάντζαρου φαίνεται ότι μπορεί να προσφέρει πολλά και στην κατανόηση της ποιητικής ωριμότητας του Σολωμού. Ομοίως, όμως, δι' αυτών των ιδεών ανοίγεται και ένας ενδιαφέρων διάυλος προσέγγισης της συνθετικής ωριμότητας του Κερκυραίου μουσουργού.

Για τον Μάντζαρο η ιδέα της φιλοσοφικοποίησης της μουσικής είχε ήδη παγιωθεί περί το 1835. Άλλωστε, από τις αρχές της δεκαετίας του 1830, η επανησιακή λογοισύνη απέκτησε αμεσότερες επαφές, τόσο με τις ιδεαλιστικές γερμανικές φιλοσοφικές προσεγγίσεις, όσο και με τον τρόπο που αυτές διαμορφώθηκαν στη Γαλλία και, αργότερα, στην Ιταλία. Επτανήσιοι όπως οι αδελφοί Ερμάνος, (1806-1868), μαθητής του Schelling και Νικόλαος Λούντζης (1798-1885), ο Πέτρος Βράϊλας-Αρμένης (1812-1884), θιασώτης του εκλεκτικισμού του Cousin, υπήρξαν άνθρωποι του περιβάλλοντος του Μάντζαρου. Μάλιστα, ο Βράϊλας, το 1856, στην αρχή του «Περί Μουσικής» κειμένου του δεν αποσιωπά τις οφειλές του στον Μάντζαρο και στις ιδέες του.

Ο Μάντζαρος τον Οκτώβριο του 1826 επέστρεψε από το τέταρτο ταξίδι του στην Ιταλία με την πεποίθηση ότι στόχος

Ministry of Education, is an extensive consistent additional evidence to Mantzaros' creation and a key element to a broader work, which also transcends in general its connection with the overall work of Solomos.

Besides, Mantzaros seems to have directly influenced Solomos' creative affiliation with German idealism. In fact, Spyridon Zambelios argued in 1859 that the conversations on aesthetics between Solomos and Mantzaros were, along with the translational endeavours of the Lountzis family, one of the causes that brought the poet, after 1830, closer to the German idealistic philosophical thinking and therefore, according to Zambelios, closer to the literary decline of the Zakynthian Count. Moreover, given the fact that the close friendship between the composer and the poet continued uninterruptedly and with eagerness until the latter's death in 1857, idealism in Mantzaros' mature works can be a means towards understanding Solomos' poetic maturity as well. Likewise, these ideas are an interesting key to approach the compositional maturity of the Corfiot composer.

For Mantzaros, the idea of turning music into philosophy had already been established around 1835. Besides, from the early 1830s, the Heptanesian scholarship came into more direct contact both with the German idealistic philosophical approaches and with the way these were shaped in France and, later, in Italy. Heptanesians such as the brothers Ermanos (1806-1868)—student of Schelling—and Nikolaos Lountzis (1798-1885), and Petros Vrailas-Armenis (1812-1884), an advocate of Cousin's eclecticism, belonged to Mantzaros' circle. In fact, Vrailas, in 1856 in the beginning of his essay "On Music" expressly mentions that he is indebted to Mantzaros and his ideas.

In October 1826, Mantzaros returned from his fourth trip to Italy with the conviction that music did not aim to temporarily please or demonstrate technical abilities or provide entertainment—qualities associated with the mundane use of the art of sound. After 1826, Mantzaros' fundamental aspect on creation seems to be summarized in the belief that music, as any other form of art, aims to cultivate Truth and Goodness through Beauty. Music aims to develop and uplift the soul through Beauty and to lead to freedom through the philosophical approach of idealism. Besides, music and poetry in Hegel's iconic philosophical system occupied the leading positions in relation to the liberation of the spirit from the material realm.

At the same time, Mantzaros further developed his faith in basic, "neoclassical" principles of a "good musical form": simplicity, clarity-purity, spontaneity, and morpho-

της μουσικής δεν ήταν η πρόσκαιρη ευχαρίστηση, η επίδειξη τεχνικών δυνατοτήτων ή η διασκέδαση, ποιότητες που συνδέονταν με την πεζή χρήση της τέχνης των ήχων. Μετά το 1826 η βασική δημιουργική θέση τού Μάντζαρου φαίνεται να συνοψίζεται στο ότι η μουσική, όπως και κάθε τέχνη, έχει σκοπό την δια του Κάλλους καλλιέργεια της Αλήθειας και του Αγαθού. Στόχος της μουσικής ήταν η δια του Κάλλους διαμόρφωση και ανάταση της ψυχής και η δια της ιδεαλιστικής φιλοσοφικής προσέγγισής απόκτηση της ελευθερίας. Άλλωστε, μουσική και ποίηση στο φιλοσοφικό σύστημα του εμβληματικού Hegel κατείχαν τις κορυφαίες θέσεις σε σχέση με την απελευθέρωση του πνεύματος από τον χώρο της ύλης.

Παράλληλα ο Μάντζαρος ανέπτυξε περαιτέρω και την πίστη του στις βασικές, «νεοκλασικές» αρχές της «καλής μουσικής μορφής»: στην απλότητα, στη σαφήνεια-καθαρότητα, στον αυθορμητισμό και στην μορφολογική ενότητα. Η αντίστιξη, και ιδιαίτερα η «ευγενής τέχνη» της φούγκας, αποτέλεσε για τον Μάντζαρο προνομιακό χώρο στην πρακτική εφαρμογή του συνόλου των παραπάνω αρχών. Όπως κάθε μουσική σύνθεση, η φούγκα συνδύαζε φαινομενικά άσχετα μεταξύ τους στοιχεία με σκοπό την επίτευξη της δια του Κάλλους ενότητας. Η φούγκα που προέκρινε ο Μάντζαρος, απαλλαγμένη από την περιπτή πολυπλοκότητα ήταν μια κλασική (με την έννοια της καθιερωμένης και διαχρονικής) μουσική μορφή, η οποία ταυτόχρονα παρείχε αφενός στον ταλαντούχο συνθέτη δημιουργικές δυνατότητες, και αφετέρου στον στοχαστή ένα εργαλείο κατανόησης και διανοητικής εμβάθυνσης.

Ο Μάντζαρος φαίνεται ότι είδε στη φούγκα το μέσο εκείνο (και όχι τον σκοπό) που θα του επέτρεπε να προσεγγίσει τους εσωτερικούς μηχανισμούς της μουσικής δημιουργίας και μέσω αυτών την κατανόηση του φιλοσοφικού Όλου και της ελευθερίας του πνεύματος. Είναι δε χαρακτηριστικό, ότι ο Μάντζαρος προσέγγιζε με όρους αντίστιξης και φούγκας τις δημιουργικές δράσεις του ώριμου Σολωμού (βλ. το *Cenni sul Conte Solomos*), αλλά και ότι με όρους ποιητικούς ανέλυε τη μουσική δομή μιας φούγκας.

Η εσωτερική/φιλοσοφική διάσταση της μουσικής ήρθε να συνδυαστεί με τη χρήση της ελληνικής ποίησης, επιτυγχάνοντας τη δημιουργική σύμπλευση του ελληνόγλωσσου στίχου, ως ζωντανού εμβλήματος της έννοιας του Έθνους, με τη διαχρονικότητα της φούγκας. Με τον τρόπο αυτό ο συνθέτης συνδύαζε δύο έννοιες που εξέφραζαν το ρομαντικό «Υψηλό», δηλαδή το εθνικό και τη μουσική. Παράλληλα, η ποίηση στο πλαίσιο του ιδεαλιστικού συστήματος ήταν η κορυφαία από τις ρομαντικές τέχνες, η οποία μπορούσε να οδηγήσει αμεσότερα στον χώρο του υπερβατού και στην

logical unity. Counterpoint and especially the “noble art” of fugue, was for Mantzaros a privileged space to put all the above-mentioned principles to practice. Like every musical composition, fugue combined seemingly unrelated elements aiming to achieve unity through beauty. The fugue that Mantzaros envisioned, free from any redundant complexity was a classic musical form (in the sense of the established and timeless), which at the same time provided the talented composer with creative possibilities on the one hand and a tool of understanding and intellectual profoundness on the other.

Mantzaros seems to have seen in fugue the means (and not the aim) that would allow him to approach the inner mechanisms of musical creation and through them to understand the philosophical wholeness and the freedom of the spirit. It is noteworthy that Mantzaros approached the creative works of the mature Solomos in terms of counterpoint and fugue (see *Cenni sul Conte Solomos*) and that he also analysed the musical structure of a fugue in poetic terms.

The inner/philosophical dimension of music was combined with the use of Greek poetry, achieving the creative combination of the Greek verse — as the materialisation of the notion of Nation— with the timelessness of the fugue. In this way, the composer combined two notions that expressed the romantic Ideal, i.e. the nation and music. At the same time, poetry in the context of the idealistic system, was the leading romantic art, which could lead more directly to the transcendental realm and the freedom of spirit. Therefore, the connection with the poetic activities of Solomos and others was inevitable at this level too. Especially since Solomos' poem itself was a hymn to freedom.

Mantzaros relied on the most musical characteristic of a poem, its prosody, to create what could be described as a “national rhythm”. Emanating from the verse metrics, it was a basic structural element for the development of both the compositional harmony and melody. Mantzaros believed that the timeless beauty of counterpoint, harmony, melody, and poetic rhythm not only expressed the truth and the morality of high Ideals, such as the Nation, but also that all these were equally expressions of the freedom of spirit through philosophy in the realm of the human perception. The Corfiot composer favoured vocal music, as it combines Hegel's leading expressions of romanticism, i.e. music and poetry. Besides, Vrailas, expressing broader convictions, emphasised in 1856 that the fusion of “perfect music” (see in the case of Mantzaros, counterpoint and fugue) and the “finest poetry” (Solomos') is the pinnacle of human art.

ελευθερία του πνεύματος. Η ζεύξη και σε αυτό το επίπεδο με τις ποιητικές δραστηριότητες του Σολωμού, αλλά και άλλων ποιητών, ήταν λοιπόν αυτονόητη. Πολύ δε περισσότερο από τη στιγμή, που το ίδιο το ποίημα του Σολωμού υμνούσε ακριβώς την Ελευθερία.

Ο Μάντζαρος βασίστηκε στο μουσικότερο από όλα τα χαρακτηριστικά ενός ποιήματος, την προσωδία, με σκοπό να δημιουργήσει αυτό που θα μπορούσε κάποιος να περιγράψει ως «εθνικό ρυθμό». Αυτός εκπορευόμενος από τη μετρική του στίχου αποτελούσε βασικό δομικό στοιχείο, τόσο για τη αρμονική όσο και για τη μελωδική εξέλιξη της σύνθεσης. Ο Μάντζαρος πίστευε ότι το διαχρονικό κάλλος της αντίστιξης, της αρμονίας, της μελωδίας και του ποιητικού ρυθμού, όχι μόνο εξέφραζαν την αλήθεια και το ήθος υψηλών Ιδεών, όπως του Έθνους, αλλά και ότι όλα αυτά ήταν εξίσου εκφράσεις στο αισθητό της δια της φιλοσοφίας πνευματικής ελευθερίας. Ο Κερκυραίος συνθέτης προκρίνει, επιπλέον, τη φωνητική μουσική, διότι αυτή συνδυάζει τις κατά τον Hegel κορυφαίες εκφάνσεις της ρομαντικής τέχνης, δηλαδή τη μουσική και την ποίηση. Άλλωστε, ο Βράιλας, εκφράζοντας ευρύτερες πεποιθήσεις, το 1856 υπογράμμισε ιδιαίτερα ότι η συνένωση της «τελειότερας μουσικής» (βλ. στην περίπτωση του Μάντζαρου, αντίστιξης και φούγκας) και της «Ωραιότερας ποίησης» (εκείνης του Σολωμού) αποτελεί το απόγειο της ανθρώπινης τέχνης

Τελικά, η «εσωτερική» προσέγγιση της μουσικής από τον Μάντζαρο επιχειρούσε μέσα σε ένα κλίμα αντίρροπων τάσεων και απογοητεύσεων σε καλλιτεχνικό, κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο (ας μην ξεχνάμε ότι η στροφή του Μάντζαρου προς τον αφηρημένο ιδεαλισμό εκδηλώνεται ανοικτά την επαύριον της δολοφονίας του Καποδίστρια και της καταστολής των ευρωπαϊκών επαναστάσεων του 1831) να ενοποιήσει την εμπειρία του ύστερου Διαφωτισμού με τον ορμητικό Ρομαντισμό. Λαμβάνοντας, λοιπόν, κανείς όλα τα παραπάνω υπ' όψιν, γίνεται σαφές ότι και ο Μάντζαρος από νωρίς επιθυμούσε, παρόμοια με τον Σολωμό, να δημιουργήσει ένα ύφος «μικτό γνήσιο».

Η ιδιαιτερότητα, λοιπόν, της μαντζαρικής ωριμότητας σε σχέση με τις συμβατικές πεποιθήσεις για τη μουσική του 19ου αιώνα, φαίνεται να οφείλεται ακριβώς στο ότι ο Μάντζαρος, όπως και ο Σολωμός, δεν θέλησε να οδηγηθεί σε «συμβιβασμό» ανάμεσα στη φιλοσοφική θεωρία και την καλλιτεχνική πράξη», κατά την καίρια παρατήρηση του Γιώργου Βελουδή για τον Ζακύνθιο ποιητή. Αυτή ενδεχομένως να είναι η αρχή της λύσης του «μαντζαρικού προβλήματος», το οποίο, παρόμοια με το «σολωμικό», μάλλον διαμορφώθηκε από μετέπειτα παρατηρήσεις, εκτός του χρονικού πλαισίου που έδρασαν αμφότεροι.

Λεπτομέρεια του χειρογράφου του *Ύμνου εις την Ελευθερία*.
Display of the manuscript of *the Hymn to Liberty*.

Finally, Mantzaros' "inner" approach of music, attempted to combine the experience of the Late Enlightenment with the impetuous Romanticism in a climate of countervailing trends and disappointments on an artistic, social, and political level (it must be noted that Mantzaros' turn to abstract idealism is openly manifested after Capodistrias' assassination and the suppression of the 1831 European revolutions). Taking the above into account, it becomes evident that Mantzaros, like Solomos desired early on, to create a "mixed, albeit legitimate" style.

Thus, the particularity of Mantzaros' maturity, compared to the conventional beliefs about music in the 19th century, appears to be precisely due to the fact that Mantzaros, like Solomos, did not want to be led to a "compromise between philosophical theory and artistic practice", according to George Veloudis' pertinent observation about the Zakynthian poet. This maybe constitutes the beginning of the solution to the "Mantzarian problem", which, as the "Solomic" one, was probably shaped by later observations, outside the time frame in which they both acted.

Η ΕΚΘΕΣΗ THE EXHIBITION

Επιλογή - επιμέλεια παραθεμάτων: Δημήτρης Ζυμάρης
Selection - editing of excerpts: Dimitris Zymaris

Συγγραφή - επιμέλεια βιογραφικών: Σπύρος Γαούτσος
Writing - editing of biographies: Spyros Gaoutsis

Κάθε έργο Τέχνης του καταλόγου συνοδεύεται από ένα ή και περισσότερα σύντομα παραθέματα, τα οποία έχουν επιλεγεί με γνώμονα τη σχέση τους με το θέμα εκάστου έργου. Οι προσωπογραφίες συνοδεύονται από χαρακτηριστικά αποσπάσματα κειμένων που έχουν γράψει οι ίδιοι οι εικονιζόμενοι ή που αναφέρονται σ' εκείνους. Οι ηθογραφικές σκηνές συνοδεύονται με συσχετιζόμενα —από θεματικής απόψεως— αποσπάσματα κειμένων, ή με στροφές ποιημάτων του Δ. Σολωμού και του Α. Κάλβου.

Κύριο χαρακτηριστικό ή μάλλον συνεκτικός δεσμός των εικοσιτεσσάρων παραθεμάτων (με κεντρικό άξονα την παρακαταθήκη του Εθνικού Ποιητή Διονύσιου Σολωμού) θα μπορούσε να θεωρηθεί ο κοινός προβληματισμός και οι αντίστοιχες αντιλήψεις που εκφράζουν τα συγκεκριμένα κείμενα, ίσως ως μια μορφή ανανοηματοδότησης που αναπτύσσεται μεταξύ τους ή μάλλον ως μια «διαδοχή ιδεών» για τον κοινό αγώνα υπέρ της ελευθερίας της πατρίδας, αλλά και υπέρ της ανάδειξης της αξίας και του σεβασμού της καθομιλουμένης ελληνικής γλώσσας. Σε όλα τα παραθέματα διατηρείται η ορθογραφία της έκδοσης από την οποία αντλήθηκαν, πλην του πολυτονικού.

Every work of art in this catalogue is accompanied by one or more brief quotations, selected because of their relevance to the theme of each work. The portraits are accompanied by characteristic excerpts of texts, which are either written by the portrayed people themselves or refer to them. The genre scenes are accompanied by thematically related excerpts or stanzas of D. Solomos' and A. Kalvos' poems.

The main characteristic or rather the cohesive link among the twenty-four excerpts (revolving around the legacy of Dionysios Solomos, the national poet of Greece) could be their common concern and the views that these texts express, perhaps as a form of resignification or a "succession of ideas", regarding the country's common struggle for freedom, but also regarding the promotion of the value and respect of the Greek vernacular language.

All the excerpts retain in Greek the original spelling of the edition, except for the use of the polytonic system.

Translator's note: Unless otherwise specified, the translation of these works is new. It is limited, however, to rendering the meaning, and - to an extent - the feelings and the pictures painted by the original texts, and it cannot purport to convey the beauty of the personal style and the language used.

Ευγένιος Βούλγαρης / Eugenios Voulgaris

...πρόθυμοι εις άμυναν της ελευθερίας

[...] Η αδυναμία του Οθωμανικού Κράτους, εις την οποίαν έως τώρα ευρέθη, δεν προέρχεται μόνον από την ανασκησίαν και απειρίαν των στρατιωτικών, αλλά προσέτι και από την δυσμένειαν των υπηκόων. [...]

Αυτό το Βασίλειον τρέφει τους Γραικούς μέσα από τα σπλάγχνα του. Πλήθη πολυάριθμα, τα οποία τόσον καιρόν απανθρώπως κατατυραννούμενα, επειδή βλέπουν την καταδυναστείαν και την θλίψιν, προχωρούσαν εις αύξησιν, δεν είναι δυνατόν να μη εμπικραίνωνται κατά των τυράννων αυτών, και εις πάντα καιρόν ταραχής και ανωμαλίας, να μη είναι πρόθυμοι εις άμυναν της ελευθερίας [...]

Ευγένιος Βούλγαρης, *Στοχασμοί εις τους παρόντας κρίσιμους Καιρούς, του Κράτους του Οθωμανικού, Αγία Πετρούπολη, 1772*, σ. 31.

...willing to defend freedom

[...] The weakness of the Ottoman state, is not only the result of lack of exercise and of the inexperience of its soldiers, but also of the dislike of its subjects. [...]

This Kingdom nurtures the Hellenic identity from within. Numerous crowds, having been inhumanly oppressed for so long, see the tyranny and the sorrow and increase in numbers. They cannot but oppose to those tyrants, and in every opportunity of unrest and riot, they are always willing to defend freedom [...]

Eugenios Voulgaris, *Reflections on the Present Critical Times of the Ottoman State* (Saint Petersburg: n.pub, 1772), p. 31.

ΣτΕ: Στην πρώτη έκδοση αυτού του κατ' εξοχήν πολιτικού κειμένου δεν αναφέρεται το όνομα του Ε. Βούλγαρη ως συγγραφέα, ούτε ο τόπος και ο χρόνος έκδοσής του. Όμως έχει γίνει δεκτό από τους ειδικούς ερευνητές ότι είναι δικό του έργο και ότι συντάχθηκε και εκδόθηκε στην Αγία Πετρούπολη το 1772, κατά τη διάρκεια δηλαδή του ρωσοτουρκικού πολέμου του 1768-1774. Μεταγενέστερες εκδόσεις του βιβλίου, με το όνομα του Ε. Βούλγαρη ως συγγραφέα, κυκλοφόρησαν στην Κέρκυρα το 1851 και το 1854. Επίσης, μεταφράστηκε και εκδόθηκε, ανώνυμα, στα γαλλικά με τον τίτλο: *Reflexions sur l'état critique actuel de la puissance ottomane*, και επανεκδόθηκε στα ρωσικά, το 1780 και το 1788.

Editor's note: In the first edition of this purely political text, Eugenios Voulgaris is not identified as its writer, and neither are the place and time of its publication. However, it has been accepted by the scholars that it is his work and that it was written and published in 1772, in Saint Petersburg, during the 1768-1774 Russo-Turkish war. Later editions of the book, signed by E. Voulgaris circulated in Corfu in 1851 and in 1854. It was also anonymously translated and published in French titled: *Reflexions sur l'état critique actuel de la puissance ottomane*, and it was republished in Russian, in 1780 and in 1788.

Αγνώστου, *Ευγένιος Βούλγαρης* (τέλη 19ου - αρχές 20ού αι.), ελαιογραφία, 86 x 60 εκ.
Unknown artist, *Eugenios Voulgaris* (late 19th - early 20th c.), oil painting, 86 x 60 cm

Ο Ευγένιος Βούλγαρης, μία από τις επιφανέστερες μορφές του νεοελληνικού Διαφωτισμού, ήταν παιδαγωγός, θεολόγος, φιλόσοφος και μεταφραστής. Γεννήθηκε στο παλαιό φρούριο της Κέρκυρας στις 11 Αυγούστου 1716 και βαπτίστηκε Ελευθέριος, αφού η γέννησή του συνέπεσε με τη λύση της μεγάλης οθωμανικής πολιορκίας τον Αύγουστο του 1716. Μαθήτευσε στο πλευρό του Μεθοδίου του Ανθρακίτη στα Ιωάννινα, δίδαξε στη Φλαγγίνειο Σχολή της Βενετίας και κήρυξε στον ναό του Αγίου Γεωργίου των Ελλήνων. Μαθήτευσε δίπλα στον Αντώνιο Κατήφορο στη Ζάκυνθο και στον Βικέντιο τον Δαμοδό στην Κεφαλληνία. Από το 1738-1742, μετά από πρόσκληση, δίδαξε στη Μαρουτσαία Σχολή των Ιωαννίνων τις ιδέες του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού. Ωστόσο, σύντομα οι θέσεις του ήρθαν σε αντίθεση με τους συντηρητικούς κύκλους με αποτέλεσμα, το 1746, να αναχωρήσει για να αναλάβει τη διεύθυνση της Σχολής Κοζάνης. Το 1753 αναλαμβάνει την ηγεσία της Αθωνιάδας Ακαδημίας όπου διδάσκει λογική, φιλοσοφία, μεταφυσική, αριθμητική και γεωμετρία, φυσική και κοσμογραφία και άλλες επιστήμες. Οι οργανωτικές καινοτομίες και η προσπάθειά του για την αναμόρφωση του φιλοσοφικού λόγου, αλλά και οι νεωτερισμοί που εισήγαγε, προκάλεσαν την αντίδραση τού Οικουμενικού Πατριάρχη και, τον Ιανουάριο του 1759, ο Ευγένιος αποσύρθηκε στη Θεσσαλονίκη.

Έγραφε ακατάπαυστα και δημοσίευσε ποιήματα, πραγματείες και μεταφράσεις για θέματα θεολογικά, νομικά, φιλοσοφικά, θετικών επιστημών, αστρονομικά, πολιτικά, αρχαιολογικά κ.ά., ενώ επιμελήθηκε και μετέφρασε πλήθος έργων Βυζαντινών συγγραφέων και λογίων. Τα πολυσύνθετα συγγράμματά του περιλαμβάνουν σημαντικά έργα όπως, το «Σχεδίασμα περί ανεξιθρησκείας, ήτοι περί ανοχής των ετεροθρήσκων», η «Διατριβή περί της ευθανασίας» και τα «Στοιχεία της μεταφυσικής».

Από το 1759 έως το 1762 υπηρέτησε ως δάσκαλος στη Μεγάλη του Γένους Σχολή, αλλά αποχώρησε από την Πατριαρχική Ακαδημία λόγω ιδεολογικών διαφορών με τον Πατριάρχη Σαμουήλ τον Α΄. Τα επόμενα χρόνια έζησε και δίδαξε στις διάφορες κοινότητες των ελλήνων του εξωτερικού, όπου συνέχισε να εκδίδει τα έργα του, αποκτώντας ιδιαίτερη φήμη, προσπίζοντας τις αρχές και τα δόγματα της πίστεώς του. Το 1766, η «Λογική», έκδοση που συμπυκνώνει τις πολύχρονες παραδόσεις του και βασίζεται στο έργο των αρχαίων ελλήνων φιλοσόφων, θεωρήθηκε εφάμιλλο των σπουδαιότερων έργων των Ευρωπαίων διαφωτιστών και χρησιμοποιήθηκε ως σχολικό εγχειρίδιο, προτείνοντας ένα νέο φιλοσοφικό και εκπαιδευτικό πρότυπο. Το 1771, με πρόσκληση της αυτοκράτειρας Αικατερίνης της Ρωσίας έφθασε στη Μόσχα και, το 1775, χειροτονήθηκε ιερέας, ενώ σε σύντομο διάστημα διέτρεξε όλους τους βαθμούς ιεροσύνης. Η Αυτοκράτειρα τον διόρισε διευθυντή της ανακτορικής βιβλιοθήκης και του απένειμε το διάσημο του Αγίου Ανδρέα. Το 1776 διορίστηκε Αρχιεπίσκοπος Σλαβινίου και Χερσώνος, θέση που θα υπηρετήσει για μία δωδεκαετία, προσφέροντας τα χαρίσματά του στους ελληνικούς ορθοδόξους πληθυσμούς των νέων αυτών ρωσικών εδαφών.

Ο Ευγένιος Βούλγαρης, επιθυμώντας να εκπληρώσει τους πολιτικο-θρησκευτικούς του στόχους, εκμεταλλεύτηκε τη γνωριμία του με τους αδελφούς Ορλώφ, και συνέταξε μία επιστολή προς την αυτοκράτειρα Αικατερίνη, ζητώντας της να συμβάλει στην απελευθέρωση των υπόδουλων Ελλήνων. Το 1799, ζήτησε να παραδώσει την επισκοπική έδρα στον συντοπίτη του Νικηφόρο Θεοτόκη. Ο Βούλγαρης, ο οποίος υπήρξε και μέλος της αυτοκρατορικής Ακαδημίας Επιστημών της Ρωσίας, πανηγύρισε το 1800 την ίδρυση της Επτανήσου Πολιτείας, το οποίο ονόμασε «Πολιτοκρατία».

Το 1802 αποσύρθηκε στη Μονή του Αγίου Αλεξάνδρου Νιέφσκι, όπου και πέθανε το 1806.

Όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο καθηγητής Πασχάλης Κιτρομηλίδης στο βιβλίο του Νεοελληνικός Διαφωτισμός (Αθήνα 1996, σ. 56-57): «Η φιλοσοφία τού Βούλγαρη, διαπνεόταν από τις τρεις θεμελιώδεις αρχές του Διαφωτισμού: την ελευθερία της σκέψης, τον ορθολογισμό και την πίστη στη νεότερη επιστήμη».

Eugenios Voulgaris, one of the most prominent scholars of Modern Greek Enlightenment, was an educator, theologian, philosopher, and translator. He was born in the Old Fortress of Corfu, on 11 August 1716, and was named Eleftherios (literally: acting as a free man), since his birth coincided with the end of the Ottoman siege in August 1716. He studied under Methodios Anthrakites in Ioannina and he taught at the Flanginian School of Venice, and preached at the Church of Saint George of the Greeks. He also studied under Antonios Kateforos in Zakynthos and Vincenzo Damodo in Cephalonia. In the period 1738-1742, he was invited to teach at the Maroutsia School of Ioannina, where he instilled the ideas of the European Enlightenment. However, soon his views contradicted those of the conservative circles, resulting in his resignation in 1746, after which he assumed management responsibilities at the School of Kozani. In 1753, he became headmaster of the Athonite Academy, where he taught logic, philosophy, metaphysics, arithmetic and geometry, physics, and cosmography, as well as other sciences. His organizational innovations and his efforts to reform philosophical discourse, but also the innovations he introduced, caused opposition on the part of the Ecumenical Patriarch and in January 1759, Eugenios withdrew to Thessaloniki.

He wrote incessantly and published poems, treatises and translations on theology, law, philosophy, science, astronomy, politics, archaeology, etc., and he edited and translated various works of Byzantine writers and scholars. His elaborate writings include important works, such as *Σχεδιάσμα περί ανεξιθρησκείας, ήτοι περί ανοχής των ετεροθρήσκων* (*Treatise on Religious Tolerance or on tolerating people of different religions*), *Διατριβή περί της ευθανασίας* (*Treatise on Euthanasia*), and *Στοιχεία της μεταφυσικής* (*Elements of Metaphysics*).

In the period 1759-1762, he taught at the Great School of the Nation, but he left the Patriarchal Academy due to his ideological differences with Patriarch Samuel I. In the following years, he lived and taught in the various Greek communities abroad, where he continued publishing his works, gaining significant reputation and defending the doctrines of his faith. In 1766, his *Logic*, a collection of his lectures, based on the works of great ancient Greek philosophers, was considered comparable to the work of the greatest European Enlightenment philosophers and was used as a schoolbook, suggesting a new philosophical and educational model. In 1771, at the invitation of the Empress Catherine I of Russia, he went to Moscow and in 1775, he was ordained a priest. He soon rose through all the ranks of priesthood. The Empress appointed him head librarian of the palace library and conferred on him the Order of Saint Andrew. In 1776, he was appointed Archbishop of Slaviansk and Kherson. He served in this position for twelve years, offering his knowledge to the Greek Orthodox populations of these new Russian territories.

Eugenios Voulgaris, eager to promote his political-religious goals and availing himself of his acquaintance with the Orlov brothers, sent a letter to Empress Catherine, asking her to contribute to the liberation of the enslaved Greeks. In 1799, he requested to deliver the episcopal see to his fellow townsman Nikiforos Theotokis. Voulgaris, who was also a member of the Russian Imperial Academy of Sciences, welcomed the establishment of the Septinsular Republic in 1800, which he called a "Politocracy".

In 1802, he retired at the Saint Alexander Nevsky Monastery, where he died on 27 May / 8 June 1806.

As noted by Professor Paschalis Kitromilides in his book *Modern Greek Enlightenment*, "Voulgaris' philosophy was inspired by the three fundamental principles of the Enlightenment: freedom of thought, rationalism, and faith in modern science".

Νικηφόρος Θεοτόκης / Nikiforos Theotokis

...εις την κοινήν γλώσσαν

[...] Στοχαζόμενος ακόμη, πως όσον πλουτούμεν λόγων Ευαγγελικών συγγραφέντων εις την Ελληνικήν διάλεκτον παρά των Θεοφόρων Πατέρων, τόσον υστερημένοι είμεσθεν από λόγους συνθεμένους εις την κοινήν ταύτην γλώσσαν, η οποία την σήμερον πολιτεύεται, και την οποίαν όλοι κοινώς οι ομογενείς Έλληνες καταλαμβάνουσι.

Προετρόπην δε και επαρακινήθην πολλά εις τούτο, παρά τε του ελλογιμωτάτου Ιεροδιδασκάλου Ιερεμίου Καββαδία, του και κοινού διδασκάλου εις το κατά Κέρκυραν σχολείον, και παρά άλλων πολλών Ελλογίμων φίλων. [...]

Ο σκοπός μου ωφέλεια είναι των αδελφών ημών ορθοδόξων, και όχι έπαινος, ή δόξα. Επειδή λοιπόν ετούτος είναι ο σκοπός του βιβλίου ετούτου, ας συμπαθή ο αναγινώσκων τας ελλείψεις, στοχαζόμενος και ετούτο, πως η καθημερινή φροντίς του σχολείου, και της παραδόσεως των μαθημάτων, δεν με άφησαν ποτέ, καθώς έπρεπε τον εαυτόν μου να αφιερώσω εις την σύνθεσιν των λόγων [...].

Νικηφόρος Θεοτόκης, *Λόγοι εις την Αγίαν και Μεγάλην Τεσσαρακοστήν* [...], Λειψία, 1766, σ. b2.

...in the vernacular

[...] Also pondering that the more we are enriched by the Greek language of the Bible, written by the Holy Fathers, the more we are impoverished, because we lack in words written in the vernacular, which is spoken and understood by the entire Greek nation.

I was often encouraged and urged to do this by the Scholarly Priest Ieremias Kavvadias, teacher at the school of Corfu, and by many other scholar friends as well. [...]

My purpose is to benefit our Christian Orthodox brothers and not to receive praise or glory. And because this is the purpose of this book, please my reader, ignore any shortcomings, considering this: that I never abandoned the daily care of the school and the lessons, when I devoted myself to writing the sermons [...].

Nikiforos Theotokis, *Sermons on Great Lent* (Leipzig: Breitkopf, 1766), p. b2.

Στέφανος Τριβόλης, *Νικηφόρος Θεοτόκης* (1906), ελαιογραφία, 86 x 60 εκ.
Stefanos Trivolis, *Nikiforos Theotokis* (1906), oil painting, 86 x 60 cm

Ο Νικηφόρος Θεοτόκης, κατά κόσμον Νικόλαος, από τον κλάδο των Θεοτόκιδων των λεγομένων του Αγίου, γεννήθηκε στις 15 Φεβρουάριου του έτους 1731 στην πόλη της Κέρκυρας. Μαθήτευσε στο πλευρό του σπουδαίου Κερκυραίου διδασκάλου, του ιερομονάχου Ιερεμία Καββαδία, ο οποίος επηρέασε έντονα τη ζωή και την προσωπικότητα του νεαρού Νικηφόρου. Σε ηλικία μόλις δεκαεπτά ετών, χειροτονήθηκε διάκονος από τον Αρχιεπίσκοπο Λευκάδος και Αγίας Μαύρας Χρύσανθο και ακολούθως αναχώρησε για σπουδές στην Πάδοβα και στη συνέχεια στη Μπολόνια, όπου σπούδασε φιλοσοφία, μαθηματικά και φυσική στο πλευρό φημισμένων διδασκάλων.

Με την επιστροφή του στη γενέτειρά του, χειροτονήθηκε, τον Ιούλιο του 1754, σε πρεσβύτερο και, αναγνωρίζοντας τα μεγάλα κενά που υπήρχαν στον χώρο της παιδείας και της εκπαίδευσης, επικεντρώθηκε στη δωρεάν εκπαίδευση των συμπατριωτών του. Αρχικά δίδασκε στην πατρική του κατοικία, στη συνέχεια όμως, σε συνεργασία με τον παλιό του δάσκαλο, τον Ιερεμία Καββαδία, ίδρυσε, το 1758, το «Κοινό Φροντιστήριον», ένα κοινοτικό σχολείο όπου οι δύο τους παρέδιδαν μαθήματα φιλοσοφίας, ρητορικής, γραμματικής, μαθηματικών, φυσικής, γεωγραφίας και ιταλικής λογοτεχνίας. Η έδρα του Φροντιστηρίου βρισκόταν δίπλα από το Ναό του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου, στο κέντρο της πόλεως, εκεί όπου εφημέρευσε και κήρυξε το Θείο Λόγο ως το 1766. Ο άμβωνας του Αγίου Ιωάννη ήταν ένα σημείο όπου πολλοί Κερκυραίοι συνέρρεαν για να ακούσουν τον ευφραδή ιερομόναχο.

Το 1766 εξέδωσε στη Λειψία Λόγους που είχε εκφωνήσει την περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, ένα έργο με μεγάλη απήχηση στον ορθόδοξο κόσμο, το οποίο τον ανέδειξε σε έναν από τους πιο γνωστούς ιεροκήρυκες της εποχής του. Η Σχολή του, το διάστημα της λειτουργίας της, δέχθηκε παρεμβάσεις, τόσο από την πολιτική, όσο και τη θρησκευτική εξουσία, κυρίως αυτή της Καθολικής Εκκλησίας και, το 1767, ο Νικηφόρος Θεοτόκης, αποδεχόμενος την πρόταση του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιωαννίκιου, ανέλαβε τη διεύθυνση της Αθωνιάδος Σχολής, η οποία είχε διακόψει τη λειτουργία της ύστερα από την αναχώρηση του Ευγένου Βούλγαρη. Δυστυχώς, το σχέδιο αυτό ματαιώθηκε ύστερα από παρεμβάσεις του πρώην Πατριάρχη Σεραφείμ, ο οποίος σχόλαζε στην Αθωνική Πολιτεία και ο Θεοτόκης, μαζί με τον συμπολίτη του Ευγένιο Βούλγαρη παρέμειναν στην Κωνσταντινούπολη, φιλοξενούμενοι του Φαναριώτη πρίγκιπα Γρηγορίου Γκίκα, ο οποίος ανέλαβε και την έκδοση πολλών έργων του Θεοτόκη. Από την πλούσια εκδοτική παραγωγή του Νικηφόρου Θεοτόκη ξεχωρίζουν τα «Στοιχεία Φυσικής», έργο που ουσιαστικά αποτελεί έκθεση της Νευτώνειας Φυσικής, το «Κυριακοδρόμιον», τα «Στοιχεία Μαθηματικών» και τα «Στοιχεία Γεωγραφίας» κ.α. Μάλιστα, η πνευματική του προσέγγιση κατόπριζε με γνησιότητα τη φιλελεύθερη προδιάθεση του Διαφωτισμού. Απέρριπτε το 'αυτός έφα' ως μέθοδο απόδειξης και τόνιζε ότι η μόνη διανοητικά αποδεκτή μέθοδος επιστημονικής έρευνας ήταν ο ελεύθερος στοχασμός» (Κιτρομηλίδης, 1999, σ. 66). Επίσης, ο Νικηφόρος Θεοτόκης είναι ο πρώτος που τολμά να διδάξει το ηλιοκεντρικό σύστημα, όταν ακόμη για την εκκλησία, επισήμως ίσχυε ακόμη η γεωκεντρική θεωρία. Παράλληλα, στο κύριο σώμα του έργου του, η γλώσσα είναι απλούστερη και εγγύτερη προς την καθομιλουμένη.

Ο Νικηφόρος διέμεινε για μία περίοδο στο Ιάσιο και στη Λειψία, εκεί που εξέδωσε τα περισσότερα από τα έργα του. Κατά την παραμονή του εκεί εξελέγη Αρχιεπίσκοπος Φιλαδελφείας το 1772. Η άποψή του ότι η εκκλησία στη Βενετία θα έπρεπε να λειτουργεί υπό την αιγίδα του Οικουμενικού θρόνου και ανεξάρτητα από τις βενετικές αρχές και την καθολική εκκλησία, προκάλεσε σοβαρές έριδες μέσα στην ελληνική κοινότητα της πόλης και τελικά παραιτήθηκε του αξιώματός του. Αποδεχόμενος την πρόσκληση της αυτοκράτειρας της Ρωσίας Αικατερίνης Β' να στελεχώσει την εκκλησία των περιοχών που είχαν προσχωρήσει στην Αυτοκρατορία της και, ύστερα από πρόταση του Ευγενίου Βούλγαρη, που ήδη υπηρετούσε ως Αρχιεπίσκοπος Σλαβινίου και Χερσώνος, ο Θεοτόκης ανέλαβε το 1776 καθήκοντα συμβούλου στο αρχιεπισκοπικό συμβούλιο της Παλτάβα, ενώ στις 6 Αυγούστου 1779, μετά την παραίτηση του Βούλγαρη τον διαδέχθηκε στο αξίωμά του. Το 1782 μετατέθηκε στην αρχιεπισκοπή Αστραχανίου όπου υπηρέτησε έως το 1792. Τότε αποσύρθηκε στη Μονή του Αγίου Δανιήλ στη Μόσχα, όπου και πέθανε στις 31 Μαΐου 1800. Θεωρείται μία πολυσύνθετη και ακούραστη πνευματική προσωπικότητα και ένας από τους σημαντικότερους διαφωτιστές και διδασκάλους του Γένους των Ελλήνων που διαμόρφωσε και σφυρηλάτησε τις αξίες που αναπτύχθηκαν τα προεπαναστατικά χρόνια.

Nikiforos Theotokis, born Nikolaos, of the Theotoki family branch from the Saint Spyridon town quarter, was born on 15 February 1731, in Corfu town. He studied under the great Corfiot teacher, the priestmonk Ieremias Kavvadias, who had a great effect on Nikiforos' life and personality. At the young age of seventeen, he was ordained a deacon by Chrysanthos, the Archbishop of Lefkada and Saint Mavra, whereupon he went to Padua for studies and next to Bologna, to study philosophy, mathematics, and physics under famous teachers.

On his return to his birthplace, in July 1754, he was ordained a presbyter. Realising the lack in education and training in Corfu, he focused on providing free education to his fellow townspeople. Initially, he taught at his home, but then, in collaboration with his old teacher, Ieremias Kavvadias, he founded, in 1758, the Common Seminary, where they both taught philosophy, rhetoric, grammar, mathematics, physics, geography and Italian literature. The Seminary was seated in the town centre, next to the Church of Saint John the Baptist, where he officiated and preached the Word of God until 1766. Many Corfiots were attracted to the Church of Saint John to listen to the eloquent priestmonk.

In 1766, he published in Leipzig the Sermons he had delivered during the Great Lent, a work widely acclaimed by the Christian Orthodox world, which made him one of the most famous preachers of his time. During its operation, his school was subject to interference by both political and religious authorities, especially the Roman Catholic Church and, in 1767, Nikiforos Theotokis accepted the Patriarch of Constantinople Ioannikios' invitation to become headmaster of the Athonite Academy, which had ceased its operation after the departure of Eugenios Voulgaris. Unfortunately, this plan was cancelled by the intervention of the former Patriarch Seraphim, who was exiled in Mount Athos and Theotokis along with his fellow townsman Eugenios Voulgaris remained in Constantinople, as guests of the Phanariot Prince Gregore Ghica, who published many of Theotokis' works. Some of the works that stand out from his prolific published writings are: *Στοιχεία Φυσικής* (Elements of Physics), which is a work on Newtonian Physics, *Κυριακοδρόμιον* (Kyriakodromion – A guide to the Apostolic letters), *Στοιχεία Μαθηματικών* (Elements of Mathematics), and *Στοιχεία Γεωγραφίας* (Elements of Geography), etc.

In fact, "his intellectual approach genuinely reflected the liberal predisposition of the Enlightenment. He rejected the 'appeal to authority' as a proving method and stressed that the only intellectually acceptable method of scientific research is free thinking" (Kitromilides, 1999, p. 66). Moreover, Nikiforos Theotokis was the first who taught the heliocentric model of the universe, when the Church still officially supported the geocentric theory. What is more, in most of his works, he used a simple language, close to the vernacular.

Nikiforos stayed for a while in Iasi and Leipzig, where he published most of his works. In 1772, during his stay there, he was elected Archbishop of Philadelphia. His view that the church in Venice should operate under the auspices of the Ecumenical Patriarchate and independently of the Venetian authorities and the Roman Catholic Church, caused serious disputes within the Greek community of the city, leading to his resignation from his office. At the invitation of the Empress of Russia Catherine II to staff the church of the territories that had joined her Empire, and at Eugenios Voulgaris' proposal, who already served as Archbishop of Slaviansk and Kherson, in 1776, Theotokis became a member of the archepiscopal council of Poltava, while on 6 August 1779, upon Voulgaris' resignation, he replaced him in his office. In 1782, he was transferred to the Archdiocese of Astrakhan, where he served until 1792. Then, he retired to the Danilov Monastery in Moscow, where he died on 31 May 1800. He is considered a complex personality and a tireless intellectual. He was one of the most significant philosophers of the Enlightenment and teachers of the Greek nation, who shaped and forged the values that developed in the pre-revolutionary years.

Σουλιώτισσες / Women of Souli

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Γ, 12

Και βλέπω πέρα τα παιδιά και τες αντρογυναίκες
 Γύρου στη φλόγα π' άναψαν, και θλιβερά τη θρέψαν
 Μ' αγαπημένα πράματα και με σεμνά κρεβάτια,
 Ακίνητες, αστέναχτες, δίχως να ρίξουν δάκρυ·
 Και 'γγίζ' η σπίθα τα μαλλιά και τα λιωμένα ρούχα·
 Γλήγορα, στάχτη, να φανείς, οι φούχτες να γιομίσουν.

Διονύσιος Σολωμός, *Τα Ευρισκόμενα*, Προλεγόμενα Ιακώβου Πολυλά,
 «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι», Κέρκυρα, 1859, σ. 272.

THE FREE BESIEGED - DRAFT III, 12

And I see in the distance the children and the brave women
 About the flame they have lit and have painfully fuelled
 With well-loved articles and with modest marriage-beds,
 Not moving, not lamenting, not even shedding a tear;
 and a spark touches their hair and their worn-out clothes;
 Come quickly, ashes, so they can fill their hands.

Dionysios Solomos, *The Free Besieged*, Omnibus of the Works Found, intr. by Iakovos Polyklas (Corfu:
 Hermes – Antonios Terzakis, 1959), p. 272.

For the translation into English, see: Dionysios Solomos, *The Free Besieged and Other Poems*, transl. by
 Peter Thompson, Roderick Beaton, Peter Colaclides, Michael Green & David Ricks, ed. and intr. by Peter
 Mackridge (Nottingham: Shoestring Press, 2000), p. 55.

ΣτΕ: Παρότι το ζωγραφικό έργο *Σουλιώτισσες* είναι εμπνευσμένο από μια άλλη, προγενέστερη ιστορική στιγμή, εντούτοις, θεωρήσαμε ότι εντάσσεται στο ίδιο ευρύτερο ιστορικό πλαίσιο και ότι η συγκεκριμένη εικαστική σύνθεση συνδιαλέγεται αρμονικά με τους στίχους του Εθνικού Ποιητή στο ομότιτλο ποίημά του, αφού —εν τέλει— και τα δύο έργα, εικόνας και λόγου, απηχούν με εξαιρετική ενάργεια το ηρωικό στοιχείο του Αγώνα.

Editor's note: Although the painting *Women of Souli* is inspired by a different, earlier historical moment, it was decided to be included in the same wider historical context and that this painting is consisted with the National Poet's verses in his titular poem, since both works clearly reflect the heroic dimension of the Struggle.

Γεώργιος Μηνιάτης, *Σουλιώτισσες* (β' μισό 19ου αι.), ελαιογραφία, 51 x 67 εκ.
Georgios Miniatis, *Women of Souli* (second half of 19th c.), oil painting, 51 x 67 cm

Πολεμιστής του 1821 / Warrior of 1821

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

- 1 Σε γνωρίζω από την κόψι
του σπαθιού την τρομερή,
σε γνωρίζω από την όψι
που με βία μετράει την γη.
- 2 Απ' τα κόκαλα βγαλμένη
των Ελλήνων τα ιερά,
και σαν πρώτα ανδρειωμένη,
χαίρε, ώ χαίρε, Ελευθεριά!
[...]
- 94 Α! το φως που σε στολίζει,
σαν ηλίου φεγγοβολή,
και μακρίθεν σπινθηρίζει,
δεν είναι, όχι, από τη γη.
- 95 Λάμπιν έχει όλη φλογώδη
χείλος, μέτωπο, οφθαλμός·
φως το χέρι, φως το πόδι,
κι όλα γύρω σου είναι φως.
- 96 Το σπαθί σου αντισηκώνεις,
τρία πατήματα πατάς,
σαν τον πύργο μεγαλώνεις,
κι εις το τέταρτο κτυπάς.

HYMN TO LIBERTY

- 1 Yes! I know thee by the lightning
Of thy tyrant-slaying glaive,
By thine awful glances bright'ning,
As thou gazest on the brave.
- 2 Kindle from our country's ashes,
Liberty! thy sacred fire-
Many a Spartan sabre clashes,
Breathe on one Tyrtæan lyre!
[...]
- 94 And that light, which seen afar
Crowns thy brow with threat'ning rays,
Bright as morning's lingering star,
Is no common earthly blaze.
- 95 O'er thy princely form and head
quickly varying lustre flies;
And intenser glories spread
O'er thy brow, and lips, and eyes.
- 96 Thou dost lift the glaive of power,
And advancing on the foe,
Tall as some tremendous tower,
Deal the long retarded blow.

Διονύσιος Σολωμός, *Τα Ευρισκόμενα, Προλεγόμενα Ιακώβου Πολυλά, «Ύμνος εις την Ελευθερίαν»*.
Κέρκυρα, 1859, σ. 1 και σ. 21.

Dionysios Solomos, *Omnibus of the Works Found*, intr. by Iakovos Polyilas, (Corfu: Hermes – Antonios Terzakis, 1959), p. 1 and p. 21. For the English translation, see: *The Songs of Greece*, ed. by M. C. Fauriel, transl. by Charles B. Sheridan (London: Longman, Hurst, Rees, Orme, Brown, and Green, 1825), reproduced in Dionysios Solomos' *Hymn to Liberty* and its translations (Thessaloniki: Centre for the Greek Language, 1998), p. 78 and p. 91.

Σπυρίδων Προσαλέντης, *Πολεμιστής του 1821* (1862), ελαιογραφία, 111 x 82 εκ.

Spyridon Prosalentis, *Warrior of 1821* (1862), oil painting, 111 x 82 cm

Ιωάννης Καποδίστριας / Ioannis Capodistrias

“

Προς τους πολίτες της Επτανήσου Πολιτείας

[...] Ημείς ημπορούμεν ήδη να διοικηθώμεν αφ' εαυτού μας, να κάμωμεν χρησίμους στερεώσεις, να επιταχύνωμεν δια την του ομογενούς Γυμνασίου διάταξιν, να εξαναστήσωμεν την Πατρικήν μας γλώσσαν, και με το μέσον αυτής, τας των προγόνων μας αρετάς [...]

Απόσπασμα από Μονόφυλλο (Εγκύκλιο της Διοίκησης) ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΑΣ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ [Κέρκυρα, 26 Απριλίου 1804], που το υπογράφει ο «εξ απορρήτων» Ιωάννης Καποδίστριας. Συλλογή Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας.

...το έλεος για τ' αδέρφια μου

[...] Όταν όλα τα διαβήματά μου, όταν όλα τα γραφτά μου ικετεύουν τις γενναιόφρονες ψυχές για ψωμί και ρούχα για τους συμπατριώτες μου, όταν αφού θα 'χω χτυπήσει τις πόρτες των παλατιών, θα κτυπήσω και τις πόρτες των καλυβιών, για να μαζέψω τον οβολό του φτωχού, πρέπει να μπορώ να πω στ' αλήθεια: έχω δώσει το παν, προτού σας ζητήσω το έλεος για τ' αδέρφια μου [...].

Απόσπασμα από την απάντηση του Ι. Καποδίστρια στη συγγραφέα Charlotte de Sor [Γενεύη, 1823]. Σπύρος Λουκάτος, «Οι προσφορές του Ιω. Καποδίστρια στην Ανάπτυξη του Δυτικοευρωπαϊκού Φιλελληνισμού», Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρίας, τ.14, Κέρκυρα, 1977, σ. 208.

“

To the citizens of the Septinsular Republic

[...] We are ready to have our own government, lay solid foundations, accelerate through the establishment of the Gymnasium the restoration of our Paternal language and, through this, our ancestors' virtues [...]

Excerpt from an administrative circular "to the citizens of the Septinsular Republic" [Corfu, 26 April 1804], signed by "Secretary" Ioannis Capodistrias, Collection of the Corfu Reading Society.

...help my people

[...] When in all my démarches, when in all my writings I plead with the generous souls to provide food and clothes for my fellow citizens, when, after I have knocked on the doors of all palaces, I will have also knocked on the doors of the shacks to ask the poor to contribute, then I will be really able to say: I have done all I could before asking you to help my people [...].

Capodistrias' answer to the writer Charlotte de Sor [Geneva, 1823]. Spyros Loukatos, "I. Capodistrias' Offer to the Development of the Western European Philhellenism", Corfu Reading Society Bulletin, 14 (Corfu: Corfu Reading Society, 1977), p. 208.

Χαράλαμπος Παχής, *Ιωάννης Καποδίστριας*, (1873), ελαιογραφία, 59 x 47 εκ.
Charalambos Pachis, *Ioannis Capodistrias* (1873), oil painting, 59 x 47 cm

Προς τους Έλληνας

[...] Όλη, ολόκληρος η ζωή μου, το δημόσιον στάδιον, το οποίον διέτρεξα πλέον των τριάκοντα χρόνων η εύνοια, την οποίαν εντεύθεν απήλαυσα εις πολλούς της Ευρώπης τόπους, σας προμηνύουν, ότι ο μόνος σκοπός της αποφάσεώς μου ταύτης είναι να καταχθήτε, τέλος, υπό την αιγίδα των νόμων και να διαφυλαχθήτε από τας ολέθριους συνεπειάς Κυβερνήσεως αυθαιρέτου [...].

Απόσπασμα από την πρώτη Διακήρυξη του Κυβερνήτη Ι. Α. Καποδίστρια προς τους Έλληνες [Αίγινα, 20 Ιανουαρίου 1828], Μονόφυλλο, Μουσείο Καποδίστρια - Κέντρο Καποδιστριακών Μελετών.

...ας γίνει ό,τι γίνει

[...] Ας λένε και ας γράφουν ό,τι θέλουν. Έρχεται όμως ο καιρός που οι άνθρωποι θα κρίνονται όχι για όσα είπαν ή έγραψαν για τις πράξεις τους, αλλά για όσα μαρτυρούν οι ίδιες οι πράξεις τους. Με τη δύναμη που μου δίνει αυτό το αξίωμα, έζησα στον κόσμο μέχρι τη δύση της ζωής μου όπως ακριβώς επιθυμούσα. Είναι αδύνατον να αλλάξω σήμερα, αλλά θέλω να κάνω ό,τι πρέπει, και ας γίνει ό,τι γίνει [...].

Απόσπασμα (μτφρ. από τα γαλλικά) από την επιστολή του Κυβερνήτη Ι. Α. Καποδίστρια προς τον Εϋνάρδο, λίγες μέρες πριν τη δολοφονία του [Αίγινα, 14 Σεπτεμβρίου 1831].
Correspondance du Comte Jean Capodistrias, Président de la Grèce, Paris 1839, τ. 4, σ. 417.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας γεννήθηκε στην Κέρκυρα τον Φεβρουάριο του 1776. Ήταν το έκτο από τα δέκα τέκνα του νομικού και πολιτικού Αντωνίου-Μαρίας κόμη Καποδίστρια και της Αδαμαντίνης Γονέμη. Αφού έλαβε την εγκύκλιο παιδεία στην Κέρκυρα, αποκτώντας έτσι δυτικοευρωπαϊκή και ταυτόχρονα ελληνορθόδοξη πνευματική σκευή, το 1794 αναχωρεί για την Πάδοβα όπου σπούδασε ιατρική. Όταν επέστρεψε στην Κέρκυρα, το 1797, τα Επτάνησα είχαν ήδη περιέλθει στους Γάλλους επαναστάτες ενώ, το 1799 τα κατέλαβαν ρωσο-οθωμανικά στρατεύματα και μετά από διαπραγματεύσεις στην Κωνσταντινούπολη —στις οποίες πρωταγωνίστησε ο Αντώνιος-Μαρίας Καποδίστριας— ιδρύθηκε η Επτάνησος Πολιτεία, το πρώτο κράτος του νέου ελληνισμού, με δικό του Σύνταγμα, δική του αιρετή διοίκηση, δικό του νόμισμα, και δική του σημαία.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας αρχικά διορίστηκε διευθυντής του στρατιωτικού Νοσοκομείου, ενώ, τον Απρίλιο του 1801, ανέλαβε να αποκαταστήσει την ομαλότητα που είχε διασαλευθεί στην Κεφαλληνία. Το 1802 συμμετείχε στην ίδρυση του Εθνικού Ιατρικού Συλλόγου, τον οποίον υπηρέτησε ως Γραμματέας. Το 1803 διορίστηκε ομόφωνα από τη Γερουσία Γραμματέας Επικρατείας της Επτανήσου Πολιτείας και ανέπτυξε έντονη δραστηριότητα σε πολλούς διοικητικούς τομείς, ενώ συνέβαλε ουσιαστικά στην κατάρτιση του νέου Συντάγματος. Το 1804, ο Τσάρος Αλέξανδρος τον τίμησε με τον βαθμό του κρατικού συμβούλου. Κατά τη διετία 1804-1806, ανέλαβε «Επιθεωρητής της Εκπαιδεύσεως», οργάνωσε τη Δημόσια Σχολή και μερίμνησε για την ίδρυση 40 σχολείων στοιχειώδους εκπαίδευσης στα Επτάνησα.

Τον Ιούνιο του 1807 του ανατέθηκε από τη Γερουσία να οργανώσει την άμυνα στη Λευκάδα, την οποία επιβουλεύονταν ο Αλή Πασάς. Εκεί γνώρισε τους Έλληνες οπλαρχηγούς από τους οποίους εντυπωσιάστηκε. Όμως, η ρευστή κατάσταση στην

Ευρώπη έφερε το 1807 τη συνθήκη του Τιλσίτ, και οι Γάλλοι προσάρτησαν τα Επτάνησα στη Γαλλική Αυτοκρατορία. Η σχέση που είχε αναπτύξει με το ρωσικό Υπουργείο Εξωτερικών έφερε την πρόσκληση του Τσάρου Αλέξανδρου να επισκεφθεί το 1808 την Αγία Πετρούπολη. Αρχικά διορίστηκε κρατικός σύμβουλος, ενώ, το 1811, υπηρέτησε ακόλουθος στη ρωσική πρεσβεία της Βιέννης και αργότερα σε διπλωματικές αποστολές στο Βουκουρέστι. Το 1813, ως έκτακτος απεσταλμένος του Τσάρου συνέβαλε καθοριστικά στο να παραμείνει η Ελβετία ανεξάρτητη και ουδέτερη. Οι Ελβετοί, σε ένδειξη ευγνωμοσύνης, τον ανακήρυξαν επίτιμο πολίτη.

Το 1814, υπήρξε καταλυτική η στάση του στο Συνέδριο της Βιέννης, όπου αναδιαμορφώθηκε ο ευρωπαϊκός χάρτης. Τότε, μάλιστα, ίδρυσε και τη Φιλόμουσο Εταιρεία της Βιέννης, με στόχο την οργανωμένη υποστήριξη και τη δημιουργία δικτύου ελλήνων φοιτητών στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια. Ως Υπουργός του Τσάρου, μετά από πολύμηνες λεπτές διαπραγματεύσεις στο συνέδριο των Παρισίων το 1815, κατόρθωσε να δώσει την καλύτερη δυνατή λύση για τα Ιόνια Νησιά: τη δημιουργία του νέου ανεξάρτητου κράτους των Επτά Ηνωμένων Νήσων, υπό την υψηλή προστασία του βρετανικού στέμματος.

Τα χρόνια που ακολούθησαν ο Καποδίστριας ήταν κυρίαρχη μορφή στην ευρωπαϊκή διπλωματική σκηνή. Εκείνη την περίοδο έλληνες πατριώτες του ζήτησαν να αναλάβει την ηγεσία της Φιλικής Εταιρείας αλλά αρνήθηκε, θεωρώντας ότι δεν ήταν κατάλληλος οι συνθήκες, καθώς η Ευρώπη είχε μόλις βγει από έναν σχεδόν 25ετή πόλεμο. Την ίδια άποψη εξέφρασε και στους έλληνες οπλαρχηγούς που πήγαν να τον συναντήσουν το Πάσχα του 1819 στην Κέρκυρα, την πρώτη και μοναδική φορά που επισκέφθηκε το νησί του μετά το 1808.

Εντούτοις, όταν ανακοινώθηκε η Επανάσταση, στο συνέδριο του Λάιμπαχ, κατόρθωσε να αποτρέψει τη δυναμική επέμβαση των δυνάμεων της Ιεράς Συμμαχίας, διασώζοντας έτσι την επαναστατική πατριωτική φλόγα. Στη συνέχεια προσπάθησε να πείσει τον Τσάρο να επέμβει δυναμικά υπέρ των ομόδοξων επαναστατημένων ελλήνων, αλλά δεν τα κατάφερε. Οι σχέσεις τους ψυχράνθηκαν και ο Καποδίστριας παραιτήθηκε από την ενεργό διπλωματική υπηρεσία. Το 1822 εγκαταστάθηκε στη Γενεύη, όπου, αξιοποιώντας τις μεγάλες γνωριμίες του, καλλιέργησε —με θεαματικά αποτελέσματα— τον φιλελληνισμό.

Τον Απρίλιο του 1827, τη στιγμή του έσχατου κινδύνου για τον Αγώνα, αποδέχτηκε την ομόφωνη πρόσκληση της τρίτης Εθνοσυνέλευσης της Τροιζήνας να αναλάβει πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας. Αφού επισκέφθηκε για τελευταία φορά τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες ζητώντας στήριξη, αποβιβάστηκε στο Ναύπλιο, τον Ιανουάριο του 1828, για να κυβερνήσει έναν τόπο ρημαγμένο, που γνώριζε μόνο μέσα από αφηγήσεις και τα αναγνώσματά του.

Σε μια χώρα διαλυμένη κοινωνικά και οικονομικά, όπου οι εμφύλιοι πόλεμοι και η πειρατεία παρέμεναν διαρκής απειλή, αναγκάστηκε να κυβερνήσει συγκεντρωτικά. Στις πρώτες του ενέργειες περιλαμβάνονται η οργάνωση του στρατού και του ναυτικού, η ίδρυση της Στρατιωτικής Σχολής Ευελπίδων, η έκδοση νομίσματος με την ίδρυση Εθνικού Νομισματοκοπείου, η εισαγωγή της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου με την ίδρυση σχολείων και την ενίσχυση της παιδείας, η ίδρυση Αρχαιολογικού Μουσείου, Εκκλησιαστικής και Γεωργικής Σχολής και Εθνικού Τυπογραφείου, η κατασκευή ναυπηγείων, ο επανασχεδιασμός και η ανοικοδόμηση σημαντικών πόλεων με τη βοήθεια του Κερκυραίου πολεοδόμου Σταματίου Βούλγαρη, και γενικά η στήριξη και η φροντίδα στις οικογένειες εκείνων που είχαν θυσιάσει τις ζωές και τις περιουσίες τους για τον Αγώνα. Σε εκείνον, άλλωστε, οφείλεται η επίτευξη της ανεξαρτησίας του νέου κράτους και μάλιστα με διευρυμένα σύνορα.

Στην αρχή έτυχε παλλαϊκής υποδοχής. Όμως, σταδιακά, ο Καποδίστριας απέκτησε αρκετούς αντιπάλους. Πολλές από τις ελπίδες των επαναστατημένων Ελλήνων διαψεύθηκαν από τη σκληρή πραγματικότητα μιας μικρής, φτωχής χώρας που αναγκάστηκε να κάνει τα πρώτα της βήματα απόλυτα εξαρτημένη από τις Ευρωπαϊκές δυνάμεις, οι οποίες ασκούσαν τις δικές τους αλληλοσυγκρουόμενες πιέσεις και τον έβλεπαν με καχυποψία. Παράλληλα, το συγκεντρωτικό σύστημα διακυβέρνησής του ενόχλησε όσους πίστευαν στην άμεση εφαρμογή της Δημοκρατίας, αλλά και τους ισχυρούς εκπροσώπους των τοπικών ομάδων, που έβλεπαν να χάνουν την πατροπαράδοτη προνομιακή θέση τους στη νομή της εξουσίας.

Έτσι —και παρότι η πλειοψηφία του λαού παρέμενε ικανοποιημένη από την κυβερνητική πολιτική— αναπτύχθηκε από συγκεκριμένες ομάδες ένα αντικαποδιστριακό κίνημα, που οδήγησε στη δολοφονία του τον Σεπτέμβριο του 1831. Η σωρός του μεταφέρθηκε από τα αδέρφια του στην Κέρκυρα τον Απρίλιο του 1832 και ετάφη στην Ιερά Μονή της Παναγίας Πλατυτέρας.

Declaration to the Greeks

[...] Everything, my entire life, my career in the public sector for more than thirty years now, the favour I enjoyed in many places in Europe, everything, is telling you that the only purpose of this decision is to manage for you to be governed by the Law and to safeguard you from the detrimental consequences of an arbitrary Government [...].

Excerpt from Governor Ioannis Capodistrias' first Declaration to the Greeks [Aegina, 20 January 1828], Single-sheet print, Capodistrias Museum-Centre of Capodistrian Studies.

...I want to do my duty, come what may

[...] Let them say and write whatever they want. The time will come when people will not be judged for what they said or wrote about their actions, but for the actions themselves. By the power this office has given me, I have lived in this world until the end of my life, exactly as I wished. It is impossible to change today. I want to do my duty, come what may[...].

Excerpt (initially translated from French) from Governor I. A. Capodistrias to Eynard, a few days before his assassination [Aegina, 14 September 1831].

Correspondance du Comte Jean Capodistrias, Président de la Grèce, vol. 4 (Paris, 1839), p. 417.

Ioannis Capodistrias was born in Corfu, in February 1776. He was the sixth of ten children of the lawyer and politician Antonio-Maria Capodistrias and of Adamantine Gonemi. Having graduated from school in Corfu, receiving thus both western-European and Greek-Orthodox education, he departed in 1794 for Padua to study medicine. When he returned to Corfu, in 1797, the Ionian Islands were under the French Revolutionaries, while in 1799 they were occupied by the Russo-Turkish forces. The negotiations in Constantinople —handled by Antonio Maria Capodistrias— led to the establishment of the Septinsular Republic, i.e. the first modern Hellenic state with its own institution, its own elected administration, its own currency, and its own flag.

Ioannis Capodistrias was initially appointed chief medical director of the military hospital and in April 1801, he undertook to restore order among the populace in Cephalonia. In 1802, he participated in the establishment of the National Medical Association, where he served as Secretary. In 1803, he was unanimously appointed Secretary of State of the Septinsular Republic by the Senate. He was very active in many administrative sectors, and he substantially contributed to the drafting of the new Constitution. In 1804, Czar Alexander I appointed him state councillor. In the period 1804-1806, he became 'Inspec-

tor of Education'. He organized the Public Administration School and saw to the establishment of 40 elementary schools in the Ionian Islands.

In June 1807, the Senate entrusted him to organise the defence of Lefkada, highly coveted by Ali Pasha. He was impressed by the Greek chieftains he met there. However, the flux situation in Europe resulted in the Treaty of Tilsit and the Ionian Islands were annexed to the French Empire.

His relationship with the Russian Ministry of Foreign Affairs led to Czar Alexander I's invitation, in 1808, to visit Saint Petersburg. Initially, he was appointed state councillor, and in 1811 he served as an attaché at the Russian Embassy of Vienna and later at diplomatic missions in Bucharest. In 1813, as the Czar's envoy extraordinary, he helped Switzerland to remain independent and neutral. The Swiss, as a token of gratitude declared him an honorary citizen.

His stance, in 1814, in the Congress of Vienna was pivotal in reshaping the European map. Furthermore, he established then the Philomuse Society of Vienna, aiming to support and create a network of Greek students in the European universities in a coordinated way. As the Czar's Minister, after delicate negotiations that lasted for months, he managed in 1815, to provide the best possible solution for the Ionian Islands in the Treaty of Paris; the creation of a new independent state, i.e. the United States of the Ionian Islands, under the high protection of the British Crown.

In the following years, Capodistrias was a leading figure in European diplomacy. He was asked by Greek patriots to undertake the management of the Filiki Etairia (Society of Friends), but he declined the offer as he did not consider that it was the right time, with Europe coming out of an almost 25-year war. He expressed the same view to the Greek chieftains that met him in Easter 1819 in Corfu, the one and only time he visited the island after 1808.

However, when the Revolution was announced, at the Congress of Laibach, he managed to avert the dynamic intervention of the Holy Alliance, preserving thus the revolutionary patriotic flame. Afterwards, he tried to convince the Czar to intervene in favour of the revolutionary fellow Christian Orthodox Greeks but to no avail. Their relations cooled and Capodistrias resigned from active diplomatic service. In 1822, he settled in Geneva, where, availing himself of his significant contacts, he cultivated philhellenism with spectacular results. In April 1827, at a time of grave danger for the struggle for freedom, he accepted the unanimous invitation by the third National Assembly at Troezen to become the first Governor of Greece. After visiting the European capitals for the last time requesting support, he arrived at Naflpio, in January 1828, to govern a devastated land he only knew through stories and his readings.

In a socially and economically broken country, where civil wars and piracy remained a constant threat, he was compelled to rule authoritatively. His first actions included the organization of the army and the navy, the establishment of the Hellenic Military Academy (the Evelpidon School), the issue of currency by establishing the National Mint, the introduction of peer-to-peer education by establishing schools, and by supporting education, the establishment of an Archaeological Museum, of the Ecclesiastical and Agricultural School and the National Printing House, the construction of shipyards, the redesign and reconstruction of major cities with the aid the Corfiot urban planner Stamatios Voulgaris, and in general, the support and care for the families of those that had sacrificed their lives and property for the Struggle. Moreover, he achieved the independence of the new state, in fact with enlarged borders.

At first, he was met with approval by everyone. However, gradually, Capodistrias made several enemies. The Greek Revolutionaries' hopes were dashed by the harsh reality of a small, poor country that was forced to take its first steps totally dependent on the European powers that exerted their own conflicting pressures, and he was met with suspicion. At the same time, his centralised governing system annoyed those who believed in direct democracy, but also those that saw themselves losing their traditionally privileged position in power. Thus, despite of the fact that the majority of the people were satisfied by his administration, an anti-Capodistrian movement was formed among certain groups, which led to his assassination in September 1831. His body was brought by his brothers to Corfu in April 1832, and he was buried in the Holy Monastery of Virgin Mary Platytera.

Η δολοφονία του Καποδίστρια The assassination of Capodistrias

“

...Τρομερόν και φρικτόν άκουσμα!

Εκ Ναυπλίου, 30 Σεπτεμβρίου 1831

Τρομερόν και φρικτόν άκουσμα!

Μέγα και ανήκουστον δυστύχημα κατέλαβε την Ελλάδα!

Άνδρες αιμάτων κατέβαψαν τας ανοσίους χείρας των εις το αίμα τού Πατρός της Πατρίδος.

[...]

Σήμερον είναι η πικροτάτη και η τρομακτικοτάτη ημέρα

δια την δυστυχισμένην Πατρίδα μας [...]

νέφος σκοτεινόν κατακαλύπτει πάλιν τας πλέον λαμπράς ελπίδας του Έθνους [...]

Γενική Εφημερίς της Ελλάδος, Αριθ. 75, έτος ΣΤ, Ναύπλιο, 30 Σεπτεμβρίου 1831.

“

...What awful, what terrible news!

Nafplion, 30 September 1831

What awful, what terrible news! What a grave and unbelievable misfortune for Greece!

Men drenched their blasphemous hands in the blood of the Father of our Country.

[...]

Today is the most bitter, the most horrible day for our poor Country [...]

a dark cloud is spreading again over the Nation's brightest hopes [...]

General Newspaper of Greece, No 75, year 6, Nafplion, 30 September 1831.

Χαράλαμπος Παχής, *Η δολοφονία του Καποδίστρια*, (β' μισό 19ου αι.), ελαιογραφία, 80 x 101 εκ.
Charalambos Pachis, *The assassination of Capodistrias* (second half of 19th c.), oil painting, 80 x 101 cm

Ανδρέας Μουστοξύδης / Andreas Moustoxydis

“

...η φωνή της πατρίδος

[...] Προσκληθείς παρά του αοιδίμου Κυβερνήτου το 1829 έτος εις την διεύθυνσιν των καταστημάτων τούτων, προθύμως υπήκουσα εις την φωνήν του ήτις ήτο η φωνή της πατρίδος, κατά πάντα σύμμορφος με τα οποία εις αλλοτρίαν γην με ενεψύχωναν αισθήματα, και ότε η Ελλάς δεν είχεν ακόμη ανακτήσει την ελευθερίαν της, ήτις ήτο το αντικείμενον των συγγραμμάτων και επιθυμιών μου. [...]

Αρπαγέντος υπό στυγερού θανάτου του Κυβερνήτου της Ελλάδος παρουσίασα πάραυτα την παραίτησίν μου εις την τριμελή Διοικητικής Επιτροπήν, αλλ' ηναγκάσθην ακόμη παρακληθείς να ακολουθήσω την διεύθυνσιν των Καταστημάτων τούτων. Την 28η λήξαντος Μαρτίου έκρινα εύλογον, δι' ιδιαίτερους λόγους, να ανανεώσω την παραίτησίν μου την οποίαν τακτικώς διηύθυνα προς την επί της Δημοσίου Παιδείσεως Γραμματείαν [...].

Προοίμιο από την Έκθεση του Ανδρέα Μουστοξύδη Προς την Σεβαστήν Διοικητικήν Επιτροπήν της Ελλάδος [Αίγινα, 11 Απριλίου 1832].

Ευάγγελος Μανής, *Ανδρέας Μουστοξύδης 1785-1860*, Αθήνα 1960, σ. 253.

“

...on behalf of the country

[...] Invited by the late Governor, in 1829, to undertake the management of this Institution, I obeyed willingly to his request, as he spoke on behalf of the country, and I was being true to my feelings when I was abroad, when Greece had not yet been liberated and for which I wrote and which I felt. [...]

After the heinous death of the Governor of Greece, I immediately submitted my resignation to the three-membered Administrative Committee, but I was asked to continue the management of this institution. On 28 March, for my own reasons, I decided to resubmit my resignation, which I addressed to the Office for Public Education [...].

Preamble from Andreas Moustoxydis' report To the Honourable Administration Committee of Greece [Aegina, 11 April 1832].

Evangelos Manis, *Andreas Moustoxydis 1785-1860* (Athens: priv. pub., 1960), p. 253.

Αγνώστου, *Ανδρέας Μουστοξύδης* (β' μισό 19ου αι.), ελαιογραφία, 102,5 x 81,5 εκ.
Unknown artist, *Andreas Moustoxydis* (second half of 19th c.), oil painting, 102,5 x 81,5 cm

Ο Ανδρέας Μουστοξύδης γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1785 και από μικρή ηλικία διακρίθηκε στα γράμματα και ξεχώρισε για την ευρυμάθεια του. Ήταν μόλις δεκαπέντε ετών όταν έκανε την εγγραφή του στο Πανεπιστήμιο της Παβίας, όπου το 1805 αναγορεύτηκε διδάκτωρ της Νομικής. Την ίδια χρονιά αναγορεύεται μέλος της Φλωρεντινής Ακαδημίας και της Αρχαιολογικής Εταιρείας της Φλωρεντίας. Το 1804, το πρώτο βιβλίο του για το ιστορικό παρελθόν της γενέτειράς του, του εξασφαλίζει, με απόφαση της Γερουσίας της Επτανήσου Πολιτείας, τον τίτλο του επίσημου ιστοριογράφου των Ιονίων Νήσων και την ανάθεση της συγγραφής της ιστορίας των Επτανήσων. Από το 1805 παραδίδει αμισθί μαθήματα φιλολογίας, λατινικών και ιταλικών στη Δημόσια Σχολή της Τενέδου, υπό τη διεύθυνση του Ιωάννη Καποδίστρια, με τον οποίον αναπτύσσει ιδιαίτερο σύνδεσμο. Μετά την κατάλυση της Επτανήσου Πολιτείας από τους Γάλλους, αφού εκλέγεται μέλος της Ιονικής Ακαδημίας το 1808, αναχωρεί για την Ιταλία, όπου συνεχίζει το ερευνητικό του έργο σε διάφορα Αρχεία με εξαιρετική επιτυχία και κατακτά σημαντική ευρωπαϊκή αναγνώριση. Αναπτύσσει αξιόλογο κύκλο γνωριμιών και ταξιδεύει και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Σταδιακά εκλέγεται μέλος των Ακαδημιών του Βερολίνου, του Μονάχου, των Παρισίων, του Τορίνο και άλλων, ενώ, το 1814, λαμβάνει το παράσημο του Αγίου Βλαδίμηρου από τον Τσάρο Αλέξανδρο.

Το 1819, διαμαρτυρόμενος για την πώληση της Πάργας από τους Άγγλους στους Οθωμανούς, δημοσιεύει ανωνύμως στα γαλλικά ένα καταγγελτικό κείμενο με το οποίο ασκεί δριμεία κριτική για τη βρετανική πολιτική. Όταν ο Άγγλος Αρμοστής Μαίτλαντ μαθαίνει κάποια στιγμή την ταυτότητα του συντάκτη αυτού του κειμένου, τον καταδικάζει σε εξορία και του αφαιρεί τον τίτλο του επισήμου ιστοριογράφου των Ιονίων Νήσων. Το 1821, μετά την έκρηξη της Επανάστασης, εκδίδει στα ιταλικά τον *Ύμνο των Ελλήνων*, που αποκτά ευρεία απήχηση, και στη συνέχεια διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, μέσα από τα κείμενά του, στην ενημέρωση Ευρωπαίων για την Επανάσταση. Την ίδια χρονιά διορίζεται σύμβουλος στη Ρωσική Πρεσβεία στο Τορίνο, θέση που διατηρεί έως το 1826. Όλο εκείνο το διάστημα συνεχίζει το επιστημονικό και εκδοτικό του έργο.

Όταν ο Ιωάννης Καποδίστριας αναλαμβάνει Κυβερνήτης της Ελλάδας, καλεί τον Μουστοξύδη, με τον οποίον διατηρεί πολύ καλές σχέσεις, και του αναθέτει την ίδρυση και οργάνωση του δημόσιου εκπαιδευτηρίου στην Αίγινα και την ανασυγκρότηση πολλών πνευματικών δομών, όπως το Εθνικό Τυπογραφείο, η Εθνική Βιβλιοθήκη, το Εθνικό Νομισματοκοπείο, αλλά και το πρώτο Αρχαιολογικό Μουσείο, στο οποίο ο Μουστοξύδης διορίστηκε πρώτος διευθυντής και έφορος του. Χάρη στη μεγάλη του εμπειρία οργάνωσε ανασκαφές, πρωτοστάτησε στην ίδρυση ορφανοτροφείου, αλλά και στη δημιουργία ενός κεντρικού και αλληλοδιδασκτικού σχολείου. Εντούτοις, αντιμετώπισε και εκείνος εντονότατη πολεμική από την αντιπολίτευση. Μετά τη δολοφονία του Καποδίστρια και την επικράτηση των αντικαποδιστριακών, τον Απρίλιο του 1832, επέστρεψε στην αγγλοκρατούμενη Κέρκυρα και αναμίχθηκε στη δημόσια ζωή. Το 1833 εκλέγεται πρώτος βουλευτής σε ψήφους του τέταρτου Ιονίου Κοινοβουλίου και, το 1834, διορίζεται από τον φιλελεύθερο Βρετανό Αρμοστή Νιούτζετ Άρχων (Υπουργός) Παιδείας του Ιονίου Κράτους, ανανεώνοντας το πρόγραμμα σπουδών της Ιονίου Ακαδημίας. Όμως, το 1835, παραιτείται από την κυβερνητική θέση, διότι διαφωνεί με τον νέο αυταρχικό Αρμοστή Ντούγκλας. Επανεκλέγεται βουλευτής και η αντιπαράθεση με τον Αρμοστή σταδιακά κλιμακώνεται, καθώς συσπειρώνονται γύρω του και άλλοι διαμαρτυρόμενοι Επτανήσιοι βουλευτές, οι οποίοι με διαδοχικά υπομνήματα ζητούν περισσότερες ελευθερίες. Το 1839, μάλιστα, ταξίδεψε ο ίδιος στο Λονδίνο, ως εκπρόσωπος των βουλευτών που εναντιώνονταν στις αυθαιρεσίες του Αρμοστή, και κατέθεσε νέο εμπεριστατωμένο υπόμνημα με συγκεκριμένα αιτήματα από το Βρετανικό Υπουργείο Αποικιών, κατορθώνοντας ουσιαστικά να θέσει και πάλι το ζήτημα της καταπίεσης των Ιονίων στην Ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή.

Δραστήριος κοινωνικά, από το 1843 έως το 1845 ήταν Πρόεδρος της Φιλαρμονικής Εταιρείας Κερκύρας και του Συλλόγου των Φιλομαθών. Σε εκείνον οφείλεται έκδοση, από το 1843, και για δέκα συναπτά έτη, του περιοδικού «Ελληνομνήμων ή Σύμμεικτα Ελληνικά», αλλά και του σταθμού στην κερκυραϊκή ιστοριογραφία «Τα Κερκυραϊκά – Delle Cose Corcirese», ενός μνημειώδους έργου που τον καθιέρωσε ως έναν από τους σημαντικότερους ιστορικούς της γενιάς του.

Επανεκλέχθηκε βουλευτής της Ιονίου Βουλής το 1850, αρνήθηκε όμως την ανάληψη της Προεδρίας, λόγω ηλικίας. Συνέχισε τον προσωπικό πολιτικό αγώνα του και, το 1857, ανέλαβε ξανά τα καθήκοντα του Άρχοντος της Παιδείας, τα οποία διατήρησε μέχρι τον θάνατό του, τον Ιούλιο του 1860. Έχοντας κληροδοτήσει ένα πολύπλευρο συγγραφικό και μεταφραστικό, πνευματικό έργο, τάφηκε σε έναν απείριστο τάφο στο Μοναστήρι της Πλατυτέρας στην Κέρκυρα.

Andreas Moustoxides was born in Corfu in 1785 and from an early age he excelled in letters and stood out for his erudition. He was only fifteen when he enrolled at the University of Pavia, where in 1805 he received a doctorate in Law. In the same year, he was made a member of the Florentine Academy and of the Archaeological Society of Florence. In 1804, his first book on the historical past of his hometown, made the Septinsular Republic Senate appoint him the Official Historian of the Ionian Islands and assigned him to write the history of the Ionian Islands. In 1805, he began teaching literature, Latin and Italian, without payment, at the Public School of Tenedos, under the direction of Ioannis Capodistrias with whom he developed a special friendship. After the fall of the Septinsular Republic to the French, having been elected a member of the Ionian Academy in 1808, he departed for Italy, where he continued his research work in various Archives with great success and gained significant European recognition. He developed a remarkable circle of acquaintances and he travelled to other European countries as well. He was gradually elected a member of the Academies of Berlin, Munich, Paris, Turin, and others, and in 1814, he received the Order of Saint Vladimir by Czar Alexander I.

In 1819, protesting against the sale of Parga by the British to the Ottomans, he published an anonymous denunciation in French, in which he fiercely criticized British policy. When the British High Commissioner Thomas Maitland learned of the identity of the text's author, he sentenced him to exile and removed his title of Official Historian of the Ionian Islands.

In 1821, after the outbreak of the Revolution, he published the *Hymn to the Greeks* in Italian, which had a wide appeal and thereafter, he played a significant part in informing the Europeans about the Revolution with his texts. In the same year, he was appointed councillor to the Russian Embassy in Turin, a position he held until 1826. During this period, he continued his scientific and publishing work.

When Ioannis Capodistrias became Governor of Greece, he assigned to Moustoxides, with whom he was on very good terms, to establish and organise the public educational institution in Aegina and to reorganize many intellectual institutions, such as the National Printing House, the National Library, and the first Archaeological Museum, of which Moustoxides was appointed first director and curator. With his great experience, he organised excavations, he led the establishment of an orphanage, but also the creation of a central peer-to-peer teaching school. However, he also faced intense polemic from the opposition. After the assassination of Capodistrias and the prevalence of the anti-Capodistrians, in April 1832, he returned to the British-occupied Corfu and became involved in public life.

In 1833, being the first in votes, he was elected MP of the fourth Ionian Parliament and in 1834, he was appointed Lord (Minister) for Education of the Ionian State by the liberal British High Commissioner Nugent, and he created a new curriculum for the Ionian Academy. However, he resigned in 1835 from his government position because he disagreed with the new authoritarian High Commissioner Douglas. He was re-elected MP and his confrontation with the High Commissioner gradually escalated, as other protesting Heptanesian MPs rallied around him demanding more freedoms in successive petitions. In fact, in 1839, he travelled to London himself, as a representative of the MPs who opposed the High Commissioner's arbitrary actions and he filed a new comprehensive petition with the British Colonial Office, managing to raise the issue of the oppression of the Ionian Islands in the European political arena once more.

Being socially active too, in the period 1843-1845, he was Chairman of the Philharmonic Society of Corfu and of the Society of Philomates. From 1843 and for ten consecutive years, he published the journal *Hellenomnemon* or a *Collection of Greek Writings*, as well as the landmark in Corfiot historiography *On the Corfiot affairs*, a monumental work that established him as one of the most significant historians of his generation.

He was re-elected MP of the Ionian Parliament in 1850, but he refused to assume Presidency due to old age. He continued his personal political struggle and in 1857, he became Lord for Education, a position he held until his death in July 1860.

He left a multifaceted literary and translatory intellectual work. He was buried in a humble tomb in the Monastery of Virgin Mary Platytera in Corfu.

Διονύσιος Σολωμός / Dionysios Solomos

ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΠΟΛΙΟΡΚΗΜΕΝΟΙ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Α, 1

Τότες εταραχτήκανε τα σωθικά μου και έλεγα πως ήρθε ώρα να ξεψυχήσω· κι ευρέθηκα σε σκοτεινό τόπο και βροντερό, που εσκιρτούσε σαν κλωνί στάρι στο μύλο που αλέθει ογλήγορα, ωσάν το χόχλο στο νερό που αναβράζει· ετότες εκατάλαβα πως εκείνο ήτανε το Μεσολόγγι· αλλά δεν έβλεπα μήτε το κάστρο, μήτε το στρατόπεδο, μήτε τη λίμνη, μήτε τη θάλασσα, μήτε τη γη που επάτουνα, μήτε τον ουρανό· εκατασκέπαζε όλα τα πάντα μαυρίλα και πίσσα, γιομάτη λάμψη, βροντή και αστροπελέκι· και ύψωσα τα χέρια μου και τα μάτια μου να κάμω δέηση, και ιδού μες στην καπνίλα μία μεγάλη γυναίκα με φόρεμα μαύρο σαν του λαγού το αίμα, οπού η σπιθα έγγιζε κι' εσβενότουνε· και με φωνή που μου εφάινονταν πως νικάει την ταραχή του πολέμου άρχισε:

«Το χάραμα επήρα / Του Ήλιου το δρόμο,
Κρεμώντας τη λύρα / Τη δίκαιη στον ώμο, —
Κι' απ' όπου χαράζει / Ως όπου βυθά,

Τα μάτια μου δεν είδαν τόπον ενδοξότερον από τούτο το αλωνάκι..».

Διονύσιος Σολωμός, *Τα Ευρισκόμενα*, Προλεγόμενα Ιακώβου Πολυλά, «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι».
Κέρκυρα, 1859, σσ. 233-234.

THE FREE BESIEGED - DRAFT I, 1

Then my bowels shuddered within me and I told myself that my time had come to give up the ghost: I found myself in a dark and thunderous place, which was leaping like an ear of corn in a mill grinding at speed, like a bubble in furiously boiling water; then I realised that this was Missolonghi; but I could see neither the fortress, nor the encampment, nor the lake, nor the sea, nor the earth I was trading on, nor the sky; every single thing was blanketed under blackness and pitch, full of flashes, of thunder and lightning; and I lifted my arms and my eyes to pray, and behold amid the smoke a great woman in a robe as dark as the blood of a hare, which the sparks touched and were extinguished; and in a voice which seemed to me to quell the turmoil of war she began:

“At daybreak I followed / The road of the Sun,
The lyre of justice / Hanging from my shoulder,
And from where the sun rises / To where it goes down,

I did not set eyes on a place more glorious than this small threshing -floor...”

Dionysios Solomos, *The Free Besieged, Omnibus of the Works Found*, intr. By Iakovos Polyilas, pp. 233-234.
For the translation into English, see: Dionysios Solomos, *The Free Besieged and Other Poems*, transl. by Peter Thompson, Roderick Beaton, Peter Colaclides, Michael Green & David Ricks, ed. and intr. by Peter Mackridge (Nottingham: Shoestring Press, 2000), p. 13.

Αγνώστου, *Διονύσιος Σολωμός* (β' μισό 19ου αι.), ελαιογραφία, 23 x 18 εκ.
Unknown artist, *Dionysios Solomos* (second half of 19th c.), oil painting, 23 x 18 cm

Ο Διονύσιος Σολωμός είναι ο εμβληματικότερος εκπρόσωπος της επαναστασιακής σχολής, αλλά και της νεοελληνικής ποίησης γενικότερα. Γεννήθηκε στη Ζάκυνθο στις 8 Απριλίου του 1798, μέσα σε ένα ιδιαίζον οικογενειακό περιβάλλον, αφού ο πατέρας του τον αναγνώρισε επισήμως όταν παντρεύτηκε τη μητέρα του, Αγγελική Νίκη, που εργαζόταν ως υπηρέτρια, δύο μόλις ημέρες πριν από το θάνατό του, στις 27 Φεβρουαρίου 1807. Ο Σολωμός, δέσμιος κοινωνικών και νομικών συμβάσεων, έμαθε τα πρώτα του γράμματα σε πολύ τρυφερή ηλικία, δίπλα στον ιταλό καθολικό ιερέα Santo Rossi, ο οποίος είχε καταφύγει στη Ζάκυνθο διωκόμενος από την Ιταλία, εξαιτίας των φιλελεύθερων ιδεών που πρόσβευε. Τις ιδέες αυτές, μαζί με τη βαθιά του θρησκευτικότητα, θα τις διδάξει στον Σολωμό, επηρεάζοντάς τον βαθύτατα. Έναν χρόνο λάβει ανώτερη μόρφωση. Φοίτησε στο Λύκειο της Κρεμόνα ως το 1815, και αμέσως μετά έφυγε για την Παβία, προκειμένου να σπουδάσει νομικά.

Το 1818 αποφοιτά και, σε ηλικία πλέον είκοσι ετών, επιστρέφει στη Ζάκυνθο, όπου πολλά έχουν αλλάξει, καθώς τα Επτάνησα βρίσκονται πλέον υπό την κατοχή των Άγγλων. Την εποχή εκείνη γνωρίζεται με λόγιους όπως τον Αντώνιο Μάτεσι, τον Γεώργιο Τερτσέτη, τον Παύλο Μερκάτη, τον Διονύσιο Ροϊδη και τον Διονύσιο Ταγιαπιέρα, και αρχίζει να ανακαλύπτει ξανά τα ιδιαίτερα συνθετικά χαρακτηριστικά της πατρίδας του και κυρίως τη νεοελληνική γλώσσα και την ορθόδοξη θρησκεία. Το έργο του, αρχικά στην ιταλική γλώσσα, τον καθιστά προσίτο στους πνευματικούς κύκλους του νησιού, ο φίλος του όμως Σπυρίδων Τρικούπης τον ενθαρρύνει να αρχίσει να γράφει στα ελληνικά.

Αξιοποιεί την ποιητική παράδοση του τόπου του, κυρίως τα δημοτικά τραγούδια και καλλιεργεί τη δημοτική γλώσσα, καταλείποντας μερικά από τα πιο σημαντικά και ώριμα έργα της νεοελληνικής ποίησης: «Τον Κρητικό», τη «Γυναίκα της Ζάκυνθος», τη «Φαρμακωμένη», τον «Λάμπρο», την «Ωδή στον θάνατο του Λόρδου Βύρωνα», το «Εις Μάρκον Μπότσαρη», τον «Πόρφυρα» και φυσικά τους «Ελεύθερους Πολιορκημένους». Ωστόσο, η πρώτη μεγάλη σύνθεση, χάρη στην οποία καθιερώθηκε, είναι και ο «Ύμνος εις την Ελευθερίαν», έργο που ολοκληρώθηκε το 1823 και είναι εμπνευσμένο από την Ελληνική Επανάσταση. Χάρη στη μετάφραση του ύμνου, αρχικά στη γαλλική, αγγλική και ιταλική γλώσσα, η φήμη του ποιητή, αλλά και ο αγώνας των εξεγερμένων Ελλήνων, αντήχησε στη δυτική Ευρώπη συμβάλλοντας στην ανάπτυξη του φιλελληνισμού.

Το 1828, εγκαθίσταται στην Κέρκυρα και απομονώνεται δοκιμάζοντας νέες πιο σύνθετες ποιητικές φόρμες, λιγότερο αυτοσχεδιαστικές. Συγχρόνως βρίσκεται στον πυρήνα μιας προσοδευτικής ομάδας πνευματικών προσωπικοτήτων, όπως ο Νικόλαος Χ. Μάντζαρος, ο Ιάκωβος Πολυλάς, ο Νικολό Τομαζέο, ο Κάρολος Μάνεσης, ο Πέτρος Βράιλας-Αρμένης, ο Γεώργιος Μαρκοράς, ο Πέτρος Κουαρτάνος κ.ά.

Η περίοδος 1833-1838 επιφύλασσε μια πολύ σκληρή δοκιμασία για τον Σολωμό, καθώς είχε να αντιμετωπίσει τον ετεροθαλή αδελφό του Ιωάννη Λεονταράκη σε μια μεγάλη δίκη για κληρονομικά ζητήματα και αναγκάστηκε να αποξενωθεί από τη μητέρα του, για την οποία —έως τότε— έτρεφε μεγάλη αδυναμία.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ο Σολωμός αντιμετώπιζε σοβαρά προβλήματα υγείας και ζούσε σχεδόν απομονωμένος στο σπίτι του στα Μουράγια, όπου απεβίωσε, ύστερα από εγκεφαλική συμφόρηση, στις 9 Νοεμβρίου 1857. Όταν ο θάνατός του έγινε γνωστός, η Ιόνιος Βουλή διέκοψε τις εργασίες της, το θέατρο ανέστειλε τις παραστάσεις του και κηρύχθηκε δημόσιο πένθος. Η κηδεία του πραγματοποιήθηκε πάνδημη, δημοσία δαπάνη και η ταφή ολοκληρώθηκε στο κοιμητήριο της Γαρίτσας. Οκτώ χρόνια αργότερα, πραγματοποιήθηκε ανακομιδή των οστών του και η μεταφορά τους στη Ζάκυνθο. Σήμερα εναπόκειται σε ένα επιβλητικό μαυσωλείο, στο Μουσείο Σολωμού και Επιφανών Ζακυνθίων.

Η επιρροή του Σολωμού και η διαμόρφωση μίας νέας ποιητικής γραφής υπήρξε καθοριστική για την εξέλιξη της νεοελληνικής ποίησης, ενώ η επιλογή ενός αποσπάσματος του Ύμνου σε εθνικό ύμνο της Ελλάδος καθιέρωσε τον Σολωμό ως τον Εθνικό Ποιητή της Ελλάδας.

Dionysios Solomos is the most iconic representative of the Ionian School, but also of modern Greek poetry in general. He was born in Zakynthos on 8 April 1798, in an uncommon family environment, as his father officially recognized him when he was married to his mother, Angeliki Nikli, the housemaid, only two days before his death, on 27 February 1807. Solomos, bound by social and legal conventions, learned his first letters at a very tender age, under the Italian priest Santo Rossi, who had fled to Zakynthos persecuted in Italy for his liberal ideas. He taught these ideas, together with his deep religiosity to Solomos, deeply influencing him. A year after his father's death, in 1808, Solomos went with his teacher to Venice and then to Cremona to receive higher education. He attended the Lyceum of Cremona until 1815 and immediately afterwards, he left for Pavia to study Law.

He graduated in 1818 and, at the age of twenty, he returned to Zakynthos, where much had changed, as the Ionian Islands were now under British occupation. At the time, he met with scholars such as Antonios Matesis, Georgios Tertsetis, Pavlos Merkatis, Dionysios Roidis, and Dionysios Tagiapieras and he began rediscovering the special features of his homeland and especially modern Greek language and Christian Orthodox religion. His work, initially in Italian, gave him access to the intellectual circles of the island. However, his friend, Spyridon Trikoupis encouraged him to write in Greek.

He exploited the poetic tradition of his country, especially folk songs, and he cultivated the vernacular Greek (Demotic), leaving some of the most important and mature works of modern Greek poetry: *The Cretan*, *Woman of Zakynthos*, *The Self-poisoned girl*, *Lambros*, *Ode to the Death of Lord Byron*, *To Markos Botsaris*, *The Shark*, and of course *The Free Besieged*. However, his first great poem, which made him an established poet, was *Hymn to Liberty*, a work that was completed in 1823 and was inspired by the Greek Revolution. Its translation, initially in French, English, and Italian, the poet's reputation, but also the struggle of the Greek rebels resonated in Western Europe contributing to the development of philhellenism.

In 1828, he settled in Corfu and isolated himself trying out new, more complex poetic forms, less improvisational. At the same time, he was at the core of a progressive group of intellectual personalities, such as Nikolaos Ch. Mantzaros, Iakovos Polytlas, Niccolo Tomazeo, Karolos Manassis, Petros Vrailas-Armenis, Georgios Markoras, Petros Quartanos, etc.

The period 1833-1838 was quite an ordeal for Solomos, as he had to face his half-brother Ioannis Leontarakis in a major trial on inheritance issues and he became estranged from his mother, for whom —until then— he had had a great affection.

In the last years of his life, Solomos faced serious health problems and he lived almost isolated in his house in Mouragia, where he died of a stroke, on 9 November 1857. When his death became known, the Ionian Parliament suspended its work, the theatre its performances, and public mourning was declared. Everyone attended his funeral, which was held at public expense and he was buried at the cemetery of Garitsa. Eight years later, his remains were transferred to Zakynthos. Today, he rests at an imposing Mausoleum in the Museum of Solomos and Eminent Zakynthians.

Solomos influenced and shaped a new poetic writing that was pivotal for the development of modern Greek poetry, while the selection of an excerpt from the Hymn as the national anthem of Greece established Solomos as the National Poet of Greece.

Νικόλαος Χαλικιόπουλος – Μάντζαρος Nikolaos Chalikiopoulos – Mantzaros

““

Σκέψεις για τον Κόμη Σολωμό

[...]

5. Χάρη σε μια θαυμαστή ρυθμικοαρμονική κατάσταση της διάνοιάς του, το αληθινό εκδηλώνεται σ' αυτόν μονομιώς τη στιγμή που διαισθάνεται, με σημάδια τελείως ανάλογα προς την φύση του αντικειμένου που κοιτάζει, σαν μέρη, ελάχιστα μόρια ή ρίζες που ολοκληρώνουν το σύνολο. Γι' αυτόν τον λόγο αντικείμενο, ιδέα και λόγος, αποτελούν σ' αυτόν μια τέλεια τριάδα αρμονική, ταυτόχρονη και αδιαχώριστη.

[...]

Από το χειρόγραφο κείμενο του Ν. Χ. Μάντζαρου, *Ceni sul Conte Solomos* (1848), που φυλάσσεται στη Ζάκυνθο μαζί με τα χειρόγραφα του Σολωμού.

Ντίνος Κονόμος, *Ο Νικ. Χαλικιόπουλος Μάντζαρος κι ο Εθνικός μας Ύμνος*, «Χαρακτηρισμός του Σολωμού», (μτφρ. από τα ιταλικά Ντίνος Κονόμος), Αθήνα, 1958, σσ. 30-31.

““

Thoughts on Count Solomos

[...]

5. Owing to his marvellous rhythmic and harmonious mind, he expresses reality right when he senses it, with signs that perfectly correspond to the nature of the object he is looking at, like places, very small particles or roots that make up a whole. For this reason, object, idea, and discourse become for him a perfect triad, harmonious, simultaneous, indivisible.

[...]

From N. Ch. Mantzaros' manuscript, *Ceni sul Conte Solomos* (1848), preserved in Zakynthos along with Solomos' manuscripts.

Dinos Konomos, *Nik. Chalikiopoulos-Mantzaros and our National Anthem, Sketching Solomos*, trans. from Italian into Greek by Dinos Konomos (Athens: Kambanas, 1958), pp. 30-31.

Ιωάννης Βαπτιστής Καλοσγούρος, *Νικόλαος Χαλικιόπουλος - Μάντζαρος* (1874), ελαιογραφία, 23 x 18 εκ.
Ioannis Baptiste Kalosgouros, *Nikolaos Chalikiopoulos - Mantzaros* (1874), oil painting, 23 x 18 cm

Σκέψεις για τον Κόμη Σολωμό

6. Όσο πιο αφηρημένη είναι η ιδέα άλλο τόσο εκφράζοντας την, της δίνει πιο συγκεκριμένη μορφή με το λόγο, παρουσιάζοντάς την στο πνεύμα των άλλων καθαρή στο βάθος, απλή στις περιπλοκές και αληθινότετη στη θεωρία.

7. Κάθε ιδέα του είναι ένα σύνολο νέο στην ουσία του ή στον τρόπο που το αντικρίζει. Και κάθε λέξη είναι ζωντανή και ικανή να προκαλέσει ζωντανή εντύπωση στο νου και στην ακοή, γιατί η ιδέα βγαίνει περισσότερο από το πνεύμα παρά από το στόμα, που γεμάτο ολόκληρο από την ιδέα εμψυχώνει τον λόγο που 'ναι γι' αυτόν και σκέψη.

8. Στις δυνατότητες των φωνητικών του οργάνων οφείλει την φύση της φωνής του, που είναι αρμονική, ευλύγιστη, εκφραστική, κατάλληλη να τον εμπνέει και έτοιμη να αποδώσει την ηχηρότητα των στίχων του. Γι' αυτό από ένστικτο δημιουργεί τους περισσότερους στίχους του με το τραγούδι, αυτοσχεδιάζοντας μελωδίες που απηχούν ολοκληρωμένη την αληθινή έκφραση της ποιητικής σύλληψης ενός μουσικού πνεύματος.

9. Εγώ που τον έχω ακούσει πολλές φορές να δημιουργεί μ' αυτόν τον τρόπο, εννόησα πως σχημάτιζε την ποιητική του αρμονία με αλληλοδιάδοχες νότες που άρθρωνε μεταχειριζόμενος μια θαυμαστή και αρμονικότετη ποικιλία ρυθμών. Από τις αρθρώσεις αυτές έβγαιναν απλούστατες λέξεις, οι μόνες ικανές να εκφράσουν κατάλληλα τον ρυθμό, την ιδέα και την αρμονία του στίχου.

[...]

Από το χειρόγραφο κείμενο του Ν. Χ. Μάντζαρου, *Ceni sul Conte Solomos* (1848), που φυλάσσεται στη Ζάκυνθο μαζί με τα χειρόγραφα του Σολωμού.

Ντίνος Κονόμος, *Ο Νικ. Χαλικιόπουλος Μάντζαρος κι ο Εθνικός μας Ύμνος*, «Χαρακτηρισμός του Σολωμού», (μτφρ. από τα ιταλικά Ντίνος Κονόμος), Αθήνα, 1958, σσ. 30-31.

Thoughts on Count Solomos

6. The more abstract an idea is, the more it becomes concrete when he expresses it in words, presenting it to the others pure in its depth, simple in its complexities, and very true in theory.

7. Every idea is a new whole in its essence or in the way he sees it. And every word is alive and capable of creating a vivid impression on the mind and the ear. The idea stems from the mind rather than the mouth, which is filled with the whole idea, and it expresses the idea which is also the thought.

8. He owes the harmonious, flexible, expressive nature of his voice, to his vocal organs. His voice can inspire him and render the sonority of his lyrics. That is why he instinctively creates most of his lyrics by singing, improvising melodies that echo the entire poetic conception of a musical spirit.

9. I, having often heard him create in this way, understood that he created his poetic harmony with successive notes that he articulated, using a marvellous and harmonious variety of rhythms. These articulations produced very simple words, the only words capable to properly express the rhythm, the idea, and the harmony of the lyrics.

[...]

From N. Ch. Mantzaros' manuscript, *Ceni sul Conte Solomos* (1848), preserved in Zakynthos along with Solomos' manuscripts.

Dinos Konomos, *Nik. Chalikiopoulos-Mantzaros and our National Anthem, Sketching Solomos*, trans. from Italian into Greek by Dinos Konomos (Athens: Kambanas, 1958), pp. 30-31.

Ο Νικόλαος Χαλικιόπουλος-Μάντζαρος γεννήθηκε στην Κέρκυρα στις 26 Οκτωβρίου 1795. Πατέρας του ήταν ο Ιάκωβος Χαλικιόπουλος-Μάντζαρος, σημαντικός νομομαθής της περιόδου και μητέρα του η Ρεγγίνα Τουρίνη, μουσικός και ποιήτρια από τη Ζάρα της Δαλματίας. Η οικογένειά του είχε αναδείξει και άλλες σημαντικές προσωπικότητες, όπως τον τελευταίο πρωτοπαπά επί βενετοκρατίας και πρώτο εφηφισμένο Μητροπολίτη Κερκύρας το 1799, Γεώργιο Χαλικιόπουλο-Μάντζαρο. Ο νεαρός Μάντζαρος έλαβε τα πρώτα του μαθήματα στη μουσική στο πλευρό της μητέρας του και στη συνέχεια, χάρη στην οικονομική επιφάνεια της οικογένειάς του, μαθήτευσε στο πλευρό των αδελφών Πογιάγο, του Στέφανο Μορέττι και του Μπαρμπάτι, μουσικών ιταλικής καταγωγής που τον ενθάρρυναν, το 1815, να παρουσιάσει την όπερα *Don Ceperusco*. Στο πλευρό τους διδάχθηκε πιάνο, βιολί, αρμονία, κοντραπούντο, φούγκα, σύνθεση, οργανογνωσία και ενορχήστρωση. Το 1813, σε ηλικία μόλις 18 ετών, παντρεύτηκε και απέκτησε τρεις κόρες και δύο γιους.

Οι οικογενειακές υποχρεώσεις του δεν τον εμπόδισαν να αναχωρήσει το 1819 για την Ιταλία όπου στο Βασιλικό Ωδείο της Νάπολης, στο πλευρό του φημισμένου Νικολό Αντόνιο Τσινγκαρέλι, συνέχισε ανώτερες μουσικές σπουδές. Το 1826 επέστρεψε στην Κέρκυρα όπου επιδόθηκε στη διδασκαλία της μουσικής, συνέθετε έργα που τύχαιναν ευρείας αποδοχής στην όπερα του *San Giacomo*, ενώ με την ίδρυση της Φιλαρμονικής Εταιρείας Κερκύρας το 1840, στην οποία ορίστηκε ισόβιος καλλιτεχνικός διευθυντής, παρέδιδε δωρεάν μαθήματα θεωρίας και μουσικής. Σε εκείνον οφείλουν την εξέλιξή τους σημαντικοί νέοι μουσικοί, που έλαμψαν ωριμάζοντας στις μεγαλύτερες σκηνές της Ελλάδας και της Ιταλίας. Για την προσφορά και το έργο του αυτό, δίκαια ο Μάντζαρος θεωρείται ως ο θεμελιωτής και ο κυριότερος εκπρόσωπος της επανησιακής μουσικής σχολής. Πολυμαθής, ιδιαίτερος κοινωνικός και απολαμβάνοντας μια ιδιαίτερη δημοφιλία, συνδέθηκε φιλικά με τον Διονύσιο Σολωμό και άλλες σπουδαίες πνευματικές προσωπικότητες του νησιού. Προς το τέλος της ζωής του αντιμετώπιζε οικονομικά προβλήματα, ωστόσο, ουδέποτε δέχθηκε να πληρωθεί για τις υπηρεσίες του στη μουσική. Στις 29 Μαρτίου 1872 ο Μάντζαρος υπέστη —κατά τη διάρκεια ενός μαθήματος— σοβαρό εγκεφαλικό επεισόδιο και έπεσε σε κώμα. Πέθανε στις 12 Απριλίου του ίδιου έτους.

Ο Μάντζαρος άφησε ένα πλούσιο και πολυεπίπεδο έργο, μέρος του οποίου παραμένει διασκορπισμένο ή έχει χαθεί. Όπερες, λειτουργίες, εκκλησιαστική μουσική, εμβατήρια, συλλογές τραγουδιών, έργα για έγχορδα και πιάνο, συμφωνίες και καντάτες συνθέτουν το έργο του, για το οποίο δικαίως χαρακτηρίστηκε ως ένας από τους σημαντικότερους συνθέτες που έθεσαν τις βάσεις για την ελληνική έντεχνη μουσική και διαμόρφωσαν τη μουσική παράδοση της σύγχρονης Ελλάδας.

Βεβαίως, το έργο το οποίο τον καθιέρωσε στη συνείδηση του κόσμου ήταν η μελοποίηση του *Ύμνου εις την Ελευθερίαν* του φίλου του Διονύσιου Σολωμού, οι πρώτες στροφές του οποίου καθιερώθηκαν το 1865 από τον Βασιλέα Γεώργιο ως Εθνικός Ύμνος της Ελλάδας και, περίπου έναν αιώνα αργότερα, Εθνικός Ύμνος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Nikolaos Chalikiopoulos-Mantzaros was born in Corfu, on 26 October 1795. His father was Iakovos Chalikiopoulos-Mantzaros, an important legal expert at the time and his mother was Regina Turini, a musician and poet from Zadar, Dalmatia. His family included other significant personalities, such as the last Protopapas (Archpriest) under the Venetian rule and first elected Bishop of Corfu in 1799, Georgios Chalikiopoulos-Mantzaros. Young Mantzaros took his first lessons in music by his mother and then, his family's economic status allowed him to study under the Pojago brothers, Stefano Moretti, and Barbati, musicians of Italian descent, who encouraged him, to present in 1815 the opera *Don Crepuscolo*. They taught him the piano, the violin, harmonics, counterpoint, fugue, composition, instrumentation, and orchestration. In 1813, at the young age of 18, he married and had three daughters and two sons.

His family obligations did not prevent him from leaving in 1819 for Italy, where he pursued higher music studies at the Royal Conservatory of Naples under the famous Niccoló Antonio Zingarelli. In 1826, he returned to Corfu, where he devoted himself to teaching music. He composed works that were widely acclaimed at the opera of San Giacomo, while he taught theory and music, without payment, at the Philharmonic Society of Corfu, which was established in 1840. Significant young musicians, who shone and matured in the greatest stages of Greece and Italy, owe him their development. For his offer and for this work, Mantzaros is righteously considered the founder and the main representative of the Ionian school of music. Erudite, very sociable, and enjoying a particular popularity, he became friends with Dionysios Solomos and other great intellectual personalities of the island. Towards the end of his life, he faced financial problems. However, he never accepted payment for his services in music. On 29 March 1872, during a lesson, Mantzaros suffered a severe stroke and fell into a coma. He died on 12 April of the same year.

Mantzaros left a rich and multilevel work, part of which remains scattered or lost. Operas, liturgies, church music, marches, song collections, works for string instruments and piano, symphonies and cantatas make up his work, for which he was righteously described as one of the most significant composers that laid the foundations for the Greek art music and shaped the musical tradition of modern Greece.

Naturally, he is mostly associated with his musical composition for his friend Dionysios Solomos' poem *Hymn to Liberty*, the first stanzas of which were established in 1865 by King George as the National Anthem of Greece and, about a century later, as the National Anthem of the Republic of Cyprus.

Η πρώτη σελίδα από τον Ἕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, ἰδιόγραφο τῆς πολυφωνικῆς μελοποίησης (1844) τοῦ ποιήματος τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ ἀπὸ τὸν συνθέτη Νικόλαο Χαλικιόπουλο - Μάντζαρο.

Ὁ Δ. Σολωμός, συγκλονισμένος ἀπὸ τὸν Ἐθνικὸ Ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ οθωμανικοῦ ζυγοῦ, τὸ 1823, ὅταν ἀκόμη ζοῦσε στὴ Ζάκυνθο, ἔγραψε τὸν Ἕμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν. Ἐναν ἕμνον ποὺ διαδόθηκε ἀστραπιαία καὶ ἐπέδρασε καθοριστικὰ στὴ συλλογικὴ συνείδηση. Τὸ 1828 ὁ Σολωμός ἐγκαταστάθηκε στὴν Κέρκυρα, ὅπου γνώρισε τὸν Ν. Χαλικιόπουλο-Μάντζαρο. Οἱ δύο εὐπατρίδες συνδέθηκαν ἄμεσα με εὐκρινὴ καὶ θερμὴ φιλία, ἡ ὁποία κράτησε μέχρι τὸν θάνατο τοῦ ποιητῆ τὸ 1857. Αὐτὴ ἡ σχέση τοὺς ἔδωσε τὴν ευκαιρία νὰ συμπορευτοῦν δημιουργικὰ με τρόπο πρωτότυπο γιὰ τὰ νεοελληνικὰ δεδομένα, ἔχοντας κοινὸ σημεῖο ἀναφοράς τὴ διασύνδεση μεταξὺ ποιητικοῦ λόγου καὶ μουσικῆς. Ἡ γνωστότερη συνεργασία τοὺς εἶναι ἐκείνη τῶν διαδοχικῶν μελοποιήσεων τοῦ Ἕμνου εἰς τὴν Ἐλευθερίαν, με τὴν πρώτη ἐκδοχὴ νὰ ολοκληρώνεται τὸ 1829-1830 καὶ νὰ ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλες μέχρι τὴ δεκαετία τοῦ 1860. Τὸ ἀρχικὸ ἀπὸ τὰ 24 μέρη τῆς πρώτης μελοποίησης καθιερώθηκε τὸ 1865 ὡς ὁ Ἐθνικὸς Ἕμνος τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ χειρόγραφο περιέχει τὴ λεγόμενη «πολυφωνικὴ μελοποίηση» τοῦ σολωμικοῦ ποιήματος, διαρθρωμένη σὲ 46 μέρη, με χρῆση διαφορετικῶν μελωδιῶν ἀπὸ ἐκείνη τοῦ 1829. Ἡ συγκεκριμένη ἐκδοχὴ δημιουργήθηκε σταδιακὰ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1831 καὶ 1861 καὶ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴ σχεδὸν ολοκληρωτικὴ χρῆση τῆς μουσικῆς μορφῆς τῆς φούγκας. Μέσω τοῦ συγκεκριμένου εἶδους ὁ Μάντζαρος θεώρησε ὅτι μπορούσε, παραμένοντας στὸ πλαίσιο τοῦ (νεο)κλασικισμοῦ, νὰ ἀποδώσει διὰ τοῦ ποιητικοῦ λόγου, με ἕναν τρόπο ἐναλλακτικὸ καὶ σχετιζόμενο με τὸ ρομαντικὸ Ὑψηλὸ, τὴν ἔννοια τοῦ Ἔθνους. Ἡ πεποίθησις αὐτὴ δημιουργεῖ ἐνδιαφέρουσες παράλληλες ἀναγνώσεις με τὶς θέσεις τοῦ Σολωμοῦ γιὰ τὴ γλώσσα καὶ τὴν ποίηση κατὰ τὴν ἴδια περίοδο. Τὸ χειρόγραφο περιήλθε στὴν κατοχὴ τοῦ Δήμου Κερκυραίων τὸ 1931 καὶ γιὰ ἕνα σύντομο χρονικὸ διάστημα εἶχε ἐκτεθεῖ στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο τῆς Κέρκυρας.

The first page of the *Hymn to Liberty*, manuscript of the polyphonic setting to music (1844) of Dionysios Solomos' poem by Nikolaos Chalikiopoulos-Mantzaros.

In awe of the National Struggle for the overthrow of the Ottoman yoke, Dionysios Solomos wrote the *Hymn to Liberty* in 1823, when he was still living in Zakynthos. The hymn spread instantly and had a decisive effect on the people's collective consciousness. In 1828, Solomos settled in Corfu, where he met Nikolaos Chalikiopoulos-Mantzaros. Immediately, the two men forged a sincere and warm friendship, which was to last until the poet's death in 1857. This relationship enabled a creative coexistence, in a way that was unique to the realities of Greece at the time, their common point of connection being the liaison between poetic speech and music. Their most well known collaboration is the setting to music of the *Hymn to Liberty*; the first version was completed in 1829-1830 and others followed until the 1860's. The first of the 24 parts from this first setting to music was established in 1865 as the National Anthem of Greece.

The manuscript contains the so-called «polyphonic setting to music» of the poem by Solomos, structured in 46 parts and using different melodies from that of 1829. This version was created gradually between years 1831 - 1861 and it is characterized by the almost complete use of the musical form of the fugue. Through this genre, Mantzaros considered that, whilst remaining in the context of (neo) classicism, he could render through poetic discourse the meaning of the Nation in an alternative way linked to the romantic High Ideal. This belief creates interesting parallel readings with the viewpoint of Solomos regarding language and poetry during that same period. The manuscript came into the possession of the Municipality of Corfu in 1931 and for a short while it was exhibited in the Archaeological Museum of Corfu.

Πέτρος Βράιλας - Αρμένης Petros Vrailas - Armenis

Επικήδειος εις Δ. Σολωμόν

[...] Απόκειται εις το άγνωστον μέλλον, αν εκ της νέας διαλέκτου, ην μορφώνει ολοέν το έθνος, θέλει εξέλθει ποτέ διάλεκτος ωραιότερα εκείνης, ην μεταχειρίζεται ο Σολωμός εις την ποίησίν του, διότι ό,τι και αν λέγωσιν οι λόγιοι, τα ποιητικά κάλλη της δημώδους διαλέκτου είναι αναντίρρητα.

Απόκειται εις το μέλλον ν' αποφασίση, αν θέλη ανεγερθή εν τω μέλλοντι ο ακραιφνής Ελληνισμός ον διώκουσί τινες, ή εάν νέα φάσις της Ελληνικής διαλέκτου θέλη μορφωθή εν τη ιστορία της Ελληνικής Αναπτύξεως. [...]

Ο Σολωμός μετεχειρίσθη την δημώδη διάλεκτον κατά τινά τύπον ιδιαίτερον. Απέβαλε τας ξένας λέξεις και φράσεις, οιονδήποτε βαρβαρισμόν, και διετήρησε μόνον τας Ελληνικάς λέξεις, τα ελληνικά στοιχεία της δημώδους γλώσσης [...]

Από το μάθημα του Π. Βράιλα-Αρμένη για τον Δ. Σολωμό στην Ιόνιο Ακαδημία [1857]
Πέτρος Βράιλας-Αρμένης, «Επικήδειος εις Δ. Σολωμόν» στο *Φιλοσοφικά έργα*, τ. 4Α, σ. 512, σσ. 515-516.

Obituary for Solomos

[...] It remains to be seen if this new language, which is taught throughout the nation, will be surpassed by another more beautiful language than the one Solomos uses in his poetry, because, no matter what the scholars may say, the poetic beauty of the demotic is undeniable.

The future will decide if pure Hellenism —opposed by some— will prevail or if this new phase of the Greek language will be shaped in the history of the Greek Development. [...]

Solomos used the vernacular in a special way. He discarded the foreign words and phrases, all barbarisms, and he only preserved the Greek words, the Greek elements of the vernacular [...]

From P. Vrailas-Armenis' lesson on D. Solomos at the Ionian Academy [1857]
Petros Vrailas-Armenis, "Obituary for Solomos", *Philosophical Works*, 4(A), p. 512, pp. 515-516.

Αγνώστου, *Πέτρος Βράϊλας - Αρμένης* (β' μισό 19ου αι.), ελαιογραφία, 57 x 44 εκ.
Unknown artist, *Petros Vrailas - Armenis* (second half of 19th c.), oil painting, 57 x 44 cm

Ο Πέτρος Βράιλας-Αρμένης υπήρξε ο σημαντικότερος Έλληνας φιλόσοφος του 19ου αιώνα, νομομαθής και πολιτικός με ευρωπαϊκή ακτινοβολία. Γεννήθηκε στην Κέρκυρα στις 10 Δεκεμβρίου 1812, μαθήτευσε στο πλευρό του Ανδρέα Ίδρωμένου και σπούδασε στην Ιόνιο Ακαδημία. Στη συνέχεια, πήγε για σπουδές στη Γενεύη και από εκεί στο Παρίσι όπου συνέχισε τις σπουδές του στη φιλοσοφία. Όταν επέστρεψε στη γενέτειρά του, δραστηριοποιήθηκε ενεργά στην πνευματική, κοινωνική και πολιτική ζωή του τόπου.

Το 1836 υπήρξε πρωτεργάτης της ίδρυσης της Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας, του πρώτου πνευματικού ιδρύματος της Ελλάδας που έχει αδιάλειπτη λειτουργία έως τις μέρες μας. Το 1840 διορίστηκε Δικαστής των ανωτάτων δικαστηρίων στη Ζάκυνθο και, το 1845, συνέβαλε στην ίδρυση της Εταιρείας Φιλομαθών. Την ίδια χρονιά εξελέγη πρόεδρος της Φιλαρμονικής Εταιρείας Κερκύρας. Αγωνίστηκε για την καθιέρωση της ελευθεροτυπίας στα Επτάνησα, που επιτεύχθηκε το 1848. Το 1849 ίδρυσε την εφημερίδα «Πατρίς» η οποία υπηρέτησε τη μεγάλη υπόθεση της καλλιέργειας και της εξάπλωσης της νεοελληνικής γλώσσας, καθώς και τον Αγώνα για την Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα. Το 1852 κατήλθε στον ενεργό πολιτικό στίβο και εξελέγη Βουλευτής Κερκύρας στο 10ο Ιόνιο Κοινοβούλιο ενώ, τον Φεβρουάριο της ίδιας χρονιάς, Πρόεδρος της Ιονίου Βουλής. Ιδεολογικά ανήκε στους Μεταρρυθμιστές, δηλαδή σε εκείνους που επιδίωκαν τη σταδιακή βελτίωση της θέσης των Ιονίων, επειδή θεωρούσαν αδύνατον να επιτευχθεί άμεσα η Ένωση.

Το 1854 διορίστηκε Καθηγητής της έδρας Φιλοσοφίας στην Ιόνιο Ακαδημία, διδάσκοντας ως την κατάργησή της, το 1864, Φιλοσοφία του Δικαίου, Λογική, Ψυχολογία, Ηθική, Φιλολογία της Ιστορίας, Θεοσοφία και Αισθητική. Την περίοδο 1857-1862 υπηρέτησε ως Γραμματέας της Γερουσίας και, το 1862, εξελέγη Καθηγητής της Φιλοσοφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, αλλά αρνήθηκε τον διορισμό του.

Το 1864, τιμήθηκε με τον Μεγαλόσταυρο του Τάγματος των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου και ήταν αυτός που παρέδωσε στον αντιπρόσωπο της Ελληνικής Κυβέρνησης, Θρασύβουλο Ζαΐμη, τα επίσημα έγγραφα και τα αρχεία της Κυβερνήσεως των Ιονίων Νήσων.

Πολυγραφότατος και μαχητικός, υπηρέτησε μετά την Ένωση ως Πληρεξούσιος Κερκύρας στην Εθνοσυνέλευση των Αθηνών, Σύμβουλος Επικρατείας και Υπουργός των Εξωτερικών. Διετέλεσε επίσης Πρέσβης του Βασιλείου της Ελλάδος στην Αγία Πετρούπολη, στο Παρίσι και στο Λονδίνο και, το 1878, πληρεξούσιος της Ελλάδας στην Κωνσταντινούπολη με σκοπό τη διαπραγμάτευση των συνόρων. Έλαβε επίσης μέρος στην πρεσβευτική διάσκεψη των Μεγάλων Δυνάμεων στο Βερολίνο το 1880. Απεβίωσε στο Λονδίνο στις 10 Μαΐου 1884 και η βρετανική κυβέρνηση, αναγνωρίζοντας τη μεγάλη του αξία, διέθεσε ένα αντιτορπιλικό για να μεταφερθεί επισήμως η σωρός του στην Κέρκυρα και να ταφεί στην πλέον περίοπτη θέση του Δημοτικού Κοιμητηρίου.

Petros Vrailas-Armenis was the most prominent Greek philosopher of the 19th century, a legal expert, and a politician with European influence. He was born in Corfu on 10 December 1812, and he studied under Andreas Idromenos and at the Ionian Academy. He then pursued his studies in Geneva and afterwards in Paris, where he continued his studies in philosophy. When he returned to his hometown, he became actively involved in the intellectual, social, and political life of the place.

In 1836, he participated in the establishment of the Corfu Reading Society, the first cultural institution in Greece with continued presence to this day. In 1840, he was appointed Judge of the Supreme Court in Zakynthos and in 1845, he participated in the establishment of the Society of Philomates. In the same year, he was elected chairman of the Philharmonic Society of Corfu. He strived for the establishment of the free press in the Ionian Islands, which was achieved in 1848. In 1849, he founded the newspaper *Πατρίς* (Homeland), which served the great aspiration of cultivating and disseminating the use of modern Greek language, as well as the struggle for the union of the Ionian Islands with Greece. In 1852, he joined the active political arena and was elected Member of the Parliament for Corfu in the 10th Ionian Parliament, while in February of the same year, he was elected President of the Ionian Parliament. Ideologically, he advocated the Reformers, i.e. those that sought the gradual improvement of the status of the Ionian Islands, because they believed that it was impossible to achieve the Union soon.

In 1854, he was appointed Professor of Philosophy at the Ionian Academy, teaching Philosophy of Law, Logic, Psychology, Ethics, Philology of History, Theosophy, and Aesthetics. In 1857-1862, he served as Secretary of the Ionian Senate and in 1862, he was elected Professor of Philosophy at the University of Athens, but he declined the appointment.

In 1864, he was awarded the Grand Cross of the Order of Saint Michael and Saint George and he proudly delivered to Thrasylvoulos Zaimis, the representative of the Greek Government, the official documents and the archives of the Government of the Ionian Islands.

He was a prolific writer and a strong personality. After the Union, he served as Plenipotentiary of Corfu at the National Assembly of Athens, as Councillor of State and Minister of Foreign Affairs. He also served as Ambassador of the Kingdom of Greece in Saint Petersburg, in Paris, and in London and in 1878, as Plenipotentiary of Greece in Constantinople for the purpose of negotiating the borders. He also participated in the ambassadorial conference of the Great Powers in Berlin in 1880. He died in London on 10 May 1884 and the British Government, in recognition of his great merit, provided a destroyer to officially transport his body to Corfu. He was buried in the most prominent place in the Municipal Cemetery.

Πολεμιστής με άλογο / Warrior with horse

...ηγέρθη ο ελληνισμός

[...] Δια των αυτών δε στοιχείων δι' ων διεσώθη, ότε ήλθε το πλήρωμα του χρόνου, ηγέρθη ο ελληνισμός, και διήγειρε τον ενθουσιασμόν της Ευρώπης, και ηγωνίσθη και εθριάμβευσεν.

[...]

Οι γενόμενοι θεαταί της μεγάλης ημών επανάστασεως εξεπλάγησαν κατ' αρχάς, και ηπόρησαν, και δεν επίστευσαν το πρωτοφανές τούτο θαύμα εθνικής νεκραναστάσεως· η δε μυωπαζούσα ενίοτε διπλωματία εταράχθη, και παρεγνώρισε την φύσιν και τάσιν του κινήματος και τας νομίμους αυτού αιτίας. Και όμως εγίνωσκε το ελληνικόν μεγαλείον [...]

Π. Βράιλας - Αρμένης, *Περί της ιστορικής αποστολής του Ελληνισμού*, Κέρκυρα, 1872, σ. 45 και σ. 46.

...Hellenism Arose

[...] Through these elements by which it was saved, when the time came, Hellenism arose and aroused enthusiasm in Europe, and it fought and triumphed.

[...]

The spectators of our great revolution were surprised at first and wondered and could not believe this unprecedented miracle of national resurrection; the often-short-sighted diplomacy was troubled and misunderstood the nature and the extent of the movement and its legitimate causes. And yet, it understood the Greek grandeur. [...]

P. Vrailas-Armenis, *On the Historic Mission of Hellenism* (Corfu: Ionia, 1872), p. 45 and p. 46.

ΣΤΕ: Τα παραπάνω αποσπάσματα επιλέχθηκαν διότι αντικατοπτρίζουν, κατά κάποιο τρόπο, τον «απόηχο» της Επανάστασης στα μάτια ενός σπουδαίου Επτανήσιου και – από αυτή την άποψη – «συνομιλούν» με την εικαστική πρόσληψη της Επανάστασης, όπως απεικονίζεται στο συγκεκριμένο ζωγραφικό έργο της ίδιας περίπου χρονικής περιόδου.

Editor's note: These excerpts were selected because they reflect, in a sense, the "echo" of the Revolution through the eyes of a great Heptanesian and, in this respect, they are in "dialogue" with the artistic aspect of the Revolution as it is depicted in the paintings of that period.

Αγνώστου, *Πολεμιστής με άλογο* (β' μισό 19ου αι.), ελαιογραφία, 144 x 110 εκ.
Unknown artist, *Warrior with horse* (second half of 19th c.), oil painting, 144 x 110 cm

Στέφανος Παδοβάς / Stefanos Padovas

...η Ένωση της Επτανήσου μετά της ελευθέρας Ελλάδος

Η ΙΑ' Βουλή παμψηφεί διακηρύττει:

Μόνη επιθυμία και θέλησίς μας είναι η παύσις της Προστασίας και η Ένωση της Επτανήσου μετά της ελευθέρας Ελλάδος. Τούτο καθείς είναι έτοιμος να το υπογράψη, ουχί απλώς δια της μελάνης, αλλά δι' αυτού του αίματός του.

Ο ξενισμός ουδέποτε θα εύρη υποστήριξιν εν Επτανήσω και η βία και μόνη η βία δύναται να μας διακρατήση εις την τωρινήν πολιτικήν μας κατάστασιν.

Το δεύτερο, ομόφωνο ψήφισμα της 11ης Ιονίου Βουλής υπέρ της Ένωσης, το οποίο πρότεινε ο Κερκυραίος Βουλευτής Αντ. Δάνδολος, μαζί με τον Στ. Παδοβά και άλλους Ριζοσπάστες Βουλευτές [Κέρκυρα, 20 Ιουνίου 1857].

Σπύρος Βερύκιος, *Ιστορία των «Ηνωμένων Κρατών» των Ιονίων Νήσων*, Αθήνα 1964, σ. 353.

...the Ionian Islands to be united with liberated Greece

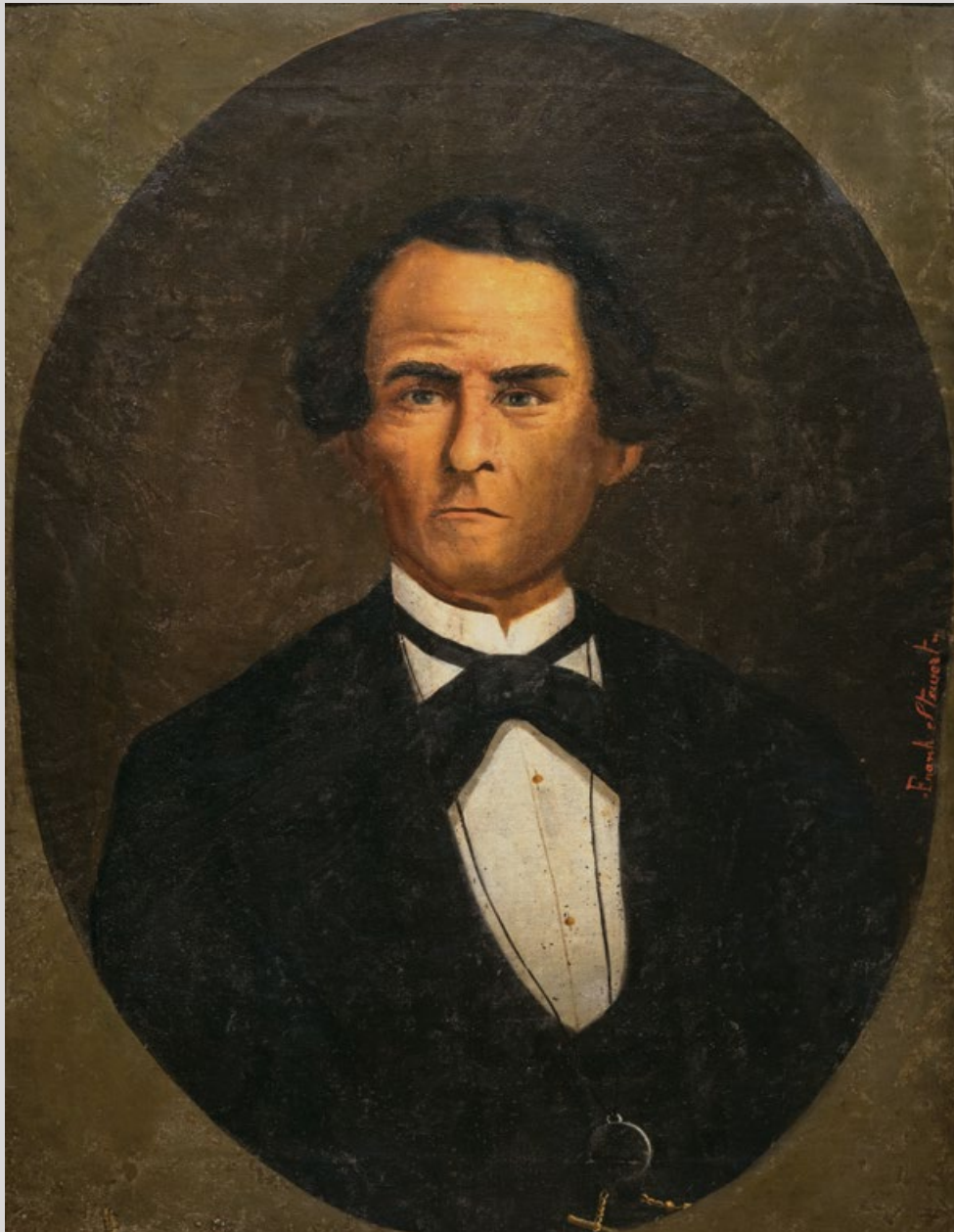
The 11th Ionian Parliament unanimous declare:

Our only desire and will is for the Protection to end and for the Ionian Islands to be united with liberated Greece. We are all ready to sign this, not only with ink but with our own blood.

No foreign forces will ever find support in the Ionian Islands. Violence is the only means to maintain us in our current political situation.

The second unanimous resolution of the 11th Ionian Parliament for the Union of the Ionian Islands with Greece, filed by the Corfiot MP Antonios Dandolos, along with Stefanos Padovas and other radical MPs [Corfu, 20 June 1857].

Spyros Verykios, *History of the United States of the Ionian Islands* (Athens, 1964), p. 353.

Frank Stuart, **Στέφανος Παδοβάς** (β' μισό 19ου αι.), ελαιογραφία, 72 x 55 εκ.
Frank Stuart, **Stefanos Padovas** (second half of 19th c.), oil painting, 72 x 55 cm

ΨΗΦΙΣΜΑ

Η ΒΟΥΛΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

Εκλεχθείσα συνεπεία προσκλήσεως της Προστάτιδος Δυνάμεως και συνελθούσα όπως οριστικώς αποφανθή περί της εθνικής αποκαταστάσεως του Ιονίου λαού· πιστώς δε εκδηλούσα τον διάπυρον πόθον και την ανέκαθεν σταθεράν αυτού θέλησιν και συμφώνως προς τας προηγηθείσας ευχάς και διακηρύξεις των ελευθέρων Ιονίων Βουλών

ΨΗΦΙΖΕΙ

Αι νήσοι Κέρκυρα, Κεφαλληνία, Ζάκυνθος, Λευκάς, Ιθάκη, Κύθηρα, Παξοί και τα εξαρτήματα αυτών ενούνται μετά του Βασιλείου της Ελλάδος, όπως εσαεί αποτελώσιν αναπόσπαστον αυτού μέρος εν μιά και αδιαιρέτω Πολιτεία υπό το Συνταγματικόν σκήπτρον της Αυτού Μεγαλειότητος του Βασιλέως των Ελλήνων Γεωργίου του Α' και των διαδόχων αυτού.

Εγένετο εν τω Βουλευτηρίω,

Κερκύρα, τη 23η Σεπτεμβρίου του Σωτηρίου έτους 1863.

Το τελικό ομόφωνο ψήφισμα της 13ης Ιονίου Βουλής υπέρ της Ένωσης της Επτανήσου, που πρώτος —ως Πρόεδρος— υπέγραψε ο Στέφανος Παδοβάς. Σπύρος Βερύκιος, *Ιστορία των «Ηνωμένων Κρατών» των Ιονίων Νήσων*, Αθήνα 1964, σ. 421.

RESOLUTION

THE PARLIAMENT OF THE IONIAN ISLANDS

Elected at the invitation of the Protecting Power and convened to decide on the national restitution of the people of the Ionian Islands, faithfully declaring its fervent desire and its firm will, and according to the preceding wishes and declarations of the free Ionian Islands

HAS DECIDED AS FOLLOWS

The islands of Corfu, Cephalonia, Zakynthos, Lefkas, Ithaca, Cythera, Paxos and their smaller islands are united with the Kingdom of Greece, and they will always be its integral part as a single and indivisible State, under the Constitutional sceptre of His Majesty George I, King of the Hellenes and his successors.

Done at the Parliament House,
Corfu, 23 September in the year of our Lord 1863.

The final unanimous resolution of the 13th Ionian Parliament for the union of the Ionian Islands with Greece, signed first by its President at the time, Stefanos Padovas.
Spyros Verykios, *History of the United States of the Ionian Islands* (Athens, 1964), p. 421.

Ο Στέφανος Παδοβάς γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1807. Σπούδασε στη Νομική Σχολή της Ιονίου Ακαδημίας και συνέχισε τις σπουδές του στην Πάδοβα και στο Παρίσι όπου αναγορεύτηκε Διδάκτωρ της Νομικής επιστήμης. Επέστρεψε στην Κέρκυρα και, χάρη στη ρητορική του δεινότητα, εξελίχθηκε σε έναν πολύ επιτυχημένο δικηγόρο ενώ, στη συνέχεια, μεταπήδησε στο δικαστικό σώμα φθάνοντας μέχρι τον βαθμό του εισαγγελέα.

Το 1850 εμφανίστηκε στον πολιτικό στίβο και, ως το 1863, εκλεγόταν διαρκώς Βουλευτής στην Ιόνιο Βουλή. Το 1852 υπηρέτησε ως Άρχων της Δημοσίας Εκπαιδύσεως και ωρίμασε μέσα του η ιδέα για την απελευθέρωση των Επτανήσων από τη βρετανική προστασία.

Από το 1857, ο Στέφανος Παδοβάς συνέπλευσε με το κόμμα των Ριζοσπαστών και οι αγορεύσεις του υπέρ του επαναστασιακού ζητήματος, αλλά και η πλούσια αρθρογραφία του για την ίδια αυτή απόφαση, χαρακτηρίζονται από πατριωτισμό και έντονη μαχητικότητα. Χαρακτηριστική είναι η φράση από την αγόρευσή του εκείνης της χρονιάς: «...Να παύση ο φενακισμός! Και ας μάθην η προστασία και ο κόσμος ότι την δολιότητα βδελυτόμεθα. Η ενδεκάτη Βουλή είναι ουχί κρίκος αλλά φραγμός μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος». Με αμεροληψία και αντικειμενικότητα, όπως αναφέρεται, διαχειρίστηκε σημαντικές υποθέσεις του δημόσιου βίου, ενώ σθεναρή υπήρξε η αντίστασή του στις φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις του Συντάγματος του Ιονίου Κράτους που πρότεινε ο φιλέλληνας και μετέπειτα πρωθυπουργός της Μεγάλης Βρετανίας William Gladstone, σε μια προσπάθεια να διατηρήσει τα Επτάνησα υπό το Βρετανικό στέμμα.

Ο Παδοβάς εκλέχτηκε παμψηφεί Πρόεδρος της ΙΓ' και τελευταίας Βουλής των Επτανήσων που προήλθε από τις εκλογές της 21ης Σεπτεμβρίου 1863. Είχε την τύχη, στις 23 Σεπτεμβρίου / 5 Οκτωβρίου 1863, να συνοπογράψει με τους συναδέλφους του από όλα τα Ιόνια Νησιά το Ψήφισμα με το οποίο η Επτάνησος ενωνόταν με την Ελλάδα. Μετά την ανάγνωση του ψηφίσματος, ο κόσμος ξεχύθηκε στους δρόμους ζητωκραυγάζοντας, ενώ ο ενθουσιασμός κορυφώθηκε όταν ο πρόξενος της Ελλάδος Ν. Βιτάλης, κρατώντας την ελληνική σημαία, την έτεινε προς τους επαναστάτες βουλευτές λέγοντας: Η μάνα Ελλάδα δέχεται στην αγκαλιά της τις εφτά θυγατέρες της.

Το 1865 ορίστηκε Σύμβουλος Επικρατείας και στη συνέχεια, στις εκλογές της 4ης Μαΐου της ίδιας χρονιάς, εξελέγη Βουλευτής Κερκύρας στη Βουλή των Ελλήνων, ωστόσο η θητεία του ήταν ιδιαίτερος βραχύβια. Στις 26 Δεκεμβρίου 1865 υπέβαλε την παραίτησή του προς τον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων, διαμαρτυρόμενος έντονα προς τον Βασιλέα Γεώργιο τον Α' για την ψήφιση του Νόμου ΡΗ της 20ής Δεκεμβρίου 1865, με τον οποίον καταργούνταν όλα τα σχολεία και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, μεταξύ των οποίων και η Ιόνιος Ακαδημία, σε ολόκληρη την Επτάνησο. Παρά την πικρία του, συνέχισε να παρακολουθεί τη δημόσια ζωή αγωνιζόμενος για τα κερκυραϊκά ζητήματα, ώσπου απεβίωσε στην Κέρκυρα το 1872.

Stefanos Padovas was born in 1807 in Corfu. He studied at the Law School of the Ionian Academy, and he pursued his studies in Padua, where he received his Doctorate in Law. He returned to Corfu and owing to his rhetorical skills, he became a very successful lawyer. He then followed a judiciary career rising to the rank of Prosecutor. In 1850, he joined the political arena and he was continuously elected MP at the Ionian Parliament. In 1852, he served as Lord for Public Education, whence the idea for the liberation of the Ionian Islands from the British protection matured in him.

In 1857, Stefanos Padovas joined the Party of Radicals and his speeches in favour of the question of the Ionian Islands, as well as his numerous articles on the same decision were characterised by patriotism and intense fighting spirit. The following excerpt from his speech that year is typical of this: "Let this deception stop! And let the protectors and the world know that we abhor guile. The eleventh Parliament is not a link, but a barrier between the past and the future."

He managed important public life affairs with impartiality and objectivity, as reported, while he put up strong resistance against the liberal reforms of the Constitution of the Ionian State suggested by the philhellene and later Prime Minister of Great Britain William Gladstone, in an effort to preserve the Ionian Islands under the British Crown.

Padovas was unanimously elected President of the 13th —i.e. the last— Parliament of the Ionian Islands, which was formed after the elections of 21 September 1863. He had the privilege to co-sign with his colleagues from all the Ionian Islands the Resolution for the union of the Ionian Islands with Greece. After the reading of the resolution, the people poured into the streets cheering, while enthusiasm peaked when the Consul of Greece N. Vitalis, extended the Greek flag in front of the Ionian MPs saying: "Mother Greece is welcoming her seven daughters in her arms".

In 1865, he was elected Councillor of State and on 4 May of the same year, he was elected MP for Corfu at the Hellenic Parliament. However, his term of office was particularly brief. In December 1865, he submitted his resignation to the President of the Hellenic Parliament, protesting strongly to King George I for the passing of Law 108 on 20 December, which abolished all schools and educational institutes, including the Ionian Academy, throughout the Ionian Islands.

Despite his bitterness, he continued to follow public life, defending Corfiot affairs until his death in Corfu, in 1872.

Μητροπολίτης Αθανάσιος Πολίτης Metropolitan Bishop Athanasios Politis

...ο πόθος της εθνικής ημών αποκαταστάσεως

Αθανάσιος, Ελέω Θεού Μητροπολίτης της αγιωτάτης Μητροπόλεως Κερκύρας
Ευλογημένοι ορθόδοξοι Χριστιανοί Κερκυραίοι, τέκνα εν Χριστώ αγαπητά και
περιπόθητα της ημών ταπεινότητος· Χάρις εἴη πάσιν υμῖν παρά Θεοῦ, παρ' ημών δε ευχή
και Ευλογία.

Αναπέμψωμεν νυν ευχαριστήρια και αίνους προς τον Ὑψιστον, ὅτι τελεσθέντος σήμερον
του υπέρ της θυμήρους Ενώσεως ψηφίσματος της επί τούτω συγκροτηθείσης ΙΓ' και
τελευταίας Ιονίου Βουλῆς, ἐξεπληρώθησαν και εστέφθησαν αι ευχαί ημών και ο τοσάκις
εκδηλωθεῖς πόθος της εθνικής ημών αποκαταστάσεως, ο τας καρδίας απάντων ημών
προσαναφλέγων· και από τούδε, συν Θεῷ, αποτελούμεν μέρος αναπόστατον της Μητρός
ημών ελευθέρας Ελλάδος υπό το συνταγματικόν σκήπτρον του Θεοστηρίκτου και
Τρισεβάστου βασιλέως ημών Γεωργίου Α'.

Και δη νυν, ω αγαπητοί Κερκυραίοι, ανοίγεται υμῖν ευρύ στάδιον πολιτικής αναπτύξεως
και προόδου. [...]

Απόσπασμα από την Εγκύκλιο που απηύθυνε ο Μητροπολίτης Αθανάσιος μετά την υπογραφή του
ψηφίσματος της Ιονίου Βουλῆς υπέρ της Ένωσης [Κέρκυρα, 23 Σεπτεμβρίου 1863].
Σπυρίδων Παπαγεωργίου, *Ιστορία της Εκκλησίας της Κέρκυρας*, Κέρκυρα, 1920, σ. 165.

...our often-expressed desire for our national restitution

Athanasios, by the grace of God, Metropolitan Bishop of the Holy Metropolis of Corfu
Blessed Christian Orthodox Corfiots, my beloved and cherished children in Christ; May
the God send you His grace, I am sending you my blessing.

Let us thank and praise the Lord, as today, the 13th and last Ionian Parliament,
accomplished its sole purpose to pass the resolution for the union, fulfilling our wishes,
and our often-expressed desire for our national restitution, which burned into our
hearts. And from now on, by the grace of God, we are an integral part of our liberated
Mother Greece, under the constitutional sceptre of our God-supported and highly
respected king George I'.

And now, my dear Corfiots, the way is open for political development and progress. [...].

Excerpt from the Circular addressed by Metropolitan Bishop Athanasios, after the passing of the resolu-
tion of the Ionian Parliament for the Union [Corfu, 23 September 1863].
Spyridon Papageorgiou, *History of the Church of Corfu* (Corfu: Aspiotis Chromolithography Printing House,
1920), p. 165.

Γεώργιος Σαμαρτζής, *Μητροπολίτης Αθανάσιος Πολίτης* (1903), ελαιογραφία, 80 x 60 εκ.
Georgios Samartzis, *Metropolitan Bishop Athanasios Politis* (1903), oil painting, 80 x 60 cm

Ο Αθανάσιος Πολίτης, με καταγωγή από τα Ιωάννινα, γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1803. Σπούδασε στην Ιόνιο Ακαδημία, το 1834 έλαβε τον πρώτο βαθμό της ιεροσύνης, χειροτονούμενος διάκονος από τον Μητροπολίτη Κερκύρας Χρύσανθο Μασσέλο, ενώ, το 1837, χειροτονήθηκε πρεσβύτερος, λαμβάνοντας στη συνέχεια το οφίκιο του Αρχιμανδρίτη. Έναν χρόνο αργότερα, διορίστηκε καθηγητής στην Ιόνιο Ακαδημία, διαδεχόμενος τον Κωνσταντίνο Τυπάλδο, με τον οποίον είχε διδάξει αρχικά την Ιερά και την Εκκλησιαστική Ιστορία, και στη συνέχεια δίδαξε και το μάθημα της Ερμηνείας των Γραφών. Ήδη είχε οργανώσει ένα μικρό φροντιστήριο, μέσα στο παλιό φρούριο, προπαρασκευάζοντας τους υποψήφιους φοιτητές της Ιονίου Ακαδημίας, ενώ συχνές και τακτικές υπήρξαν οι παρεμβάσεις του για τα διάφορα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, μέσα από τα κηρύγματα και, αργότερα, μέσα από τον τύπο της εποχής.

Το 1840 διορίστηκε εφημέριος του Ιερού Ναού. Αγίου Αντωνίου και Ανδρέου στην παλαιά πόλη της Κέρκυρας ενώ, το 1847, ενώ ήδη ήταν πρωτοσύγκελος της Μητροπόλεως, ανέλαβε τοποτηρητής του επισκοπικού θρόνου. Γλωσσομαθής και βαθύς γνώστης της ελληνικής γλώσσας, επέδειξε ιδιαίτερη μέριμνα για την πνευματική αναβάθμιση του ορθοδόξου κλήρου, αλλά και την αποκατάσταση των διαφορών του με τους ετεροδόξους, και σε αυτόν οφείλεται η ίδρυση και λειτουργία του εν Κερκύρα Ιεροσπουδαστηρίου. Στις 29 Μαΐου 1848 εξελέγη παμψηφεί Μητροπολίτης Κερκύρας και δύο χρόνια μετά, με την επικύρωση της εκλογής του από τον Άγγλο Αρμοστή, χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Κερκύρας.

Ο Αθανάσιος αναδείχθηκε σε μία από τις πιο μαχητικές και επιφανείς φυσιογνωμίες της εκκλησιαστικής και πολιτικής ζωής της Κέρκυρας και διαπρύσιος κήρυκας των ιδεωδών για την εθνική αποκατάσταση του επανησιακού λαού και την ένωση των νησιών με την Ελλάδα. Όταν τον Ιανουάριο του 1859 η ΙΑ' Βουλή των Ιονίων Νήσων διακήρυξε, με ψήφισμά της, τη θέληση του επανησιακού λαού για την Ένωση, ο ίδιος τέλεσε αρχιερατική δέηση στον Ιερό Ναό του Αγίου Σπυρίδωνος, ζητώντας από όλους τους ιερείς της εκκλησιαστικής του επαρχίας να πράξουν το ίδιο. Συνεργάστηκε στενά με τον Αντώνιο Δάνδολο και τους Ριζοσπάστες Βουλευτές, ενώ γνωστή είναι η σχέση του με διάφορες μυστικές οργανώσεις και φιλελεύθερα κομιτάτα του εξωτερικού, με στόχο τη δικαίωση των πατριωτικών επιδιώξεων.

Μαχητικός αρθρογράφος, ο Αθανάσιος ευτύχησε να δει το όραμά του για εθνική αποκατάσταση να πραγματοποιείται και ήταν εκείνος που, ευλογώντας την ελληνική σημαία, υποδέχθηκε τον αντιπρόσωπο του ελληνικού Βασιλείου Θρασύβουλο Ζαΐμη, όταν στις 21 Μαΐου του 1864, επικεφαλής του ελληνικού στόλου, έφθασε στο λιμάνι της Κέρκυρας. Λίγες ημέρες μετά, στις 29 του ίδιου μήνα, υποδέχθηκε και τον Βασιλέα των Ελλήνων Γεώργιο Α', φορώντας το γαλανόλευκο εθνόσημο, πάνω από τα αρχιερατικά του άμφια.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής οδηγήθηκε σε μια εσωστρέφεια και άρνηση να αναμιχθεί πλέον στα κοινά, πικραμένος από την παύση της λειτουργίας της Ιονίου Ακαδημίας και του Ιεροσπουδαστηρίου, αλλά και από τις επικρίσεις που είχε δεχθεί ότι η ελληνική Πολιτεία ελάχιστα είχε σεβαστεί τις θυσίες των επανησίων και ότι δεν είχε εκτιμήσει όλα όσα τα Ιόνια Νησιά θα μπορούσαν να προσφέρουν με την ενσωμάτωσή τους στον εθνικό κορμό. Απεβίωσε στις 29 Απριλίου 1870 και ετάφη στον ναό της Αγίας Τριάδας στο προάστιο Γαρίτσα της Κέρκυρας.

Athanasios Politis, with family origins from Ioannina, was born in Corfu in 1803. He studied at the Ionian Academy and in 1834, he was ordained a deacon by the Metropolitan Bishop of Corfu, Chrysanthos Masselos. In 1837, he was ordained a presbyter, and then he received the title of Archimandrite. A year later, he was appointed professor at the Ionian Academy, succeeding Constantine Typaldos, with whom he had initially taught Sacred and Ecclesiastical History, and later he taught Biblical Hermeneutics. He had already established a small preparatory school in the Old Fortress, preparing candidate students for the Ionian Academy, whereas he often intervened in various political and social issues through the press.

In 1840, he was appointed priest of the Church of Saint Antony and Saint Andrew in the old town of Corfu and in 1847, while already a protosyncellus of the Metropolis of Corfu, he was appointed acting Metropolitan Bishop. A polyglot and a profound scholar of the Greek language, he expressed particular concern for the spiritual education of the Christian Orthodox clergy, but also for the restoration of his relations with the heterodox, and he established and operated the Seminary of Corfu (Ierospoudastirio). On 29 May 1848, he was unanimously elected Metropolitan Bishop of Corfu and two years later, with the ratification of his election by the British High Commissioner, he was also ordained Metropolitan Bishop of Corfu.

Athanasios emerged as one of the most passionate and prominent figures of the clergy and the political life of Corfu and a fervent preacher of the ideals for the national restoration of the Heptanesians and the union of the islands with Greece. When in January 1859, the 11th Parliament of the Ionian Islands proclaimed by resolution the desire of the Heptanesians to unite with Greece, he himself performed an Archpriest prayer at the Church of Saint Spyridon, asking all the priests of his ecclesiastical province to do the same. He co-operated closely with Antonios Dandolo and the MPs of the Radical Party, and he is known to have associated with various secret organisations and liberal secret societies abroad, aiming to assist in the achievement of their patriotic aspirations.

A fervent columnist, Athanasios was fortunate to see his vision for the national restoration being realised and blessing the Greek flag, he welcomed the representative of the Greek Kingdom Thrasyvoulos Zaimis, on 21 May 1864, when he arrived at the port of Corfu as the head of the Greek fleet. A few days later, on 29 May, he welcomed King George I of the Hellenes, wearing the Greek blue and white coat of arms over his archpriest's vestments.

In the last years of his life, he became an introvert and he denied to be involved in public life, being bitterly resentful of the cessation of the Ionian Academy's operation and of the Ierospoudastirio, but also of the criticisms he had received that the Greek State had shown little respect for the sacrifices of the Heptanesians and that it had not appreciated all that the Ionian Islands could offer with their union with Greece. He died on 29 April 1870, and he was buried at the church of Holy Trinity in the suburb of Garitsa, Corfu.

Ιάκωβος Πολυλάς / Iakovos Polyklas

...το ξάστερο βάθος του λόγου

[...] Και πραγματικώς, η πρόοδος του εις τη γλώσσα φαίνεται απίστευτη, αν σκεφθεί τινάς ότι τότε (τον Μάιον 1823) έγγραψε, εις το διάστημα, ως λέγεται, ενός μηνός, τον Ύμνον εις την Ελευθερίαν.

Και τώντι, αν είναι αληθινόν ότι ο καθαρός Ελληνισμός στέκεται εις τη ζωντανή φωνή, εις το σεμνό κάλλος της μορφής, και εις το ξάστερο βάθος του λόγου, βέβαια τούτο το ποίημα έβγαينه ως ο πρώτος γνήσιος καρπός της Ελληνικής φαντασίας, ύστερ' από είκοσι αιώνες του μαρασμού της.

Αυτός ο αυγερινός του Ελληνικού ουρανού έλαμψε ήδη εις δύο γενεαίς ανθρώπων με φως αθάμπωτο και παρηγορητικό, από το οποίον καταιβαινει εις κάθε γενναία ψυχή το θάρρος εις τα μέλλοντα καλά και ώμορφα του Ελληνισμού. Εις τον Ύμνον, ο Σολωμός έδειχνε ότι ήδη ήταν ικανός να ρυθμίξη το ύφος του κατά τα διαφορετικά ποιητικά αντικείμενα. [...]

Από τα *Προλεγόμενα* του Ι. Πολυλά για τον Δ. Σολωμό και τον Ύμνο.
Διονύσιος Σολωμός, *Τα Ευρισκόμενα*, Προλεγόμενα Ιακώβου Πολυλά, Κέρκυρα, 1859, σσ. ιη'-ιθ'.

...in the clear depth of the words

[...] Actually, his progress in language seems unbelievable, given that then (May 1823) he wrote Hymn to Liberty, in only one month, as it is rumoured.

And indeed, if it is true that there is pure Hellenism in the lively voice, in the modest beauty of the form, and in the clear depth of the words, this poem was the first authentic product of the Greek imagination, after twenty centuries of pining away.

This morning star in the Greek sky has already shone in two generations of people, with bright and comforting light, from which courage springs in every brave soul that Hellenism will be good and beautiful. In his Hymn, Solomos showed that he was already capable of adapting his style to the various poetic objects. [...]

From I. Polyklas' *introduction* on Solomos and the *Hymn to Liberty*.
Dionysios Solomos, *Omnibus of Works Found*, intr. by Iakovos Polyklas (Corfu, 1959), pp. XVIII-XIX.

Γεώργιος Σαμαρτζής, *Ιάκωβος Πολυλάς* (αρχές 20ού αι.), ελαιογραφία, 73 x 50 εκ.
Georgios Samartzis, *Iakovos Polyklas* (early 20th c.), oil painting, 73 x 50 cm

Ο Ιάκωβος Πολυλάς, Κερκυραίος ποιητής, κριτικός, μεταφραστής, δημοσιογράφος, εκδότης και πολιτικός γεννήθηκε στην Κέρκυρα 1/13 Οκτωβρίου 1825 και ήταν γιος του νομομαθούς, λόγιου, και ευγενούς Γεωργίου Πολυλά και της επίσης ευγενούς, Ελένης Νικολάου Βούλγαρη. Αν και δε σπούδασε στο εξωτερικό, όπως συνήθιζαν εκείνη την εποχή οι γόνοι των αρχοντικών οικογενειών της Κέρκυρας, έλαβε εξαιρετική μόρφωση, ενώ από τη μητέρα και τους δασκάλους του έμαθε τα αρχαία ελληνικά, καθώς και τέσσερις ξένες γλώσσες. Ο Διονύσιος Σολωμός υπήρξε φίλος της οικογένειας, δημιουργώντας μια σχέση που διαμόρφωσε την πορεία και το πολυδύναμο έργο του Ιάκωβου Πολυλά, το οποίο συνδέθηκε με το έργο του γενάρχη της επαναστασιακής σχολής.

Το 1847 παντρεύτηκε την ευγενή Αιμιλία Σορδίνα και, το 1851, λόγω της εύθραυστης υγείας της, εγκαταστάθηκαν στη Νάπολη, όπου ο Πολυλάς μελέτησε τον ιταλικό και γερμανικό ιδεαλισμό που έμελλε να επηρεάσει αισθητά το έργο του. Επέστρεψαν στην Κέρκυρα το 1852, όπου η Αιμιλία πέθανε πέντε χρόνια αργότερα. Την ίδια χρονιά πέθανε και ο Διονύσιος Σολωμός. Τότε ο Ιάκωβος Πολυλάς επιδόθηκε στο σημαντικό έργο να συγκεντρώσει, να επιμεληθεί και να εκδώσει τα χειρόγραφα του εθνικού ποιητή. Το 1859 εξέδωσε τον τόμο *Άπαντα τα Ευρισκόμενα* του Διονύσιου Σολωμού, σε προλεγόμενα του ίδιου του Πολυλά, ένα κείμενο που μέχρι σήμερα θεωρείται μνημείο φιλολογικής κριτικής. Αυτή και μόνο η θεωρητική και κριτική ματιά, θεωρείται ότι αποτελεί τη μεγάλη του προσφορά στα νέα ελληνικά γράμματα.

Ο Ιάκωβος Πολυλάς παρουσιάστηκε πρώτη φορά στα γράμματα το 1855, μεταφράζοντας και εκδίδοντας στη νεοελληνική γλώσσα την Τρικυμία του Σαίξπηρ. Από το 1857 έως το 1862 εργάστηκε ως Έφορος στη Δημόσια Βιβλιοθήκη της Κέρκυρας, που στεγαζόταν στο μέγαρο της Ιονίου Ακαδημίας, ενώ, το 1860, εκλέχτηκε Γραμματέας του πνευματικού σωματείου «Ιόνιος Εταιρεία». Το ίδιο διάστημα ίδρυσε τον πολιτικό Σύλλογο «Αναγέννησις» και την ομώνυμη εφημερίδα, διαδραματίζοντας έναν μαχητικό ρόλο στις εξελίξεις για το ενωτικό ζήτημα.

Το 1871 ίδρυσε τον πολιτικό Σύλλογο «Ρήγας ο Φεραίος» και εξέδωσε την ομώνυμη εφημερίδα, καθώς και την σατυρική «Ο Κώδων». Και τα δύο αυτά έντυπα, του έδωσαν το βήμα να επιτεθεί με υπέρμετρη οξύτητα και συχνά με μία αμετροεπή ρητορική σε όλους τους πολιτικούς και ιδεολογικούς του αντιπάλους.

Στον Ιάκωβο Πολυλά οφείλουμε την υποδειγματική μετάφραση των ομηρικών επών, καθώς και έργων του Σίλερ, του Γκαίτε, του Έγκελς και άλλων. Ο ίδιος υπερασπίστηκε με μία ευρεία αντίληψη τη δημοτική γλώσσα, την οποία δεν απέκοπτε από τη λόγια παράδοση, αλλά την προσέγγιζε με μία συνθετική δυναμική. Τις απόψεις του για το γλωσσικό ζήτημα τις υπεράσπισε μέσα από τα έργα του «Η φιλολογική μας γλώσσα» (1892) και «Η Χρυσή Βίβλος» (1894).

Μεταξύ των ετών 1869-1879 διετέλεσε Βουλευτής Κερκύρας με την παράταξη του Χαριλάου Τρικούπη, όμως ιδεολογικές διαφορές τον οδήγησαν να προσχωρήσει στο κόμμα του Επαμεινώνδα Δεληγιάννη έως και το 1890. Επιχείρησε να επιστρέψει στην παλαιά του παράταξη, αλλά τελικά αποσύρθηκε από την ενεργό πολιτική το 1892. Πέθανε στην Κέρκυρα στις 25 Ιουλίου / 5 Αυγούστου 1896.

Iakovos Polylas was a Corfiot poet, critic, translator, journalist, publisher, and politician. He was born in Corfu, on 1/13 October 1825, and he was the son of the legal expert, scholar, and noble Georgios Polylas, and of the noble Eleni Nikolaou Voulgari. Although he did not study abroad, as it was customary at the time for the offspring of the noble families of Corfu, he received excellent education, as his mother and his teachers taught him ancient Greek, as well as four foreign languages. Dionysios Solomos was a friend of the family, creating a relationship that shaped the career and the multifaceted work of Iakovos Polylas, which was associated with the work of the founder of the Ionian school.

In 1847, he married the noble Emilia Sordina and in 1851, due to her fragile health, they settled in Naples, where Polylas studied the Italian and German idealism that would significantly influence his work. They returned to Corfu in 1852, where Emilia died five years later. Dionysios Solomos died in the same year. Then Iakovos Polylas undertook the important task to collect, edit and publish the national poet's manuscripts. In 1859, he published Dionysios Solomos' volume *Omnibus of the Works Found*, writing its foreword, which is considered monumental in literary criticism. This theoretical and critical view alone is considered his great contribution to modern Greek letters.

Iakovos Polylas first appeared in literature in 1855, when he translated and published in modern Greek language Shakespear's *The Tempest*. From 1857 until 1862 he worked as a curator in the Public Library of Corfu, which was housed at the building of the Ionian Academy and in 1860, he was elected Secretary of the "Ionian Society" cultural society. At the same time, he established the political association 'Αναγέννησις' (Rebirth) and a titular newspaper, playing a dynamic part in the developments on the question of the Union.

In 1871, he established the political association "Rigas Feraios" and he published a titular newspaper, as well as the satirical newspaper *The Bell*. Both publications allowed him to attack with excessive sharpness and often with unabashed rhetoric all his political and ideological opponents.

Iakovos Polylas produced an exemplary translation of Homer's epic poems, as well as of works of Schiller, Goethe, Engels, and others. He defended the demotic language (vernacular) having a broad mind, not separating it from the scholar tradition, but approaching it with a combining dynamic. He defended his views on the Greek language question in his works *Our Philological Language* in 1892, and *The Golden Bible*, in 1894.

In the period 1869-1879, he was MP of Corfu with Charilaos Trikoupis' party. However, his ideological differences led him to join Epameinondas Deligiannis' party until 1890. He attempted to return to his old party, but in the end, he retired from active politics in 1892. He died in Corfu on 25 July / 5 August 1896.

Βασιλιάς Γεώργιος Α' / King George I

...οι Επτανήσιοι θέλουνσι θυσιάσει τα πάντα

Κύριε Πρόεδρε,

Αδυνατώ να εκφράσω την βαθειάν συγκίνησιν, ην η ανάγνωσις της από 25 Σεπτεμβρίου επιστολής σας ενεποίησεν εις άπασαν την Ιόνιον Βουλήν.

Δύο Ελληνικαί Βουλαί, κέντρα μέχρι του νυν πολιτικώς αποχωρισμένα, του μέλλοντος προορισμού του Πανελληνίου ανταλλάσουσι τον αδελφικόν ασπασμόν.

Πέποιθα, ότι άπασα η Ελληνική φυλή διορά μετ' αγαλλιάσεως, εν τη πολιτική συγχωνεύσει της Επτανήσου μετά του Βασιλείου της Ελλάδος, την έναρξιν της πραγματοποιήσεως των ελπίδων και των ευχών της, και κραταιουμένας τας μελλούσας δικαίας προσδοκίας.

Δεχθείτε, Κύριε Πρόεδρε, την βαθειάν ευγνωμοσύνην της Ιονικής Βουλής και διαβεβαιώσατε τους αδελφούς ημών ότι οι Επτανήσιοι θέλουνσι θυσιάσει τα πάντα υπέρ της τιμής και ευημερίας του Έθνους και ότι εν πλήρει αυταπαρνήσει θέλουνσι το κατά δύναμιν συμπράττει, ίνα ίδωσι κραταιούμενον το Συνταγματικόν Βασίλειον της Ελλάδος, δια της εντίμου και πατριωτικής υποστηρίξεως του Θρόνου του Σεβαστού ημών Βασιλέως Γεωργίου του Α' και πραγματοποιούμενας τας εθνικάς ευχάς υπέρ της συγκεντρώσεως απάσης της διαμελισμένης και πολυτλήμονος Ελληνικής οικογενείας [...]

Η απάντηση του Προέδρου της Ιονίου Βουλής Στεφάνου Παδοβά, προς τον πρόεδρο της Β' Εθνοσυνέλευσης των Ελλήνων, Αριστείδη Μωραϊτίνη, με ενδιαφέρουσες αναφορές στην Ένωση και στον συνταγματικό ρόλο του νέου Βασιλιά των Ελλήνων (4 Οκτωβρίου 1863).

Σπύρος Βερύκιος, *Ιστορία των «Ηνωμένων Κρατών» των Ιονίων Νήσων*, Αθήνα, 1964, σ. 424.

...the Heptanesians are willing to sacrifice everything

Mr. President,

Please, allow me to express the deep emotions, which the reading of your letter dated 25 September evoked to the entire Ionian Parliament.

Two Greek Parliaments, hitherto politically separated, centres of the future destination of the Greek nation, exchange fraternal greetings.

I am convinced that the entire Greek nation is rejoiced to see the political integration of the Ionian Islands with the Kingdom of Greece. They see it as the beginning of the accomplishment of their hopes and wishes, and the fulfilment of their future rightful expectations.

Please accept, Mr. President, the profound gratitude of the Ionian Parliament and assure our brothers that the Heptanesians are willing to sacrifice everything for the honour and the prosperity of the Nation and that in utter self-denial, they are willing to fully cooperate in order to see the Constitutional Kingdom of Greece strong, through the honourable and patriotic support of the throne of our Honourable King George I, and our national aspiration for the unification of our disintegrated Greek family realised [...].

The answer of the President of the Ionian Parliament Stefanos Padovas to the President of the Second Greek National Assembly, Aristeidis Moraitinis, with interesting references to the Union and to the constitutional role of the new King of the Hellenes (4 October 1863).

Spyros Verykios, *History of the United States of the Ionian Islands* (Athens, 1964), p. 424.

Βικέντιος Μποκατσιάμης, *Βασιλιάς Γεώργιος Α'* (1905), ελαιογραφία, 63 x 52 εκ.
Vikentios Bokatsiambis, *King George I* (1905), oil painting, 63 x 52 cm

Ο Γεώργιος γεννήθηκε στην Κοπεγχάγη της Δανίας στις 24 Δεκεμβρίου 1845. Το πλήρες όνομά του ήταν Χριστιανός Γουλιέλμος Φερδινάνδος Αδόλφος Γεώργιος του Σλέσβιχ-Χολστάιν-Σόντερμπουργκ-Γκλύξμπουργκ και ήταν ο δευτερότοκος γιος του Βασιλέα της Δανίας Χριστιανού του Θ' και της Λουίζας της Έσσης-Κάσσελ. Μετά την εκθρόνιση του Όθωνα από τον θρόνο της Ελλάδας και την έξωσή του τον Οκτώβριο του 1862 και, καθώς οι Μεγάλες προστάτιδες Δυνάμεις είχαν δεσμευθεί με το Πρωτόκολλο του Λονδίνου το 1832 να μην αναρρηθεί στον ελληνικό θρόνο εκπρόσωπος μίας εκ των βασιλικών οικογενειών της Αγγλίας, Γαλλίας ή Ρωσίας, ύστερα από έντονες παρασκηνιακές διαβουλεύσεις, κυρίως από τους Άγγλους, στις 18 Μαρτίου 1863 η *εν Αθήναις Β' των Ελλήνων Συνέλευσις* αναγόρευσε τον νεαρό Δανό πρίγκιπα, συνταγματικό βασιλέα των Ελλήνων υπό το όνομα *Γεώργιος Α' Βασιλεύς των Ελλήνων*, σε αντίθεση με τον Όθωνα που τιτλοφορείτο *Βασιλεύς της Ελλάδος*. Η απόφαση αυτή προκάλεσε τη διαμαρτυρία της Υψηλής Πύλης, η οποία αντιλαμβανόταν πως ο συγκεκριμένος τίτλος υποδείκνυε ότι ο Γεώργιος θα ήταν Βασιλιάς, όχι μόνο των κατοίκων του ελεύθερου Κράτους, αλλά και όλων των Ελλήνων, ακόμα και εκείνων που κατοικούσαν στις τουρκοκρατούμενες περιοχές.

Με τη συνθήκη του Λονδίνου της 1ης /13 Ιουλίου 1863 αποφασίστηκε ότι οι διάδοχοί του θα πρέσβευαν το ορθόδοξο, ανατολικό δόγμα και ο ίδιος αναδείχθηκε σε γενάρχη της Βασιλικής Οικογένειας που βασίλευσε στην Ελλάδα από το 1863 έως το 1974.

Ο Γεώργιος παντρεύτηκε τη Μεγάλη Δούκισσα Όλγα Κωνσταντίνοβνα της Ρωσίας στις 27 Οκτωβρίου 1867, με την οποία απέκτησαν τον Διάδοχο Κωνσταντίνο τον Α' και επτά ακόμη τέκνα.

Η Ένωση της Επτανήσου και το Σύνταγμα του 1864, με το οποίο καθιερώθηκε η Βασιλευόμενη Δημοκρατία ως πολίτευμα της χώρας, συνδέθηκαν με τα πρώτα χρόνια της βασιλείας του. Αντιμέτωπος με μετριοπάθεια και διαλλακτικότητα σειρά πολιτικών και στρατιωτικών κρίσεων, με κυριότερες την Κρητική Επανάσταση του 1866, την κρίση του 1875 επί Κυβερνήσεως Χαριλάου Τρικούπη, την προσάρτηση της Θεσσαλίας το 1881, την επανάσταση του 1896-1897 που έδωσε την πολυπόθητη αυτονομία στην Κρήτη, τον ατυχή Ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897, το κίνημα στο Γουδί το 1909, αλλά και τον πρώτο Βαλκανικό Πόλεμο, κατά τη διάρκεια του οποίου προσαρτήθηκαν στο Βασίλειο της Ελλάδος η Ήπειρος, η Μακεδονία και τα Νησιά του Βορείου Αιγαίου Πελάγους.

Στις 5/18 Μαρτίου 1913, και ενώ βρισκόταν στην αποβάθρα της Θεσσαλονίκης, δολοφονήθηκε από τον Αλέξανδρο Σκινά, ο οποίος στη συνέχεια αυτοκτόνησε.

Ο Γεώργιος υπήρξε ιδιαίτερα λαοφιλής και, κατά τη μακρόχρονη βασιλεία του, πέτυχε τον εξευρωπαϊσμό πολιτικών θεσμών. Συχνές υπήρξαν οι επισκέψεις του στην Κέρκυρα, κυρίως για να παρευρεθεί σε διάφορες εθνικές και τοπικές επετείους. Το 1887 έγινε κάτοχος την έπαυλης του Μον Ρεπό, την οποία μεταβίβασε στους απογόνους του. Στον Βασιλέα Γεώργιο οφείλεται η απόφαση, το 1865, να καθιερωθεί ο ελληνικός εθνικός ύμνος σε στίχους Διονυσίου Σολωμού και μουσική του Κερκυραίου Νικολάου Χαλικιόπουλου-Μάντζαρου. Ο Γεώργιος είχε ακούσει εκείνη τη χρονιά την πρώτη μελοποίηση του *Ύμνου εις την Ελευθερίαν*, από την μπάντα της Φιλαρμονικής Εταιρείας Κερκύρας και με Βασιλικό Διάταγμα του Υπουργείου των Ναυτικών την καθιέρωσε ως «επίσημον εθνικόν άσμα».

George was born in Copenhagen, Denmark on 24 December 1845. His full name was Christian William Ferdinand Adolf George of Schleswig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg and he was the second son of Christian IX, King of Denmark and Louise of Hesse-Kassel. After Otto's deposition and his expulsion in October 1862 and, as the Great Powers had decided in the London Conference of 1832 that none of the royal families of Britain, France or Russia would ascend to the Greek throne after intense behind-the-scene negotiations mainly from the British, on 18 May 1863, the 2nd Athens National Assembly proclaimed the young Danish prince constitutional king of the Hellenes. He was given the name *George I King of the Hellenes*, as opposed to Otto, who had the title *King of Greece*. This decision was protested by the Sublime Porte, which understood the title as indicating that George would not only be the king of the residents of the free state, but of all the Greeks, even those who lived in the Turkish-occupied areas. The Treaty of London of 1/13 July 1863 stipulated that his successors would profess the Eastern Orthodox doctrine and he became the first member of the royal family that reigned in Greece from 1863 until 1974.

George married the Grand Duchess Olga Constantinovna of Russia on 27 October 1864, with whom he had the Crown Prince Constantine I and seven more children. The Union of the Ionian Islands and the 1864 Constitution, which established Crowned Republic as the regime of the country, were associated with the early years of his reign. He faced a series of political and military crises with moderation and tolerance, most notably the Cretan Revolution of 1866, the 1875 crisis under the Government of Charilaos Trikoupis, the annexation of Thessaly in 1881, the 1896-1897 revolution, which gave Crete its longed-for autonomy, the so-called 'Unfortunate' Greco-Turkish war of 1897, the Goudi coup in 1909, but also the first Balkan War, during which the Kingdom of Greece annexed Epirus, Macedonia, and the North-Aegean islands. On 5/18 March 1913, while at the docks of Thessaloniki, he was murdered by Alexandros Schinas, who afterwards committed suicide.

George was particularly popular and during his long reign, he succeeded in Europeanising political institutions. He frequently visited Corfu, mainly to attend various national and local anniversaries. In 1887, he came into possession of the Mon Repos mansion, which he bequeathed to his descendants. It was King George's decision to establish in 1865 the Greek national anthem with lyrics written by Dionysios Solomos and music composed by the Corfiot Nikolaos Chalikiopoulos-Mantzaros. George had heard that year the first musical setting of the *Hymn to Liberty*, by the band of the Philharmonic Society of Corfu and by Royal Decree of the Ministry for Naval Affairs, he established it as the "official national anthem".

Γεράσιμος Μαρκοράς / Gerasimos Markoras

Ο ΕΡΧΟΜΟΣ
ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α'
ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ (1864)

[...]

Την ώρα που πρωτόσχιζες
τ' ωραίου νησιού το κύμα,
Φωνή θα σου 'πε αντίμακρα
συρμένη απ' το γιαλό:
Στάσου! Θα ιδής το μνήμα
του Κυβερνήτη εδώ. ---

Σύρε γοργά και ασπάσου το
σα θείο προσκυνητάρι·
Πες της Ελλάδας τ' όνομα,
και από βαθιά θ' ακούς
το θαυμαστό λιθάρι
Να ηχολογή χρησμούς.

Με σέβας τότε απλώνοντας
τ' αγνό σου χέρι απάνω,
Ορκίσου, ως να 'χες μάρτυρα
τον ένδοξο Νεκρό:
Θα ζήσω, θα πεθάνω
σαν Έλληνας κ' εγώ!

Γεράσιμος Μαρκοράς, *Ποιητικά Έργα*,
Κέρκυρα, 1890, σσ. 202-203.

THE VISIT
OF GEORGE I
IN CORFU (1864)

[...]

When you were coming the first time
To this beautiful island from the sea,
A voice you must have heard aloud
Telling you from the coast afar:
Wait! The Governor's tomb
Lies here. ---

Make haste and pay your respects
As if a divine altar is lying there;
Speak the name of Greece aloud,
And from deep inside you 'll hear
This marvelous piece of stone
Oracles to speak.

Respectfully then lay
Your chaste hand upon it,
And swear as if your witness were
This glorious Dead man:
I'll live, I'll die
Like a Hellene, I!

Gerasimos Markoras, *Poetic Works*
(Corfu, 1890), pp. 202-203.

Γεώργιος Σαμαρτζής, *Γεράσιμος Μαρκοράς* (αρχές 20ού αι.), ελαιογραφία, 73 x 50 εκ.
Georgios Samartzis, *Gerasimos Markoras* (early 20th c.), oil painting, 73 x 50 cm

Ο Κερκυραίος ποιητής Γεράσιμος Μαρκοράς γεννήθηκε το 1826 στην Κεφαλληνία, όπου ο πατέρας του Γεώργιος υπηρετούσε ως Εισαγγελέας. Ο πατέρας του, γόνος παλαιάς ευγενικής οικογενείας, υπήρξε σημαντικός λόγιος και νομομαθής της περιόδου, προσωπικός φίλος του Σολωμού, ενώ διετέλεσε γραμματέας της Γερουσίας, Έπαρχος Κερκύρας, μέλος του Ανωτάτου Συμβουλίου της Δικαιοσύνης, Βουλευτής και μέλος της επιτροπής για τη σύνταξη των Ιονίων Κωδίκων. Στα μαθητικά του χρόνια δάσκαλοί του υπήρξαν μεταξύ άλλων ο Ανδρέας Κάλβος και ο Φραγκίσκος Οριόλι. Το 1849 αναχώρησε με τον αδελφό του για την Παβία της Ιταλίας, με σκοπό να σπουδάσουν Νομικά, όμως ο θάνατος του πρωτότοκου αδελφού τους τους υποχρέωσε να επιστρέψουν το 1852 στην Κέρκυρα, όπου ο Γεράσιμος ολοκλήρωσε τις σπουδές του στην Ιόνιο Ακαδημία. Το 1854 παντρεύτηκε τη ευγενή Αικατερίνη Δούσμανη με την οποία απέκτησαν έναν γιο, τον Στυλιανό.

Ο Μαρκοράς δεν εξάσκησε το επάγγελμά του και από νωρίς ασχολήθηκε με την ποίηση και τη μετάφραση των ιταλών κλασικών ποιητών, το έργο των οποίων είχε γνωρίσει κατά τη διάρκεια των σπουδών του στην Ιταλία. Το 1857 δημοσίευσε το πρώτο του ποίημα «Το πρώτο ψυχοσάββατο» το οποίο αποτελεί μία έμμετρη νεκρολογία για το θάνατο του Σολωμού, αλλά και μία υπόσχεση ότι ο ίδιος θα εργαστεί για τη συνέχιση του έργου και της παρακαταθήκης του εθνικού μας ποιητή. Λίγα χρόνια ργότερα, το 1864, συνέθεσε τον *Ελληνικό Βασιλικό Ύμνο* τον οποίο μελοποίησε ο Μάντζαρς. Το 1870 η σύζυγός του πεθαίνει από φυματίωση και ο ίδιος απομονώνεται στην οικογενειακή τους αγροικία, γράφοντας ακατάπαυστα. Το 1875 δημοσιεύει τον «Όρκο», ένα επικό λυρικό ποίημα, επηρεασμένο από την κρητική επανάσταση του 1896 που χαρακτήρισε όλη τη μετασολωμική γενιά. Το 1890 εκδίδει την πρώτη του συλλογή υπό τον τίτλο «Ποιητικά Έργα» και οκτώ χρόνια μετά τα «Μικρά Ταξίδια».

Στο έργο του κυριαρχούν οι ιδέες της πατρίδας, του θανάτου και του έρωτα, μοτίβα γνώριμα και οικεία σε όλους τους σολωμικούς και μετασολωμικούς δημιουργούς. Ιδιαίτερα σε ό,τι αφορούσε την ανεξαρτησία της Ελλάδας και τη θυσία των Ελλήνων γι' αυτήν, ο Μαρκοράς υπήρξε ιδιαίτερα ευαίσθητος και με μια ακράδαντη πίστη στα ιδανικά του Έθνους των Ελλήνων, αναδεικνύεται σε μία από τις σημαντικότερες κερκυραϊκές φυσιογνωμίες που ύμνησαν την πατρίδα, μέσα από μία γλώσσα δημοτική και μπολιασμένη επιδέξια από την παράδοση των προγενέστερων ποιητών του τόπου του. Ο Μαρκοράς μετέφρασε έργα του Δάντη και του Ομήρου στη δημοτική, ποιήματα του Σίλλερ, του Φώσκολο, καθώς και πολλά από τα ιταλικά σονέτα του Σολωμού. Πέθανε στην Κέρκυρα στις 28 Αυγούστου 1911.

The Corfiot poet, Gerasimos Markoras was born in 1826 in Cephalonia, where his father served as Public Prosecutor. His father, coming from an old noble family, was a significant scholar and a legal expert at the time, a close friend of Solomos, and a Secretary of the Ionian Senate, Prefect of Corfu, and member of the committee for the drafting of the Ionian Codes. In his school years, he studied, among others, under Andreas Kalvos and Francesco Orioli. In 1849, he went with his brother to Pavia, Italy, to study Law. However, the death of their first-born brother obliged them to return in 1852 to Corfu, where Gerasimos finished his studies at the Ionian Academy. In 1854, he married the noble Aikaterini Dousmani with whom he had a son, Stylianos.

Markoras did not exercise his profession. From an early age, he became involved in poetry and the translation of the Italian classical poets, whose work he had come across during his studies in Italy. In 1857, he published his first poem *The First All Souls Day*, which is an obituary in rhyme for Solomos' death, but also a pledge that he would continue the work and legacy of our national poet. A few years later, in 1864, he composed the *Greek Royal Hymn* which was set to music by Mantzaros. In 1870, his wife died of tuberculosis, and he isolated himself in their family cottage, writing incessantly. In 1875, he published *Oath*, an epic lyrical poem, influenced by the Cretan revolution of 1896, which was typical of the entire post-Solomic generation. In 1890, he published his first collection titled *Poetic Works* and eight years later *Little Journeys*.

His work is dominated by the ideas of the homeland, death and love, themes that were known and familiar to all Solomic and post-Solomic creators. Especially in what concerned the independence of Greece and the sacrifice of the Greeks for it, Markoras was particularly sensitive, and he had an adamant faith in the ideals of the Greek Nation. He was one of the most significant Corfiot personalities that praised homeland through a demotic and skilfully pervaded language by the tradition of the earlier poets of his homeland. Markoras translated works by Dante and Homer into the demotic language, poems by Schiller, Foscolo, as well as many of Solomos' Italian sonnets. He died in Corfu, on 28 August 1911.

Λορέντζος Μαβίλης / Lorenzo Mavilis

...χρέος τιμής

[...] Είμαι μαθητής και υπήρξα επί πολλά έτη φίλος του Ιακώβου Πολυλά, του επτάκις εκλεγέντος βουλευτού Κερκύρας, [...] του ανθρώπου, ο οποίος ήτο και αυτός άκρος φίλος και μαθητής του Διονυσίου Σολωμού, του ποιητού του Εθνικού Ύμνου.

[...]

Ανήκω λοιπόν εις την σχολήν εκείνην και όχι εις τας μετέπειτα αναφανείσας, σήμεραν δε, οπότε το ζήτημα τίθεται εις τρόπον, ώστε να φαίνεται ότι επισείονται φόβητρα ερυθρά, αν θέλετε, κατά των οπαδών του Σολωμού, χρέος τιμής θεωρώ να κατέλθω και εγώ εις τον καλόν αγώνα και να δηλώσω από του βήματος τούτου, προς ό ατενίζει ο Ελληνισμός ολόκληρος, και είμαι ευτυχής, ότι δύναμαι να το πράξω, ότι είμαι δημοτικιστής [...]

Αποσπάσματα από τον Λόγο του Βουλευτή Λορέντζου Μαβίλη στη Βουλή των Ελλήνων για το γλωσσικό ζήτημα [26 Φεβρουαρίου 1911].

Λορέντζος Μαβίλης, *Τα κριτικά κείμενα* (επιμ. Θεοδόσης Πυλαρινός), Αθήνα, 2007, σσ. 168-176.

...my moral

[...] I am a student and a long-standing friend of Iakovos Polyas, the seven times elected MP of Corfu, [...] the man who was also a close friend and student of Dionysios Solomos, the poet of the National Anthem.

[...]

So I belong to that school of thought and not in those that emerged later, and today, as the question is put in a way that it seems that there is strong deterrence, if you will, against the supporters of Solomos, it is my moral duty to join this honourable fight and from this floor, to which the attention of the entire nation is drawn, I am happy to announce that I am a proponent of the Demotic language [...]

Excerpts from the MP Lorenzo Mavilis' speech at the Greek Parliament on the language question [26 February 1911].

Lorenzo Mavilis, *Critical Texts*, ed. by Theodosios Pylarinos (Athens, 2007), pp. 168-176.

Πολυχρόνης Λεμπέσης, *Λορέντζος Μαβίλης* (αρχές 20ού αι.), ελαιογραφία, 50 x 32 εκ.
Polychronis Lembesis, *Lorenzos Mavilis* (early 20th c.), oil painting, 50 x 32 cm

...ελευθερίαν, μόνον ελευθερίαν ζητούμεν

[...] Και ποίαν ιδέαν θέλετε να σχηματίση η σύγχρονος και η μέλλουσα ανθρωπότης περί εθνικού συμβουλίου, το οποίον ανέχεται να τεθή εν αμφιβόλω η ευγενεστέρα των ελευθεριών, η ελευθερία της γλώσσης;

Όχι μόνον διά το ανελεύθερον θα ήτο αναξιοπρεπής η πρότασις, αλλά διότι εν τω συνεδρίω τούτω ένεκα αυτής της προτάσεως χαρακτηρίζεται ατιμωρητί η γλώσσα, την οποίαν ομιλεί ο Ελληνισμός ολόκληρος από άκρου εις άκρον, από Κερκύρας μέχρι του Καυκάσου, χαρακτηρίζεται ως χυδαία. Χυδαία γλώσσα δεν υπάρχει· υπάρχουν χυδαίοι άνθρωποι, και υπάρχουν πολλοί χυδαίοι άνθρωποι ομιλούντες την καθαρεύουσαν.

[...]

Άφετε, Κύριοι· ελευθερίαν, μόνον ελευθερίαν ζητούμεν εις τα διάφορα ρεύματα ιδεών, εκ της συγκρούσεως των οποίων θέλει γεννηθή ο σπινθήρ, ο οποίος βαθμηδόν μεγεθυνόμενος θα είναι ο ποιητής της φυλής, ο συνενών εν εαυτώ πάσαν την θερμότητα και όλον το φως του παρελθόντος της φυλής, και δι' αυτής της θερμότητος και δι' αυτού του φωτός θα καταυγάση και θα θερμάνη την φυλήν εις τον δρόμον της προς τον πανύψιστον προορισμόν της!

Αποσπάσματα από τον Λόγο του Βουλευτή Λορέντζου Μαβίλην στη Βουλή των Ελλήνων για το γλωσσικό ζήτημα [26 Φεβρουαρίου 1911].

Λορέντζος Μαβίλης, *Τα κριτικά κείμενα* (επιμ. Θεοδόσης Πυλαρινός), Αθήνα, 2007, σσ. 168-176.

...it is freedom and only freedom that we seek

[...] And what will the contemporary and future mankind think about our national council, if it tolerates to question the most noble of freedoms, the freedom of language?

Not only would the motion be indecent because of its illiberal nature, but because in this meeting, because of this motion, the language spoken by the entire Greek nation, throughout the country, from Corfu to Caucasus, is described as vulgar with impunity. There is no vulgar language; there are vulgar people and there are many vulgar people who speak in Katharevousa.

[...]

Please, Gentlemen; it is freedom and only freedom that we seek in the various currents of ideas, whose clash will give birth to the flame, which will gradually grow stronger and will become the founder of the nation, and will combine all the warmth and all the light of the nation's past, and through this warmth and this light, it will illuminate and warm the nation, on its course to its supreme destination!

Excerpts from the MP Lorenzos Mavilis' speech at the Greek Parliament on the language question [26 February 1911].

Lorenzos Mavilis, *Critical Texts*, ed. by Theodosios Pylarinos (Athens, 2007), pp. 168-176.

Ο ποιητής, μεταφραστής, ο πατριδολάτρης και εθνικός αγωνιστής Λορέντζος Μαβίλης θεωρείται ο τελευταίος εκπρόσωπος της Επτανησιακής Σχολής. Γεννήθηκε στις 6 Σεπτεμβρίου 1860 στην Ιθάκη, και ο πατέρας του, Παύλος Μαβίλης, ήταν ισπανικής καταγωγής. Μπέρα του ήταν η Ιωάννα Καποδίστρια-Σούφη. Ο παππούς του, Don Lorenzo Mabili de Bouligny, είχε υπηρετήσει ως πρόξενος του Βασιλείου της Ισπανίας στην Κέρκυρα, όπου εγκαταστάθηκε μόνιμα και απέκτησε οικογένεια.

Ο Λορέντζος Μαβίλης, που από τα μαθητικά του χρόνια είχε συνδεθεί πνευματικά με τον Ιάκωβο Πολυλά, ολοκλήρωσε στην Κέρκυρα τις γυμνασιακές του σπουδές και, το 1877, ενεγράφη στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έναν χρόνο αργότερα αναχώρησε για τη Γερμανία, όπου στα Πανεπιστήμια του Μονάχου και του Φράιμπουργκ, παρακολούθησε μαθήματα γερμανικής φιλοσοφίας, φιλολογίας και αρχαιολογίας, ενώ μελέτησε και τα σανσκριτικά, μεταφράζοντας αποσπάσματα από το ινδικό έπος της Μαχαμπαράτα. Το 1890 ανακηρύχθηκε διδάκτωρ της φιλοσοφίας από το Πανεπιστήμιο του Ερλάνγκεν. Κατά την παραμονή του στη Γερμανία συνέθεσε διάφορα σονέτα και επιδόθηκε στη δημιουργία σκακιστικών προβλημάτων που δημοσιεύθηκαν σε διάφορα γερμανικά περιοδικά. Δεινός σκακιστής ο ίδιος, συμμετείχε το 1887 και το 1889 στα σκακιστικά φεστιβάλ της Φρανκφούρτης και του Μπρέσλαου.

Μετά τις σπουδές του, εμφορούμενος από το πατριωτικό ιδανικό, έρχεται στην Κέρκυρα όπου συνεχίζει τις μελέτες του. Το 1896 ταξιδεύει στην Κρήτη, όπου πολεμά στα βουνά με τους κρητικούς επαναστάτες, και ένα χρόνο αργότερα, το 1897, στρατολογεί εβδομήντα κερκυραίους εθελοντές και ταξιδεύει στην Ήπειρο όπου τραυματίζεται στο χέρι κατά τη διάρκεια του ατυχούς ελληνοτουρκικού πολέμου.

Επιστρέφοντας στη γενέθλια πόλη, δραστηριοποιείται στην κοινωνική και πνευματική ζωή του τόπου. Εκλέγεται Γραμματέας της Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας, ενώ δεν διστάζει να καυτηριάσει τα —κατά τη γνώμη του— κακώς κείμενα. Το 1910 εκλέγεται βουλευτής Κερκύρας και θέτει ως κύριο σκοπό της δραστηριότητάς του την υπεράσπιση της δημοτικής γλώσσας, καθώς το γλωσσικό ζήτημα κατά τον Μαβίλη, ήταν άμεσα συνδεδεμένο με το αλυτρωτικό και το εθνικό. Το 1911, ως αντιπρόσωπος Κερκύρας και μέλος της Β΄ Αναθεωρητικής Συνέλευσης, επιτιθέμενος στους θιασώτες της καθαρεύουσας, αναφώνησε κατά τη διάρκεια της εισηγήσεώς του στη Βουλή των Ελλήνων το περίφημο: «Χυδαία γλώσσα δεν υπάρχει. Υπάρχουν χυδαίοι άνθρωποι και υπάρχουν πολλοί χυδαίοι άνθρωποι ομιλούντες την καθαρεύουσαν.»

Ο Μαβίλης δεν άφησε πλούσιο ποιητικό έργο, όλα του τα σονέτα όμως, όπως «Η Λήθη», «Ελιά», «Εις την πατρίδα», χαρακτηρίζονται από έναν ρομαντισμό γεμάτο αισθησιασμό, καθώς και από φλογερή φιλοπατρία. Στον ίδιον οφείλεται και η έμμετρη μετάφραση σημαντικών έργων του Βιργίλιου, του Μπάρον, του Σίλερ, του Σέλεϊ, του Μπράουνινγκ, του Φώσκολο κ.α. Κοσμοπολίτης, παρορμητικός, βαθύς γνώστης των γερμανών κλασικών, με ένα ανικανοποίητο ένστικτο και μία διακριτή απαισιοδοξία, άφησε έργα ποτισμένα από ιδιαίτερο λυρισμό.

Στις 29 Νοεμβρίου 1912, ως επικεφαλής ενός λόχου εθελοντών Γαριβαλδινών, σκοτώθηκε από εχθρικά πυρά, πολεμώντας ηρωικά στη μάχη του Δρίσκου, στα ορεινά των Ιωαννίνων, στη διάρκεια του πρώτου βαλκανικού πολέμου. Κατά παράδοση, τα τελευταία του λόγια πριν εκπνεύσει ήταν: «Περίμενα πολλές τιμές από τούτο τον πόλεμο, όχι όμως και την τιμή να θυσιάσω τη ζωή μου για την Ελλάδα».

The poet, translator, patriot, and national fighter Lorenzos Mavilis is considered the last representative of the Ionian School. He was born on 6 September 1860, in Ithaca and his father, Pavlos Mavilis was of Spanish origin. His mother was Ioanna Capodistria-Soufi. His grandfather Don Lorenzo Mabili de Bouligny had served as a Consul of the Kingdom of Spain in Corfu, where he settled permanently and started a family. Lorenzos Mavilis, who since his schoollyears had discovered his common intellectual interests with Iakovos Polyas, completed his secondary education in Corfu and in 1877, he enrolled at the Faculty of Philosophy at the University of Athens. A year later he left for Germany, where he attended courses in German philosophy, philology, and archaeology at the Universities of Munich and Freiburg. He also studied Sanskrit and he translated excerpts from the Indian epic Mahabharata. In 1890, he was awarded a doctorate in Philosophy by the University of Erlangen. During his stay in Germany, he composed various sonnets, and he created chess puzzles that were published in various German journals. A devoted chess player himself, he participated in 1887 and 1889 in the chess festivals of Frankfurt and Breslau.

After completing his education, inspired by the patriotic ideal, he came to Corfu, where he continued his studies. In 1896, he travelled to Crete, where he fought in the mountains with the Cretan revolutionaries and a year later, in 1897, he recruited seventy Corfiot volunteers and he travelled to Epirus where he was wounded in the arm during the so-called Unfortunate Greco-Turkish war.

Upon his return to his hometown, he became actively involved in the social and intellectual life of the island. He was elected Secretary of the Corfu Reading Society, and he criticised without hesitation everything he thought being wrong. In 1910, he was elected MP for Corfu making the defence of the demotic language his main activity, as the Greek language question was for Mavilis directly linked to the irridentist and national issues. In 1911, as representative of Corfu and a member of the Second Revision Assembly, he exclaimed during his speech, attacking the advocates of Katharevousa at the Greek Parliament, the famous words: "There is no vulgar language. There are vulgar people and there are many vulgar people who speak in Katharevousa".

Mavilis did not leave a rich poetic work. However, all his sonnets, such as *Oblivion*, *The Olive tree*, *To my Homeland*, are characterised by romanticism which is full of emotionalism and fervent love for the country. He also translated in verse significant works by Virgil, Byron, Schiller, Shelley, Browning, Foscolo, etc. He was a cosmopolitan, an impulsive man, a deep connoisseur of the German classics. He had an unsatisfied instinct, and a distinct pessimism, and he left works imbued with special lyricism.

On 29 November 1912, as the head of a company of Garibaldi Volunteers, he was killed by enemy fire, heroically fighting at the Battle of Driskos, in the mountains of Ioannina, during the first Balkan War. It is said that his last words before dying were "I expected many honours from this war, but not the honour to sacrifice my life for Greece".

Πρόσφυγες / Refugees

ΩΔΗ ΕΒΔΟΜΗ ΕΙΣ ΠΑΡΓΑΝ [VII]
(1824)

[...]

ιδ'.

Σεις μόνοι οπού εκλαδεύατε
την Παργινήν ελαίαν,
σεις από τον θάνατον
λόγον μόνον ετράφητε,
εσείς ω ανδρείοι.

ιε'.

Τα συνήθη χωράφια
αφίνοντες εφύγατε
τον ζυγόν, προτιμώντες
την πικράν ξενιτείαν
και την πενίαν.

ις'.

Πλην, της επιστροφής
εχάραξεν η ημέρα.
Πάντοτε οι επουράνιοι
μεγαλόθυμον γένος
υπερασπίζουν.

ιζ'.

Εκεί οπού εκαύσατε,
(ελληνική φροντίδα!)
των προγόνων τα λείψανα,
πάλιν ή πρόνοοι χείρες
εκεί σας φέρνουν.

Ανδρέας Κάλβος, *Έργα*, (επιμ. Luigi Trenti
– Ευριπίδης Γαραντούδης), τ. Α,
Ποιητικά, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα, 2016,
σσ. 352-358.

SEVENTH ODE, TO PARGA [VII]
(1824)

[...]

XIV.

You alone you harvested
The Pargian olive grove tree,
You alone you were raised
By the immortal words,
Only you. Oh! my brave.

XV.

All your farmlands you left behind
When you run off in haste
And to the yoke you preferred
To live in the outland away
And in poverty too.

XVI.

But the day has dawned
To go back to your land.
Always the Gods
Will defend
A magnanimous race.

XVII.

In your land where you burned,
(It's the Greek pious heart!)
Your ancestors remains,
Careful hands now again
They take you back there.

Andreas Kalvos, *Works*, ed. by Luigi Trenti
and Evripidis Garandoudis, A
(Athens: Benakis Museum, 2016),
pp. 352-358.

Θεόδωρος Ράλλης, *Πρόσφυγες* (β' μισό 19ου αι.), ελαιογραφία, 80 x 60 εκ.
Theodoros Rallis, *Refugees* (second half of 19th c.), oil painting, 80 x 60 cm

Η Κέρκυρα την εποχή του Αγώνα

Η Κέρκυρα, όταν αποκόπηκε από τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, λόγω της σπουδαίας γεωπολιτικής σημασίας της, συνδέθηκε σταθερά με την ευρωπαϊκή Δύση και —μαζί με τα άλλα νησιά του Ιονίου— βρέθηκε κάτω από δυτικές κυριαρχίες, έως και τα μέσα του 19ου αι.

Καθοριστικής σημασίας για τη συλλογική ταυτότητα του τόπου υπήρξε η περίοδος της Βενετοκρατίας (1386-1797). Τότε διαμορφώθηκε η αρχιτεκτονική της πόλης, που ασφικτιούσε μεταξύ των δυο φρουρίων και του επιβλητικού τειχισμού, απαραίτητων για τη διάσωση του νησιού από τον οθωμανικό κίνδυνο. Τότε αναπτύχθηκε η αστική τάξη, οριοθετήθηκε η κοινωνική διαστρωμάτωση, οργανώθηκαν οι αυτοδιοικητικοί θεσμοί, άνθησε το εμπόριο. Τότε θεμελιώθηκε ο καλούμενος Επτανησιακός Πολιτισμός, με κύρια χαρακτηριστικά του τη μεγάλη αφομοιωτική δύναμη, τη διαρκή όσμωση με τη Δύση και τη συστηματική προσπάθεια διάσωσης και ανάδειξης της ελληνικής παιδείας.

Το 1797 οι Γάλλοι κυριεύουν τη Βενετία και στη συνέχεια τα Επτάνησα, μεταφέροντας —και εδώ— την κοσμογονία της Γαλλικής Επανάστασης. Τότε, μεταξύ άλλων, τυπώνεται στην Κέρκυρα ο «Θούριος», το μέγα επαναστατικό μανιφέστο του Ρήγα.

Το 1799 ο Ρωσο-οθωμανικός στόλος καταλαμβάνει τα Ιόνια νησιά και το 1800 ιδρύεται, υπό Ρώσο-οθωμανική επικυριαρχία, με πρωτεύουσα την Κέρκυρα, η «Επτάνησος Πολιτεία», το πρώτο βραχυβίο ελληνικό κράτος, με δικό του Σύνταγμα, αιρετή διοίκηση και σημαντικό έργο στην οργάνωση της ελληνικής εκπαίδευσης.

Στα 1807, η Επτάνησος προσαρτάται στη Γαλλική Αυτοκρατορία και στη συνέχεια, με τη Συνθήκη των Παρισίων (1815) και την ονομασία «Ηνωμένα Κράτη των Ιονίων Νήσων», τίθεται υπό την προστασία της Μεγάλης Βρετανίας. Εκείνη την εποχή εξαπλώνεται ο κρατικός μηχανισμός, βελτιώνονται οι κρατικές υποδομές, οικοδομούνται εμβληματικά κτήρια, όπως τα ανάκτορα των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου, το Mon Repos και πολλά άλλα κτίσματα, με αποτέλεσμα η πόλη να αποκτήσει χαρακτηριστικά ευρωπαϊκής πρωτεύουσας.

Το 1824 ιδρύεται η Ιόνιος Ακαδημία, η οποία συνέβαλε στη διάχυση των φιλελεύθερων ευρωπαϊκών ιδεών, στην καθιέρωση της ελληνικής γλώσσας και στην ενδυνάμωση της εθνικής συνείδησης. Επιπλέον, ιδρύονται από την εύρωστη αστική τάξη πνευματικά ιδρύματα που συνέβαλαν στην ανάπτυξη του πατριωτικού ιδεώδους, το οποίο οδήγησε το 1864 στην Ένωση με την Ελλάδα.

Η Κέρκυρα πλέον, μαζί με τα άλλα νησιά του Ιονίου, συνέχισε την πορεία της μέσα στον φυσικό της χώρο, ακολουθώντας τις τύχες του νεότερου ελληνισμού.

Τα χαρακτηριστικά από τη συλλογή της Πινακοθήκης, παρουσιάζουν όψεις της Κέρκυρας κατά τους 18ο και 19ο αι., δηλαδή κατά τη χρονική περίοδο που καλλιεργείται και αναπτύσσεται ο Επτανησιακός Πατριωτισμός, ο οποίος συμβάλλει ουσιαστικά στην προετοιμασία και την ευόδωση του μεγάλου Αγώνα και της εθνικής ολοκλήρωσης.

Σελίδες: 160-161

«De STADT Korfu eertyts KORCYRA» (Η πόλη της Κέρκυρας).

Χαλκογραφία, 27 x 49,7 εκ.

Dr. Olfert Dapper, από το βιβλίο του «Morea en de na bygelegene eylanden soo buyten als binnen de Golf van Venetien» (Amsterdam, 1688)

Corfu during the period of the Struggle

When detached from the Byzantine Empire, due to its great geopolitical importance, Corfu became closely attached to the European West and —together with the other Ionian islands— was under Western rule until the middle of the 19th century.

The period of Venetian rule (1386-1797) would prove crucial for the collective identity of this land. It was at that time that the architecture was formed of a city suffocating between its two fortresses and imposing walls, which were necessary for the rescue of the island from Ottoman danger. It was at the same time that the bourgeois class developed, the social stratification was delimited, the self-governing institutions were formed and trade flourished. This was the time when the so-called Ionian Culture was established. Its main characteristics were its important assimilative power, the constant osmosis with the West and the systematic effort to preserve and promote Greek culture.

In 1797, the French conquered Venice and then the Ionian Islands, transferring here as well the new world of the French Revolution. During that time, the "Thourios", the great revolutionary manifesto of Rigas, was printed in Corfu, among other important works.

In 1799, the Russian-Ottoman fleet takes over the Ionian Islands and in 1800 the "Ionian State" is established under Russian-Ottoman rule with Corfu as its capital. It was the first, short-lived Greek state, which had its own Constitution, elected administration and which showcased an important work in the field of organizing Greek education.

In 1807, the Ionian Islands were annexed to the French Empire and then, with the Treaty of Paris (1815) and the name "United States of the Ionian Islands", they were placed under the protection of Great Britain. During that period the state mechanism spread, state infrastructure improved and emblematic buildings were constructed, such as the palaces of Saint Michael and Saint George, Mon Repos and many other edifices – as a result, the city acquired the features of a European capital.

The Ionian Academy was founded in 1824. This institution contributed to the diffusion of liberal European ideas, to the establishment of the Greek language and to the strengthening of national conscience. In addition, intellectual institutions that contributed to the development of the patriotic ideal were founded by the strong bourgeoisie and this environment paved the way in 1864 for the union of the Ionian Islands with Greece.

From that point onward, Corfu, together with the other Ionian islands, continued its course within its natural space, following the fortunes of modern Hellenism.

The engravings from the Gallery's collection present facets of Corfu during the 18th and 19th centuries, meaning during the period of the cultivation and development of Ionian Patriotism — a current which contributed substantially to the preparation and success of the great Struggle for Independence and national integration.

Pages: 160-161

"De STADT Korfu eertyts KORCYRA" (The City of Corfu).

Copper engraving, 27 x 49,7 cm

From Dr. Olfert Dapper's "Morea en de na bygelegene eylanden soo buyten als binnen de Golf van Venetien" (Amsterdam, 1688)

A. *Caſtel der Mare of Zeekafteel.* B. *Citadel.*

C.

Mandrachio . D . Fortezza Nuova . E . Sante Francisco .

«Vue de la Ville et Port de Corfou» (Άποψη της πόλης και του λιμανιού της Κέρκυρας).

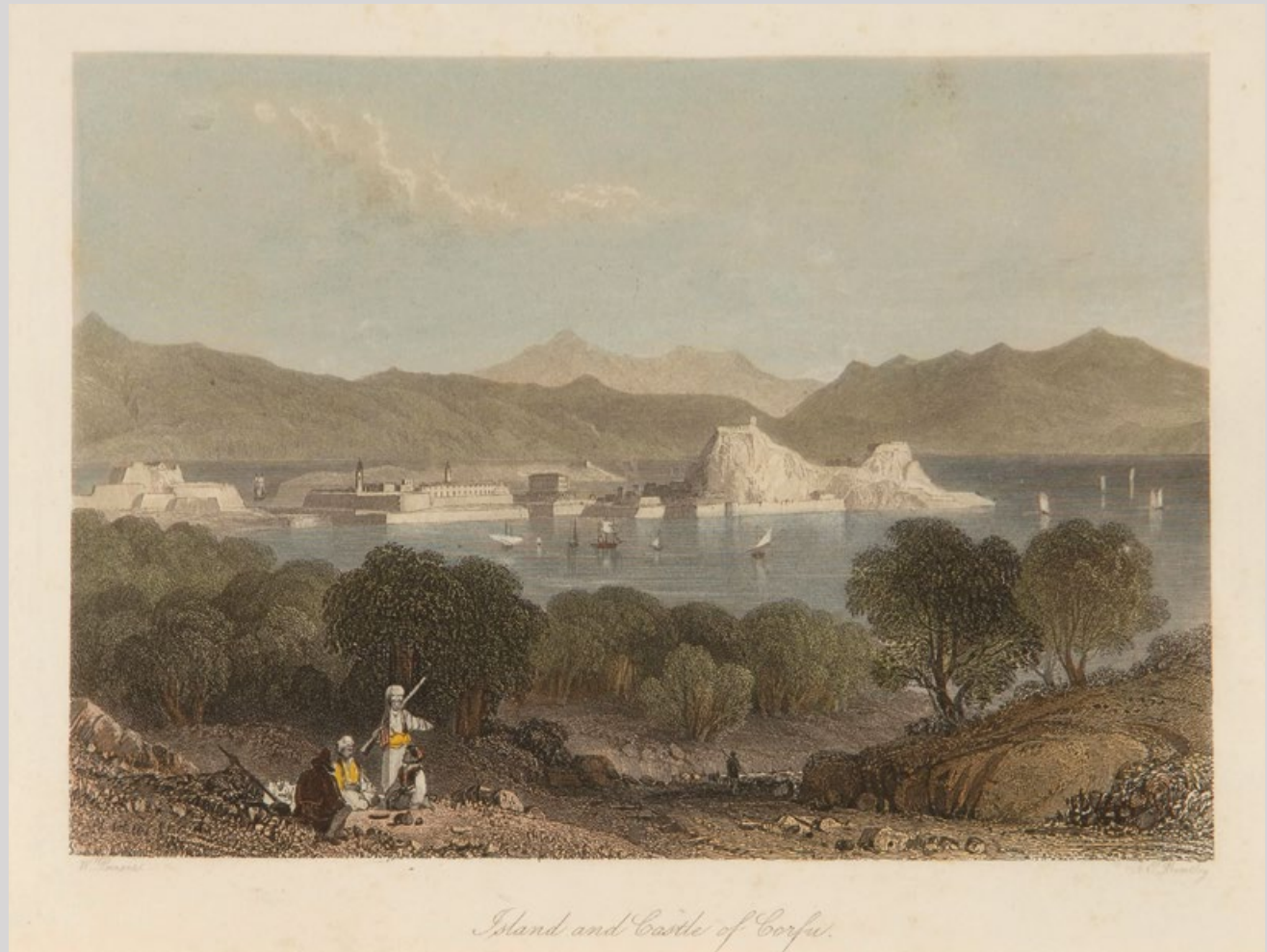
Χαλκογραφία, 13 x 19,8 εκ.

André Grasset de Saint Sauveur, από το βιβλίο του «Voyage Historique, Litteraire et Pittoresque dans les Isles et Possessions Ci-devant Venitiennes du Levant; Savoir: Corfou, Paxo, Bucintro, Parga, Prevesa, Vonizza, Sainte-Maure. Contenant la Description de Chacune de ces Isles et Possessions» (Παρίσι, 1800)

“Vue de la Ville et Port de Corfou” (View of the City and the Port of Corfu)

Copper engraving, 13 x 19,8 cm

From André Grasset de Saint Sauveur’s “Voyage Historique, Litteraire et Pittoresque dans les Isles et Possessions Ci-devant Venitiennes du Levant; Savoir: Corfou, Paxo, Bucintro, Parga, Prevesa, Vonizza, Sainte-Maure. Contenant la Description de Chacune de ces Isles et Possessions” (Paris, 1800)

Island and Castle of Corfu [Το νησί και το φρούριο της Κέρκυρας].
E. Grandsire & C.
Ατσαλογραφία επιζωγραφισμένη, 12,6 x 18,2 εκ., μέσα 19ου αι.

Island and Castle of Corfu
E. Grandsire & C.
Hand-painted Steel engraving, 12,6 x 18,2 cm, mid 19th cent.

1

2

3

«Πανοραμική άποψη Κέρκυρας».

Χαλκογραφία – Ακουαντίνα. 1ο μέρος 17,2 x 63 εκ., 2ο μέρος 17,2 x 126 εκ., 3ο μέρος 17,2 x 126 εκ.

Thomas William Ogilvy Nac Niven & Robert Havell, 1836

"Panoramic view of Corfu".

Copper engraving – Aquatint. 1st part 17,2 x 63 cm, 2nd part 17,2 x 126 cm, 3rd part 17,2 x 126 cm

Thomas William Ogilvy Nac Niven & Robert Havell, 1836

«Strada Reale» [Άποψη της Βασιλικής Οδού (σημερινή οδός Ευγενίου Βουλγάρεως)].
 Επιζωγραφισμένο χαρακτικό, 12,7 x 19,5 εκ. Το πρωτότυπο σχεδιάστηκε από τον Samouel Prout
 βασισμένο στο εκ του φυσικού σχέδιο του Lieut. H.E. Allen, R.L. Eng.r.
 Χαράκτης: Edward Francis Finden, London: Fisher, Son & Co., 1841.

«Strada Reale» [View of the Strada Reale (the present-day Eugenios Voulgaris street)].
 Coloured original engraving, 12,7 x 19,5 cm, drawn by Samouel Prout
 after a sketch by Lieut. H. E. Allen, Royal Engineers and engraved by Edward Francis Finden.
 London: Fisher, Son & Co., 1841.

«Corfu & Manduchio, from mount Olivet» [Αποψη της πόλης της Κέρκυρας και της περιοχής του προαστίου Μαντούκι, από τον λεγόμενο «λόφο των ελαιών»].

Επιζωγραφισμένο χαρακτικό, 19 x 12 εκ.

Το πρωτότυπο σχεδιάστηκε από τον Charles Bentley βασισμένο στο εκ του φυσικού σχέδιο του υπολοχαγού H. E. Allen. Χaráκτης: J. Sands. "The Shores and Islands of the Mediterranean" του G. N. Wright, έκδ. Fisher, Son and Co., 1840

"Corfu & Manduchio, from mount Olivet" [View of the city of Corfu and the area of the suburb "Mandouki", from the place called the "hill of olive trees", (Mount Olivet)].

Antique print, 19 x 12 cm, coloured original steel engraving drawn by Charles Bentley after a sketch by Lieut. H. E. Allen, Royal Engineers and engraved by J. Sands for "The Shores and Islands of the Mediterranean", by G. N. Wright, published by Fisher, Son and Co., 1840

«Corfou, Vue de la rade et de la ville» (Άποψη του λιμένα και της πόλης της Κέρκυρας).
Ξυλογραφία επιζωγραφισμένη, 15,9 x 23,9 εκ.
Theodor Alexander Weber, από την εφημερίδα «Le Monde Illustré» (18 Μαΐου 1861)

"Corfou, Vue de la rade et de la ville" (View of the Port and the City of Corfu)
Hand-painted Woodcut, 15,9 x 23,9 cm
Theodor Alexander Weber, "Le Monde Illustré" Newspaper (18 May 1861)

Citadelle de Corfou. — Dessin de D. Lancelot, d'après une photographie.

«Citadelle de Corfou» [Το Παλιό Φρούριο της Κέρκυρας].

Επιζωγραφισμένη χαλκογραφία, 10 x 15,8 εκ., σε σχέδιο του Dieudonne Auguste Lancelot, β' μισό 19ου αι.

«Citadelle de Corfou» [The Old Fortress of Corfu].

Coloured copper engraving, 10 x 15,8 cm, drawn by Dieudonne Auguste Lancelot, 2nd half of 19th c.

DESTRUCTION OF THE FORTIFICATIONS OF THE IONIAN ISLANDS.

THE ESCARP OF THE KEEP OF VIDO AFTER THE EXPLOSION ON MARCH 11.

«Destruction of the fortifications of the Ionian Islands. The escarp of the Keep of Vido after the explosion on March 11».

[Η καταστροφή των οχυρώσεων των Ιονίων Νήσων. Ο κατεδαφισμένος αμυντικός πύργος στη νησίδα Βίδο, μετά την ανατίναξη της 11ης Μαρτίου].

Ξυλογραφία , 16,4 x 24 εκ., από την εφημερίδα *The Illustrated London News*, 09 Απριλίου 1864.

«Destruction of the fortifications of the Ionian Islands. The escarp of the Keep of Vido after the explosion on March 11».

Wood engraving, 16,4 x 24 cm, from *The Illustrated London News*, 09 April 1864.

«Ο ανδριάς του Κυβερνήτου εν Κερκύρα».
Ξυλογραφία, 19,7 x 14 εκ.
Αγνώστου, από το Περιοδικό «Ἑσπερος», (Λειψία 1887)

"Statue of Ioannis Kapodistrias, 1st Governor of Hellenic State".
Woodcut, 19,7 x 14 cm, Unknown artist,
"Hesperos" Journal (Leipzig 1887)

Βιβλιογραφία

- Αγαθονίκου, Ε. (2001). «Το Παρίσι και οι Έλληνες ζωγράφοι του 19ου αιώνα». Στο Μαρίνα Λαμπράκη-Πλάκα (επιμ.) *100 χρόνια Πινακοθήκη – Από τις συλλογές της Εθνικής Πινακοθήκης και του Ιδρύματος Ευριπίδη Κουτλίδη*. Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου, Αθήνα.
- Αγγελομάτη – Τσουγκαράκη, Ε. (1997). *Η Ιόνιος Ακαδημία: το χρονικό της ίδρυσης του πρώτου ελληνικού Πανεπιστημίου (1811-1824)*. Αθήνα.
- Αγγελομάτη – Τσουγκαράκη, Ε. (επιμ.) (2018). *Ευγένιος Βούλγαρης ό «ὑπατος τῶν φιλοσόφων» τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ. Τρεῖς αἰῶνες ἀπὸ τὴ γέννησή του*. Αναγνωστική Εταιρία Κερκύρας, Κέρκυρα.
- Αγιούς, Α. (2006). *Ἡ ἔνωση τῆς Ἐπτανήσου με τὴν Ελλάδα*. Κέρκυρα.
- Αλιανδράτος, Γ. (2008). *Κείμενα για τον Επτανησιακό Ριζοσπαστισμό* [Εκδοτική φροντίδα Δημήτρης Αρβανιτάκης]. Αθήνα.
- Αρβανιτάκης, Δ. (επιμ.) (2005). *Ανδρέας Μουστοξύδης Αιμίλιος Τυπάλδος Αλληλογραφία 1822-1860*. Αθήνα.
- Αρβανιτάκης, Δ. (2010). *Στον δρόμο για τις πατρίδες. Η Are Italiana, ο Ανδρέας Κάλβος, η Ιστορία*. Αθήνα.
- Αρβανιτάκης, Δ. (2011). «"Ο πληκτικός κατάλογος των προγόνων". Μεθοδολογικά Ζητήματα για τη Μελέτη της Επτανησιακής Ιστορίας». *Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας*, Τ. 27, Κέρκυρα.
- Αρβανιτάκης, Δ. (2014). «Οι τόποι, οι χρόνοι, και οι γλώσσες της Ιστοριογραφίας του Ιονίου κατά τον 19ο αιώνα». Πρακτικά Θ΄ Πανιωνίου Συνεδρίου τ. Β, Εταιρεία Παξινών Μελετών, Παξοί.
- Αρβανιτάκης, Δ. (2020). *Η αγωγή του Πολίτη. Η γαλλική παρουσία στο Ιόνιο (1797-1799) και το έθνος των Ελλήνων*. Αθήνα.
- Βαλαωρίτης, Α. (1954) (επιμ. Κλέων Παράσχος). Βασική Βιβλιοθήκη. τ. 16, Αθήνα.
- Βασιλάκης, Α. (2009). *Η οντολογία του Ωραίου στο έργο του Πέτρου Βράιλα Αρμένη*. Αθήνα.
- Βελιανίτης, Θ. (1925). *Πολυλάς, Μαρκοράς και η σχολή της Κέρκυρας*. Αθήνα.
- Βερύκιος, Σ. (1964). *Ιστορία των Ηνωμένων κρατών των Ιονίων Νήσων*. Αθήνα.
- Βούλγαρης, Ε. (1772). *Στοχασμοί εις τους παρόντας κρίσιμους καιρούς, του Κράτους του Οθωμανικού*. Αγία Πετρούπολη.
- Βράιλας-Αρμένης, Π. (1872). *Περί της ιστορικής αποστολής του Ελληνισμού*. Κέρκυρα.
- Γασπαρινάτος, Σ. (2009). *Η Βενετία στα νησιά του Ιονίου Πελάγους*. Αθήνα.
- Δαφνής, Γ. (1976). *Ιωάννης Α. Καποδίστριας. Η Γένεση του Ελληνικού Κράτους*. Αθήνα.
- Δαφνής, Κ. (επιμ.) (1976-1987). *Αρχείον Ιωάννου Καποδίστρια. Δημοσιεύματα Εταιρείας Κερκυραϊκών Σπουδών*. τ. Α΄-Ι΄, Κέρκυρα.
- Δεσποτόπουλος, Α. (1954). *Ο Κυβερνήτης Καποδίστριας και η Απελευθέρωσις της Ελλάδος*. Αθήνα.
- Ζυμάρης, Δ. (2013). «Στοιχεία για την παράδοση των Βιβλιοθηκών στην Κέρκυρα», Τιμητικός τόμος στη μνήμη της Εύης Λάσκαρι. Κέρκυρα.
- Ζυμάρης, Δ. (2017). Μουσείο Καποδίστρια. Κέρκυρα.
- Θεοτόκης, Ν. (1766). *Λόγοι εις την Αγίαν και Μεγάλην Τεσσαρακοστήν, μετά και τίνων Πανηγυρικών, Επιφωνηματικών, και Επιταφίων [...]*. Λειψία.
- Θεοτόκης, Σ. (1965). «Ιωάννης Βαπτιστής Θεοτόκης και η δράσις αυτού κατά την Επανάστασιν του 1821. Ιστορική Μελέτη». *Κερκυραϊκά Χρονικά* τ. 11. Κέρκυρα.
- Κάλβος, Α. (2016). *Έργα Ποιητικά*. (επιμ. Luigi Trenti – Ευριπίδης Γαρανούδης). τ. Α. Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα.

- Καλούδη, Ζ. (2003). *Ζωγραφίζοντας στην Κέρκυρα*. Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλ. Σούτζου.
- Καραπιδάκης, Ν. (1985). «Η κερκυραϊκή ευγένεια των αρχών του ιζ' αιώνα». Τα Ιστορικά. τ. 2, Αθήνα.
- Καραπιδάκης, Ν. (2000). «Η ποιητική της πόλης». Τα Ιστορικά. τ. 32, Αθήνα.
- Καραπιδάκης, Ν. (2003). «Τα Επτάνησα, Ευρωπαϊκοί ανταγωνισμοί μετά την πτώση της Βενετίας», στο Β. Παναγιωτόπουλος (επιμ.). *Ιστορία του νέου ελληνισμού 1770-2000*, Τ. 1, Αθήνα.
- Καραπιδάκης, Ν. (2003). «Ιόνια Νησιά 1815-1864. Προστασία, το πρόσχημα της Αγγλοκρατίας», στο Β. Παναγιωτόπουλος (επιμ.). *Ιστορία του νέου ελληνισμού 1770-2000*, Τ. 4, Αθήνα.
- Καρδάμης, Κ. (2015). *Νικόλαος Χαλικιόπουλος-Μάντζαρος*. Αθήνα.
- Κιτρομπλίδης, Π. (1996). *Νεοελληνικός Διαφωτισμός*. Αθήνα.
- Κιτρομπλίδης, Π. (2000). *Η Γαλλική Επανάσταση και η νοτιοανατολική Ευρώπη*. Αθήνα.
- Κονόμος, Ντ. (1958). *Ο Νικ. Χαλικιόπουλος Μάντζαρος κι ο Εθνικός μας Ύμνος, Χαρακτηρισμός του Σολωμού*. [μτφρ. από τα ιταλικά Ντίνος Κονόμος]. Αθήνα.
- Κούκου, Ε. (1958). *Ο Καποδίστριας και η Παιδεία, 1803-1822. Η Φιλόμουσος Εταιρεία της Βιέννης*. τ. Α Αθήνα.
- Κουλούρη, Χ. – Λούκος, Χ. (1996). *Τα Πρόσωπα του Καποδίστρια. Ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας και η νεοελληνική ιδεολογία, (1831-1996)*. Αθήνα.
- Κουρκουμέλης, Ν. (2002). *Η Εκπαίδευση στην Κέρκυρα κατά τη διάρκεια της Βρετανικής Προστασίας (1816-1864)*. Αθήνα.
- Κουρκουμέλης, Ν. (2005). «Πολιτική και κοινωνική σύνθεση της Ιονίου Γερουσίας». *Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου: Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα 1814-1864*. τ. Α, Αθήνα.
- Κουρκουμέλης, Ν. (2019). «Η Φιλική Εταιρεία στην Κέρκυρα, τα πρόσωπα και οι συνάψεις». *Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας*. τ. 29, Κέρκυρα.
- Λαμπράκη-Πλάκα, Μ. (επιμ.) (2001). *Εθνική Πινακοθήκη - 100 χρόνια, Εθνική Πινακοθήκη Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου*, Αθήνα.
- Λαμπράκη - Πλάκα, Μ. (1993). «Μικρό αντίδωρο στην εικαστική προσφορά των Επτανήσων». Στο *Επτανήσιοι Καλλιτέχνες του 18ου και 19ου αιώνα - Από τις συλλογές Ευριπίδη Κουτλίδη και Εθνικής Πινακοθήκης*, χ.τ.
- Λούκος, Χ. και Καραπάνου, Α. (εκδοτική επιμέλεια) (2017). *Ιωάννης Καποδίστριας: η πορεία του στον χρόνο. Κατάλογος της έκθεσης στη Βουλή των Ελλήνων*. Αθήνα.
- Λουκάτος, Σπ. (1959). *Ο Ιωάννης Καποδίστριας και η Επανάσταση Πολιτεία*. Αθήνα.
- Λουκάτος, Σπ. (1977). "Οι προσφορές του Ιω. Καποδίστρια στην Ανάπτυξη του Δυτικοευρωπαϊκού Φιλελληνισμού". *Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρίας*. τ. 14, Κέρκυρα.
- Λούντζης, Ε. (1856). *Περί της Πολιτικής Καταστάσεως της Επτανήσου επί Ενετών*. Εν Αθήναις. (Ανατύπωση, Αθήνα, 2000).
- Λούντζης, Ε. (1962). *Αυτοβιογραφία*. Αθήνα.
- Μαβίλης, Λ. (2007). *Τα κριτικά κείμενα* (επιμ. Θεοδόσης Πυλαρινός). Αθήνα.
- Μανής, Ε. (1960). *Ανδρέας Μουστοξύδης 1785-1860*. Αθήνα.
- Μαντουβάλου, Μ. (1969). *Λορέντζος Μαβίλης*. τ. 1-2. Αθήνα.
- Μαντουβάλου, Μ. (1969). *Ανέκδοτος αλληλογραφία Πολυλά – Μαβίλη*. Αθήνα.
- Μαρκοράς, Γ. (1890). *Ποιητικά Έργα*. Κέρκυρα.
- Μαρκοράς, Γ. (1988). *Ποιήματα*. (εισαγωγή Π. Δ. Μαστροδημήτρης). Αθήνα.
- Μεταξάς, Α.-Ι. (2003). *Επτάνησος Πολιτεία, 1803: Υφολογικά ευρήματα και «Προκείμενα αξιώματα» στο προοίμιο του Συντάγματος του πρώτου ελληνικού κράτους*. Αθήνα.
- Μοσχόπουλος, Γ. (επιμ.) (2003). *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807). Το πρώτο ανεξάρτητο ελληνικό κράτος. «Πρακτικά του συνεδρίου «Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807)» 200 χρόνια από την ίδρυσή της (1800-2000) Αργοστόλι, 28-31 Οκτωβρίου 2000»*. Αργοστόλι.

- Μουτσόπουλος, Ε., Δώδου Αικ. (επιμ.) (1969). Βράιλα-Αρμένη, Π. Φιλοσοφικά έργα. Στη σειρά: *Corpus philosophorum graecorum recentiorum*. τ. 1, Θεσσαλονίκη.
- Μουτσόπουλος, Ε., Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη (επιμ.) (1973). Βράιλα-Αρμένη, Π. Φιλοσοφικά έργα, «Επικήδειος εις Δ. Σολωμόν», τ. 4^Α. Στη σειρά: *Corpus philosophorum graecorum recentiorum*. Θεσσαλονίκη.
- Μηρέγιαννη, Κ. (2017). *Ιόνιο Κράτος 1814-1864. Θεσμοί και κοινωνική διάρθρωση*. Αθήνα.
- Νικηφόρου, Α. (επιμ.) (2001). *Επτάνησος Πολιτεία (1800-1807): τα μείζονα ιστορικά ζητήματα*. «Πρακτικά Διήμερης Συνάντησης, Κέρκυρα, 18-19 Νοεμβρίου 2000». Κέρκυρα.
- Νικηφόρου, Α. (επιμ.) (2008). *Συνταγματικά κείμενα των Ιονίων Νήσων*. Κέρκυρα.
- Παξιμαδοπούλου-Σταυρινού, Μ. (1980). *Οι εξεγέρσεις της Κεφαλληνιάς κατά τα έτη 1848 και 1849*. Αθήνα.
- Παπαγεωργίου, Σπ. (1920). *Ιστορία της Εκκλησίας της Κέρκυρας*. Κέρκυρα.
- Πιέρης, Ι. (1976). «Σπύρος Αρβανιτάκης, ένας Κερκυραίος Αγωνιστής του 19ου αιώνα» *Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας*. τ. 13, Κέρκυρα.
- Πιέρης, Ι. (2019). *Κέρκυρα, πορεία στον Χρόνο*. Κέρκυρα.
- Πετράτος, Π. (2017). *Ο Ριζοσπαστισμός στην Κεφαλονιά της Βρετανικής Προστασίας. Οι πολιτικές λέσχες του νησιού*. Αθήνα.
- Πουλιάσης, Ε. (2019). «Ιωάννης Βαπτιστής Θεοτόκης: Σχεδίασμα Βιογραφίας». *Δελτίο Αναγνωστικής Εταιρίας Κερκύρας*. τ. 29, Κέρκυρα.
- Πυλαρινός, Θ. (2003). *Επτανησιακή Σχολή*. Αθήνα.
- Πυλαρινός, Θ. (επιμ.) (2005). «Αφιέρωμα στον Πέτρο Βράιλα Αρμένη». *Κερκυραϊκά Χρονικά*, περίοδος Β΄, τ. 2, Κέρκυρα.
- Πυλαρινός Θ. (επιμ.) (2006). *Αναγνωστική Εταιρία Κέρκυρας: Λεύκωμα για τα 170 έτη από την ίδρυσή της*. Κέρκυρα.
- Πυλαρινός, Θ. (2013). *Γλωσσικός Πατριωτισμός: Οι αγώνες για την καθιέρωση της γλώσσας του ελληνικού λαού από τον Βράιλα-Αρμένη στην κερκυραϊκή εφημερίδα «Πατρίς» έως τον Λορέντζο Μαβίλη στη Βουλή των Ελλήνων*. Κέρκυρα.
- Πολυλάς, Ι. (2015). *Τα Κριτικά Κείμενα* (επιμ. Θεοδόσης Πυλαρινός). Αθήνα.
- Σαβάν, Ζ. [Savant, Jean] (1981). *Η Ιονική Ακαδημία των Γάλλων*. Κερκυραϊκά Χρονικά. τ. 24. Εταιρεία Κερκυραϊκών Σπουδών, Κέρκυρα.
- Σολωμός, Δ. (1859). *Τα Ευρισκόμενα*. Προλεγόμενα Ιακώβου Πολυλά. Κέρκυρα.
- Στεφανίδης, Μ. (επιμ.) (1993). *Επτανήσιοι Καλλιτέχνες του 18ου και 19ου αιώνα- Από τις συλλογές Ευριπίδη Κουτλίδη και Εθνικής Πινακοθήκης*, Αθήνα.
- Τενεκετζής, Α. (επιμ.) (2016). *Ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης και η «Συντροφιά των Ενιά»* (Πρακτικά ημερίδας, Κέρκυρα 30 Νοεμβρίου 2013). Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλέξανδρου Σούτζου. Εκδόσεις Άποψη, Αθήνα – Κέρκυρα.
- Τζιβάρα, Π. (2003). *Σχολεία και δάσκαλοι στη βενετοκρατούμενη Κέρκυρα (16ος - 18ος αι.): συμβολή στην ιστορία της εκπαίδευσης*. Αθήνα.
- Τζιβάρα, Π. (2012). *Από την Εγγραμματοσύνη στη Λογιοσύνη. Θέματα παιδείας των Βενετών υπηκόων στον ελληνικό χώρο*. Αθήνα.
- Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου (2005/2006). *Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα 1814-1864*. τ. Α, Β. Αθήνα.
- Πρακτικά του διεθνούς Συμποσίου Ιστορίας (1988). *Το Ιόνιο Κράτος 1815-1864*. (επιμ. Μοσχονά, Παναγιώτα). Αθήνα.
- Τυπάλδος-Ιακωβάτος, Γ. (1982). *Ιστορία της Ιόνιας Ακαδημίας*. [Εκδοση-Εισαγωγή-Σχόλια Σ. Ι. Ασδραχάς]. Αθήνα.
- Τρίχα, Λ. (2004). «Βουλευτικές Εκλογές και πολιτικοί στα Επτάνησα μετά την Ένωση (1865-1895)». *Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου: Η Ένωση της Επτανήσου με την Ελλάδα 1814-1864*. τ. Α, Αθήνα.
- Χαραλαμπίδης, Α. (2001). «Η Ζωγραφική στα Επτάνησα, 18ος – 20ός αιώνας». Εθνική Πινακοθήκη - 100 χρόνια. Αθήνα.
- Χιώτης, Π. (1874/1877). *Ιστορία του Ιονίου Κράτους από της συστάσεως αυτού μέχρι Ενώσεως (έτη 1815-1864)*. τ. Α, εν Ζακύνθω και τ. Β, εν Ζακύνθω.

ΧΟΡΗΓΟΙ

ISBN: 978-618-85503-4-6